

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे,
न्यू आर्टस्, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज
 पारनेर, जिल्हा अहमदनगर.

संघर्षातून यशाकडे...

चेतना

२०१८-२०१९

राष्ट्रीय शैक्षणिक सन्मान पुरस्कार व 'क्वालिटी ब्रॅण्ड इंडिया स्कूल अवॉर्ड' पुरस्कार प्रसिद्ध अभिनेते भारत गणेशपुरे यांच्या हस्ते स्वीकारताना मा. प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर.

'क्वालिटी ब्रॅण्ड इंडिया स्कूल अवॉर्ड' हा पुरस्कार डॉ. दामोदर खडसे यांच्या हस्ते स्वीकारताना मा. प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर व डॉ. सुधीर वाव.

'इमर्जिंग हायर एज्युकेशन इन्स्टिट्यूट ऑफ इयर' हा पुरस्कार स्वीकारताना उपप्राचार्य डॉ. तुकाराम थोपटे

रा.से.यो.विद्यापीठ स्तरावरील सर्वोत्कृष्ट महाविद्यालय पुरस्कार स्वीकारताना मा. प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर व इतर मान्यवर.

विद्यापीठ स्तरावरील वि.वि.मं. सर्वोत्कृष्ट महाविद्यालय पुरस्कार स्वीकारताना प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर व इतर मान्यवर.

● न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर ●

● न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर ●

चेतना

२०१८ - २०१९

फॉर्म नं. ४, नियम क्र. ८ 'अ' अन्वये

१. प्रकाशन स्थळ : अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे,
न्यू आर्टस्, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर
जि. अहमदनगर
Ph. (02488) 221537,2 21235 FAX : (02488) 221535
E-mail: nascpa@rediffmail.com
Web: www.newartsparker.com
२. प्रकाशन कालावधी : वार्षिक
३. मुद्रकाचे नाव व पत्ता : मे. क्वालिटी प्रिंटर्स, कान्हूर पठार, ता. पारनेर,
जि. अहमदनगर, मो. ९४२९४७७०५०
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
४. प्रकाशक व संपादकाचे नाव व पत्ता : प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर
न्यू आर्टस्, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर
जि. अहमदनगर
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
५. कार्यकारी संपादकाचे नाव व पत्ता : प्रा. डॉ. हरेश संपत शेळके
न्यू आर्टस्, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर
जि. अहमदनगर
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
६. नियतकालिकाची मालकी : अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे,
न्यू आर्टस्, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर
जि. अहमदनगर
७. अक्षर जुळणी : मे. क्वालिटी प्रिंटर्स,
गोकुळ तुबे
कान्हूर पठार, ता. पारनेर, जि. अहमदनगर
मो. ९४२०३४९५९०
८. मुखपृष्ठ संकल्पना : प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर व संपादक मंडळ

संपादक

प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर

सहसंपादक

उपप्राचार्य डॉ. तुकाराम थोपटे

कार्यकारी संपादक

डॉ. हरेश शेळके

संपादक मंडळ

डॉ. भाऊसाहेब शेळके

डॉ. प्रांजली भराटे

प्रा. राजेंद्र ढोणे

प्रा. महेश आहेर

डॉ. सुनिता टुबे

प्रा. शुभदा आर्डे

डॉ. प्रशांत रोहोकले

प्रा. अर्चना फुलारी

विद्यार्थी संपादक

कु. श्वेताली चौधरी

कु. नितीन नगरे

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज,
लालटाकी रोड, अहमदनगर ४१४००१

कार्यकारी मंडळ

अ.नं.	नांव	पद
१.	मा.श्री. नंदकुमार भाऊसाहेब झावरे पाटील	अध्यक्ष
२.	मा.श्री. रामचंद्र हरिभाऊ दरे	उपाध्यक्ष
३.	मा.श्री.गेणुजी दगडुजी खानदेशे	सचिव
४.	मा.अॅड.विश्वासराव दत्तात्रय आठरे	सहसचिव
५.	मा.डॉ. विवेक प्रभाकर भापकर	खजिनदार
६.	मा.डॉ. मोहनराव गंगाराम हापसे	सदस्य
७.	मा.श्री. माधवराव दगडुजी मुळे	सदस्य
८.	मा.अॅड. रामनाथ लक्ष्मणराव वाघ	सदस्य
९.	मा.अॅड.दिपलक्ष्मी संभाजीराव म्हसे	सदस्या
१०.	मा.श्री. सिताराम विठ्ठलराव खिलारी	सदस्य
११.	मा.डॉ. चंद्रकांत कृष्णराव मोरे	सदस्य
१२.	मा.अॅड. माणिकराव नामदेवराव मोरे	सदस्य
१३.	मा.अॅड. वसंतराव शाहूराव मोरे	सदस्य
१४.	मा.प्रा.श्री. अर्जुनराव तात्याभाऊ पोकळे	सदस्य
१५.	मा.सौ. अरुणा अशोकराव काळे	सदस्या
१६.	मा.डॉ. अभय गेणूजी खानदेशे	सदस्य
१७.	मा.श्री. मुकेश माधवराव मुळे	सदस्य
१८.	मा.श्री. जयंत रामनाथ वाघ	सदस्य
१९.	मा.श्री. रावसाहेब मारुती शेळके	सदस्य
२०.	मा.श्री. राहुल नंदकुमार झावरे	सदस्य
२१.	प्राचार्य डॉ. रंगनाथ किसन आहेर	सेवक स्विकृत सदस्य
२२.	मा.श्री. दिलीप विनायक फलके	सेवक स्विकृत सदस्य
२३.	मा.प्रा.श्री. उमाजी रमाजी तुंबे	स्विकृत तज्ज्ञ सदस्य

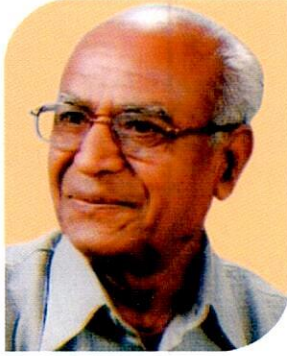
अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज,
अहमदनगर.

पदाधिकारी

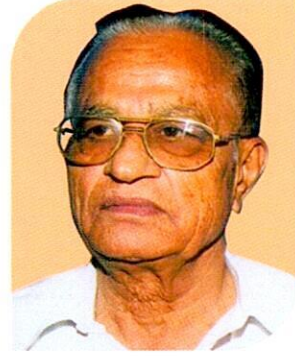
मा. आ. नंदकुमार भाऊसाहेब जावरे पाटील

अध्यक्ष

मा.श्री. रामचंद्र हरिभाऊ दरे

उपाध्यक्ष

मा. श्री. गेणुजी दगडुजी खानदेशे

सचिव

मा. अॅड. विश्वासराव दत्तात्रय आठरे

सहसचिव

मा.डॉ. विवेक प्रभाकर भापकर

खजिनदार

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे,
न्यू आर्टस्, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर.

महाविद्यालय विकास समिती

(महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ कायदा- २०१६ कलम ९७ (१) नुसार)

१/४/२०१८ ते ३१/३/२०२३

अ.नं.	नांव	पद
१.	मा. आ. नंदकुमार भाऊसाहेब झावरे पाटील	अध्यक्ष
२.	मा. श्री. गेणुजी दगडुजी खानदेशे	सदस्य
३.	मा. श्री. रामचंद्र हरिभाऊ दरे	सदस्य
४.	मा. अॅड. विश्वासराव दत्तात्रय आठरे	सदस्य
५.	मा. डॉ. विवेक प्रभाकर भापकर	सदस्य
६.	मा. डॉ. दत्ता जयसिंग लाटे	सदस्य, औद्योगिक प्रतिनिधी
७.	प्रा. डॉ. विजयकुमार सुब्राव राऊत	सदस्य, प्रमुख प्रतिनिधी
८.	प्रा. डॉ. तुकाराम सुखदेवराव थोपटे	सदस्य, अध्यापक प्रतिनिधी
९.	प्रा. डॉ. रघुनाथ एकनाथ नजन.	सदस्य, अध्यापक प्रतिनिधी
१०.	प्रा. ज्योत्स्ना दत्तात्रय म्हस्के	सदस्य महिला प्रतिनिधी
११.	श्री. ठकाराम चिमाजी बुगे	सदस्य अध्यापकेतर प्रतिनिधी
१२.	प्रा. डॉ. दिलीप रावसाहेब तुबे	सदस्य IQAC समन्वयक
१३.	महाविद्यालय विद्यार्थी परिषद सभापती	सदस्य
१४.	महाविद्यालय विद्यार्थी परिषद सचिव	सदस्य
१५.	प्राचार्य डॉ. रंगनाथ किसन आहरे	सदस्य सचिव

सर्वांना नमस्कार...

विद्यार्थी मित्रांनो सन २०१८-१९ या वर्षीचा चेतना अंक तुमच्या हातात देताना मला खूप आनंद होत आहे. महाविद्यालयीन काळ हा विद्यार्थी दशेतील सुवर्णकाळ असतो. याच काळात आपली जडण-घडण ज्या पद्धतीने होत जाते त्यावर आपले आयुष्य उभे राहत असते. किंबहुना आपल्या आयुष्याची दिशा निश्चित होत असते. तुमच्यातील उत्साहाला, संघर्षाला, यशाला, अपयशाला, त्यागाला, कष्टाला, तपश्चर्येला याच टप्प्यावर फुलविण्याची संधी विविध प्रकारे तुम्हाला मिळत असते. ती शोधून अधिक चांगला विद्यार्थी होण्यासाठी तुम्ही त्यासाठी सातत्यपूर्ण धडपड करणे अत्यावश्यक असते.

मित्रांनो जीवनात आई-वडिलांनंतर सर्वात महत्त्वाचे स्थान असते ते आपल्याला घडवणाऱ्या शिक्षकांचे. आई-वडील आपली कौटुंबिक जडण-घडण संस्कारातून उत्तम

रितीने करत असतात त्याच संस्कारांना गुणवत्तेची, बुद्धिमत्तेची, विवेकाची जोड देण्याचे निस्वार्थी कार्य शिक्षक पार पाडत असतात. म्हणूनच कुटुंब, महाविद्यालय आणि समाज या तीनही व्यवस्थांमध्ये तुमच्या व्यक्तिमत्त्वाची स्वतंत्र ओळख तयार होण्यासाठी, तुमचं व्यक्तिमत्त्व उठावदार, देखणं आणि गुणवान वाटण्यासाठी या टप्प्यावर तुमच्यामध्ये अनेक गुणवैशिष्ट्यांची पेरणी होणं आवश्यक आहे. यादृष्टीने पारनेर महाविद्यालय नेहमीच विविध उपक्रमांची अंमलबजावणी करत असते, विद्यार्थीकेंद्री उपक्रमांना प्राधान्य देत असते. त्यामुळेच महाविद्यालयाला यावर्षी दहा विविध पुरस्कारांनी सन्मानित करण्यात आले. विद्यार्थी-शिक्षक आणि समाज यांच्या त्रिवेणीसंगमाची साथ येथे यशस्वीपणे जुळून आली. म्हणून संत तुकाराम महाराज म्हणतात त्याप्रमाणे, निश्चयाचे बळ । तुका म्हणे तेचि फळ ॥१॥ या उक्तीप्रमाणे महाविद्यालयाचा सामाजिक, विद्यापीठ स्तरावर अतिशय उल्लेखनीय पद्धतीने गुणगौरव करण्यात आला.

मित्रांनो चांगला समाज निर्माण होण्यासाठी फक्त राजकीय, आर्थिक विकासच महत्त्वाचा असतो असे नाही तर शैक्षणिक विकास हा सर्वात जास्त महत्त्वाचा असतो, शिक्षणातूनच उद्याचे आदर्श नागरिक तयार होत असतात. सुदृढ आणि विवेकशील समाजाची निर्मिती ही शिक्षणातूनच होते. म्हणून तर आजच्या विद्यार्थ्यांने प्रचंड मेहनतीने, आपल्या अवती-भवतीच्या परिस्थितीची जाणीव ठेऊन, प्रतिकूल परिस्थितीवर मात करत स्वतःच्या व्यक्तिमत्त्वाचा विकास घडवून आणला पाहिजे. आयुष्याच्या सोनेरी वाटेवर उद्याची पहाट जर लख्खपणे उजळून निघावी असे वाटत असेल तर प्रचंड वाचन करा, विविध उपक्रमांमध्ये स्वतःहून भाग घ्या, नवनवीन आव्हानांचा सामना सहजपणे करा आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे अपमान, दुःख, वेदना पचवायला शिका या सर्व गोष्टी जर तुम्ही स्वीकारल्या तर उद्याचं उज्ज्वल सोनेरी भविष्य तुमचेच असेल.

आपल्या महाविद्यालयाची ही गौरवशाली वाटचाल करत असताना अ.जि.म.वि.प्र.समाज संस्थेचे अध्यक्ष मा. नंदकुमार झावरे पाटील, उपाध्यक्ष मा. रामचंद्र दरे, सचिव मा. जी.डी. खानदेशे, सहसचिव अॅड. विश्वासराव दत्तात्रय आठरे, खजिनदार मा. डॉ. विवेक प्रभाकर भापकर, पारनेर पंचायत समितीचे विद्यमान सभापती राहुल झावरे पाटील या सर्वांचे तसेच समाजातील अनेक थोरा-मोठ्यांचे आशीर्वाद आणि मौलिक मार्गदर्शन आपल्या सर्वांना सातत्याने प्रेरणा देत आलेले आहे. त्यांच्या या पाठबळामुळेच दिवसेंदिवस महाविद्यालयाची वाटचाल अधिक जोमाने होत आहे. ती होतच राहिल यात शंका नाही. या वर्षीच्या अंकाचे कार्यकारी संपादक डॉ. हरेश शेळके व सर्व संपादक मंडळाने अतिशय कष्ट घेऊन हा अंक तयार केलेला आहे त्याबद्दल मी सर्वांचे कौतूक करतो आणि पुढील अंकासाठी शुभेच्छा देतो.

डॉ. रंगनाथ आहरे
प्राचार्य

प्रत्यक्ष जगण्यातून उमेद निर्माण करा....

युवकांच्या आयुष्यातील वय वर्ष १८ ते २२ हा काळ आयुष्याला दिशा देणारा असा सुवर्णकाळ असतो. याच टप्प्यावर नव्या वाटा युवकांना साद घालत येत असतात. आणि याच वाटांतून अनेक नवे युवक नव्या वाटा तयारही करत असतात. आई-वडिलांचे स्वप्न साकार करण्यासाठी महाविद्यालयीन युवक पेटून उठलेले असतात. याच टप्प्यावर स्वतःच आयुष्य रचत रचत आपल्या ध्येयाचा प्रवास करण्यासाठी जो तो धडपड करत असतो. या सर्व प्रवासात अनेक मित्र-मैत्रिणी नित्य नेमाने कॉलेजला येत असतात. परंतु ते कधीही फारसे आपल्या मित्र-मैत्रिणीच्या व्यक्तिगत आयुष्याबद्दल जाणून घेण्याचा प्रयत्न करत नाहीत. त्यामुळे होते काय तर जगण्याबद्दलची समज परिपूर्णच होत नाही. खरं तर प्रथम विद्यार्थ्यांना जीवन कसं जगायचं, आयुष्य म्हणजे काय, समाज म्हणजे काय या मूलभूत प्रश्नांची उत्तरे माहित असणं अत्यंत आवश्यक आहे.

कारण ज्या समाजात आपण राहतो, ज्यांच्यासोबत आपली वाढ होत असते, ज्या मित्र-मैत्रिणींमध्ये आपण आनंदाने जीवन जगत असतो त्यावेळी एकमेकांच्या सुख-दुःखाबद्दल, वास्तव जगण्याबद्दल, परिस्थितीशी होणाऱ्या संघर्षाबद्दल आपण फारस बोलत नाही. त्यामुळे जगण्याच्या वास्तवाशी भिडताना आपल्याला खूपदा त्रास होतो. आपण लवकर हतबल होतो किंवा जगण्यापासून पळ काढण्याचा प्रयत्न करतो अशा परिस्थितीत आपल्याला आपल्या प्रश्नांची उत्तरे शोधता येणं जास्त गरजेचे आहे.

तारुण्यातलं जगणं म्हणजे नेमकं काय हे शोधायला लागल्यावर लक्षात आलं की प्रत्येक विद्यार्थ्यांचा अभ्यासाच्या पातळीवरचा संघर्ष जसा कठीण आहे. तसाच तो जगण्याच्या पातळीवरचा त्याहूनही कठीण आहे. म्हणूनच वाटलं की आपण विद्यार्थ्यांना बोलतं करूयात, सांगूयात स्वतःबद्दल लिहायला त्यांना सांगू अगदी मनमोकळेपणाने स्वतःच जगणं स्वतः रेखाटायला. याविषयी विद्यार्थ्यांशी संवाद करायचं संपादक मंडळाने ठरवलं सुरुवातीला विद्यार्थी बोलत नव्हते. परंतु त्यांना बोलत केल्यावर लक्षात आलं की, काही मुला-मुलींच्या व्यथा ह्या एकप्रकारे कथाच आहेत. कारण त्यात जगण्याचं तत्त्वज्ञान तर होतचं परंतु जीवन कसं जगावं याची उत्तरेही त्यात होती. हेच जगणं कागदावर अवतरलं तर इतरांना ते वाचून जगण्याची प्रेरणा तर नक्की मिळेलच आणि उमेदही वाढेल असं लक्षात आल्यावर अनेकांनी जगणं कागदावर रेखाटायला सुरुवात केली. आणि युवकांच्या या जगण्याच्या संघर्षाला नवे रूप येत गेले हा अंक त्याचाच एक मुख्य भाग आहे. म्हणूनच हा अंक वाचकांच्या हाती देतांना आम्हा संपादक मंडळाला अतिशय आनंद होत आहे.

या अंकाचे डी.टी.पी. लेखन प्रिती ठोकळ यांनी वेळेत पूर्ण करून दिले, तसेच अक्षर जुळणीचे काम क्वालिटी प्रिंटर्स श्री. संतोष तुबे, श्री.गोकुळ तुबे व त्यांच्या सर्व सहकाऱ्यांनी अतिशय वेळेत पूर्ण करून दिले त्याबद्दल सर्वांचे मनापासून आभार.

सन्माननीय अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज संस्थेचे अध्यक्ष माजी आमदार नंदकुमार झावरे पाटील, उपाध्यक्ष रामचंद्र दरे, सचिव जी.डी.खानदेशे, सहसचिव अॅड. विश्वासराव आठरे, खजिनदार डॉ. विवेक भापकर आणि आम्हा तरुणांचे मार्गदर्शक, प्रेरणास्थान पारनेर पंचायत समितीचे सभापती राहुल झावरे पाटील यांचे मार्गदर्शन आणि प्रोत्साहन नेहमीच दिशादर्शक, उमेद वाढवणारे असे असते.

महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, उपप्राचार्य डॉ. तुकाराम थोपटे यांचे बहुमोल मार्गदर्शन आणि संपादक मंडळातील सर्वांचे अनमोल सहकार्य यामुळेच हा अंक वेळेत पूर्ण होऊ शकला त्यामुळे पुन्हा एकदा मी आपणा सर्वांचे कृतज्ञतापूर्वक आभार मानतो

आपला,
डॉ. हरेश शेळके

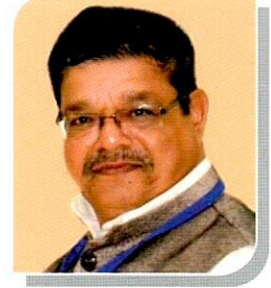
प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर
सेंट पिटर्स बर्ग, रशिया
येथे शोधनिबंध वाचन

प्रा. डॉ. दिलीप टुबे
आंतरराष्ट्रीय परिषदेत शोधनिबंध वाचन
दुबई (यु.ए.आय.)

डॉ. सजन खपके
आंतरराष्ट्रीय परिषदेत शोधनिबंध
वाचन (बाली) इंडोनेशिया

डॉ. अविनाश मंचरकर
आंतरराष्ट्रीय परिषदेत शोधनिबंध
वाचन (बाली) इंडोनेशिया

डॉ. सुनिल पोळके
आंतरराष्ट्रीय परिषदेत शोधनिबंध
वाचन (बाली) इंडोनेशिया

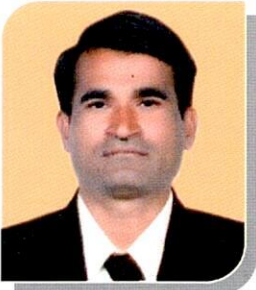
डॉ. दीपक सोनटक्के
पीएच्.डी.पदवी प्राप्त

डॉ. हरेश शेळके
पीएच्.डी.पदवी प्राप्त व
रा.सो.यो. उत्कृष्ट कार्यक्रम अधिकारी
पुरस्कार प्राप्त

डॉ. सुनिता टुबे
पीएच्.डी.पदवी प्राप्त

डॉ. अशोक घोरपडे
सेट परीक्षा उत्तीर्ण

प्रा. अमोल लामसुरे
नेट परीक्षा उत्तीर्ण

प्रा. राणी शेख
गेट परीक्षा उत्तीर्ण

प्रा. शुभदा आर्डे
नेट परीक्षा उत्तीर्ण

प्रा. सुरज गायकवाड
नेट परीक्षा उत्तीर्ण

प्रा. अश्विनी मुळे
सेट व गेट परीक्षा उत्तीर्ण

प्रा. बाळासाहेब म्हस्के
गेट परीक्षा उत्तीर्ण
केमिस्ट्री यु.जी.सी. रिसर्च फेलो

कनिष्ठ विभाग

श्रेख तस्लिम हनिफ
११ वी कला
८१.५३%

ढमढेरे साक्षी राजेंद्र
११ वी वाणिज्य
८६.६९%

औटी प्रणाली सुभाष
११ वी विज्ञान
८१.५३%

हारदे संकेत राजेंद्र
१२ वी कला
७२.८६%

साठे प्रिती अशोक
१२ वी वाणिज्य
८६.६९%

घुले शुभम शिवाजी
१२ वी विज्ञान
८७.६९%

दिवटे संकेत संतोष
IIT (Civil) भूवनेश्वर येथे निवड

- वरिष्ठ विभाग -

कला शाखा

साळवे विद्या रामदास
एफ.वाय.बी.ए.
८५.६७%

पोटे शैलेश वामन
एस.वाय.बी.ए.
८२.८३%

औटी वैशाली बाळासाहेब
टी.वाय.बी.ए.
७७.३३%

वाणिज्य शाखा

इंजाड शुभांगी मोहन
एफ.वाय.बी.कॉम
८३.७१%

शिंदे प्रियंका रविंद्र
एस.वाय.बी.कॉम
७८.७५%

दिवेकर आरती कैलास
टी.वाय.बी.कॉम.
७६.०८%

औटी कल्याणी शिवाजी
एफ.वाय.बी.बी.ए.सी.ए.
७५.२५%

डेरे पुजा लक्ष्मण
एस.वाय.बी.बी.ए.सी.ए.
६९.७५%

औटी प्रियंका रामदास
टी.वाय.बी.बी.ए.सी.ए.
६५.७१९%

विज्ञान शाखा

एकविरे पियुषा आदिनाथ
एफ.वाय.बी.एस्सी.
९०.२५%

तांबोळी अशिया गफर
एस.वाय.बी.एस्सी
९१.८०%

तारडे माधुरी सुधाकर
टी.वाय.बी.एस्सी.
९१.१६%

सरोदे कोमल बाळू
एफ.वाय.बी.एस्सी
(संगणकशास्त्र)
८१.८३%

मंदिलकर स्वप्नाली सुनिल
एस.वाय.बी.एस्सी.
(संगणकशास्त्र)
८३.६०%

बेलोटे पुनम ज्ञानदेव
टी.वाय.बी.एस्सी
(संगणकशास्त्र)
७८.५८%

पदव्युत्तर विभाग

ठाणगे भारती जयसिंग
एम.ए. मराठी भाग-१
७२.७५%

रोकडे तिलोत्तमा नारायणराव
एम.ए.मराठी भाग-२
७४.७५%

शिंदे अशोक चंद्रभान
एम.ए.हिंदी भाग-१
७७.८८%

रोहोकले सुवर्णा दत्तात्रय
एम.ए.हिंदी भाग-२
७१.१९%

शिंदे योजना विश्वनाथ
एम.ए.इंग्रजी भाग-१
५९.२५%

नरसाले प्रियंका
एम.ए. इंग्रजी भाग-२
६५.८१%

शेख जस्मिन सललाउद्दीन
एम.ए.भूगोल भाग-१
७५.०४%

परभणे संदिप रंगनाथ
एम.ए.भूगोल भाग-२
६८.४४%

औटी शीतल शंकर
एम.कॉम भाग-१
७९.००%

पवार अंजली विठ्ठल
एम.कॉम भाग-२
८०.५०%

रसाळ रुपाली बबन
एम.एस्सी सेंद्रिय रसायनशास्त्र
भाग-१ - ७८.२७%

मापारी निलम बबन
एम.एस्सी सेंद्रिय रसायनशास्त्र
भाग-२ - ८१.६८%

तारडे सिमा संजय
एम.एस्सी विश्लेषात्मक रसायनशास्त्र
भाग-१ - ७०.४५%

कार्ले मृणाल भास्कर
एम.एस्सी विश्लेषात्मक
रसायनशास्त्र भाग-२ - ८२.७७%

तांबोळी सुमय्या गफर
एम.एस्सी गणित
भाग-१ - ७६.००%

नाईकवाडी शितल दत्तात्रय
एम.एस्सी गणित
भाग-२ - ७१.२९%

गव्हाणे अश्विनी शिवाजी
एम.एस्सी भौतिकशास्त्र
भाग-१ - ७१.१७%

नवले सोनाली किसन
एम.एस्सी भौतिकशास्त्र
भाग-२ - ७८.१३%

तुबे सुनिल पंढरीनाथ
एम.एस्सी वनस्पतीशास्त्र
भाग-१ - ७४.३३%

तुबे राजश्री शंकर
एम.एस्सी संगणकशास्त्र
भाग-१ - ७८.००%

शेख करिश्मा बशिर
एम.एस्सी संगणकशास्त्र
भाग-२ - ७१.८९%

जिमखाना विभाग : वरिष्ठ महाविद्यालय

कावरे अक्षय

अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ सिरसा,
हरियाणा, महाराष्ट्र राज्य कुस्ती
परिषद- सुवर्ण

चौधरी नितीन

बॉक्सिंग - अखिल भारतीय
आंतर विद्यापीठ-उदयपूर

बढे अमोल

बॉक्सिंग व राज्यस्तरीय विभाग

डुकडे संग्राम

बॉक्सिंग राज्यस्तरीय

पठारे पूजा

अॅथलेटिक्स विभाग

तुबे वैष्णवी

ज्युदो, कुस्ती, पावर लिफ्टिंग विभाग

रेपाळे राजश्री

क्रॉसकंट्री व अॅथलेटिक्स विभाग

सालके प्रतिक

खो-खो विभाग

औटी निखिल

बॉक्सिंग विभाग राज्यस्तरीय

साठे उमेश

कुस्ती विभाग

वैभव दळवी

बॉक्सिंग विभाग

जिमखाना विभाग : कनिष्ठ महाविद्यालय

लंके शेखर दत्त
राज्यस्तरीय रिले स्पर्धा

सालके संकेत बाबाजी
विभागस्तर खो-खो स्पर्धा

कोरके संकेत चांगदेव
विभागस्तर उंचउडी

ढोरमले प्रज्ञा लक्ष्मण
कबड्डी स्पर्धा सर्वोत्कृष्ट खेळाडू

पवार सोमनाथ बवन
कबड्डी स्पर्धा सर्वोत्कृष्ट खेळाडू

पठारे सुरज बाळासाहेब
जिल्हास्तर कुस्ती स्पर्धा

कावरे संकेत सुभाष
खो-खो स्पर्धा सर्वोत्कृष्ट खेळाडू

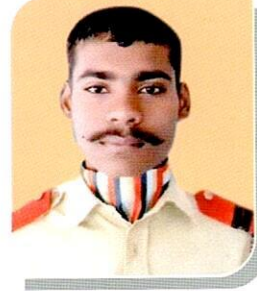
निमोणकर अक्षदा ज्ञानदेव
जिल्हास्तर उंचउडी

LT. Dagale B.G.
NCC Officer

SUO Pathare Sushant
R.D.C. Camp Ahmednagar
2018

JUO Auti Purushottam
R.D.C. Camp Ahmednagar
2018

CQMH Kavare Rushikesh
Best Cadet

CDT Sagar Avinash
ATC Camp A.Nagar

CDT- Jadhav Diksha
National Traking Camp
Kerla - 2018

CDT- Gangad Vishal
Army Attach Camp
2018

CDT- Jagtap Sulochana
National Traking Camp
Kerla - 2018

CDT - Thange Dnyabeshwar
ATC. Camp Ahmednagar

CDT- Sabale Pravin
ATC. Camp Ahmednagar

SGT- Chaudhari Sachin
Army Attach Camp
Ahmednagar

मा. योगेश शिरसाठ यांचे स्वागत करताना संस्थेचे अध्यक्ष मा. नंदकुमार झावरे, अ.जि.म.वि.प्र. समाज व मान्यवर.

स्नेहसंमेलन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना संस्थेचे अध्यक्ष मा. नंदकुमार झावरे, अ.जि.म.वि.प्र. समाज, अहमदनगर.

स्नेहसंमेलन प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना संस्थेचे सचिव मा.जी.डी. खानदेशे, अ.जि.म.वि.प्र. समाज, अहमदनगर.

विद्यार्थी वसतिगृह उद्घाटन प्रसंगी मा. संस्थेचे अध्यक्ष मा. नंदकुमार झावरे, मा. रामचंद्र दरे, मा. जी.डी. खानदेशे, मा.सिताराम खिलारी सर, मा. अॅड. विश्वासराव आठरे, मा. विवेक भापकर, मा. प्राचार्य, मा. उपप्राचार्य व इतर.

यु.जी.सी, बी. व्होक कोर्स उद्घाटन प्रसंगी संस्थेचे अध्यक्ष मा. नंदकुमार झावरे, उपाध्यक्ष मा. रामचंद्र दरे, सचिव मा. जी.डी. खानदेशे, मा. प्राचार्य, उपप्राचार्य व इतर.

माजी विद्यार्थी मेळावा - हितगुज करताना मा. नंदकुमार झावरे, अध्यक्ष अ.नि.म.वि.प्र. समाज, अहमदनगर.

महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक अर्थसहाय्य प्रदान करताना मा. नंदकुमार झावरे, अध्यक्ष, अ.जि.म.वि.प्र. समाज, अहमदनगर.

विशेष श्रमसंस्कार शिबिरादरम्यान स्वयंसेवकांशी हितगुज करताना मा. नंदकुमार झावरे, अध्यक्ष अ.जि.म.वि.प्र.स. अहमदनगर.

तालुकास्तरीय मैदानी क्रीडा स्पर्धा उद्घाटनप्रसंगी मा. राहुल झावरे, सदस्य, अ.जि.म.वि.प्र.समाज व इतर मान्यवर.

पदवीग्रहण समारंभ प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना मा. राहुल झावरे, सदस्य, अ.जि.म.वि.प्र.समाज अहमदनगर व इतर मान्यवर.

विशेष श्रमसंस्कार शिबिर समारोप प्रसंगी स्वयंसेवकांशी संवाद साधताना मा. राहुल झावरे, सभापती, पंचायत समिती पारनेर, समवेत पोलीस उपअधीक्षक पूनम पाटील व इतर.

स्वातंत्र्यदिनी शुभेच्छा देताना मा. राहुल झावरे, सदस्य, अ.जि.म.वि.प्र.समाज, अहमदनगर मा. प्राचार्य व इतर मान्यवर.

आंतरराष्ट्रीय योग दिन कार्यक्रमात सहभागी राष्ट्रीय छात्रसेनेचे विद्यार्थी.

स्वच्छ भारत अभियान कार्यक्रमांतर्गत पारनेर बसस्थानक परिसरात स्वच्छता करताना राष्ट्रीय छात्रसेनेचे विद्यार्थी.

'स्वच्छता हीच सेवा' या कार्यक्रमाप्रसंगी मार्गदर्शन करताना पोलिस निरीक्षक हनुमंत गाडे, सोबत महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, लेफ्टनंट प्रा. भरत डगळे व इतर.

'करंदी' या गावी कंपोस्ट खत निर्मिती प्रकल्पाचे प्रात्यक्षिक दाखविताना करंदी येथील सरपंच श्री. नामदेव ठाणगे व ग्रामस्थ.

राष्ट्रीय छात्रसेना आयोजित विशेष उपक्रमात रक्तदान करताना विद्यार्थ्यांसमवेत डॉ. हनुमंत गायकवाड, प्रा. संजय आहेर.

कवायत करताना राष्ट्रीय छात्रसेना पथक

क्रीडेतून गुणवत्तेकडे

यशस्वी खेळाडूंचे अभिनंदन करताना महाविद्यालयाचे मा. प्राचार्य, उपप्राचार्य व इतर.

यशस्वी खेळाडूंचे अभिनंदन करताना महाविद्यालयाचे मा. प्राचार्य, उपप्राचार्य व इतर

स्पर्धेतील सहभागी खेळाडू प्रशिक्षकांसमवेत.

शेखर लंके याचे अभिनंदन करताना महाविद्यालयाचे मा.प्राचार्य, उपप्राचार्य व इतर मान्यवर.

संस्था शताब्दी महोत्सवानिमित्त आयोजित क्रीडा स्पर्धामधील सहभागी विद्यार्थ्यांसमवेत संस्था पदाधिकारी.

संस्था शताब्दी महोत्सवानिमित्त आयोजित मॅरेथॉन स्पर्धेला प्रारंभ करताना.

संस्था शताब्दी महोत्सवानिमित्त झालेल्या मॅरेथॉन स्पर्धेत यश प्राप्त केल्याबद्दल यशस्वी खेळाडूंचे अभिनंदन करताना. मा.प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, पर्यवेक्षक प्रा. संजय कोल्हे प्रा. गंगाराम खोडदे.

तालुकास्तरीय बॉक्सिंग स्पर्धेस प्रारंभ करताना मा.प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, श्री. बाबासाहेब इधे व इतर मान्यवर.

संस्था शताब्दी महोत्सवानिमित्त न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, अहमदनगर येथे झालेल्या स्पर्धेतील सहभागी खेळाडू.

तालुकास्तरीय खो-खो स्पर्धा

विद्यार्थी विकास मंडळ

'साद-प्रतिसाद तरुणाईचा' कार्यक्रमाप्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना विद्यार्थिनी रुपाली रसाळ समवेत व्यासपीठावर मा. संस्थापदाधिकारी व मा. प्राचार्य

वाणिज्य विभागांतर्गत आयोजित "Investor's Awareness Programme" या कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना डॉ. दिलीप भनगडे.

अर्थशात्र व वाणिज्य विभाग आणि निलया फाऊंडेशन, पुणे आयोजित व्यवसाय मार्गदर्शन कार्यक्रमावेळी मार्गदर्शन करताना श्री. प्रविण उजागर, पुणे.

निर्भय कन्या अभियान कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना पोलीस निरीक्षक बाजीराव पोवार सोबत वैशाली तुबे, मा. प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, प्रा. दत्तात्रय घुंगार्डे, डॉ. माया लहारे.

निर्भय कन्या अभियान कार्यशाळेत विद्यार्थिनींशी हितगुज करताना डॉ. शशिकला राय.

निर्भय कन्या अभियान कार्यशाळेत अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त करताना मा. प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर व इतर.

आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. दिनानाथ पाटील.

वाचन प्रेरणा दिनानिमित्त विद्यार्थ्यांना पुस्तकांविषयी माहिती देताना मराठी विभागप्रमुख डॉ. हरेश शेळके.

राष्ट्रीय सेवा योजना

वनमहोत्सव कार्यक्रमाप्रसंगी वृक्षारोपण करताना ज्येष्ठ समाजसेवक मा. अण्णा हजारे, मा.सभापती राहुल झावरे पाटील, ज्येष्ठ पत्रकार संजय वाघमारे व इतर मान्यवर.

विशेष श्रमसंस्कार हिवाळी शिबिराचे रायतळे येथे उद्घाटन करताना मा. प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, उपप्राचार्य डॉ. तुकाराम थोपटे व इतर.

रायतळे येथे सलग समतल चर खोदताना रा.से.यो.चे स्वयंसेवक समवेत प्रा. संजय आहेर.

रायतळे येथे गॅबियन बंधारा बांधताना रा.से.यो.चे स्वयंसेवक समवेत डॉ. अशोक घोरपडे, प्रा. स्नेहल आहेर.

पुणेवाडी येथे विशेष जलसंधारण शिबिरांतर्गत सलग समपातळी चर खोदताना रा.से.यो.चे स्वयंसेवक.

केरळ पूरग्रस्त मदत निधी जमा करताना रा.से.यो.चे स्वयंसेवक समवेत प्रा. प्रतिक्षा तनपुरे.

रा.से.यो. नियमित उपक्रमांतर्गत स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन करताना पोलीस निरीक्षक हनुमंत गाडे, समवेत प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहरे व इतर मान्यवर.

रा.से.यो. नियमित उपक्रमांतर्गत शिवव्याख्यान देताना मा. शिवाजी वाघ व इतर मान्यवर.

महाविद्यालय परिसरात स्वच्छता करताना रा.से.यो. स्वयंसेवक.

पोलीस स्थापना दिनानिमित्त शस्त्रांची माहिती देताना पोलीस निरीक्षक बाजीराव पोवार.

चर्चासत्रे

हिंदी विभाग आयोजित 'समकालीन हिंदी गजल विविध विमर्श' राष्ट्रीय चर्चासत्र स्मरणीकेचे प्रकाशन करताना डॉ. सदानंद भोसले, हिंदी विभागाप्रमुख सा.फु.पुणे विद्यापीठ, पुणे, डॉ. शीतलप्रसाद तुबे, अध्यक्ष हिंदी साहित्य अकादमी, मा. नंदकुमार झावरे, अध्यक्ष, अ.जि.म.वि.प्र. समाज, डॉ. विजयकुमार राऊत व इतर मान्यवर तसेच मार्गदर्शन करतांना डॉ. सदानंद भोसले व इतर मान्यवर.

भौतिकशास्त्र विभाग आयोजित 'इनोवेशन इन फिजिकल, केमिकल अँड लाईफ सायन्स' आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्राचे दृष्टांत करताना डॉ. अंजना सिंग, नेपाळ, डॉ. जे. महिंद्रनाथन, श्रीलंका, मा. प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर व इतर मान्यवर.

भौतिकशास्त्र विभाग आयोजित चर्चासत्रात मार्गदर्शन करताना डॉ. अंजना सिंग, नेपाळ.

इंग्रजी विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात 'वसाहतवाद पूर्व काळातील इंग्रजी साहित्यातील प्रश्न' पुस्तक प्रकाशन करताना डॉ. अशोक चासकर, सा.फु.पु. विद्यापीठ पुणे, मा. राहुल झावरे, मा. प्राचार्य व इतर मान्यवर.

चर्चासत्रात मार्गदर्शन करताना डॉ. अशोक चासकर सा.फु.पु.विद्यापीठ, पुणे.

कार्यशाळा

रसायनशास्त्र विभाग आयोजित सेट/नेट परीक्षा तयारी कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना प्रा. रोहोकले व इतर मान्यवर.

'गड किल्ले संवर्धन' कार्यशाळेप्रसंगी प्रमुख मार्गदर्शक अमोल जमदडे, स्मिता पावसकर, प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, डॉ. सुधीर वाघ, प्रा. अमोल लासुरे व इतर मान्यवर.

गणित विभाग आयोजित सेट/नेट मार्गदर्शन कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. सहदेव आहेर व इतर मान्यवर.

प्राणीशास्त्र विभाग आयोजित 'मॉडर्न ट्रेन्ड इन बायोलॉजिकल सायन्सेस' कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना डॉ. गोपाल कुंडू

प्राणीशास्त्र विभाग आयोजित 'मॉडर्न ट्रेन्ड इन बायोलॉजिकल सायन्सेस' कार्यशाळेप्रसंगी प्रमुख मार्गदर्शक सुरेंद्र घास्काब्दी' शास्त्रज्ञ, ए.आर.,पुणे, प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर. व इतर मान्यवर.

वनस्पतीशास्त्र विभाग आयोजित 'आळंदी लागवड' कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना डॉ.बी.ए. पाटील व इतर मान्यवर.

मराठी विभाग आयोजित 'लेखन-वाचन' कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी प्राचार्य रंगनाथ आहेर, उपप्राचार्य डॉ. तुकाराम थोपटे, डॉ. दिलीप तुबे, प्रा. राहुल पैठणकर व इतर मान्यवर.

'लेखन-वाचन' कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना प्रा. लक्ष्मण कोठावळे व इतर मान्यवर.

'एकात्मिक कीड नियंत्रण' कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. लक्ष्मण मतकर व इतर मान्यवर

'मानव अधिकार' कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना डॉ. शंकर लावरे, प्राचार्य व इतर मान्यवर

तज्ञ मार्गदर्शक

रसायनशास्त्र विभागांतर्गत गुणवत्ता सुधार कार्यक्रमप्रसंगी डॉ. संतोष पागिरे, जपान व इतर मान्यवर

कडुनिंब उपयोगिता विषयी मार्गदर्शन करताना कडुनिंबाची आई, पेरिन एस. पीटर व इतर मान्यवर

भौतिकशास्त्र विभाग अतिथी व्याख्यान डॉ. मनेष येवले, अहमदनगर

प्रो.जे.के. पाल, डायरेक्टर, डी.वाय.पाटील बायोइंफॉर्मेटिक इन्स्टिट्यूट, पुणे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

डॉ. उर्मिला काळे-कुलकर्णी, इन्फॉर्मेशन सायन्टिस्ट, सावित्रीबाई फुले, पुणे विद्यापीठ, पुणे मार्गदर्शन करताना.

भौतिकशास्त्र विभाग मोबाईल रिपेअरिंग टेक्नॉलॉजी विषयावर मार्गदर्शन करताना डॉ. अरुण मोरे.

प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम

जपानी भाषा प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमात मार्गदर्शन करताना मान्यवर.

भौतिकशास्त्र प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम मोबाईल रिपेअरिंग टेक्नॉलॉजी सहभागी विद्यार्थी.

इतिहास विभाग - मोडीलिपी प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम सहभागी विद्यार्थी.

गणित विभाग - 'द फर्स्ट कोर्स ऑन सायलाब' प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम सहभागी विद्यार्थी.

वनस्पतीशास्त्र विभागातील 'नर्सरी मॅनेजमेंट अॅण्ड हॉर्टिकल्चरल प्रॅक्टिसेस' प्रमाणपत्र कोर्समधील सहभागी विद्यार्थ्यांना प्रात्यक्षिक दाखवताना प्रा. तुषार चिकणे.

प्राणीशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्राचे वितरण करताना मान्यवर.

रसायनशास्त्र विभागामध्ये सेफ्टी अवेरनेस इन केमिकल लॅबोरेटरी अॅण्ड इन्डस्ट्री या विषयावर प्रमाणपत्र कोर्स मधील आग प्रतिबंधक उपकरणाचे प्रात्यक्षिक दाखविताना प्रा. नवनाथ चेडे.

रसायनशास्त्र विभागामध्ये सेफ्टी अवेरनेस इन केमिकल लॅबोरेटरी अॅण्ड इन्डस्ट्री या विषयावर प्रमाणपत्र कोर्समधील सहभागी विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्राचे वाटप करताना प्राचार्य व इतर मान्यवर.

शैक्षणिक सहल

वनस्पतीशास्त्र विभागातील एम.आय.टी. कॉलेज, पुणे भेट देताना नर्सरी मॅनेजमेंट अॅण्ड हॉर्टिकल्चरल प्रॅक्टिसेसचे विद्यार्थी.

एम. एस्सी. वनस्पतीशास्त्र विद्यार्थी महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ राहुरी येथे भेट देताना.

देवगड औरंगाबाद येथे शैक्षणिक सहलीतील सहभागी विद्यार्थी.

भूगोल विभागातील विद्यार्थी पुणेवाडी येथे भौगोलिक पाहणी करताना.

प्राणीशास्त्र विभागाचे विद्यार्थी हंगा येथील तलावास भेट देताना.

राहुरी येथे स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन कार्यशाळेत सहभागी विद्यार्थी.

वार्षिक पारितोषिक वितरण

स्नेहसंमेलन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना 'चला हवा येऊ द्या' या कार्यक्रमातील प्रसिद्ध अभिनेते मा. योगेश शिरसाठ व इतर मान्यवर.

स्नेहसंमेलन प्रसंगी सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर करताना विद्यार्थी.

स्नेहसंमेलन प्रसंगी सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर करताना विद्यार्थी.

स्नेहसंमेलन प्रसंगी उपस्थित विद्यार्थी, प्राध्यापकवृंद व पालक वर्ग.

पदवी ग्रहण समारंभ

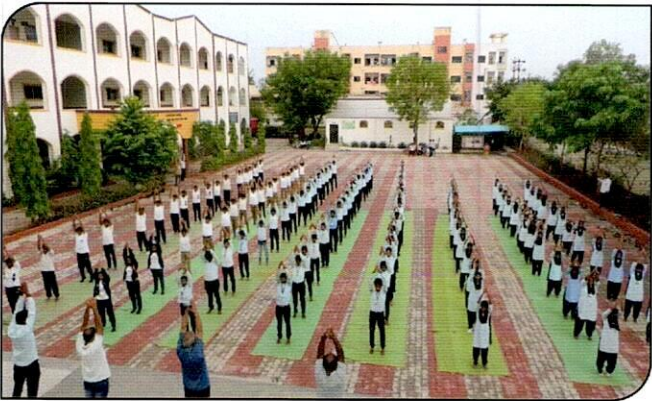

पदवीग्रहण समारंभप्रसंगी डॉ. सुधीर वाघ, मा. प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, प्रमुख अतिथी डॉ. विलास उगले, सभापती मा. राहुल झावरे, प्रा. मनोहर एरंडे व उपप्राचार्य डॉ. तुकाराम थोपटे.

प्रमुख अतिथी डॉ. विलास उगले यांच्या हस्ते पदवीग्रहण करताना स्नातक.

दिनविशेष

आंतरराष्ट्रीय योग दिन साजरा करताना विद्यार्थी समवेत क्रीडाविभाग प्रमुख प्रा. संजय गायकवाड, प्रा. दत्तात्रय दळवी.

राजर्षी शाहू महाराज जयंती प्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य, उपप्राचार्य व इतर.

शिक्षक दिन साजरा करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य, उपप्राचार्य व इतर प्राध्यापक वृंद.

हिंदी दिवस - हस्तलिखिते प्रकाशन करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य, हिंदी विभागप्रमुख डॉ. विजयकुमार राऊत व इतर प्राध्यापक वृंद.

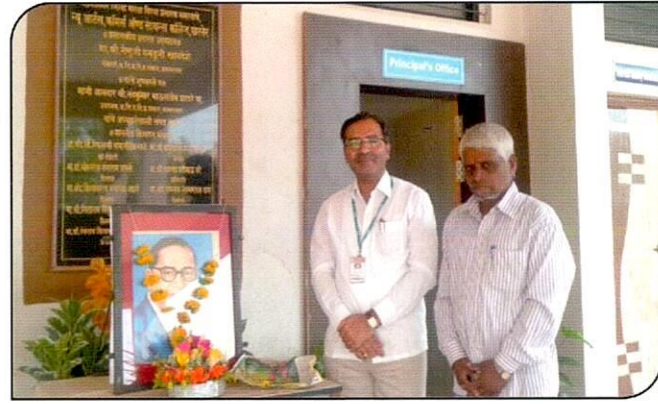
महात्मा गांधी जयंती साजरी करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, इतिहास विभागप्रमुख प्रा. भिमराज काकडे व विद्यार्थी.

संविधान दिन - हस्तलिखिते प्रकाशन करताना व शपथ ग्रहण करताना राज्यशास्त्र विभागप्रमुख प्रा. विरेंद्र धनशेठ्टी व विद्यार्थी.

जागतिक एड्स दिनानिमित्त जनजागृती रॅली सहभागी महाविद्यालयाचे प्राचार्य, उपप्राचार्य व इतर प्राध्यापक वृंद.

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती प्रसंगी रसायनशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. दिलीप ठुबे व दत्तात्रय ठोंबरे.

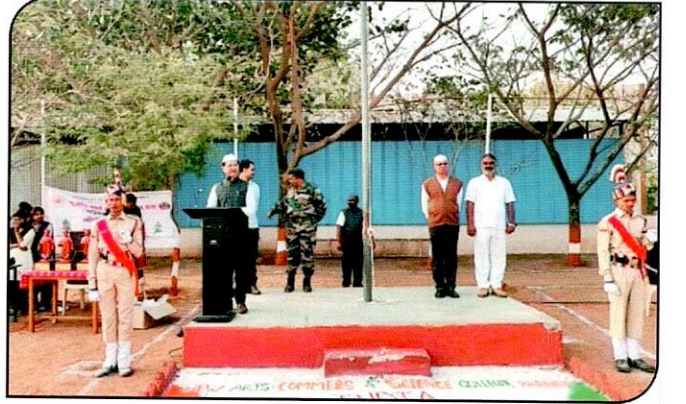
गणित दिवस साजरा करताना विभागप्रमुख प्रा. राणी सोनवणे, प्राध्यापक वृंद व विद्यार्थी.

राजमाता जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद जयंती साजरी करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य व इतर प्राध्यापक वृंद.

भूगोल दिन मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर समवेत भूगोल विभागप्रमुख डॉ. रघुनाथ नजन, प्रा. ज्योत्स्ना म्हस्के व इतर प्राध्यापक वृंद.

प्रजासत्ताक दिनानिमित्त लोकशाही, निवडणूका व सुशासन या विषयावर मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर, उपप्राचार्य डॉ. तुकाराम थोपटे, पर्यवेक्षक प्रा. संजय कोल्हे.

मराठी राजभाषा दिन प्रसंगी प्रा. विरेंद्र धनशेट्टी, डॉ. विजयकुमार राऊत, श्री. सुनिल चव्हाण, प्रा. अमोल लासुरे, प्रा. शिवाजी पठारे, प्रा. आबासाहेब गंडाळ व इतर मान्यवर.

महात्मा फुले जयंती प्रसंगी प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर व इतर मान्यवर

सांस्कृतिक कार्यक्रमात महाराष्ट्रीय संस्कृतीचे दर्शन घडविणारा दिंडी सोहळा.

काव्यवाचन स्पर्धेत प्रथम क्रमांक प्राप्त केल्याबद्दल श्वेताली चौधरी हिचे अभिनंदन करताना मान्यवर.

संस्था शताब्दी महोत्सवानिमित्त आयोजित स्पर्धेत यशस्वी झाल्याबद्दल सचिन औटीचे अभिनंदन करताना मा. प्राचार्य, उपप्राचार्य व इतर.

वार्षिक स्नेहसंमेलनानिमित्त आयोजित क्रिकेट स्पर्धेत विजयी संघाचे अभिनंदन करताना मा. प्राचार्य व इतर.

बॉक्सिंग स्पर्धेत सुवर्णपदक विजेता - नितीन चौधरी.

वार्षिक स्नेहसंमेलनानिमित्त आयोजित क्रिकेट स्पर्धेत उत्कृष्ट खेळाडू - प्रतिक अल्हाट याचा गौरव करताना मा. प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहेर.

विद्यार्थी व पालक मेळावा

माजी विद्यार्थी मेळाव्याप्रसंगी - मनोगत व्यक्त करताना माजी विद्यार्थी.

कनिष्ठ महाविद्यालय विद्यार्थी - पालक सभेत मार्गदर्शन करताना मा. बाजीराव पोवार, पोलीस निरीक्षक.

भौतिकशास्त्र विभाग - विद्यार्थी पालक मेळाव्याप्रसंगी मार्गदर्शन करताना विभागप्रमुख डॉ. सुखदेव कदम.

सांस्कृतिक कार्यक्रम

'एक शाम गजल के नाम' कार्यक्रमात गजल सादर करताना डॉ. कमर सरुर.

गजल गायक डॉ. रघुनाथ कश्यप गजल सादर करताना.

स्नेहसंमेलन व पारितोषिक वितरण समारंभ प्रसंगी सांस्कृतिक दिनाचे आयोजन करताना कनिष्ठ विभागातील शिक्षक वृंद व विद्यार्थी.

स्नेहसंमेलनाप्रसंगी सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर करताना विद्यार्थी.

विद्यार्थी उपक्रम

शिक्षक दिनानिमित्त रसायनशास्त्र विभागातील पोस्टर प्रदर्शनातील सहभागी विद्यार्थी.

रसायनशास्त्र विभागामध्ये केमेस्ट्री फंडामेंटल्स या प्रदर्शन प्रसंगी शालेय विद्यार्थ्यांना प्रयोग समजावून सांगताना पदव्युत्तर विद्यार्थी.

'एकता दौड' शुभारंभप्रसंगी मा. हनुमंत गाडे, पोलीस निरीक्षक, मा. प्राचार्य व इतर मान्यवर.

मराठी भाषा पंधरवड्यानिमित्त वसतिगृहातील विद्यार्थ्यांना मराठी भाषेविषयी माहिती देताना डॉ. हरेश शेळके, डॉ. भाऊसाहेब शेळके, डॉ. गोविंद देशमुख व इतर.

साधना युवा दिवाळी अंकाचे वितरण करताना वि.वि.अधिकारी प्रा. दत्तात्रय घुंगार्डे व इतर मान्यवर.

राष्ट्रीय मतदार दिवस - मार्गदर्शन करताना नायब तहसिलदार राजेंद्र दिवाण, मा. प्राचार्य, उपप्राचार्य व इतर मान्यवर.

पुणेवाडी गावाचा सर्व्हे करताना भूगोल विभागाचे विद्यार्थी.

'लोकशाही पंधरवडा' निमित्त आयोजित मतदार जागृती रॅलीतील सहभागी विद्यार्थी.

संस्था शताब्दी महोत्सव

समूहगीत गायन स्पर्धेतील प्रथम क्रमांक प्राप्त केल्याबद्दल परीक्षकांसमवेत सहभागी विद्यार्थी व पालक.

क्रीडा स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थी व प्राध्यापकांसमवेत संस्थेचे अध्यक्ष मा. नंदकुमार झावरे, अ.जि.म.वि.प्र. समाज, अ.नगर, प्रा. संजय गायकवाड व इतर मान्यवर.

यु.जी.सी, बी. व्होक प्रयोगशाळा पाहणी करताना मा. संस्था पदाधिकारी.

कोरिया नॅशनल युनिव्हर्सिटी यांच्याशी ज्ञान आदान-प्रदान करार प्रसंगी डॉ. इनसिक इन, मा. प्राचार्य व इतर मान्यवर.

'पारनेर तालुक्यातील जॉब' या वेबसाईटचे उद्घाटन प्रसंगी मा. संस्था पदाधिकारी व प्राध्यापक वृंद.

AIMST-University मलेशिया यांच्याशी शैक्षणिक करार प्रसंगी डॉ. कृष्णन मनियन, मा. प्राचार्य, डॉ. रंगनाथ आहेर, डॉ. दिलीप तुबे.

जागतिक मानांकन असणाऱ्या तीन विद्यापीठांसमवेत पारनेर महाविद्यालयाचे शैक्षणिक करार याप्रसंगी डॉ. कृष्णाल त्रिवेदी, (स्विट्झर्लंड) डॉ. कृष्णन मनियन (मलेशिया), प्रो. कथरेसन (पेनांग, मलेशिया) व इतर मान्यवर

स्मार्ट गर्ल अभियान प्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्रमुख अतिथी व इतर मान्यवर.

विद्यापीठ स्तरावरील वि.वि.मं.सर्वोत्कृष्ट कार्यक्रम अधिकारी पुरस्कार स्वीकारताना डॉ. वैशाली भालसिंग व उपस्थित मान्यवर.

जिल्हास्तरीय वि.वि.मं. सर्वोत्कृष्ट कार्यक्रम अधिकारी पुरस्कार स्वीकारताना प्रा.अशोक मोरे व उपस्थित मान्यवर.

रा.से.यो.जिल्हास्तरीय सर्वोत्कृष्ट कार्यक्रम अधिकारी पुरस्कार स्वीकारताना डॉ. हरेश शेळके व उपस्थित मान्यवर.

विद्यापीठ स्तरावरील गुणवंत अध्यापकेतर सेवक पुरस्कार स्वीकारताना श्री. बाळासाहेब इधे उपस्थित मा. सीताराम खिलारी सर व इतर मान्यवर.

राष्ट्रीय सेवा योजना उत्कृष्ट स्वयंसेवक पुरस्कार स्वीकारताना प्रशांत गुंजाळ व इतर मान्यवर.

समाजातील तळागाळातील विद्यार्थ्यांना शिक्षणाची सोय सहज उपलब्ध व्हावी तसेच त्यांना उत्तम दर्जाचे शिक्षण मिळावे पुढे या विद्यार्थ्यांनी समाजाची सांस्कृतिक व शैक्षणिक जडण-घडण उत्तम पद्धतीने करावी म्हणून अहोरात्र शिक्षणाचा वटवृक्ष ज्यांनी सातत्याने फुलवत ठेवला असे अ.जि.म.वि.प्र.स.संस्थेचे माजी अध्यक्ष आदरणीय

स्व. माधवराव दगडूजी मुळे

यांना **भावपूर्ण श्रद्धांजली!**

तसेच या शैक्षणिक वर्षात मायभूमीच्या रक्षणार्थ धारातीर्थी पडलेले शूरवीर, थोर व्यक्ती, साहित्यिक, विचारवंत, शिक्षणतज्ज्ञ, राजकारणी, शास्त्रज्ञ, गायक, संगीतकार, नाट्य व सिने कलावंत, संस्थेतील व महाविद्यालयातील शिक्षक, सेवक, विद्यार्थी व त्यांचे आप्तेष्ट, संस्थेवर लोभ करणारे रनेही आणि नैसर्गिक आपत्तीत लोप पावलेले देश बांधव या सर्वांना...

'चेतना'ची
भावपूर्ण
श्रद्धांजली

मराठी विभाग - पद्य व गद्य

अ.नं.	तपशील	पृष्ठ क्र.
१	माझा प्रवास	२
२	माझा संघर्ष	३
३	माझी जडणघडण	५
४	माझी प्रेरणास्थाने	१०
५	माझा प्रवास	१२
६	माझा प्रवास	१३
७	माझे प्रेरणास्थान	१४
८	माझे प्रेरणास्थान	१५
९	माझे प्रेरणास्थायी	१६
१०	माझा संघर्ष	१८
११	माझा प्रवास	१९
१२	माझी धडपड	२०
१३	माझी प्रेरणास्थाने	२२
१४	माझा संघर्ष	२४
१५	माझा प्रवास	२६
१६	माझा जीवन प्रवास	२७
१७	आयुष्याच्या काटेरी वळणावर	२७

माझा जीवन प्रवास

आयुष्यभर सोबत असून,
जवळ कधी बसत नाही
एकाच घरात राहून आम्ही
एकमेकांस दिसत नाही.
हरवला तो आपापसातला
जिव्हाळ्याचा संवाद
एकमेकांस दोष देऊन
नित्य चाले वादविवाद
धाव-धाव धावते आहे,
दिशा मात्र कळत नाही,
हृदयाचे पाऊल कधी,
हृदयाकडे वळत नाही.
इतक जगून झालं पण,
जगायलाच वेळ नाही,
जगतो आहे कशासाठी
काहीच कसला मेळ नाही
क्षण एक येईल असा,
घेऊन जाईल हा श्वास
अध्यावरच थांबलेला
असेल जीवन प्रवास
अजूनही वेळ आहे
थोडं तरी जगून घ्या
सुंदर अशा जगण्याला डोळे भरून बघून घ्या
गावडे वनिता दत्तात्रय
(टि.वाय.बी.ए.)

आयुष्याच्या काटेरी वळणावर

आयुष्याच्या काटेरी वळणावर
गुदमरल्या सारखा होतो जीव
इथं भल्या भल्यांचीही मने
भरकटतात वान्यावर
आयुष्याच्या काटेरी वळणावर
आणि जीवनाच्या वेगवेगळ्या टप्प्यावर
सोडून जातो काळ,
मग कुणालाच कुणाचा लागत नाही मेळ
आयुष्याच्या काटेरी वळणावर
आई असते, पेटत राहणारी समई
तर दादा असतात आयुष्यभर
प्रकाश देणारा एक
आकाशातील तारा
आयुष्याच्या काटेरी वळणावर
कॉलेज असते एक मंदिर आणि
इथले गुरुजन असतात एक ज्ञानाचे भांडार,
मग भरकटलेल्या मनांना हेच देतात एक प्रकाशाचा किरण
आयुष्याच्या काटेरी वळणावर,
यशाचे शिखर गाठण्यासाठी
करावी लागते धडपड
मगच सापडते आयुष्याला तोंड
आयुष्याच्या काटेरी वळणावर
झेलावे लागतात,
अपयशाचे धाव
मगच लागतो यशाचा ठाव
आयुष्याच्या काटेरी वळणावर
जीवनाच्या संघर्षाच्या लढाईत
करावा लागतो अडचणींचा सामना,
मगच पूर्ण होतात मनोकामना
कु.वायळ विनायक गिताराम
वर्ग - टि.वाय.बी.ए.(अर्थशास्त्र)

माझे बालपण पारनेर तालुक्यातील 'सांगवीसूर्या'
सारख्या एका छोट्याशा खेड्यामध्ये गेले माझा जन्म पण
तिथलाच मी आणि माझा मोठाभाऊ असे मिळून आम्ही दोन
भावडे. माझा भाऊ लहानपणी मामाच्या घरी राहत असल्यामुळे
घरात मी एकटाच लहान असल्यामुळे घरात सर्वजण माझा लाड
करत असत.

मला बालपणी शाळेची आवड कमी होती; परंतु
आईवडिलांच्या, मामाच्या बळजबरीमुळे शाळेत जावे लागत
असे. माझे तिसरीपर्यंतचे शिक्षण अत्यंत डगमगीत झाले.
तिसरीपर्यंत मी प्रत्येक इयत्तेत काठावरतीच पास झालो.
तिसरीनंतर माझा शिक्षणास खरा प्रारंभ झाला. कारण
तिसरीपर्यंत मी कधीही वर्गात व अभ्यासाकडे लक्ष दिले नाही.
अभ्यास वेळेवर केला नाही आणि घरी आई-वडील कमी
शिकलेले असल्यामुळे ते मला घरी शिकवू शकत नव्हते आणि
माझा अभ्यास पूर्ण करून घेऊ शकत नव्हते. त्यामुळे अभ्यास
किती महत्त्वाचा आहे याचे गांभीर्य कळू शकले नाही.

मला अभ्यासाऐवजी खेळायला व शेतात काम करावेसे
वाटायचे. कारण लहानपणी माझ्या घरी शिक्षणाचे वातावरण
नव्हते. त्यामुळे माझे शिक्षणात मन रमत नसे कारण लहानपणी
मी वडिलांचे अनुकरण करत असे ते शेतात काम करत असत
त्यामुळे मला पण तसेच काम करावेसे वाटत असे. त्यामुळे माझे
लक्ष शिक्षणात लागत नसे.

आणि नंतर मला वडिलांनी आणि शिक्षकांनी
शिक्षणाचे मानवी जीवनातील महत्त्व समजावून सांगितले आणि
तेव्हापासून मी शिक्षणाकडे लक्ष केंद्रित केले. तेव्हापासून माझा
शिक्षणाकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन बदलला आणि अभ्यासही
वेळेवर पूर्ण करू लागलो आणि पाचवीत प्रथम मी इंग्रजीत
भाषण २६ जानेवारीला केले व तेव्हापासून मी १५ ऑगस्ट, २
ऑक्टोबर, ५ सप्टेंबर अशा अनेक कार्यक्रमांच्या वेळी भाषणे
केली आणि अभ्यासासंबंधी मला मित्रांनी योग्य ती माहिती व
मदत केली आणि याच काळात मी मित्रांसोबत व भावंडांसोबत
कबड्डी, खो-खो, क्रिकेट, गोट्या, विटी दांडू, लंगडी,
आट्यापाट्या हे खेळ आनंदाने मनसोक्त खेळलो. तसेच याच
काळात चिंचा खाल्ल्या, बोर पाडली, आंबे पाडले, सिताफळ
खाल्ली, पोहणे, सुरपारंब्या सारखेही खेळ खेळलो. माझे आई-
वडिल हे अत्यंत गरीब स्वभावाचे दाम्पत्य आहे. तसेच ते

प्रामाणिक व समजूतदार वृत्तीचे गरीब कष्टकरी शेतकरी आहे.
या अशिक्षित पालकांनी मला शिक्षणाबद्दलचे व आयुष्याच्या
प्रवासाबद्दल अनमोल दिशा दिली.

मी आठवी ते दहावीपर्यंतचे शिक्षण शेजारचे गाव
जवळा येथील श्री धर्मनाथ विद्यालय जवळा येथे पूर्ण केले. याच
काळातील शिक्षण सांगवी सूर्या ते जवळा हे सायकलने प्रवास
करून केले. मी नित्यनियमाने शाळा व अभ्यास पूर्ण करत
असायचो तसेच अनेक कार्यक्रम व स्पर्धातही सहभाग नोंदवला
होता. ११ वी १२ वी कला शाखेचेही शिक्षण ही याच
महाविद्यालयात घेतले. अनेक कार्यक्रमांतही सहभाग नोंदवला
आणि याच काळात भरपूर छान अभ्यास केला. खूप चांगले
माक्स मिळविले.

याच काळात मी वडिलांना शेतात पाणी भरणे, कांदे
काढणे, खत मारणे, नांगर चालविणे, मुगाच्या शेंगा, इत्यादी
शेतीतील कामे करू लागलो. त्यामुळे माझे शिक्षणाकडे व
अभ्यासाकडे दुर्लक्ष होऊ लागले. तेव्हा गावकऱ्यांनी व
शिक्षकांनी वडिलांना सांगितले की मुलगा हुशार आहे. त्याला
शेतात काम करण्यास घरी ठेवू नका. तेव्हापासून वडिलांनी
मला शेती कामासाठी शाळा बुडवून ठेवले नाही आणि
गावकऱ्यांनी मला शिक्षणविषयक जागरूक केले.

न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर या
महाविद्यालयात मी एफ.वाय.बी.ए. ला प्रवेश घेतला आणि
नित्यनियमाने कॉलेजला उपस्थित राहू लागला. कॉलेजमधील
एन.एस.एस., स्पर्धा परीक्षा, कमवा शिका या उपक्रमांतही
सहभागी झालो. एन.एस.एस. च्या विद्यापीठस्तरीय विशेष
श्रमसंस्कार शिबिरालाही उपस्थित राहिलो. तसेच मी निबंध
स्पर्धा, भाषण स्पर्धा, मुलाखत घेणे या स्पर्धातही सहभागी
झालो.

मी एफ.वाय.बी.ए. अगोदर एकदाही अवांतर पुस्तक
वाचले नाही. अभ्यासक्रमा व्यतिरिक्त कोणतेही अवांतर
वैचारिक पुस्तक वाचले नाही. अवांतर वाचनाविषयीची मूळ
कल्पनाच मिळाली नाही. घरी आई-वडिल कमी शिकलेले
असल्यामुळे तेही अवांतर वाचन संस्कृतीविषयी जागृत नव्हते.
अवांतर वाचनाविषयी मला डॉ.हरेश शेळके सरांनी माहिती
दिली. मी जो घडलो आहे तो वाचनामुळेच असे वाचनाविषयीचे
जे सुंदर उदाहरण दिले त्यामुळे माझ्या जीवनात वाचनाचे महत्त्व

अत्यंत खोलवर जावून रुजले आहे.

माझ्या आयुष्याच्या जडणघडणीच्या योग्य टप्प्यांवर मला ग्रेट शिक्षक, व्यक्तीचे आणि योग्य पुस्तकाचे मार्गदर्शन मिळाले. प्रत्येक व्यक्तीच्या आयुष्याच्या जडणघडणीचा टप्पा हा अठरा ते तेवीस वर्ष हाच असतो अवांतर वाचनामुळे मला याच काळात उत्तम कादंबरी, कथा, नाटक तसेच ग्रेट लेखकांच्या साहित्याचा परिचय झाला.

‘आयुष्याची दिशा कशी ठरवायची?’ हे शिबिर शेळके सरांनी आयोजित केले होते. या शिबिरात मराठी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष व प्रभावी जिल्हाधिकारी मा.लक्ष्मीकांत देशमुख यांनी आयुष्याबद्दल, वाचनाबद्दल आणि आपण आयुष्याच्या ज्या टप्प्यावर आहोत, त्याबद्दल त्यांनी विशेष माहिती सांगितली. ही माहिती ऐकून जीवनात प्रथमच जिल्हाधिकारी यांच्याशी होणारा संवाद प्रथमच असल्यामुळे माझाच विश्वास बसेना की आपल्याला एवढ्या नेतृत्वक्षम व्यक्तीचे मार्गदर्शन लाभले. याच काळात एवढ्या ग्रेट

व्यक्तिमत्त्वाचा सहवास होईल याची कल्पनाही केली नव्हती.

तसेच या शिबिरात मला साधना साप्ताहिकाचे संपादक विनोद शिरसाठ सर, सुभाष वारे सर, राजेंद्र बहाळकर, डॉ.मनोहर जाधव या व्यक्तीचे मार्गदर्शन लाभले. याच काळात सरांनी आम्हाला लोकसत्ता कसा वाचावा याचे योग्य टप्प्यावर मार्गदर्शन केले. माझ्या या काळाताच मला मित्र ही खूप हुशार व अभ्यासू व्यक्तिमत्त्वाचे भेटले.

तसेच सरांनी आयुष्याच्या योग्य टप्प्यावर योग्य व्यक्तीचा परिचय करून दिला. त्यात हमीद दलवाई, बाबा आढाव, कुमार सप्तर्षी, भाई वैद्य, अनिल अवचट, यदूनाथ धत्ते, ग.प.प्रधान या लेखकांची व त्यांच्या लेखनाची ओळख करून दिली.

असा माझा आजपर्यंतचा प्रवास झाला आहे आणि मी सध्या एस.वाय. बी.ए. मराठी विभागात शिकत आहे.

नगरे नितीन
(एस.वाय. बी.ए.)

* माझा संघर्ष *

मी एक मुलगी म्हणून जन्म घेतला. त्यावेळीच माझा द्वेष करण्यात आला. कारण मला अगोदर एक मोठी बहिण आहे. त्यानंतर दुसरीही मुलगी म्हणून जन्म घेतला. घरच्यांची अपेक्षा दुसऱ्या वेळी मुलाची होती एक महिन्याची झाल्यानंतर माझ्या वडिलांनी मला पाहिले. तोवर माझे तोंडदेखील पाहिले नाही. मुलगी जन्मल्याचा त्यांना राग आला होता. मी जस-जशी मोठी होत गेली, तस तशा मला आजुबाजूच्या गोष्टी कळायला लागल्या विचार करण्याची क्षमता माझ्यामध्ये आली. तसेच मला वेगवेगळे अनुभव येत गेले. त्यात माझे दुर्दैव की मला जन्मतःच अंगावर चट्ट्यांची देणगी मिळाली. मला लहान असताना चट्टे काय आहे? हे सुद्धा कळत नव्हते. पण जशी मी मोठी होऊ लागले तसा माझ्याकडे पाहण्याचा व लोकांचा बोलण्याचा दृष्टिकोन मी लक्षात घेतला व मनाशी ठरवले की, ‘मी एक मुलगी म्हणून नाहीतर एका मुलासारखे वागणार आणि मीही कशामध्ये कमी नाही दाखवून देणार.’ या चट्ट्यांबद्दल मी मनात कधीच वाईट वाटून घेणारही नाही. तेव्हापासून मी पुस्तकांशी मैत्री केली. पुस्तके वाचू लागले, तेव्हापासून मी अधिक विचार करू लागले. माणसाने पुस्तकांशी मैत्री करावी.

त्यामुळे खूप विचार करण्याची क्षमता माणसामध्ये येते असे मला वाटते.

मी आईबरोबर मुलांसारखे शेतात पाणी भरणे, खत टाकणे, बँकेचे व्यवहार पाहणे, तर घरात रेशन आणण्यापर्यंत सर्व कामे माझ्याकडेच असतात आणि मी ते आनंदाने करते. मला त्यात आनंद मिळतोच आणि मुलगी पण मुलापेक्षा कमी नाही हे मला दाखवून घ्यायचे असते. या चट्ट्यांमुळे वैयक्तिक त्रास आहे. पण माझ्यामुळे हा आजार इतरांना होऊ शकणार नाही. कारण तो संसर्गजन्य नाही. तरी देखील समाजात इतर मुलींमध्ये स्त्रियांमध्ये वावरत असताना त्याविषयी बोलले जाते. त्याच दृष्टिकोनातून त्या माझ्यासारख्या व्यक्तीकडे पाहिलं जातं. नेहमी जाणीव होते की चट्टे असलेली मी एक स्त्री आहे. आज चांगल्या सुशिक्षित समाजात देखील कुठेतरी लोकांची विचार करण्याची किंवा आपल्याकडे बघण्याची दृष्टी वेगळी आहे. याची मनाला जाणीव होत राहते आणि अनेक अनुभव येत राहतात. मी जेव्हा सातवीला गेले तेव्हा माझ्या सर्वांगावर चट्टे आले. त्यावेळी मला माझ्या मावशीने मुंबईला नेले व तिथेच मी डॉक्टरकडे उपचार घ्यायला सुरुवात केली. तीन वर्षे उपचार घे

मग बरी होशील असे म्हणून मावशीने मला तिथेच शाळेत घातले. कारण चट्ट्यांमुळे त्रास व्हायचा ते बरेही व्हायला हवे होते. मला उपचार चालू केल्यानंतर फरकही जाणवू लागला होता. पण मला तिथे गावच्यापेक्षाही मनाला लागेल आणि नेहमी लक्षात राहतील असे अनुभव आले. मी तिथे शाळेत प्रवेश घेतला पण माझ्याशी कुणी बोलत नव्हते. माझ्या शेजारी कुणी बसत नव्हते मी एकटीच एका बाकावर बसायची. एकदा वर्गातल्या मुलीचे आई-वडील तिची प्रगती पहायला आले होते. शिक्षकांचे नातेवाईक पण होते बहुतेक त्यांनी बराच वेळ गप्पा मारल्या. तेवढ्यात मला शिक्षकांनी बोलावले तेवढ्यात तिच्या वडिलांनी मला माझे नाव, गाव विचारले व जायला सांगितल. मी जाता जाता त्यांचे बोलणे ऐकले तेव्हा ते शिक्षकांना म्हणाले मुलीला काही गंभीर आजार तर नाही ना? तिच्यामुळे आमच्या मुलींना / मुलांना काही त्रास होईल. तुम्ही शिक्षकांनी जरा चौकशी करून प्रवेश घ्यायला हवा. तिला कोड फुटलेले दिसतात. त्यावेळी माझ्या कानावर आणि मानेवर चट्टे आलेले होते. मी तेवढेच ऐकले. नंतर त्या शिक्षकांनी मला बोलावले माझी विचारपूस केली आणि मला सांगितले बाळा बोलायला शिक, नवीन आहोस इथे तू सगळ्यांशी मिळून मिसळून रहा. नेहमी डॉक्टरकडे जात जा. त्यावेळी माझ्या मनात आले की काही व्यक्ती असे पण असतात ज्यांना समोरच्या व्यक्तीच्या दुःखाची जाणीव होते. एकदा मी रस्त्याने जाताना घसरून पडले. तेव्हा माझ्या मैत्रिणीने मला हात देऊन उठवले तिच्यासोबत तिची आईही होती. तिच्या आईने पटकन आमचा दोर्घाचा हात सोडवला व तिला म्हणाली तुला काय गरज होती तिला हात लावायची. किती घाणेरडी आहे. एकतर हात बघ डग आहेत तिला. तुला झाले म्हणजे मी बसते निस्तारित आणि तुला दवाखान्यात नेत. त्यावेळी मी त्या कार्कीना शांतपणे म्हणाले, नाही होणार तिला हा काय संसर्गजन्य आजार नाही. तेव्हापासून ती मुलगी माझ्याशी बोलली नाही आणि जवळ आलीही नाही. नंतर शाळेत वक्तृत्व स्पर्धा होती मी पण भाषण घेतलं मी माझे अनुभव रडून सांगितले. मला एका शिक्षिकेने शाबासकी दिली. माझे कौतूक केले. मला स्पर्धेत पहिल्या नंबरचे बक्षीसही दिले. त्यावेळी मला वाटल, आपण लोकांचे विचार बदलू शकतो. लोकांना त्यांच्या दृष्टिकोनातून सांगू शकतो. माणसाला दुसऱ्यांच्या टिंगल-टवाळक्या करायला

लगेच जमते. पण ज्या वेळी आपण स्वतःबद्दल अशा काही गोष्टी समाजात मांडणार असतो त्यावेळी आपल्याला हिंमत लागते. कारण त्यानंतर आपल्याकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन सर्वांचा बदलत असतो. त्यावरून समाज कुरबुर करत असतो, मी माझ्या अनुभवातून सांगतेय. आजही माझ्या आईला असे वाटते मी उपवास पकडावेत. शेजारचे आजोबा दर शनिवारी नारळ फोडत जा सांगतात. आजी अंगारा लावायला देते. माझी आई तर कुणाचे तरी ऐकून लिंबू व मिरच्या घेऊन आली आणि माझ्यावरून फिरवल्या उतरून टाकून दिल्या. मी तिला विचारले तर मला म्हणाली, बोलायचं नसत गप्प बस. मग नंतर सांगितल की, अशा बाबांनी उतारा उतरून टाकायला सांगितला. मी तिला सांगितल की, अशा गोष्टींवर विश्वास नको ठेवत जाऊस. त्यामुळे आजही अंधश्रद्धेचा अनुभव आणि जाणीव होते. चट्टे असणे हा माझा दोष आहे का? हा प्रश्न मी स्वतःलाच विचारला आणि मीच माझे उत्तरही शोधते. कारण माणूस अनुभवातून शहाणा होतो. आजही कुणी विचारल ना की, तुझ्या हातावर कशाचा सफेद डग आहे? मी सांगितल तर पटकन बाजूला होतात. आई गं! असा उच्चार नक्की तोंडातून बाहेर पडतो. तोंड वाकडे करतात. मुलीही माझ्या शेजारी बसत नव्हत्या. कधी कधी मुली तोंडावर बोलायच्या की आम्हाला काही त्रास तर होणार नाही ना? माझ्या आईने लांब रहायला सांगितलेय तुझ्यापासून. तेव्हा मी मनात स्वतःला दोष घ्यायची. का जगायच आपण? असेही मनात विचार येत असे. मी स्वतःला चट्ट्यांवर ओरखडे मारून त्रास करून घ्यायची. आजही एखादे आजोबा विचारात सांगितले तर ते बोलतात चांगली देखणी पोर पण डगांमुळे लमन होणार नाही. माझी आई मला सांगते कुणाला सांगू नको. कुणी विचारले तर सांग आत्ताच आलेत. अलर्जी झाली जाईल लवकर खर नको सांगत जाऊस. आई ती आईच असते शेवटी तिला नेहमी वाटत राहते माझ लमन होणार नाही. त्यात तिला आजुबाजूच्या बायकाही सांगत असतात पोरीला अस करायला सांग. एका आज्जीने तिला सांगितल की कडुनिंबाचा पाला आणून त्यावरच झोपायला लावत जा. मी तिचे असे काही ऐकले नाही की मग ती ही वैतागून बोलते की, तू शेवटी ‘किड्याच रताळू’ आहेस. काहीजण बोलतात लवकर उपचार कर नाहीतर आयुष्यभर असेच लोकांचे टोमणे आणि चट्टे ऐकत जगावे लागेल. कुणी

तुला जवळ करणार नाही. असे कुणी बोलत तेव्हा त्या चट्ट्यांपेक्षा आणि जखमांपेक्षा शब्दांचा मारा जास्त मनाला टोचतो आणि सलत राहतो. माझ्या शेजारची एक ताई लग्न करून सासरी गेली. त्याचवेळी त्यांच्या घरातले वयस्कर झालेले आजोबा देवाघरी गेले. त्यांनी तिला पांढऱ्या पायाची आणि अवदसा म्हणून शिक्कामोर्तब करून तिच्या माहेरी आणून सोडले. त्या ताईच्या पायावर एक कोडासारखा डाग होता म्हणून पांढऱ्या पायाची असे तिला म्हटले गेले. मी तेव्हापासून मनाला सांगते की, “ तू निरोगी मनाची आहेस तुला संघर्ष करायचा आहे ” स्वतःसाठी आणि स्वतःसारख्या अनेकांसाठी.

कुणीही विचारल्यास मी संकोच न बाळगता सांगून टाकते ते चट्टे आहेत. समोरचा काय बोलतो, हे मी ऐकून घेते. वाईट न मानून इतकेच सांगते की चट्टे आहेत, म्हणून मी माझे जगणे थांबवू शकत नाही. ते आहेत याचे मला वाईटही वाटत नाही. माझा संघर्ष हाच आहे की, चट्टे असलेल्या स्त्री / पुरुषांकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन समाजाने बदलायला हवा आणि तो मी बदलवणार. समाजात अशा अनेक स्त्रिया आहेत, ज्यांना घरच्यांनी छळून त्रास दिलाय आणि देतातही. एखाद्या स्त्रिया

पती निधनानंतर ती जेव्हा एकटी या समाजात वावरत असते तेव्हा तिच्याकडे समाज हा एक वेगळ्या नजरेनेच पहात असतो, तो दृष्टिकोन मला बदलायचाय. एकट्या स्त्रीला जगणूही देत नाहीत. ती जेव्हा खरे बोलते आणि स्वतःच अस्तित्व निर्माण करायचा प्रयत्न करते; तेव्हाही तिला अतिशहाणपणाचे बक्षीस देऊन मोकळे होतात. अशा अनेक स्त्रिया आहेत ज्यांना चट्ट्यांमुळे तर काहींना अनेक आजारांमुळे सोडून दिलेय. अशाप्रसंगी घरच्यांनी दिलासा व आधार देण्याऐवजी दोष दिलाय व देत आलेत. समाजही त्यांच्याकडे त्याच दृष्टिकोनातून पाहत असतो. मला त्या स्त्रियांमध्ये नाही जायच, मला त्यांच्यासारखे मन मारून नाही जगायच. किती शिकलेली मुलगी आहे पण चट्ट्यांमुळे असे झाले आणि ती आता एकटीच राहते हे नाही ऐकून घ्यायच. मला स्वतःच्या पायावर उभे रहायचे. मला समाजाचा दृष्टिकोन बदलवण्याचा प्रयत्न करायचा व माझा तोच खरा संघर्ष होता हे सिद्ध करायचे आहे.

डॅरे माधुरी दिलीप
(टि.वाय.बी.बी.ए. (सी.ए.)

* माझी जडणाघडण *

हरिश्चंद्र गड, तसेच महाराष्ट्रातील सर्वात उंच शिखर कळसूबाई यांच्या डोंगर रागांनी वेढलेल्या, आदिवासी, दुर्गम भागात असलेल्या गारवाडी गावी माझा जन्म झाला. घरात मी, आई-दादा, भाऊ व सोनाली, आशा, सविता, संगिता अशा चार बहिणी आणि आजी-आजोबा असे आमचे कुटुंब. घर डोंगराच्या पायथ्याशी असल्यामुळे वाडी-वस्तितल्या मुलांच्या सोबत कधी खेळता, बागडता आले नाही. त्यामुळे आईच्या पाठीमागेच नेहमी लुडबुडायचो. थोडे-थोडे बोलता येऊ लागले आणि बालपण संपले. बालवाडीत जायला लागलो. बालवाडी ही ओढ्याच्या पल्याड असल्यामुळे ओढा ओलांडून जावे लागे. यामुळे आई-दादा व कधी-कधी मोठ्या ताईला घेऊन जावे लागायचे यामुळे घरातील, शेतातील कामाचा गोंधळ व्हायचा. त्यात चांगली गोष्ट म्हणजे अक्षरवळण येऊ लागले. बालवाडीत दररोज जायला मिळायचे नाही. बालवाडीत अपुऱ्या सोयी असल्यामुळे फक्त घुमत्या खाण्यापुरतीच बालवाडी आहे असे वाटायचे. एका मागून एक दिवस जात होते आणि बालवाडीचे

दिवस पाहता पाहता संपले.

प्राथमिक शिक्षण जि.प.प्राथमिक शाळा गारवाडी या शाळेत घेऊ लागलो. शाळेत अक्षरवळण, बाराखडी, अ, आ, ई वाचन थोडे-थोडे येऊ लागले. आमचे सर मराठी कविता व इंग्रजी कविता गायन व प्रत्यक्ष कृती करून शिकवायचे. यामुळे मी दररोज शाळेत जायचो. असच एका मागून एक वर्ग पुढे जात होतो. प्राथमिक शाळेत असताना कुणाची बोरें, काकड्या, चिंचा आम्ही शाळेच्या जेवणाच्या सुट्टीत चोरून आणायचो व वर्गात गुपचूप खायचो. यामुळे गावातील लोक आमच्या त्रासाला कंटाळून सरांकडे तक्रारी घेऊन येत असत. मग मात्र आम्हाला सरांचे धपा-धपा टोले खावे लागत. परीक्षा यायच्या सुट्टी लागायची असे करत करत आम्ही एका इयत्तेतून दुसऱ्या इयत्तेत जात होतो. आईला व दादाला घरकामात, शेतात, गुरांकडे जाण्याच्या कामात मदत करायचो. सकाळी उठल्यावर तोंड धुवून, चहा व भात खाऊन शाळेच्या वेळेपर्यंत गुरांकडे जावे लागायचे. यामुळे दहावी पर्यंत कधीच वेळेत शाळेत गेलो नाही.

राष्ट्रगीत संपायचे आणि प्रार्थना सुरु व्हायची तेव्हा मी शाळेत घोडदौड करत पोहचायचो. यामुळे दररोज परिपाटात कान पकडून खाली वाकून रहावे लागत किंवा मग छडीचे फटके खावे लागत. सातवीला असताना दादांना दम्याचा आजार असल्यामुळे वडील आम्हाला सोडून गेले. वडिलांच्या आयुष्याचा दिवस मावळला आणि मिळणारी सावली व आधार संपला. यामुळे घरची सर्व जबाबदारी आईवर आली. वाट्याला असलेल्या खडकाळ जमिनीत भात सोडून दुसरं काही पिकायचं नाही. पाऊस पडला नाही की तेही करपून जायचं. वडील गेल्यामुळे तेही व्यवस्थित पिकायच नाही. यामुळे शासनाकडून मिळत असणारे रेशन यावरच गुजराण होत असे. गार्गीच्या दुधाच्या पगारापासून मिळणाऱ्या पैशातून आठवडे बाजार उरकत असे. आजारपण, शिक्षण व इतर अडचणींसाठी लागणारी आर्थिक गरज पूर्ण करण्यासाठी आईला व ताईना नारायणगावला (देसात) पिशवी भरून जावे लागायचे. आता मी दहावीला होतो. दहावीला असताना सर्व शिक्षक जीव लावायचे. यामुळे दहावीच्या बोर्डाची ५०० रुपये फी भरण्यासाठी घरी पैसे नसल्यामुळे ती आवारी सरांनी भरली. सर्व शिक्षक म्हणायचे; अभ्यास कर, नंबर आला पाहिजे. प्रामाणिकपणे चांगला अभ्यास केला पण प्रथम क्रमांक आला नाही. तृतीय क्रमांक येऊन फक्त ५८.६०% मार्क मिळाले. आईच्या व ताईच्या मानाने जास्त मार्क पडले आहेत असे आईला व ताईना वाटायचे. घरी, शेतात एवढे काम असूनही पोराला चांगले मार्क मिळाले असा अभिमान आईला वाटायचा.

पुढे कोणत्या शाखेला प्रवेश घ्यावा, कुठे घ्यावा, काय केल्यानंतर काय होत हे मार्गदर्शन करायला कुणी नव्हत. कारण गावात दहावी पर्यंतच काही मुले शिकून रोजाने कामाला जात होती. आई अडगणी असल्यामुळे सर्व काही मला करावं लागायच. आई फक्त म्हणत होती पुढं शिक व आजही नुसतं म्हणते शाळा शिक. यामुळे अकरावीला शाळेत कुठं जायचं हा मोठा प्रश्न निर्माण झाला होता. दोन-तीन महाविद्यालयात गेलो पण तेथील सर्व शिक्षणासाठी असणारी फी परवडणारी नव्हती आणि निवासासाठी आदिवासी होस्टेल असतात हे माहितच नव्हत. घरी शेतात काम करण्यासाठी कुणीच नसल्यामुळे पुढं शिकायचं नाही या विचाराने घरी परतलो. परंतु दाजींनी फोन केला आणि विचारल. मी सर्व काही सांगितले मग त्यांनी

आश्रमशाळेचा पर्याय सुचवला. दुसऱ्या दिवशी लगेच दाजी व मी अकलापुरला असणाऱ्या आदर्श आश्रम शाळेत गेलो. शाळा खूप छान व निसर्गरम्य परिसरात होती. यामुळे लगेच प्रवेश घेतला. सरांनी दुसऱ्या दिवशी शाळेत हजर व्हायला सांगितल. मग लगेच शाळेत सर्व कपडे पिशवीत भरून पोहचलो. मला शाळेत सोडण्यासाठी आई व दाजी आले होते. शाळेत सर्व साहित्य देण्यात आले पण आई मला शाळेत सोडून जाताना आईच्या डोळ्यांत अश्रूंच्या धारा लागल्या होत्या. ती पदराने डोळे पुसत होती. शाळेत चांगलं रहा, अभ्यास कर, घरी पळून येऊ नको असं सांगत होती. आई मला शाळेत सोडून रडत-रडत निघून गेली आणि मी शाळेत जाऊ लागलो. आश्रम शाळा खूप निसर्गरम्य वातावरणात असल्यामुळे खूप आनंद व्हायचा. नवीन शिक्षक मिळाले. वेळोवेळी त्यांचे मार्गदर्शन मिळत होते. वर्गशिक्षिका बाघमारे मॅडम यांना आईने सर्व काही सांगितल्यामुळे मॅडम खूप जीव लावायच्या. प्रामाणिकपणे अभ्यास करायचो, शाळेत जायचो. आई पंधरवाडा, महिन्याला भेटायला यायची घरून माझा आवडता पदार्थ मसाला भात डबा भरून आणायची. असेच आनंदात अकरावीचे वर्ष संपले परीक्षा संपली आणि उन्हाळ्याची सुट्टी लागली. या सुट्टीत नारायणगावला (देसात) पिशवी भरून कामाला जायचो काम करताना खूप ऊन लागायचे अंग सगळे घामाने ओले व्हायचे. मग मनात विचार यायचा, की आपण जर शाळा शिकलो नाही तर असेच काम आपल्याला आयुष्यभर करावे लागेल. यामुळे खूप शाळा शिकायची व नोकरीला लागायचं अस ठरवलं. कामातून आलेले सर्व पैसे आईकडे दिले. आईने मला ड्रेसचे कापड घेतले आणि शाळेत दाखल केले. उन्हाळ्याची सुट्टी संपवून शाळेत दाखल झालो होतो, फळ्यावरती अकरावीला नंबर आलेल्या मुलांची नावे लिहिली होती. त्यात माझा दुसरा नंबर होता, हे मी आईला सांगितले आईला खूप अभिमान वाटत होता.

अकरावीतून आता मी बारावीला गेलो होतो. शाळेत प्रथम आलेल्या मुलांची नावे शाळेच्या बोर्डवर लिहिली जायची. बारावीला असताना मॅडम म्हणायच्या की, खूप अभ्यास कर तुझेही या काळ्या बोर्डवर नाव आले पाहिजे. मुख्याध्यापक व सर्व शिक्षक मार्गदर्शन करायचे. आश्रमशाळेत अभ्यास सोडून काही काम नसायचे. यामुळे मी खूप चांगला अभ्यास करायचो.

अधूनमधून आई व सोनाली अक्का भेटायला यायची. पण कधी-कधी शाळेत मुलांना आपापले वडील भेटायला यायचे, तेव्हा मला दादांची खूप आठवण यायची. मग मात्र ढसा ढसा रडायचो. पण पुन्हा स्वतःला सावरायचो व म्हणायचो नाही आपल्याला चांगले शिक्षण घेऊन आईचं व दादांचं स्वप्न पूर्ण करायचं आहे. असचं सूर्य व चंद्राची दिनचर्या चालू होती. एका मागून एक दिवस जात होता. पूर्व परीक्षा संपल्या आणि बोर्डाची परीक्षा जवळ येऊ लागली. तसा मी सपाटून अभ्यास करायचो. प्रश्नपत्रिका सोडवायचो. आता चांगल्या प्रकारे अभ्यास झाला होता. पेपर जवळ येत होते, तशी धाकधूक वाढत होती. बारावीच्या निरोप समारंभाच्या कार्यक्रमात भाषण केलं व सांगितल की, बारावीला प्रथम क्रमांकांने पास होऊन दाखवीन. बारावीचे पेपर सुरु झाले पेपर चांगले जात होते. अभ्यास चांगला केल्यामुळे पेपर सोपे गेले. उन्हाळ्याची सुट्टी लागली आणि आम्ही सर्वजण आपापल्या घरी परतलो. सुट्टीत गावातील मुलांबरोबर 'नाशिकला' लम्नांमध्ये वाढण्याच्या कामाला गेलो. काम करताना मनात विचार यायचे, आपणही असचं काही तरी मोठ बनायचं अशा विचारांनी मनात गोंधळ व्हायचा. बारावीच्या निकालाची तारीख जवळ येत होती आणि बारावीचा निकाल लागला. अगदी मनासारखं झालं होतं. १२ वीला शाळेत पहिला क्रमांक आला होता. चांगला अभ्यास केल्यामुळे ७१.२३% मार्क मिळाले होते, खूप आनंद वाटला. शाळेच्या बोर्डवर माझे नाव लिहिले गेले आणि ते आजही आहे व ते तसेच चिरकाल राहील. घरी सर्वांना आनंद झाला. आईला खूप अभिमान वाटत होता.

पुढील शिक्षणासाठी कुठ प्रवेश घ्यावा हे काही ठरलेलं नव्हत. पण माझा मित्र जिगर म्हटला की, आपण पारनेरला प्रवेश घेऊ तिथे शासकीय वसतिगृह आहे. माझा चुलत भाऊ त्या वसतिगृहात होता, असे त्याने सांगितले. मग मी लगेच शिक्षकांनी सांगितल्याप्रमाणे मी व माझा मित्र आम्ही दोघांनी न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर या महाविद्यालयात बी.ए. प्रथम वर्षाला प्रवेश घेतला. माझी पुढील शिक्षणाची वाटचाल सुरु झाली. शासकीय वसतिगृहाचा फॉर्म भरला. कॉलेज १५ जूनला चालू होणार होते. पण वसतिगृहाची यादी लागली नव्हती. यामुळे खूप वाईट वाटायचे. आपला नंबर लागेल का? अशा अनेक प्रश्नांनी मनात गोंधळ घातला होता.

काही दिवसांनी वसतिगृहाची यादी लागली आणि यादीत माझे नाव प्रथम होते. मित्रांनी फोन करून सांगितला तुम्हा होस्टेलला नंबर लागला आहे. आई अडाणी असल्यामुळे आईला परत घरी जाता आलं नसतं यामुळे दाजींना घेऊन मी होस्टेलला आलो. होस्टेलला प्रवेश झाला वहा, पुस्तक व इतर साहित्य मिळालं. दाजी माझा प्रवेश करून घरी गेले. कॉलेजला दररोज जायला लागलो. कॉलेजमध्ये नवनवीन विचारांची, ध्येय असलेली मुलं शिक्षण घेत होती. यातील काही मुलं माझे चांगले मित्र झाले. कॉलेजला नित्यनियमाने दररोज जायचो व प्रामाणिकपणे अभ्यास करायचो. शिक्षकांची ओळख नव्हती पण दररोज कॉलेजला जाऊन त्यांनी दिलेले लिखाण पूर्ण करायचो यामुळे बऱ्याचशा शिक्षकांना माझे नाव माहित झाले होते. पण आपल्याला पुढं काय करायचं आहे? आपण बी.ए. करून काय करणार? असे प्रश्न मला सतत पडायचे. आज शिक्षण घेत असलेल्या सर्वच विद्यार्थ्यांना पडत असतील. कमवा व शिका व एन.एस.एस. मध्ये भाग घेतला असल्यामुळे आर्थिक गरज पूर्ण व्हायची व व्यक्तिमत्त्व विकासही होत होता. एक दिवस असाच अकलापूर आश्रम शाळेतून मुख्याध्यापकांचा फोन आला. त्यांनी सांगितले, तुम्हा प्रकल्पामध्ये प्रथम क्रमांक आल्यामुळे नाशिक आयुक्तालयातून २५,००० चा चेक आला आहे. तो तू घेऊन जा व वटवून टाक. मला हे ऐकून खूप आनंद झाला. या निरोपाने माझी छाती फुगल्यासारख वाटायचं. कारण यामुळे मला घरच्या आर्थिक अडचणींवर मात करता येणार होती. अशा आनंदात घरी गेलो आईला सर्व काही सांगितलं. आईच्या डोळ्यात आनंदाश्रू वाहू लागले. आईला अभिमान वाटत होता. मी बारावीपर्यंत येईपर्यंत सर्व बहिणींची लग्न झाली होती. भाऊ आश्रम शाळेत शिकत होता. यामुळे घरी शेळ्या वळण्यासाठी कुणी नव्हतं. त्यामुळे आईला माझ्याबरोबर येता आले नाही. आईने दाजींना घेऊन जा शाळेत असे सांगितले. दुसऱ्या दिवशी दाजींना घेऊन शाळेत गेलो. सर्व शिक्षकांनी मुल एकत्र हॉलमध्ये जमा केली. माझा मुख्याध्यापकांच्या हस्ते सत्कार व बक्षिस देऊन अभिनंदन केले. सरांनी मला मनोगत व्यक्त करण्यास सांगितले. मी कसा अभ्यास केला व कसे यश संपादन केले हे सांगितलं. जाता जाता एक शेर बोललो. मंजीले उन्हीको मिलती नहीं जो कोशिश करना छोड देते है ।

मंजीले उन्हीको मिलती है जो कोशिश करना छोड नही देते ।

असे बोलून विद्यार्थ्यांना आपण येथे शिक्षणासाठी आलो आहोत, खूप अभ्यास करा आई-वडिलांची स्वप्ने पूर्ण करा. दिवसभर मरमर कष्ट करणाऱ्या आई-वडिलांना नेहमी आठवा. एवढे बोलून मी थांबलो सर्व शिक्षकांनी अभिनंदन केले. मुख्याध्यापकांनी व इतर सरांनी तसेच वर्गशिक्षिका वाघमारे मॅडम यांनी MPSC व UPSC या स्पर्धा परीक्षांचा अभ्यास कर अस सांगितलं. सर्व शिक्षकांचा व विद्यार्थ्यांचा निरोप घेऊन घरी गेलो. दुसऱ्या दिवशी ब्राह्मणवाड्याचा बाजारचा दिवस होता. चेक वटवला आणि पाच हजार रुपये काढले. त्यातील काही पैसे आईला दिले व थोडे सोबत घेऊन आलो. याच पैशातून एम.एस.सी.आय.टी. हा संगणक कोर्स लावला, होस्टेल तसेच कॉलेजमध्ये बरेच काही मुले असतात की, ती फक्त वर्गाने पुढं जात असतात. कुणाचेही मार्गदर्शन नाही, काही स्वप्नही नाही. फक्त शाळा शिकणे एवढाच दिनक्रम आहे की, काय? असा प्रश्न मला आजही पडतो. प्रथम वर्षाला असताना आय.ए.एस. अन्सार शेख सरांचे कॉलेजवर व्याख्यान ऐकले व प्रत्यक्षात असे कलेक्टर असतात हे पाहिले. सरांनी परिस्थितीची जाणीव ठेऊन कसा अभ्यास केला व ते कसे यशस्वी झाले हे त्यांनी सांगितले. मी त्यांच्या व्याख्यानाने भारावून गेलो. आपणही का होऊ शकत नाही, असे अधिकारी? हा प्रश्न पडू लागला. स्पर्धा परीक्षांच्या अभ्यासास मी जोमाने सुरुवात केली. कुणाचेही मार्गदर्शन नाही व आजही नाही. स्वप्न फक्त एवढेच आहे. आपल्यालाही असचं कोणता तरी अधिकारी व्हायचं आहे आणि आई-दादांचं स्वप्न पूर्ण करायचं आहे. याच वर्षी एन.एस.एस. कॅम्पला गेलो. खूप आनंद वाटायचा सर्व मुल आपल्या ग्रुपने सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर करायची. मी आणि माझा मित्र नितीन वेगवेगळ्या ग्रुपमध्ये असल्यामुळे आम्ही एकमेकांच्या ग्रुपशी स्पर्धा करायचो. पहिल्या दिवशी घेतलेल्या कार्यक्रमात आमच्या 'Enjoy' ग्रुपचा नंबर आला कारण आम्ही विविध सामाजिक प्रश्नांवर विवेचन केलं होत. हे सर्व ग्रुपपेक्षा वेगळं होत. कॉलेजला आल्यापासून प्रथमच मुलांसमोर मी बोललो होतो. गावातील विविध सामाजिक तसेच इतर प्रश्नांबाबत जाणून घ्यायला, तसेच स्वच्छता, वृक्षारोपण इ. सर्व शिकलो होतो. मनापासून कामे करायचो. हरेश शेळके सर विद्यार्थ्यांना

मार्गदर्शन करायचे, सर बोलायला लागले की, सरांनी बोलतचं राहावं अस वाटायचं व आजही असचं वाटतय. या सात दिवसांच्या कॅम्पमध्ये आम्ही एकमेकांमध्ये खूप रमून गेलो होतो. वाटायचं आयुष्य असचं पुढं-पुढं जात रहावं. कॅम्पवरून माघारी येताना सर्वांच्या डोळ्यातून पाणी येत होतं. का कुणास ठाऊक असं का होतं कॉलेजमधील विविध कार्यक्रमांच्या माध्यमातून ज्ञानात भर पडत होती. तसेच कॉलेजचे प्राचार्य आदरणीय डॉ. रंगनाथ आहरे सरांचेही मनोगत ऐकून मन भारावून जायचं. मग जोमाने अभ्यास करायचो. असेच एकामागून एक दिवस जात होते. द्वितीय सत्राच्या परीक्षा संपल्या आणि प्रथम वर्ष संपले. सुट्टी लागली आणि पुन्हा माझी धडपड सुरु झाली. सुट्टीत रोजाने कामाला जायचो व पैसे साठवून ठेवायचो.

उन्हाळ्याची सुट्टी संपली. मला प्रथम वर्षाला ७५% पडले होते. घरी शेती करण्यासाठी कुणी नसल्यामुळे शेतातील सर्व कामे करून मला कॉलेजला यावे लागत असे. यामुळे रोजाने औत घ्यावे लागायचे नाही. नानांच्या बैलांनी सर्व शेत नांगरणी, पेरणी करून यायचो. प्रथम वर्षाला चांगले मार्क पडल्यामुळे खूप आनंदही झाला आणि समाधानही वाटले. कारण हे सर्व मार्क माझ्या मेहनतीचे होते. इंग्लिश येत नसल्यामुळे काही कळायच नाही. यामुळे मी सर्व पाठांचे व कवितांचे एक-एक प्रश्न लिहून काढला होता. तेच प्रश्न मी एक-एक ओळ पाठ करून पेपर चांगला लिहिला यामुळे इंग्लिशलाही चांगले मार्क पडले होते. द्वितीय वर्षाला अर्थशास्त्र या विभागात प्रवेश घेतला. सुट्टीत कमावलेल्या पैशातून द्वितीय वर्षाची फी भरली. मराठी टायपिंगचे क्लास लावले. घरी सणांना मला बारावीला मिळालेले पैसे खर्च व्हायचे. यामुळे आता पैसे संपले होते. सकाळी पाच वाजता उठायचो थंड पाण्याने अंधोळ करून सात वाजेपर्यंत अभ्यास करायचो. आठ ते अकरा कॉलेज तेथुन पुढे कमवा व शिका मग होस्टेलवर जेवण करायला जायचो. पुन्हा टायपिंगच्या क्लासला जायचो असा दिनक्रम चालू होता. सर्व काही प्रामाणिकपणे करत होतो. कमवा व शिकामुळे तसेच होस्टेलला मिळणाऱ्या महिन्याच्या भत्त्यातून घरच्या तसेच इतर आर्थिक अडचणींवर मात करायचो. पण कॉलेजमध्ये व इतर कुठेही, ग्रंथालयात कोणतेही शिक्षक विचारारयचे काय अभ्यास करतो का? व आजही विचारतात काय अभ्यास करतो? मी म्हटल की, एम.पी.एस.सी. चा तर प्रथम विचारतात

वडील काय करतात, असे विचारल्यावर डोळे भरून येतात व भरल्या डोळ्यांनी सांगतो वडील नाहीत. मग म्हणतात चांगला अभ्यास कर तुम्हाला खूप संधी आहेत.

द्वितीय वर्षाला आल्यानंतर वर्ग नेहमीप्रमाणे भरलेले नसायचे. कारण प्रथम वर्षाला बरेच मुलं मागे राहिली होती, तर काही मुलांनी वेगवेगळ्या विभागाला प्रवेश घेतले होते. पण मी दररोज कॉलेजला यायचो. होस्टेलवर सर्व कार्यक्रमात पुढाकार घेऊन सहभागी व्हायचो. कार्यक्रमांचे सूत्रसंचालन करायचो. शेळके सर जसे विविध कार्यक्रमांचे सूत्रसंचालन कॉलेजमध्ये करायचे, तसेच बोलण्याचा प्रयत्न होस्टेलवर करायचो. होस्टेलवर गृहपाल श्री.काळे सर तसेच वागतकर सर मार्गदर्शन करायचे. ते सांगायचे की, जीवनात असं काही बना की एक दिवस हा फक्त आपल्याच स्वागतासाठी असला पाहिजे.

चंद्र-सूर्याची दिनचर्या चालू होती. एकामागून एक दिवस जात होते. प्रथम सत्राच्या परीक्षा झाल्या. चांगला अभ्यास केल्यामुळे बऱ्यापैकी मार्क मिळाले होते. घरी सणांना तसेच काही अडचणी आल्यावर अचानक कधीही आईने बोलावल्यावर घरी जाव लागायचं. एक ते दोन दिवस घरी जायचो व आईच्या पाया पडून आणि आशीर्वाद घेऊन परत यायचो. भाऊ बारावीला असल्यामुळे त्यालाही कधी आर्थिक गरज निर्माण व्हायची. त्याची अडचण सोडवायचो व त्याला मार्गदर्शनही करायचो घरी आता लहान-मोठ्या मिळून सहा शेळ्या होत्या. या शेळ्या वळण्याचे काम आईला करावे लागायचे. शेळ्यांपासून थोडे फार वार्षिक उत्पन्न मिळायचे. यामुळे आता पैशाची अडचण येत नसायची. द्वितीय सत्राची परीक्षा जवळ येत होती. याच वर्षी मला 'पारनेरकर युवा विकास मंचाकडून' आर्थिक सहाय्य व एक बॅग मिळाली होती. एक दिवस अचानक दार्जीनी फोन केला आणि आई पाय मुरगळून पडली आहे व हात मोडला आहे, असे त्यांनी सांगितले. या निरोपाने मी दचकलो माझ्या डोळ्यांत पाणी आले. पण दार्जीनी काही काळजी करू नको हात बसवायला आणले आहे. असे सांगितले मी अगदी मूढ झालो होतो. आईचा हात बसवून आईला दार्जीनी घरी नेले होते. आईला फोन केला आणि मनभरून आईशी बोललो. बोलताना उर भरून येत होते. आता घरी शेळ्या नानांकडे वळण्यासाठी दिल्या होत्या घराला कुलूप होते. भावाला घडलेला सर्व प्रकार सांगितला व भावाला घरी

जाण्यास सांगितले. भावाकडे घराची एक चावी होती. दोघे घरी गेलो दाजी आईला घेऊन आले. आईचा चेहरा सुकून गेला होता. आई घडलेला प्रकार रडून सांगत होती. आम्ही दोघे भांवडे ढसा-ढसा रडलो. दार्जीनी आम्हाला शांत केले. आईला आता काही काम करता येणार नव्हते यामुळे काही शेळ्या विकल्या व काही ताईला दिल्या. फक्त दोनच शेळ्या घरी ठेवल्या. आईचा हात बरा होईपर्यंत घरीच थांबलो. भाऊ पुन्हा शाळेत गेला. घरची सर्व काम पाणी आणणे, स्वयंपाक करणे, झाडलोट करणे ही कामे करायचो. आईचा हात व पाय बरा झाल्यावर परत पारनेरला आलो. आईला जास्त चालता येत नसल्यामुळे नानांना थोडे दिवस शेळ्यांची बांध-सोड करण्यास सांगितले. द्वितीय सत्राची परीक्षा जवळ येत होती मी जोमाने अभ्यास करायचो. काही दिवसांनी परीक्षा सुरु झाली. अभ्यास चांगला केल्यामुळे पेपर बरे जात होते. परीक्षा संपल्या आणि पुन्हा मी गावी परतलो. सुट्टीत 'महा-ई-सेवा' केंद्रात दोन महिने काम केले. येथे आधार कार्ड सेंटर असल्यामुळे लोकांच्या अनेक समस्या अनुभवायला मिळाल्या. तसेच शासनाच्या विविध योजनांची माहिती झाली. तसेच लोकांना येणाऱ्या सामाजिक, शैक्षणिक अडचणींवर मात करताना संवाद साधावा हे समजले. सोनाली ताईच्या घरून येऊन जाऊन कामाला जात होतो. सकाळी सात ते अकरा वाजेपर्यंत ताईला शेतातील कामांसाठी मदत करायचो आणि अकरा वाजता कामाला जायचो.

द्वितीय वर्षाचा निकाल लागला. मनासारखे मार्क पडले नाहीत. चांगला अभ्यास केल्यामुळे वाटायचे ७० ते ७५% पडतील पण प्रत्यक्षात पडले नाहीत. सरांना म्हटले की, मी पेपर चांगले लिहिले होते. मग सर म्हटले अर्थशास्त्र या विषयांमध्ये घोकंपट्टी झाली असेल, विषयाला धरून उत्तर लिहिले नसेल. मलाही असच वाटतं होते. तृतीय वर्षाला प्रवेश घेतला. सुट्टीत कमावलेले पैसे व भारत सरकार शिष्यवृत्ती मिळाली होती यामुळे आता पैशाची काही अडचण यायची नाही. पण भाऊ बारावी पास झाल्यामुळे त्याला कुठे कॉलेजला पाठवावं हा प्रश्न होता. आजपर्यंत कधी तो बाहेर फिरलेला नव्हता यामुळे म्हटलं त्याला शिक्षणाचे माहेर घर पुण्याला कॉलेजला पाठवावं. पुण्याला भाऊने मगर कॉलेजला प्रवेश घेतला. कॉलेजची फी तसेच पुण्याला ये-जा करून बरेचसे पैसे संपले होते. तसेच

भारत सरकारने आदिवासी होस्टेलच्या जेवणाबाबत घेतलेला डी.बी.टी. चा निर्णय यामुळे होस्टेलला नंबर लागूनही जेवण मिळायचे नाही. त्यामुळे बाहेर पुण्यात कुठेतरी मेस लावण्यासाठी काही पैसे दिले. यामुळे आता बरेचसे पैसे संपले होते. तृतीय वर्षाला आल्यावर आता वर्गात फक्त बाराच मुलांचा प्रवेश झाला होता. त्यापैकी मी धरून पाच ते सहाच मुले वर्गात हजर राहतात. आता बरेचसे मुलं मागे राहिली होती. काहींचे चार-चार विषय गेले होते यामुळे ती मुलं कॉलेजला येत नाहीत. तृतीय वर्षाला असल्यामुळे खूप अभ्यास करत होतो. कारण तृतीय वर्ष पूर्ण झाल्यावर विविध स्पर्धा परीक्षा देण्यासाठी मी सज्ज होणार आहे. शेळके सर वर्गात सांगतात आता तुम्हाला अभ्यासच करावा लागणार आहे. कारण तुम्हीच तुम्हाला वाचवू शकता दुसर कुणीही तुम्हाला वाचवायला येणार नाही. यामुळे आता धडपडतोय चांगला अभ्यास करतोच आणि

✽ माझी प्रेरणास्थाने ✽

समाजाच्या दुःखांशी नाती सांगणाऱ्यांना शतकांची कुंपणे अडवित नाहीत. ते शब्द कुरवाळीत नाहीत अन् रवतःच्या व्यथा गोंजारत नाहीत. सभोवतीच्या दुःखांना आव्हान देत ते येतात अन् व्यक्तिगत जीवनाचा होम करून समाजातल्या दुःख भरल्या रात्री अन् अंधारलेली मने लख्ख उजळून टाकतात आणि अशी सगळी थोर व्यक्तिमत्त्वे आपली प्रेरणास्थाने होऊन जातात.

माझ्या आयुष्यात अनेक महान व्यक्ती प्रेरणास्थानी आहेत. त्यात वरचे स्थान आहे आई-वडिलांचे ! त्यांच्याकडूनच शिकले, कितीही दुर्धर प्रसंग असला तरीही त्यावर मात करता येते. आयुष्यात अनेक रंग असतात, कधी दुःखाचे काळे सावट असते तर कधी सुखाची गुलाबी पाखरण ... पण प्रत्येकवेळी आपण स्थितप्रज्ञ राहावे. आई-वडिल जन्म तर देतातच; परंतु जगण्याचे बळही देतात, ते असे !

ज्ञानोबा-तुकोबांच्या ओव्या लहानपणापासून कानी पडतात. 'सर्वेपि सुखिनः सन्तु । सर्वे सन्तु निरामयाः ।।' असे मागणे मागणारे ज्ञानेश्वर वेगळीच प्रेरणा देऊन जातात. समाज कितीही विरोधात जावो, तुम्ही जर प्रामाणिक असाल तर चिंतेचे कारण नाही. परमेश्वराचे लक्ष सदा तुमच्याकडे आहे, अशी प्रेरणा ते देतात. वृक्षवल्लींना सगेसोयरे मानणारे तुकाराम

एक दिवस नक्कीच आई-दादाच्या स्वप्नांचा तारा बनून चमकेल.

माझ्या सारखीचं मुल-मुली या महाविद्यालयाच्या प्रांगणात शिक्षण घेत आहेत. ज्ञानासाठी धडपडत आहेत. तसेच ज्या मुलांच्या आयुष्यात अजूनही एकही स्वप्न नाही, ती तशीच वाऱ्यासारखी कॉलेजला येतात आणि जातात, या सर्व माझ्या लाडक्या बंधूंना व लाडक्या ताईंना खूप खूप शुभेच्छा. लक्ष्यासाठी सज्ज व्हा जस की रात्री नंतर दिवस असतो तसच अभ्यासानंतर यशाचे शिखर असते. सदैव ज्ञानासाठी भुकेले रहा आणि आई-वडिलांच्या आयुष्यात चांदणी व तारा बनून चमका तुम्हा सर्वांना संघर्षाच्या लढाईसाठी खूप-खूप शुभेच्छा!

कु.वायळ विनायक गिताराम
टी.वाय.बी.ए.

आयुष्यातील चढउतार समजावतात. दिवस पलटतात परंतु आपण सत्कार्य सोडता कामा नये ही प्रेरणा त्यांच्याकडून मिळते.

ज्यांचे नाव घेता रक्त सळसळते आणि अंगावर रोमांच उभे राहतात असे छत्रपती शिवाजी महाराज हे तरुणाईबरोबरच आबालवृद्धांना देखील आदर्श आहेत. वयाच्या अवघ्या चौदाव्या वर्षी तोरणा सर करणारे महाराज मनात क्रांतीची भावना जागवतात. शिवबाचा छावा संभाजी ! बाप से बेटा सवाई म्हणतात ते यामुळेच ! उभा वाघ फाडणारे, कर्तबगार, मुत्सद्दी असे संभाजी... अन्यायाविरुद्ध लढण्याची प्रेरणा मिळते ती इथून... !

गोरगरिबांना कोणी वाली नसतो, पण ती त्यांची आई झाली. सर्व जग हेच एक कुटुंब अर्थात वसुधैव कुटुंबकम वाटणाऱ्या मदर तेरेसा यांनी गरिबांची सेवा हीच ईश्वरसेवा मानली. ज्यांच्या जीवनातील सर्व आशा मालवली होती, अशांना भावनिक, आध्यात्मिक आधार मदर तेरेसा यांनी दिला. 'सेवाभाव उच्चभाव' शिकवला मदर तेरेसांनी !

'लहान मुले, देवाघरची फुले' असे आपण म्हणतो. परंतु, आजकाल ही मुले परीक्षेचा ताण, अफाट गृहपाठ, अभ्यासक्रमाव्यतिरिक्त सक्तीने होणाऱ्या कृती, प्रकल्प या

सगळ्यामध्ये कोमेजून जातात. परंतु, शांतिनिकेतन ह्या शाळेत जाण्यासाठी मुले कायम उत्सुक असायची व असतात. रविंद्रनाथ टागोर यांच्या संकल्पनेला प्रत्यक्षात आणण्याची आज गरज आहे. साहित्याचा महामेरू हा माझ्या आयुष्यात प्रेरणादायी आहे. त्यांचाच वारसा पुढे चालवणारे साने गुरुजी ! 'श्यामची आई' व 'श्याम' ही दोन्ही पुस्तके वेळोवेळी मार्गदर्शनपर ठरली आहेत. खोडकर, ब्राह्मण परंतु प्रेमळ, करुणाशील, वात्सल्यमयी श्याम आणि त्याची दयावान, करुणेचा सागर असलेली आई, हे सगळे मनाचा ठाव घेतात. शालेय जीवनात ही पुस्तके वाचनात आली आणि मनाला वेगळीच दिशा मिळाली.

विज्ञानाची आवड लहानपणापासूनच ! त्यामुळे आईन्स्टाईन हा जवळचा वाटायचा. शाळेची फारशी आवड नसलेला परंतु अभ्यासात गती असलेला आईन्स्टाईन प्रेरणा देऊन गेलाच ! सापेक्षवादाचा सिद्धांत त्याने मांडला. पण साथी राहणी सोडली नाही. वागायला विक्षिप्त, पण डोळ्याने तेज ! त्याच्या बुद्धिची चमक मनाला भिडली. मधल्या काळात माझे देखील केस हे आईन्स्टाईन सारखे असायचे ! असा हा गंमतशीर पण तितकाच हुशार शास्त्रज्ञ मला प्रेरणादायी आहे. त्याचप्रमाणे डॉ.स्टीफन हॉकिंग, महान गणितज्ञ व खगोलशास्त्रज्ञ, आयुष्यभर व्हीलचेअरवर बसून जगणं नशिबी आले परंतु कधी हार मानली नाही. न्युरॉन्सच्या आजाराने पीडित असूनही त्यांनी केलेलं संशोधन बहुमोलाचे आहे. कधी हातांश होऊन सोडून घावं वाटलं एखादे काम किंवा उगाचच दुःखी वाटलं की स्टीफन हॉकिंग प्रेरणा देतात.

भारताचे माजी राष्ट्रपती डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम हे तर भारतातील तरुणाईचे आदर्श आहेत. लहानपणी वाटेल ते काम करून शिक्षण घेऊन उच्चपदापर्यंत ते पोहोचले. भारतीय अणवस्त्रशास्त्राचे जनक डॉ.कलाम त्यांच्या 'अग्निपंच' या पुस्तकात जे प्रतिपादन करतात त्याने थक्क व्हायला होते. प्रेरणा प्रचंड मिळते.

जशी आवड विज्ञानाची तशी साहित्याचीदेखील ! साहित्याच्या बागेतील गुलाब, जाई, जुई, मोगरा, पारिजातक असणारे, फडके, खांडेकर, अत्रे, काणेकर, पु.ल.देशपांडे सगळेच मला प्रेरणादायी आहेत ; परंतु पु.ल.देशपांडे हे विशेष प्रिय झाले जेव्हा त्यांची 'बटाट्याची चाळ', 'असा मी असा मी'

ही पुस्तके वाचनात आली. सुरेल व दर्जेदार लेखन, विनोदी परंतु भावनिक ओलावा, मर्मभेदाची धार, कारुण्याची झालर असलेले आहे. 'कवित्व', 'रसिकत्व' व 'तात्त्विकत्व' यांच्या आंतरिक अपूर्व तरंगांनी शिंपलेले पु.लं.चे सारे लेखन म्हणजे गंधमधुर फुलझाडांचे नंदनवनच आहे म्हणा ना ! लेखनाची ते प्रेरणा देतात.

साहित्यासोबत कला येतेच. अभिनयकला ही सगळ्यांनाच आवडते. विशेष करून आपण भारतीय लोक ह्या कलेची उपासना करतो. म्हणून जगात सगळ्यात जास्त चित्रपट भारतात बनतात. तेही दरवर्षी ! अशा या चंदेरी पडद्यावरच्या सोनेरी दुनियेतला हिरा म्हणजेच महानायक अमिताभ बच्चन ! वयाची पंचाहत्तरी गाठली तरी जोश पंचविशीच्या तरुणाला लाजवेल असा ! कलेला वयाची बंधने नसतात अशी प्रेरणाच जणू ते देतात आणि म्हणूनच तमाम सिनेरसिकांच्या मनावर राज्य करतात.

खगोलशास्त्राची मला आवड अगदी लहानपणापासून ग्रह, तारे आजही सोबती वाटतात. असेच सोबती असणाऱ्या कल्पना चावला आणि सुनिता विल्यम्स ह्या माझ्या प्रेरणास्थानी आहेत. 'अनंत अमुची ध्येयासक्ती, अनंत अन् आशा', अशी प्रेरणा खोलवर रुजली ती यांच्यामुळेच !

आयुष्य हे प्रत्येकाने मर्जीने जगावं. परंतु त्याला दिशा नसेल तर ते व्यर्थ जाईल. बेबंध आयुष्याला ताळ्यावर आणून त्याला कलाटणी द्यायची असेल तर जीवनात प्रेरणास्थाने असावी. ती आसपासही असू शकतात. जसे की, माझे मित्रमैत्रिणी हे सुद्धा अनेक प्रकारे मला प्रेरणा देतच असतात. आपण दुसऱ्याकडून प्रेरण घ्यावी आपण कुणाची तरी प्रेरणा बनावी. एडिसन म्हणतो, "Genius is one percent inspiration & ninety nine percent perspiration". तेव्हा १ टक्का तरी प्रेरणा घ्या. स्फूर्ती घ्या. श्रमाचे खतपाणी घाला, यशाचा पारिजातक फुललेला नक्की पाहाल !

तुबे पूजा बाळासाहेब
टी.वाय.बी.एस्सी

* माझा प्रवास *

माझ्या जीवनातील प्रवासात मला प्रत्येक ठिकाणी संघर्ष करावा लागला. कारण माझी परिस्थिती खूप हालाखिची होती. मी लहान असताना मला माझ्या आई-वडिलांची अवस्था पहावत नव्हती. कारण दिवसभर ते दुसऱ्यांच्या शेतात काम करत असत व आमच्या शेतामध्ये सकाळी लवकर उठून घरचे काम आवरून ते शेतामध्ये जात असत. कामाच्या वेळेस आईवडिल नेहमी सांगत असत की, बाळा तू शाळेतला शिपाई हो, पण शेतकरी होऊ नकोस कारण या शेतकऱ्यांचा वाली कोणीच नसतो हे त्यांना माहीत होते. असे दिवस पुढे चालत गेले मी आई वडिलांना प्रत्येक कामात मदत करत असे.

मला माझे शिक्षक नेहमी सांगत असत की, ठाणगे तू खूप हुशार आहेस. मला लहानपणापासूनच काही तरी नवीन शिकण्याची इच्छा होती. पण मी लहानपणापासूनच जरसा घाबरत होतो. पण मी माझ्या गरिबीला कधी लाजलो नाही. मला माझे नातेवाईक त्यांच्या मुलांचे आपरे झालेले कपडे देत असत आणि अजूनही मी असे कपडे वापरतो. मला माझ्या आईवडिलांनी शिक्षणासाठी एकही रुपया कमी पडू दिला नाही. ते कर्ज काढूनही पैसे आणून मला देत असायचे. मला प्रत्येक ठिकाणी संघर्ष करावा लागला. मी दहावीत असताना आजारी पडल्यामुळे मला फक्त ५८% मार्क्स मिळाले होते. त्यानंतर मी एम.एस.सी.आय.टी. चा कोर्स केला. त्यामध्ये मला ८८% मार्क्स मिळाले होते. त्यावेळी मॅडम मला म्हणाल्या की ठाणगे तू खूप हुशार आहे व तुझ्यात जिद्द आहे. नंतर मला अनेक लोक सांगायचे की, तू सायन्सला अॅडमिशन घे, काही सांगायचे कॉमर्सला अॅडमिशन घे पण मी या कुणाचेही न ऐकता मी आर्टस् शाखेत प्रवेश घेतला. मी तोपर्यंत काही निश्चित केले नव्हते. प्रवेश घेतल्यानंतर घरी आलो तेव्हा घरचे सगळे जण नाराज झाले होते. सगळे लोक मला म्हणायचे की, तू आर्टस् क रुन काही करणार नाहीस नंतर मला आईवडिलांनी शिरूरला एका नोकरीच्या आशेपोटी एक सर्टिफिकेट कोर्स करायला लावला. त्याची फी २५ हजार होती. पण मला माहीत होते की आपली परिस्थिती काय होती. त्या कोर्सला वडिलांनी कुणाकडून तरी चार हजार रुपये आणले आणि या उद्देशाने मी प्रवेश घेतला की, मला काहीतरी बनायचय मोठा अधिकारी व्हायच आहे. असा माझा निश्चय आहे. मी एफ.वाय.बी.ए. ला चांगल्या प्रकारे

अभ्यास करत होतो. त्याच्याबरोबर जोड व्यवसाय म्हणून मी रसवंती गृह सुरु केले.त्यातला एक अनुभव सांगेन एक दिवस रसवंती गृहावर माझे काही मित्र आले आणि मला ग्लास धुताना पाहून हसायला लागले पण मी त्यांना सांगितले की, मी कोणत्याही कामाची लाज वाटू देत नाही. असे असताना माझा अभ्यास सुरुच होता. मी वेळ मिळेल तसा अभ्यास करत असे. मला एफ.वाय.बी.ए. ला ८४% मार्क्स पडले. नंतर मी एस.वाय.बी.ए. ला प्रवेश घेऊन अर्थशास्त्र हा विषय स्पेशल घेतला आहे . मला त्यामध्ये माझे करिअर घडवायचे आहे. अरे आमचे पण स्वप्न असतात. पण माझे सर्व व्यक्तिना एकच सांगणे की, आर्टस्ला कमी समजू नका आम्हा मुलांना प्रोत्साहन करा अरे की घेतलाय बाबा प्रवेश चांगला अभ्यास कर आणि एखादा अधिकारी हो, तरच लोकांचा आर्टस्कडे पाहण्याचा दृष्टिकोन बदलेल असा हा माझा प्रवास सतत सुरुच राहिल. मी माझ्या ध्येयाने शिखर गाठल्याशिवाय मी शांत बसणार नाही. माझी आर्टस्च्या विद्यार्थ्यांना एवढीच विनंती आहे की, अधिकारी होऊन आपल्या आर्टस् शाखेकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन सकारात्मक करू एवढीच माझी कळकळीची विनंती आहे. आपला प्रवास सतत सुरु ठेवा

ठाणगे संदिप बबन
एस.वाय.बी.ए. (संगणकशास्त्र)

माझा प्रवास

आपण जन्म घेतला, तेव्हापासून आपला किंवा सर्वांचा जीवनातील प्रवास हा सुरु झालेला असतो. तो आपल्याला लहानपणी कळत नाही आपण मोठे झालो की, आपल्याला काहीतरी करायचे ते प्राप्त करण्यासाठी आपण प्रयत्न करत असतो आणि ते प्राप्त झाले की आपले ध्येय प्राप्त होते म्हणजे प्रवास होय. जीवनात आपल्याला एखादी गोष्ट हवी आणि ती आपण मिळवली की, आपला प्रवास गतिमान होतो.

प्रवास म्हणजे आपल्या जीवनात काय काय घडते हे प्रवासातून कळते. प्रवासातूनचा आपल्याला आपले ध्येय मिळते. माझा आतापर्यंतचा प्रवास हा अतिशय कठीण, कष्टमय, दुःख, आनंदी या मार्गाने गेला आहे. प्रवास हा सोपा नसतो. त्याला आपल्याला सोपा बनवावा लागतो. मला लहानपणापासून जर एखादी गोष्ट मिळाली नाही तर ती मी प्रयत्न करून कधीना कधी मिळवून घेतो. मी आता एस.वाय.बी.ए. मध्ये शिकत आहे. माझा मागचा प्रवास कसा होता हे मला माहिती आहे पण पुढचा प्रवास कसा असणार हे कोणालाही माहिती नसते. मी इथपर्यंत येण्यासाठी काय काय केले हे फक्त मलाच माहिती आहे. आमच्या येथील माणसं, रित्र्या म्हणायच्या की काय आर्टस् ने शिकून काही नसते. कॉलेजला गेले नाही तरी चालते. फक्त पेपरला जायचे तरी तू पास होशील.

मला लहानपणापासून लिहायला, खेळायला, वेगवेगळ्या स्थळांना भेटी देऊन तेथील माहिती माहित करून घ्यायला आवडते. पण लोक म्हणायचे कला शाखेत काही नोकऱ्या नसतात. हे मी ११ वी पासून ऐकत आहे. तेव्हापासून मी ठरवले की, माझ्या आयुष्यात काहीतरी बनवून दाखवेल.

आमच्या घरचे ११ वीला अॅडमिशन हे सायन्स ने घे असे म्हणायचे. पण मला सायन्स ने अॅडमिशन घ्यायचे नव्हते मला आर्टस् शाखेत प्रवेश घ्यायचा होता. आणि मी ११ वी ला अॅडमिशन आर्टस्ला घेतले तेव्हा घरचे थोडे रागावले होते. परंतु त्यांनी माझी साथ सोडली नाही. पण शेजारचे माणसे काहीना काही बोलत आणि म्हणायचे आर्टस् कशाला घेतलं. आर्टस् ने काही शिकून उपयोग नाही. तेव्हापासून मी अजूनही त्यांच्यासोबत बोलत नाही. कारण मग घरचे सुद्धा म्हणायचे कधी-मधीच जा शाळेत. मग मी खूप रडायचे. पण मी दररोज

कॉलेजला गेले व मला १२ वीला ८१.५४% पडले आणि माझ्या सुप्याच्या कॉलेजमध्ये मी पहिली आले.

आता मी एफ.वाय.बी.ए. ला अॅडमिशन घेतले. मी ठरवल होतं की मला काहीतरी बनायचंय कॉलेजमध्ये सुद्धा आम्हाला अनेक शिक्षकांनी मार्गदर्शन दिले. त्यात आमचे एफ.वाय. चे मराठीचे शिक्षक यांनी आम्हाला मोलाचे मार्गदर्शन दिले. त्यांनी आम्हाला लेखकांची पुस्तके, शास्त्रज्ञांनी कोणते शोध लावले व जी माणसे आपल्यापेक्षा मोठी आहेत ते कसे घडले त्यांची पुस्तके वाचायला लावली. ते आम्हाला कायम म्हणायचे की सायन्स कॉमर्स याच्यापेक्षा आपल्या शाखेला खूप नोकऱ्यांच्या संधी उपलब्ध आहेत. यु.पी.एस.सी. आणि एम.पी.एस.सी. या परीक्षा देण्यासाठी कोणते पुस्तक वाचले पाहिजे. यात परीक्षेत कोणते प्रश्न विचारतात यांची माहिती त्यांनी दिली. एफ.वाय. ला ८०% मार्क्स पडले.

मला माझे घरचे, शिक्षक, मैत्रिणी यांनी माझ्या प्रवासात कायम साथ दिली. मला माझा भाऊ विविध प्रकारची पुस्तके वाचायला देत असतो. मला जर काही इंग्रजी शब्द कळले नाहीत तर ते मला समजावून सांगतो. माझ्या मैत्रिणीही मला कायम वेगवेगळी पुस्तके वाचायला देत असतात.

आता मी एस.वाय.बी. ला आहे आणि भूगोल हा विषय स्पेशल घेतला. मला भूगोल या विषयाचे सिनियर कॉलेजचे प्राध्यापक व्हायचंय. आमच्या घरच्यांना शेजारचे कायम म्हणायचे आता खूप शिकली आहे ती आता तिच लग्न करा. मी एकदा त्यांच्यावर इतकी खवळले की त्या माझ्याबरोबर अजूनही बोलत नाहीत. मला माझे पप्पा कायम म्हणायचे की, तू काहीतरी मोठ काही बनून दाखवं आणि मी ते बनून दाखवणारच आहे.

माझे ध्येय हाच माझ्या जीवनाचा प्रवास आहे आणि माझे ध्येय पूर्ण करून दाखवणारच आहे. प्रवास करताना अनेक अडथळे येतातचं. मी ते अडथळे दूर करून माझे ध्येय पूर्ण करणार आहे. यात मला माझ्या घरचे, शिक्षक, मैत्रिणी हे सुद्धा साथ देतात.

मला एवढेच म्हणायचे की जीवनात आल्यावर आपण काहीतरी करून दाखवावे कारण त्याचा आनंद हा खूप मोठा असतो.

मगर पुजा बबन
एस.वाय.बी.ए.

माझे प्रेरणास्थान : छत्रपती शिवाजीराजे भोसले

‘‘मराठा राजा महाराष्ट्राचा
म्हणती सारे माझा-माझा
आजही गौरव गिते-गाती
ओवाळून पंचारती,
तो फक्त ‘‘राजा शिवछत्रपती’’

छत्रपती शिवाजीमहाराजांचे नाव म्हणजे,
छ : छत्तीस हत्तीचे बळ असणारे.
त्र : त्रस्त मोगलांना करणारे.
प : परत न फिरणारे.
ती : तिन्ही जगात जाणणारे.
शि : शिस्तप्रिय.
वा : वाणित तेज.
जी : जिजाऊचे पुत्र.
म : महाराष्ट्राची शान.
हा : हार न मानणारे.
रा : राज्याचे हितचिंतक.
ज : जनतेचा राजा

असे हे त्यांचे नाव आहे.

छत्रपती शिवाजीराजे भोसले (१९ फेब्रुवारी १६३० ते ३ एप्रिल १६८०) मराठी साम्राज्याचे संस्थापक उत्कृष्ट योद्धा, आदर्श शासनकर्ता, सर्वसमावेशक, सहिष्णू राजा म्हणून महाराष्ट्रात आणि इतरत्रही वंदिले जातात. भारतीय आणि विशेषतवाने महाराष्ट्रीय इतिहासावर महत्त्वपूर्ण ठसा उमटवला.

मराठी साम्राज्याचे संस्थापक आणि एक आदर्श शासनकर्ता म्हणून ओळखले जाणारे छत्रपती शिवाजीराजे भोसले. शत्रुविरुद्ध लढण्याकरिता महाराष्ट्रात नव्या डोंगरदऱ्यामध्ये अनुकूल असलेली गनिमी काव्याची पद्धत वापरून त्यांनी तत्कालीन विजापूरची आदिलशाही, अहमदनगरची निजामशाही आणि बलाढ्य मुघल साम्राज्यशाही ह्यांच्याशी लढा दिला आणि मराठी साम्राज्यचे बिजारोपण केले. आदिलशाही, निजामशाही आणि मुघल साम्राज्यचे बलाढ्य असले तरी महाराष्ट्रात त्यांची सगळी भिस्त स्थानिक सरदारांवर आणि किल्लेदारांवर होती. ते सरदार, किल्लेदार जनतेवर अन्याय, अत्याचार करत असत. शिवाजी महाराजांनी त्या अन्याय अत्याचारातून जनतेची सुटका केली आणि उत्तम शासनाचे एक उदाहरण भावी राजकर्त्यांसमोर ठेवले.

‘‘सह्याद्रीच्या कुशीतून
एक हिरा चमकला
भगवा टिका चंदनाचा
शिवनेरीवर प्रगटला
हातात घेऊनि तलवार
शत्रूवर गरजला
महाराष्ट्रात असा एकच
शिवाजीराजा होऊन गेला.’’

शिवाजी महाराजांचे जन्मस्थळ शिवनेरी. जिजाबाई या शिवाजीराजांच्या आई व शहाजीराजांच्या प्रथम पत्नी. जिजाबाई पुण्यात राहायला गेल्या त्यावेळी पुण्याची फार दुरावस्था झालेली होती. तेव्हा छोटे शिवाजी राजे आणि कारभारी दादाजी कोंडदेव यांच्या हस्ते पुण्यात एका शेतात प्रतिका दाखल सोन्याच्या मुलाम्यांचा नांगर फिरवून जिजाबाईंनी पुण्याची पुनःस्थापना करायला सुरुवात केली.

शिवाजीराजे लहानाचे मोठे होत असताना प्रत्येक महत्त्वाच्या प्रसंगी त्यांना जिजाबाईंनी खंबीर मार्गदर्शन दिले. शिवाजी महाराजांच्या त्या आद्यगुरु होत. हिंदवी स्वराज्याचे स्वप्न साकार करायला शिवाजी महाराजांना जिजाबाईंनी स्फूर्ती दिली, असे इतिहासकार मानतात.

जगणारे ते मावळे होते

जगवणारा तो महाराष्ट्र होता

पण स्वरुपाच्या कुटुंबाचा विसरून

जनतेकडे मायेने हात फिरवणारा

तो आपला ‘‘शिवबा’’ होता.

म्हणून शिवाजी महाराजांच्या बाबतीत सरमिसळ खूपच आहे. परिणामी शिवाजी महाराजांना कोणते मार्गदर्शन किती मिळाले. हे नक्की ठरविणे निदान आज तरी कठीण आहे. युद्ध, अभ्यास आणि रणनिती तसेच राज्यकारभार यासंबंधी प्राथमिक मार्गदर्शन त्यांना शहाजीराजांकडून तर परकीय सत्तेविरुद्ध लढा करण्याकरिता आवश्यक असलेल्या शिस्तीचे शिक्षण जिजाबाईंकडून मिळाले. असे उपलब्ध ऐतिहासिक माहितीवरून निश्चितपणे सांगता येते. शहाजीराजांनी नेमलेले पूर्ण पुणे जहागिरीचे कारभारी दादाजी कोंडदेव यांनी बाल शिवाजीच्या शिक्षणाची जबाबदारी घेऊन त्यास युद्धकला व राजनिती शास्त्राचे शिक्षण दिले.

आज दादाजी कोंडदेव व समर्थ रामदास यांचे श्रेय नाकारण्याचा प्रयत्न होताना दिसतो. परंतु भारतीय जन-माणसात या दोघांना शिवाजी महाराज यांचे मार्गदर्शक म्हणून मानाचे स्थान आहे. व शिवाजी महाराजांनी बरेच असे जनतेचे रक्षण केले. खूप कामे केली. गड किल्ले जिंकून घेतले. नंतर असा एक दिवस आला शिवनेरीची प्राणज्योत माळवली. ३ एप्रिल १६८० रोजी शिवाजी महाराजांचा मृत्यू झाला. व त्यांचा मृत्यू रायगडावर झाला.

“लखलख चमचम तळपत होती

* माझे प्रेरणास्थान... *

डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम ज्यांना देशाचे ‘मिसाईल मॅन’ म्हणून ओळखले जाते. ते कायम आपल्या स्मरणात देशाला दिशा दाखवणारे राष्ट्रपती म्हणून राहतील.

डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम यांचा जन्म १५ ऑक्टोबर १९३१ मध्ये तामिळनाडू राज्यातील रामेश्वर या ठिकाणी झाला. त्यांचे संपूर्ण नाव अबुल पाकिर जैनुलाबदिन अब्दुल कलाम असे होते. वैज्ञानिक, संशोधन, शिक्षक आणि भारताचे राष्ट्रपती ह्या पदावर कार्य केलेले एक भारतीय म्हणजे डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम होय. त्यांची इतरांपेक्षा वेगळ्या पद्धतीने कार्य करण्याची सवय असल्यामुळे ते लोकांचे ‘राष्ट्रपती’ म्हणून प्रसिद्ध झाले. राष्ट्रपती पदाच्या पाच वर्षांच्या काळात त्यांनी भारतीयांच्या मनात मानाचे स्थान निर्माण केले.

१९५८ ते १९६३ मध्ये संरक्षण संशोधन व विकास संस्थेशी अब्दुल कलाम यांचा संबंध आला. तिथे त्यांनी भारतीय सेनेसाठी छोटे हेलीकॉप्टर बनविण्यास सुरुवात केली. १९६३ मध्ये ते भारतीय अवकाश संशोधन संस्थेत क्षेपणास्त्र विकासाच्या कार्यात सहभागी होऊ लागले. इंदिरा गांधीच्या काळात क्षेपणास्त्र विकासासाठी पुन्हा संरक्षण संशोधन व विकास संस्थेत आले. तेव्हापासूनच त्यांनी स्वदेशात क्षेपणास्त्र बनविण्याचा ध्यास घेतला, इस्त्रोमध्ये असताना ते सॅटेलाईट लॉन्चींग व्हेईकल तीन प्रकल्पाचे प्रमुख झाले. त्यांचा पुढाकार असलेला हा प्रयोग यशस्वी झाला आणि १९८० साली ‘रोहिणी’ हा उपग्रह पृथ्वीच्या कक्षेत भ्रमण करू लागला. डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम हे साराभाईंचे नाव दिलेल्या ‘विक्रम साराभाई’ अवकाश केंद्राचे प्रमुख झाले. अब्दुल कलामांच्या नेतृत्वाखाली

शिवबाची तलवार
महाराष्ट्राला घडविणारे तेच खरे शिल्पकार....

“श्री राजा छत्रपती
यांच्या चरणी मानाचा मुजरा”

॥ जय शिवराय । जय महाराष्ट्र ॥

शेलार शीतल वसंत

एस.वाय.बी.ए. (अर्थशास्त्र)

तयार झालेल्या अग्नी या क्षेपणास्त्राच्या यशस्वी चाचणीनंतर त्यांचे फक्त भारतातच नव्हे तर संपूर्ण जगात कौतुक झाले. संरक्षण मंत्र्यांच्या सल्लागाराचे काम करताना ‘अर्जुन’ हा मेन बॅटल टँक आणि लाईट कॉबॅट एअरक्राफ्टची निर्मिती झाली.

काँग्रेस व समाजवादी पक्षाच्या पाठिंब्यामुळे ते राष्ट्रपती झाले. ते देशाचे अकारावे राष्ट्रपती होते आणि हे पद त्यांनी २५ जुलै २००२ पासून २५ जुलै २००७ पर्यंत निभावले. त्यांना त्यांच्या जीवन कालावधीत अनेक पुरस्कार मिळाले. १९८९ साली पद्मभूषण, १९९० मध्ये पद्मविभूषण आणि १९९८ मध्ये भारतातील सर्वोच्च पुरस्कार ‘भारतरत्न’ ही मिळाला. ए.पी.जे.अब्दुल कलाम यांच्याबद्दल अनेक लेखकांनी पुस्तके लिहिली. इटर्नल कवेस्ट : लाईफ अँड टाइम्स ऑफ डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम ही एस.चंद्रा यांनी इंग्रजीत पुस्तके लिहिली. ‘डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम - एक मानवतावादी शास्त्रज्ञ’ हे मराठीत पुस्तक मंदा आचार्य यांनी लिहिले. ‘द व्हिजनरी ऑफ इंडिया’ या पुस्तकाचा के. भूषण यांनी इंग्रजीमध्ये अनुवाद केला. प्रेसिडेंट अब्दुल कलाम हेही पुस्तक इंग्रजीमध्ये आर.के.पुर्ती यांनी लिहिले. रामेश्वरम ते राष्ट्रपती भवन - डॉ.अब्दुल कलाम यांचा मराठीत अनुवाद शां.ग.महाजन यांनी केला.

डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम यांचे निधन २७ जुलै २०१५ मध्ये शिलाँग येथे झाले. ‘राष्ट्रपत्यायोग्य पृथ्वी निर्माण करणे’ या विषयावरती इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ मॅनेजमेंट शिलाँग येथे व्याख्यान देत असताना ते अचानक कोसळले. बेथनी येथील हॉस्पिटलमध्ये त्यांना मृत घोषित करण्यात आले,

त्यांच्या निधनाने भारतातच नव्हे तर सर्व जगातील विज्ञान प्रेमींवर शोककळा पसरली. डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम यांनी आपल्या भरीव कामगिरीने, उत्तम बुद्धिमत्तेने आणि विनम्र स्वभावाने देशातील आजच्या व भावी पिढीसाठी उत्तम आदर्श ठेवला आहे. त्यांची कमतरता भारताला सदैव जाणवत राहील.

डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम हे आजच्या युवकांच्या समोरील एक आदर्श व्यक्ती किंवा प्रेरणास्थान आहे. म्हणूनच

* माझे प्रेरणास्थायी *

“जगी माऊलीसारखे कोण आहे,
जिथे जन्मांतरीचे ऋण आहे.

असे तपन ज्यास व्याज नाही
त्या तपनावीन जीवनास साज नाही,
जिच्यासारखे कौतुके बोल नाहीत
जिच्या यात नाना जगी तोड नाही
तिचे नाव जगात आहे ‘आई’ एवढे
कशालाच मोल नाही”

“आई” म्हणजे एक देवच आहे? माझी आई एकत्र कुटुंबात लहानाची मोठी झाली आमच्या घरात भरपूर माणसे आहेत आणि ती एकमेकांशी “नात्याच्या रेशमी ध्याग्यांनी” जोडलेली आहेत. माझी आई घरची कर्णधार आहे. असे म्हणायला हरकत नाही. चाळीशी ओलांडलेल्या माझ्या आईचा या घरात प्रेमळ वावर आहे. माझ्या आजीचा आणि माझ्या आईचा एकमेकींवर पूर्ण विश्वास आहे व परस्परांमध्ये दाट जिव्हाळा आहे.

अशी ही माझी आई दिवसातून फार वेळ माझ्या सोबत नसते. तरी तिचे माझ्या अभ्यासाकडे, माझ्या आवडीनिवडीकडे पूर्ण लक्ष असते केवळ माझ्याच नव्हे तर आमच्या घरातील लहानापासून मोठ्यापर्यंत सर्वांना स्वावलंबनाचे वळण लावण्यामागे, माझ्या आईचाच मोठा सहभाग आहे.

सुट्टीच्या दिवसांत आई घरातील सर्व मुलांना उत्तम पुस्तके वाचून दाखवते. त्यामुळे स्वाभाविकच आमच्यात वाचनाची आवड निर्माण झाली आहे. आईचे हस्ताक्षर उत्तम आहे. सुलेखन कसे करावे हे मला माझ्या आईनेच शिकवले. घरातील प्रत्येकाची आवडनिवड आईने लक्षात ठेवलेली आहे. त्यामुळे प्रत्येक जण कुणालाही काहीही हवे असले की, त्याला

म्हणतात ना “जसे एक रेशमी कीडा मरताना रेशमी धागा देऊन जातो” तसेच ए.पी.जे.अब्दुल कलाम यांनी त्यांच्या शेवटच्या क्षणापर्यंत शिक्षणाचा प्रसार केला.

कु.बुचुडे राजश्री प्रभाकर
एफ.वाय.बी.ए.

माझ्या आईची आठवण येते आणि माझी आई त्याची नड तत्परतेने भागवते.

माझी आई उत्तम गृहिणी आहे. आल्यागेल्याचे हसतमुखाने अतिथ्य कसे करावे. ते माझ्या आईकडून शिकावे स्वयंपाक करण्यात ती कुशल आहे. माझे आजोबा व आजी आपल्या सुनबाईला “अन्नपूर्णा” असे संबोधून सतत कौतुक करत असतात. सदा हसतमुख असणारी ही माझी आई आमच्या घरची ‘लक्ष्मी’ असे सारेजण म्हणतात ते उगाच नाही.

“आई माझं नशीब स्वर्गाहून मोठं
माझ्या जिवाला मिळाली ग साथ तुझ्या
प्रेमाची, आई तुझ्या रूपान देव मला भेटला
अस वाटतं जिवाचा आत्मा सिद्धीस माळला
आई तुझी भोळी ग प्रीती
माझ्या आयुष्याची ग साथी
दिली भरून दिशा दाही

आई तुझे उपकार मी फेडू शकणार नाही कधी
जेव्हा होतं गं तू क्षणभर नजरे आड
जग असूनही वाटतो सारा संसार ओसाड
आई मला राहू दे गं तुझ्या प्रेम-सागरात
सागरातल्या मोती जसा दडतो शिंपल्यांत
आई तुझ्या प्रेमाला कुठेच नाही ग अंत
तोंडचे शब्द कमी पडतात याचीच वाटते खंत
आपलं नि आईच नातं हे सुंदर असते व आपल्या
डोक्यावर जो हात असतो मायेचा तो म्हणजे एक आधार, एका सत्याच्या वाटेवर चालण्यासाठी सांगणारी ती आई. मी आज जिथे आहे ते माझ्या आईमुळेच ती देवाहून श्रेष्ठ आहे तिने मला जन्म दिला, मला चालायला बोलायला शिकवतं ती माझी आई.

* माझा संघर्ष *

माझी आई माझी 'प्रेरणा स्थायी' आहे माझ्या आयुष्यात प्रेरणा देणारी ती माझी आई. तिच्यामुळे कळतो माणसाच्या जीवनाची अर्थ. 'आई सारखे दैवत नाही या जगात' असे मला अत्यंत मनापासून वाटते. आई ही जीवनाला कलाटणी देणारी 'देवी' आहे. जसे आपण म्हणतो 'दहावी आणि बारावी जीवनाला कलाटणी देणारे वर्ष असते.' पण मी म्हणजे जीवनाला कलाटणी देणारी ती आईच असते.

'आई' या शब्दाचा अर्थ किंवा

वर्णन जगातील कोणतीही व्यक्ती

करू शकणार नाही. कारण या

शब्दात आख्खी सृष्टी सामावलेली असते...'

माझ्या आयुष्यात 'माझे प्रेरणा स्थायी' माझी आई आहे. मला सतत 'प्रेरणा' देणारी माझी आई? माझा माझ्या आयुष्यात असणारी सर्वात 'अनमोल' माझी आई आहे.

आकाशात फिरताना

वास्तवाला विसरायचं नसतं,

गुलाबाला स्पर्श करताना

काव्याचं भान मात्र ठेवायचं असतं,

आई-वडिलांच्या कष्टाचे ऋण फिटल्याशिवाय

मरणाचं नावसुद्धा घ्यायचं नसतं

आई ही आपल्याला तळहाताच्या फोडासारखं जपते. आपल्याला लहानचे मोठे करते. रक्ताचे पाणी करून ती आपल्यासाठी धडपडत असते आणि मग आपल्या आयुष्यात असा एक क्षण येतो की, तो आपल्याला बदलून टाकतो. पण कितीही पैसा, धनसंपत्ती असो. पण खरी धनसंपत्ती म्हणजे आपले आईवडील असे म्हणतात -

'स्वामी तिन्ही जगाचा आईविना भिकारी ।'

म्हणून आपल्याला ज्यांनी जन्म दिला त्यांनी आपल्यासाठी जी धडपड केली ती पुढे आपण त्याची जाण ठेवली पाहिजे आणि कर्तव्य हे आपण विसरायचे नाही. म्हणून तर 'आईवडिलांचे कष्टाचे ऋण फिटल्याशिवाय मरणाचे नाव सुद्धा घ्यायचे नाही.'

आई प्रेम माझे तुझ्यावरती

शब्दात नाही सांगता येत

तुझ्याशिवाय देवाकडे

खरचं काही नाही मागता येतं?

शिंदे कोमल रामदास

एफ.वाय.बी.एस.सी.

बालपणं खूप आवडायचं वाचनाची व शिक्षणाची हौस लहानपणापासूनच होती. मी मुळचा नगरचाच, भाळवणी माझं गाव. कुटुंब तसं छोटचं होतं माझं, घरात सर्वात मोठा मीच होतो. जन्म पुण्यात झाला. लहानपणी मावश्यांनी खूप हौस मौज पुरवली पण मला माहीत नव्हतं की, माझ आयुष्य हे दुष्काळात पडलेल्या जमिनीच्या भेगांसारखं असेल म्हणून. वडील पूर्वी गावात किराणा दुकान चालवायचे. मला आठवतं मी इयत्ता तिसरीत असताना काही कौटुंबिक कारणांमुळे मला घरापासून दूर करण्यात आलं. मामाकडे माझं शिक्षण चालू झालं, पण तेथे धाक चांगला बसायचा. कधीच कोणत्याच कार्यक्रमात जाणे नाही फक्त अभ्यास करणे व घराच्या मागच्या खोलीत पडून राहणे इतकचं. वयाचे १० वर्षं मामाकडे रडत काढले. सर्व परिस्थिती वडिलांना सांगितली यावर तोडगा म्हणून परत गावी शिक्षणासाठी आलो. पण नशीबाने सुद्धा साथ सोडली होती. वयाच्या १२ व्या वर्षी 'फिट्स' चे झटके आले. ह्या काळात माझी आई माझ्याजवळ नसून आजीने मला सांभाळले. एक महिनाभर हॉस्पिटलमध्ये राहिलो पण माझी आई एकदाही मला भेटण्यासाठी आली नाही. वडिलांकडे बिल भरण्यास पैसे नव्हते त्यामुळे त्यांनी त्यांच्या नावची एफ.डी. मोडून हॉस्पिटलचे बिल भरले. शिक्षणासाठी मला परत पुण्याला जावं लागलं. आता वडील दिवस रात्र दोन्ही पाळी करून माझे व भावाचे शिक्षण पूर्ण करू लागले. मलाही परिस्थितीची जाणीव झाली. घराला काही तरी करून हातभार लावावा. यामुळे मी पण इयत्ता ८ वीत असताना रोज सकाळी मार्केट रोडला पेपर टाकायला जाऊ लागलो. ही गोष्ट वडिलांना माहित नव्हती व मला त्यांना ही गोष्ट माहित पण होऊ द्यायची नव्हती. दोन महिन्यांचा पगार वडिलांना दाखवल्यानंतर मला वडील ओरडले. जास्त घराबाहेर जायला बंदी आली. अभ्यासात सतत पुढे असल्यामुळे दहावीपर्यंत चांगला अभ्यास केला पण घरची परिस्थिती खूप अडचणीची होती. वडिलांच्या हाताला यश प्राप्त होत नव्हतं. आजोबांच्या साहाय्याने त्यांनी भाजीचे दुकान टाकले. वडील व मी ते दुकान चालवू लागलो. कॉलेज तर चालूचं होतं नवीन मित्र झाले त्यांचं राहणीमान मला आवडू लागलं तेचं आत्मसात करण्याचा मी प्रयत्न करत होतो. माझ्या आयुष्यात जर मित्र नसते तर आज मी हा लेख लिहूच शकलो

नसतो.

कारण मला 'सुसाईड' करण्यापासून वाचवणारा माझा मित्र होता 'स्वप्निल तोडकर' हा माझा गुरू होता पण त्यापेक्षा जास्त तो माझा मित्र होता त्याने मला अभ्यासात हुशार केले व चांगला माणूस बनवले. अस वाटतं प्रत्येकाच्या आयुष्यात एक तरी स्वप्निल असावं. खूप मस्त माणूस व मित्र होता तो माझा. मी कमी वयात मोठे स्वप्न खूप पाहिले. त्यासाठी मेहनत पण घेतली पार्ट टाईम जॉब मी पुण्यात करू लागलो. सेल्समनचा जॉब करून मी माझा पहिला स्मार्टफोन घेतला. मला सॉफ्टवेअर इंजिनिअर बनायचे होते पण परिस्थिती व कौटुंबिक समस्यांनी साथ सोडली होती. आज जे पण काही आहे ते माझ्या आजी-आजोबांमुळेच त्यांनी मला पुढे शिकण्याची संधी दिली व नवीन आयुष्याला सामोरे जाण्याची ताकद दिली. आज उभा आहे तर त्यांच्याच आशेनी पण काही तरी करून दाखवेल तर त्यांच्याच कृपेनी...

'खुदाने जिंदगी दी थी,

पर अपनो ने उसे टुकरा दिया ।

जीने का मकसद कुछ और ही था,

पर जिंदगी ने उसे कुछ और ही बना दिया ।'

प्रतिक शिंदे

एफ.वाय.बी.एस.सी.

“मोठं वळण घेण्यापूर्वी, एकदा आरशात पहावं,” गाडी शिकताना ऐकलेला हा छोटासा नियम जीवनाच्या प्रवासाला जेव्हा लागू होतो, तेव्हा पाहतो मी मलाच माझ्या भूतकाळाच्या आरशात. आज मराठी विभागाच्या निबंध स्पर्धेच्या निमित्ताने पुन्हा एकदा मी या आरशात स्वतःला पाहिलं, आणि जे दिसलं, ते थोडक्यात मांडण्याचा हा छोटासा प्रयत्न ...

मी संकेत धोंडीभाऊ ठाणगे आपल्या महाविद्यालयातील संगणकशास्त्र विभागात प्रथम वर्षाला शिकतोय.

पारनेर तालुक्यातील तिखोल या चिमुकल्या गावातील यशवंत धोंडीबा ठाणगे यांच्या घरात २६ डिसेंबर १९९९ रोजी माझा जन्म झाला. माझ्या जन्माआधी ९ वर्षे माझे आजोबा हे जग सोडून गेले होते आणि माझ्या जन्मानंतर अडीच वर्षातच म्हणजेच ९ जून २००२ रोजी माझ्या वडिलांनीही या जगाचा निरोप घेतला. मला माझे वडील आठवतही नाहीत. परंतु, मी अगदी १००% त्यांच्यासारखा आहे असे म्हणतात. त्यानंतरच्या १५ वर्षात माझ्या आईने मला आणि कुटुंबाला तिच्या तळहातावर पेललय. आज माझे कुटुंब ७ सदस्यांचे आहे. ज्यामध्ये आजी, आई, काका-काकी व दोन चुलत भावंडे आहेत. काका व काकी दोघेही प्राथमिक शिक्षक आहेत. अवेळी दोन महत्त्वाची माणसं गमावूनही या सर्वांनी प्रचंड मेहनतीने कुटुंबाला स्थिरता प्राप्त करून दिली आहे.

माझे इ.९ वी पर्यंतचे शिक्षण विकास मंदिर प्राथ./माध्य. विद्यालय उल्हासनगर येथे मामांकडे झाले. वक्तृत्वाची मला आवड होती. लहानपणापासून मला यासाठी मला घरातून बहुमूल्य मार्गदर्शन लाभले. इ.६ वी नंतर मला काव्यलेखनाचा छंद जडला. माझे आवडते कवी प्रशांत मोरे यांची आईवर आधारित कविता एकदा मी ऐकली. कविता अशी होती,

तुझा हात परिस,
माझा लोखंडी ग झुला ।
हात परिस लागता,
झुला सोन्याचा झाला ॥
खूप सोसले तू आई,
मिळो मला नवी वाट ।

व्हावी तुझ्याच नावानं,
नव्या युगाची पहाट ॥
तुझ्या कपाळीचा डाग,
माझ्या घामानं पुसावा ।
नव्या युगाचा दिस,
तुझ्या मर्जीन उगावा ॥

अगदी माझ्या जीवनाशी मिळणाऱ्या जुळणाऱ्या या ओळींनी माझ्यावर खूप प्रभाव पडला. यातूनच मी कविता लिहायला लागलो.

“उठ मराठ्या जागा हो,
तुटलेल्या मण्यांचा धागा हो ।
या भारतावर राज्य करणाऱ्या,
मुंबईचा तू राजा हो ॥”

या ओळींची दखल वर्तमानपत्रांनीही घेतली. इ.१० वी पासून पुढील ३ वर्षे टाकळी ढोकेश्वरला शिक्षणासाठी असताना माझा संबंध प्रा.तुषार तुबे यांच्याशी आला. त्यांच्या माध्यमातून मी ‘पारनेर तालुका कवी मंच’ या विचार मंचाशी जोडलो गेलो. सोशल मीडियाच्या माध्यमातून महाराष्ट्रातील नामवंत साहित्यिकांना या काळात मला जवळून पाहता आलं.

कोवळ्या उन्हात न्हावे,
सावलीत अंतर्मन पाहावे,
वाऱ्यासंगे गीत गावे,
सृष्टीशी समरूप व्हावे,
असे ऋतू जीवनात यावे...

अशा ओळीतून मी कधी निसर्गाचा आस्वाद घेतला. तर कधी माझी कविता प्रेयसीला उद्देशून आपलं प्रेम व्यक्त करणाऱ्या प्रियकराच्या मुखातून बोलली. ती अशी,

“बाग हरवून एकांती सापडलेल्या,
फुलपाखरासारखं झुरतंय माझ मन ।
जग जिंकेन तुझ्यासाठी
फक्त तू हो म्हण ।”

वक्तृत्व स्पर्धा, कविसंमेलने, विद्यालयातील विविध कार्यक्रम यामधून मी स्वतःला व्यक्त करत राहिलो.

घरातील वडील व बहिण या दोन प्रेमाच्या व्यक्ती आपल्याला नाहीत, याची मी कधी खंत वाटू दिली नाही.

खरंतर, माझ्या आईने मला कधी त्यांची कमतरता भासू दिली नाही.

जीवनात यशस्वी व्हायचं असेल, तर संघर्ष हा करावाच लागतो. माझाही संघर्ष सुरु आहे. मराठी साहित्य, संगणक क्षेत्र, शिवचरित्र, भारताचा इतिहास, जागतिक राजकारण आणि चालू घडामोडी हे माझे आवडीचे विषय. संगणकशास्त्रातून पदवी घेऊन स्पर्धा परीक्षा देण्याचे आणि एक आदर्श अधिकारी होण्याचे माझे स्वप्न आहे. वडिलांची पुण्याई व आईचे आशीर्वाद पाठीशी असताना नक्कीच मी यशस्वी होईल, यात काही शंका नाही. ईश्वराकडे मी एकच मागणं मागेन की,

माझी धडपड

माझे आजोळ हे धार्मिक वृत्तीचे आहे. त्यामुळे मला अभंगाची गोडी लागली आणि मोठ्यांचा आदर करणे मी शिकले ते माझ्या आजोबांकडून. माझ्या बाबांचे मोठे भाऊ हे महाराज होते आणि माऊलीचे भक्त. म्हणून ते आळंदीतच असायचे एकदा ते गावी आलेले असता मी त्यांना काही अभंग गाऊन दाखवले, त्यांना खूप आनंद झाला. ते महाराज असल्याकारणाने, गावच्या हरिनाम सप्ताहामध्ये ते तटस्थ उभे असायचे ७ ते ८ प्रवचन, ८ ते ९ भोजन आणि ९ ते ११ किर्तन अशी ही ध्यानसंध्या असायची, मग ८ ते ९ या वेळेत जेवण झालेली मंडळी मंडपात येऊन बसायची. मग एक दिवस मला बाबांनी मंचावर नेऊन बसवलं आणि गायला सांगितलं. मग मी तर तयारच होते. गाऊन झाल्यावर शाब्बासकीची थाप माझ्या पाठीवर सप्ताह संपेपर्यंत पडत होती.

त्यावेळी माझ वय वर्ष ८ होतं. त्यावेळी त्या छोट्याशा मनाला ते खूप छान वाटायचं. तेव्हापासून मला गायनाचा आणि लेखनाचा छंद जडला. माझ्या बाबांनी मला त्यांच्यासोबत आळंदीला घेऊन जायचं ठरवलं. कोवळ्या काडीला पालवी फुटावी तसं, माझ्या मनातून स्वप्नांची पालवी फुटली. मी खूप आनंदी होते. मात्र माझ्या घरचं वातावरण याच्या एकदम विरुद्ध होतं. त्यामुळे माझ्या वडिलांनी यासाठी नकार दिला. त्या फुटलेल्या पालवीला खुडून टाकाव तसं.

मात्र मी हट्ट धरला, पण ... माझं नाही ऐकलं कुणी. त्यानंतर मला आजोळी पाठवायला माझे वडील कानकूच करू

“नमो भास्करा दे अनोखा प्रकाश,
तनूनचा मनाचा कराया विकास ।
जमी हीन-दिना मी देईन साथ,
वृद्धा अपंगा मी देईन हाथ ।”

इ.११ वीला शास्त्र शाखा निवडल्यापासून इतक्या विस्तृतपणे मातृभाषेतून लिहायचा योग आला नव्हता. त्यात मी हळव्या मनाचा रसिक कवी ! आकाशाची मर्यादा आणि समुद्रांचा थांग शोधत निघालेला. माझ्या शब्दांना मला लवकर आवर घालता येत नाही. त्याबद्दल क्षमस्व !

ठाणगे संकेत धोंडीभाऊ
एफ.वाय.बी.एस.सी.(संगणकशास्त्र)

लागले. पण मी जिद्द नाही सोडली. एखादं गाणं ऐकलं की ते गाणं मी हुबेहूब गाण्याचा प्रयत्न मी करायचे आणि थोडसं जरी गायला मला जमलं की, तेव्हा जो आनंद व्हायचा ना, त्याचं तर वर्णनच नाही.

हिंदी, मराठीच्या कवितांना चाल लावायची म्हटलं की सगळ्या मुली माझचं नाव घ्यायच्या. पण त्यावर माझ भागत नव्हत, कारण मला शास्त्रोक्त पद्धतीने गायन शिकायचं होतं. एक दिवस मी अशीच शाळा सुटल्यावर घरी चालले होते. ते दिवस होते श्रावण महिन्यातले पावसाचा लपंडाव चालूच होता. रस्त्यांवरच्या खड्ड्यांना चुकवत मी घराच्या दिशेने चालले होते. अचानक माझ्या कानावर आवाज पडला. माझी पावलं थांबली. तो आवाज येत होता त्या दिशेन मी निघाले. तो आवाज जसजसा स्पष्ट येऊ लागला. तस तशी माझ्या पावलांची गती वाढली. तो आवाज काळजाला भिडणारा होता. तो आवाज एका भव्य सभागृहातून येत होता. मी त्या सभागृहाच्या बाहेर येऊन थबकले आणि दरवाजातूनच आत डोकावलं त्या सभागृहातील मंचावर पाच व्यक्ती बसलेल्या होत्या. मागच्या दोन्ही बाजूस तानपुरा घेऊन दोन स्त्रिया बसल्या होत्या, मंचाच्या एका बाजूस तबलजी होते आणि दुसऱ्या बाजूस हार्मोनियम वर एक गृहस्थ होते, ते म्हणजे न्यू आर्टस्, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेजचे पारनेरचे प्रा.सुधाकर शिंदे होते आणि मध्यभागी होत्या परमपुज्य वि.महाराज पारनेरकर यांच्या सुनबाई संगीत विशारद संगिताताई

पारनेरकर. मी पाच दहा मिनिट तशीच त्यांच्याकडे पाहत स्तब्ध उभी राहिले आणि घरी गेल्यावर मनात आलं संगिताताई मला शिकवतील का...? दुसऱ्या दिवशी शाळा सुटल्यावर पुन्हा नागेश्वर गल्लीची वाट धरली. तिथे एक श्रीफळ आणि फुलांचं छोटसं दुकान लागलेलं होतं तिथल्या काकुंना मी विचारलं की, "मला संगिताताईना भेटायचंय", त्यावर त्या बोलल्या की, "नाही बाळा तुला नाही येणार भेटता" आणि गालातल्या गालात हसल्या, मी त्यांच्याकडे एक नजर टाकली आणि पुढ निघाले. पुन्हा थोडीशी विचारपूस केल्यावर संगिताताईच्या संपर्कात काम करणाऱ्या व्यक्तीचा मला पत्ता मिळाला. माझ्या पावलांची गती वाढली, धडपड चालूच होती माझी, जणू उन्हाणे कुणी तहानलेला पाणी शोधतोय... त्या पत्त्यावर पोहचले आणि पाहिल तर... त्या घराला कुलूप होतं. थोडावेळ थांबले, आजूबाजूस चौकशी केली असता, अस कळलं की, ते गावी गेलेत. हताश होऊन मी घरी निघाले, शाळेला जाताना आणि घरी परतताना त्या घरामोरून जाण्याचा माझा दिनक्रम सुरू झाला. खूप दिवस झाले पण त्यांच्याशी भेट होईना... मात्र रोजचा माझा दिनक्रम चालूच होता. एक दिवस शाळेत जाताना पाहिलं तर त्या घरचा दरवाजा उघडा होता. वाटतं ते गावाहून परतले असतील. त्यांच्या घराच्या पायरी वरूनच मी आवाज दिला "कुणी आहे का घरात...?" त्यावर एक आजीबाई बाहेर आल्या. त्यांच्याजवळ चौकशी केली असता ते बाहेर गेल्याच कळालं, मग मी त्यांचा फोन नंबर घेतला. त्या चिड्डीवर लिहिलेल्या नंबरकडं पाहत-पाहत मी रस्त्याला लागले. घरी गेल्यावर फोन करून त्यांच्याशी संपर्क साधला आणि त्यांना विचारलं की, 'ताई शिकवतील का मला?' त्यावर, "मी फोन करून सांगेन असं बोलून त्यांनी फोन कट केला. दोन-तीन दिवस उलटून गेले मात्र त्यांचा फोन नाही आला. मग मीच निघाले आणि थेट त्यांच्या घरी गेले. त्यांच्याशी भेटल्यावर कळलं की ताईना वेळ नाही आहे अस ते बोलले. मग त्यांनी मला एक पत्ता दिला आणि सांगितले की प्रा.भनगडे सर ते शिकवतात. पण त्यांच्या सधःस्थिती बाबत काही कल्पना नसल्याचं त्यांनी सांगितलं. त्या पत्त्याचा शोध घेऊन चौकशी केली असता. ते विद्यार्थ्यांअभावी केव्हाच बंद झाले असं कळालं. निघाले मी तिथून, नशीबाला दोष देत आणि देवाकडं तक्रारी करत कारण त्यांच्याशिवाय होतच कोणं माझ ऐकून

घेणारं ...? घरी गेल्यावर सुकलेला चेहरा पाहून आईनं विचारलं, "काय झालं..?" सर्व केलेली पायपीट तिला सांगितली तिन्ही माझ्या डोक्यावरून हात फिरवला आणि म्हणाली की "जे नशीबात असेल ते होईल." मला तिच वाक्य नव्हतं पटतं. पण मी काही नाही बोलले. वण-वण भटकूनही अन्न-पाणी मिळू नये अशा पाखरासारखी माझी अवस्था झाली होती. ते माझं दहावीचं वर्ष होतं. दहावीची परीक्षा मी उत्तीर्ण झाले, त्यानंतर ११ वीच्या प्रवेशाची घाई. दिवसामागून दिवस चालले होते. जणू हे सगळे माझ्या आयुष्याचा भागच नाहिये. असं माझं चालत होतं. ११ वीच वर्ष संपलं. १२ वीच सुरू झालं आणि तेही संपत आलं पेपर चालूच होते की, माझ्या कानावर एक बातमी पडली की प्रा.भनगडे सरांचे शिष्य हे क्लासेस नव्याने सुरू करणार आहेत. मग तर माझा आनंद गगनात मावेना. डोळे वाटेला लागले. तिथे जाऊन सरांना भेटले. सगळे पेपर संपले. त्यामुळे क्लासेस सुरू झाले. वडील घरी नसताना रियाज करायचा ही मनाची तयारी करून ठेवली होती. मग प्रश्न पडला तो फीचा... सरांची फी कुठून देणार...? आईचा पूर्ण पाठिंबा होता मात्र वडिलांशी खोटं बोलून, मला आई पैसे पुरवू शकत नव्हती. पण ठरवलं, काहीही झालं तरी माघार नाही घ्यायची. रविवारी सुट्टीच्या दिवशी मी मिळेल ते काम करू लागले. मग ते शेतातील का होईना... करू लागले. रक्षाबंधनाचे भाऊबिजेचे आलेले पैसे साठवून मी फी भरू लागले. गुरुंच्या आशीर्वादाने थोडी-थोडी प्रगती होत होती. पाहता-पाहता दीड वर्ष निघून गेलं. वडिलांशी खोटं बोलण्यात आई मला मदत करायची. तिचीही इच्छा होती की, बाबांसोबत आळंदीला जावं पण ती काहीच करू शकत नव्हती. मग मला सरांनी स्टेज दिलं, मी माझ्या गुरुंसोबत गाऊ लागले. मग त्यातून मिळालेल्या पैशातून मी फी भरू लागले. असचं एकदा गुरुंच्या सहवासामुळं सारेगमप २०१८ च्या टॉप १० मध्ये असणारे अहमदनगरचे "योगेश रणमले" यांच्या सोबत गाण्याची संधी मिळाली. माझ्या कष्टाचं फळ मला मिळत होतं. मी आनंदी तर होतेच पण समाधानी पण होते. याच दरम्यान अहमदनगर मध्ये राष्ट्रीय स्तरावर गायनाच्या स्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या होत्या, ज्याच्या मागील वर्षीच्या विजेत्या अंजली-नंदिनी गायकवाड होत्या. त्या स्पर्धेत मी सहभागी झाले आणि पाहता-पाहता अंतिम फेरी पर्यंत पोहचले. पण त्या स्पर्धेतील माझा प्रवास

तिथपर्यंतच होता. पण ती सुद्धा माझ्यासाठी खूप आनंदाची बाब होती. त्या वेळेस अहमदनगरमध्ये माझी आई माझ्या सोबत होती, तिच्या चेहऱ्यावर जो आनंद होता ना, तो आनंद पाहून त्यावेळेस मी जगातली सर्वात श्रीमंत व्यक्ती आहे, अस मला वाटलं. माझी पाऊलं थांबत नव्हती मी पुढे-पुढे चालले होते. पण नियतीला हे मान्य नव्हतं. माझ्या या गायनाच्या शिक्षणाबद्दलची कल्पना माझ्या वडिलांना दिली गेली आणि कल्पना देणारी व्यक्ती ही माझ्याच मित्र परिवारातील होती. माझे क्लासेस बंद केले गेले. ...फुलापासून गंध वेगळा करावा, फुलापासून रंग वेगळा करावा, अस माझ आयुष्य झालं... आयुष्याला एक वेगळीच कलाटणी देणारी घटना घडली. डोळ्यातलं पाणी आटतं नव्हतं... पण रडणार तरी कसं...? हृदयात लागलेली आग अश्रूंनीही विझवू शकत नव्हते मी... मनाच्या वेदना सांगणार कुणाला...? जीवनात रस राहिला नाही... मित्रांच्या आणि नातेवाईकांच्या गर्दीत गुदमरू लागतं होतं... माझ मन एकांत शोधत होतं. हृदयाला झालेली जखम चिघळत होती. त्या जखमेच्या वेदनेने मी कमजोर होत चालले होते... माझं हृदय हे एक स्मशान झालं होतं, जिथं मी माझ्या स्वप्नांना जिवंत गाडलं होतं... अपराधी आहे मी त्यांची, स्वप्न

माझी प्रेरणास्थाने

माझ्या आयुष्यात सर्वात महत्वाचं म्हणजे माझ कुटुंब माझ्या परिवारामध्ये सात माणसे आहेत. माझी मम्मी, माझे पप्पा, माझी आजी आणि पणजी माझे दोन भाऊ आणि मी माझ्याबद्दल किंवा माझ्या कुटुंबाबद्दल सांगायचं म्हणजे माझ्या घरात जीवाला जीव देणारी माणसे आहेत. माझ्या घरामध्ये कोणी कर्ता किंवा कारभार सांभाळणारी व्यक्ती नव्हती. माझे पप्पा लहान असताना माझ्या बाबांचा मृत्यू झाला. माझी आजी सगळा कारभार सांभाळायची, माझ्या पप्पांना कधी वडिलांच प्रेम मिळालं नाही. माझी आजी कधी दुःखात असली तरी दुःख दाखवत नसायची प्रत्येक वाटेच्या वळणावर आजी, पप्पा त्यांच्या वडिलांची फक्त आठवण काढायचे. आयुष्यात माणूस मृत्यू झाल्यावर कधीच परत येत नाही आणि माणसाची वाट पाहण्यातही काही अर्थ नाही असा विचार करून पप्पांना आजीने मोठं केलं. पण माझे पप्पा दीड वर्षांचे असताना अर्धांगवायूचा झटका आल्यानंतर ते अपंग झाले त्यांना एका

पाहणे गुन्हा वाटू लागलं... तो एवढा मनाचा आक्रोश माझ्या लिखाणातून उतरून आला या प्रकारे एक कविता तयार झाली.

अंधार या जीवनी असा हा फास लागे गळी जसा
॥धृ॥ काय देवा तुझी ही कृपा मजवरीदूढ नयनी तुझे नाम हे
स्पंदनी हा देह अपिला असा तुझ्या चरणी आहे तसा ॥१॥ काटे
पायात हे अश्रू डोळ्यात हे जीव हा तडफडे त्राण अंगी नसेहा
प्राण या देही असं पाखराला नको पिंजरा जसा ॥२॥

आयुष्य खूप छोटं वाटू लागलं... पण मीच मनाला खोटा दिलासा देत होते. सगळं काही ठिक होईल अस म्हणत होते स्वतःशीच. पण ... एक भीती होती ही कविता माझ्या आयुष्यातील शेवटची कविता नसेल ना...? नाही... मी नाही थांबणार शेवटच्या श्वासापर्यंत धडपड करत राहिलं, की नंतर देवालाच वाटेल, की आपण हिची मदत करावी. खडकावर कोंब फुटेल, दगडला पाझर फुटेल, कळीचं फुलत रुपांतर होईल, फुलातला सुगंध हवेत पसरेल आणि पावसाच्या सरी बरसतील आणि माझं स्वप्न नक्की पूर्ण होईल

औंटी प्रियंका नाना

टी.वाय.बी.एस.सी. संगणकशास्त्र

वर्षाचा झाला, पण मला मांडिवर घेण्यासाठी एवढा हट्ट करायचा की कुणाचही ऐकतच नसायचा (यामागची सगळी कहाणी ही माझ्या आज्ञी आणि मम्मीने सांगितली)

सन २००० ला माझा छोटा भाऊ अक्षय जन्माला आला आम्ही मग माझे दोन भाऊ आणि एक बहिण असे आम्ही तिघे स्वप्नील, अश्विनी, अक्षय तिघेही पहिली ते चौथी प्राथमिक शाळा गाडिलगाव येथे शिकलो त्यानंतर पाचवी ते दहावी 'धर्मनाथ विद्यालय जवळा' या शाळेमध्ये शिकलो माझ्या दादाने ८ वी पासून घरचा सगळा कारभार स्वतःच्या हाती घेतला. दादा आठवीला असताना मी सहावीला होते तेव्हा दादा आणि मी रोज सायकलवर शाळेत जायचो. माझा दादा बारावीला मुलिकादेवी विद्यालय निघोज या विद्यालयात शिकायला गेला मग मी दहावीला असताना माझा छोटा भाऊ नववीला होता मग आम्ही दोघं शाळेत सोबत जायचो.

माझ्या दादाने एफ.वाय.बी.एस.सी. ला निघोज येथे अॅडमिशन घेतलं आणि मला अकरावीला अॅडमिशन घ्यायचं होतं घरी कुणीच मला कॉलेजला बाहेर पाठवायला तयार नव्हतं. पण माझी खूप इच्छा होती अकरावी बाहेर जाऊन चांगल्या कॉलेजला अॅडमिशन घ्यायची. माझा दादा आमचा प्रत्येक आनंद हा फुलासारखा जपायचा की, आयुष्यात आम्ही कधी दुःखी झालो नाही पाहिजे.

माझे पप्पा अपंग असल्यामुळे माझा दादा सगळ्यांची जबाबदारी पार पाडायचा. माझ्या दादाला कायम वाटायचं माझ्यापेक्षा छोटा ले त्यांना कोणत्या गोष्टीची कमी नाही पडली पाहिजे. अकरावीला माझी इच्छा बाहेर शिकण्याची होती म्हणून न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अॅण्ड सायन्स कॉलेज पारनेर या कॉलेजला अॅडमिशन घेतले. मी आणि माझा दादा येथे पहिल्यांदा आल्यावर खूप भीती मला वाटली. हे खूप मोठं कॉलेज आणि कोणी आपल्या ओळखीचही नाही पण मी पहिल्या दिवशी आले तेव्हा मला दोन मैत्रिणी भेटल्या आरती आणि विशाखा. पहिला दिवस मला खूप भीती वाटायची आणि नवीन वाटायचं.

मी अकरावीला असताना मामाच्या इथे राहात होते. माझ्या दादाची इच्छा होती आम्हाला खूप शिकवायचं. मी जेव्हा घर सोडून पारनेरला मामाच्या घरी राहत होते ना तेव्हा मला करमत नसायचं तेव्हा माझ्या दादाला माझी खूप काळजी वाटायची. मी कॉलेजला नवीन असताना मला कधीच बसमधून

येऊ देत नव्हता.

नंतर मी बारावीला असताना दादाने मला होस्टेलला टाकले मग मी बारावीच्या वर्षी होस्टेलला राहीले. माझा छोटा भाऊ आणि मी दोघही बाहेर शिकत होते आणि माझ्या दादाची खूप इच्छा होती बाहेर राहून शिकण्याची पण त्याची इच्छा कधीच पूर्ण झाली नाही. माझा दादा कायम म्हणायचा कॉलेज लाईफ आहे मजा करा परत काही कमी असं वाटलं नाही पाहिजे. की, मला कोणत्या गोष्टीचा आनंद नाही घेता आला. माझा दादा वडिलांसमान होता. आयुष्यात असा भाऊ कधीच नाही भेटणार.

माझ्या दादाने २०१८-१९ साली एम.एस.सी. ला न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अॅण्ड सायन्स कॉलेज पारनेर येथे अॅडमिशन घेतले. २८ जुलै २०१८ माझा दादा आणि अक्षय उसाला फवारणी करत होते. सगळ्या ऊसाची फवारणी झाली. शेवटच्या सरीत फवारणी करीत असताना, माझ्या दादाला कोबरा नाग चावला माझा छोटा भाऊ आणि दादा खूप पळत आले आणि छोटा भाऊ दादाला हॉस्पिटलमध्ये घेऊन गेला. शिरुरला चौरं हॉस्पिटलमध्ये दादाला नेलं आणि त्यानंतर मंचरच्या एका हॉस्पिटलमध्ये नेलं पण माझ्या दादाच्या अंगात एवढं विष असतानाही तो एवढच म्हणायचा होस्टेलवर तिला (म्हणजे मला) काहीचं सांगू नका. मी बरा आहे तुम्ही जेवण करा. पूर्ण २२ वर्षात दादाने कधी त्याचं दुःख कुणाला दाखवले नाही. नंतर दादाला वाय.सी.एम.हॉस्पिटलमध्ये नेलं तेथे दादा चार दिवस हॉस्पिटलमध्ये होता. चार दिवसांनंतर दादाने ३ ऑगस्टला सकाळी ६ वाजता जीव सोडला. आयुष्य जगताना आमचा दादा आमच्यात कधी नसेल असा विचारही आम्ही कधीच केला नाही. माझा कधी देवावर फारसा विश्वास नाही. मी खरच सांगते मी खूप नाही पण माझा दादा खूप मानायचा देवाला देवपूजा करायचा मी देवाकडं एकदाच मागितलं आणि देवाने तेही नाही दिलं तो म्हणजे फक्त माझा दादा !

नेहमीच वाटे मना हवा एक दादा रक्षाबंधन त्याच्याविना सुने असते दादा नाही इच्छा मोठी बळ द्यावे त्याने पंखांना या वेड्या बहिणीसाठी असावा तो पाठीराखा काही नको रे दादा नाही काहीच अपेक्षा नाही काही श्रेष्ठ फक्त दादा तुझ्यापेक्षा

देईन मी त्याला माझ्या घासातला घास तुझ्यासाठीच मी दादा करीन उपवास नको जाणूस रे दादा माझ्या मनातली आस पण विचारशील कारे एकदा "ताई, तुला काही त्रास?" मनातले सांगणे माझे देवा तुलाच सांगते

माझा संघर्ष - "आजचा संघर्ष उद्याचे सामर्थ्य निर्माण करतो"

खरं किती छान असतं ना ते बालपण. भलेही ते खडतर गेलेले असू द्या वा संघर्षात्मक. त्या बालपणातूनच आपण खूप काही शिकतो.

खरं तर मी माझ्या आतापर्यंतच्या जीवनात खूप संघर्ष केला, खूप लढले. अनेकदा जिंकले तर खूप वेळा हरलेही, पण आणखीही मी हार मानत नाही. प्राथमिक शिक्षण चालू असताना घरचे वातावरण खूप विस्कटलेले होते. या वातावरणातूनच मी समाजातील वातावरण, पैशाची बचत, मनाची स्थिरता, संघर्ष या व यापेक्षा खूप काही गोष्टी शिकले. लहानपणी पाऊस आल्यावर मुले एक गाणं म्हणायची, 'ये रे ये रे पावसा' पण मला हे गाणं कधीच आवडलं नाही. कारण पाऊस म्हटलं की घरासमोरची ती थिकथिक व ते गळते घर नको नको वाटायचं.

मला एक गोष्ट खूप आठवते ती तिसरीला असतानाची मी प्रज्ञाशोध परीक्षेचा खूप अभ्यास केलेला होता. वेळेत तासालाही जायचे, पण परीक्षा फी ही माझ्या पालकांकडे नव्हती, त्यामुळे मी हा पेपर देऊ शकले नाही. फी होती ५९ रुपये मन खूप नाराज झालं, पण करणार काय? मला माझी आई कायम सांगते की, "या जीवनात संघर्ष केल्याशिवाय कोणतीही चांगली गोष्ट प्राप्त होत नाही." मला संघर्षाचा अर्थ तेव्हा कळतं नव्हता, पण तो नक्कीच करत होते. कारण मनात एक ध्यास होता कितीही संकटे आली तरी हार मानायची नाही शिक्षण घेत रहायचं. या शिक्षणात खूप अडचणी आल्या कधी वही नसायची तर कधी पेन, पण मन पक्क होतं. अशा प्रसंगात महात्मा फुले, सावित्रीबाई फुले यांचे चित्र डोळ्यासमोर आणायचे.

"Sacrifice is most Powerful Thing in world."

मला कोणी विचारलं की तुला मोठेपणी काय व्हायचंय? तर मी उत्तरते की, पहिल्यांदा मला भारताचा एक

नको धनदौलत देवा फक्त एकच भाऊ मागत.

कोल्हे अश्विनी कुंडलिक
एफ.वाय.बी.कॉम.

चांगला नागरिक व्हायचं आहे. हाच खरा माझा संघर्ष. कारण शिक्षण आपण आपलं आयुष्य चांगल जगण्यासाठी घेतो. हे जीवन जगत असताना आपण आजुबाजूच्या लोकांचा विचार कधी मनात आणतो? आपल्यामुळे कोणाला त्रास तर होत नाहिये ना हा विचार कधी करतो? कितीही मोठं झालं, कितीही पैसा कमावला तरीही आपण आपलं कर्तव्य पाळलं पाहिजे, हाच माझा उद्देश.

"जीवनात एवढं मोठं व्हायचं की, कुणाचीही हिंमत सुद्धा नाही झाली पाहिजे आपल्याकडे बोट करायची", हाच माझा संघर्ष. कारण एखाद्याने पांढऱ्या रंगाचे कपडे घातले तर लोक त्याला विचारत नाही की एवढा पांढरा रंग कशामुळे आहे, पण जर त्याच कपड्याला एखादा काळा डाग लागला तर सगळं जगं विचारतचं की हा डाग कशामुळे लागला. माझ्या आईने मला सांगितलंय की, 'तू मोठं होय पैसा कमवं, पण ते पैसे फक्त तुझ्यासाठी वापरू नको, त्या पैशांचा वापर समाजातील गरजवंतांसाठी कर, त्यांना समाधान दे. अनाथ मुलांना जवळ कर त्यांना ममता दे. त्यांच्या गरजा पूर्ण करण्याचा प्रयत्न तर कर.' त्या दिवसापासून मी ठरवलयं की समाजसेवा करायची. समाजातील प्रत्येक माणसाला आपलंसं करून जात-पात ची व्यवस्था नष्ट करायची, समाजाला एकवटून घेण्याचं काम हाच माझा संघर्ष, यात मला कितीही कष्ट सोसावे लागणार असतील तरी चालेल. माझा संघर्ष हा कुणा एका व्यक्तीशी नाहिये, तर तो दुर्गुणांशी आहे, वाईट कर्मांशी आहे. जे जे वाईट आहे त्यावर मात करणे, हाच माझा संघर्ष.

मला एक विश्व निर्माण करायचं की, ज्यामध्ये मी शिक्षणापासून वंचित असलेल्या मुला-मुलींना चांगल्या दर्जाचे शिक्षण देऊ शकेल. ज्या भागात मुली या शिक्षणापासून वंचित आहे, जिथे आणखीही 'चूल आणि मूल' ही प्रथा आहे, त्या

भागात मला जायचयं. त्या मुलींना हे विश्व दाखवायचयं, त्यांना नवी दिशा दाखवायची, त्यांचं जीवन हे मला फुलवाचयं. हे सर्व करण्यामध्ये जर मला संघर्ष करावा लागला तर मी स्वतःला खूप नशीबवान समजेन कारण, देव संघर्ष करायची संधी फक्त त्यांनाच देतो, ज्यांच्यामध्ये संघर्ष करण्याची क्षमता आहे.

मला माहितीये की, हे सर्व करण्यामध्ये मला खूप अडचणी येणार आहे, खूप संघर्ष करावा लागणार आहे. पण मला हे पण माहितीये,

“विजय निश्चित असल्यावर
डरपोक सुद्धा लढेल

माझा प्रवास

मी श्वेताली, जेव्हापासून कळायला लागलं तेव्हापासून सुख, ऐश्वर्य पाहिलं. कधीच कुठल्या गोष्टीची कमी पडली नाही. मागण्याआधी माझ्यासमोर सगळं काही होतं.

सहा वर्षांची जेव्हा होते तेव्हा पम्पांनी अंगणवाडीमध्ये घातलं. तेव्हा पहिल्यांदा आणि आतापर्यंत त्यांचं माझ्या शाळेत येणं होतं. अंगणवाडीचा तो पहिला दिवस होता. सगळ्या छोट्या छोट्या मुलांसोबत त्यांच्या आई, आजी आल्या होत्या. तरी एक मुलगा रडत होता. मला पण रडावसं वाटत होतं पण पम्पा जेव्हा सोडवून गेले तेव्हा सांगितलं होतं की, रडायच नाही आणि शाळा सुटली की भाऊकडे जायचं. म्हणून गप्प बसले होते. काही वाचता लिहिता येत नव्हतं. म्हणून पुस्तकातली चित्र मी खूप वेळा तेच पाहत बसायचे. तेवढ्यात त्या रडणाऱ्या मुलाकडे पाहून मॅडम (तेव्हा आम्ही बाई म्हणत होतो) म्हणाल्या की, पहा त्या मुलीच्या सोबत कुणीच नाही तरी किती छान बसली आणि तू रडतोस? आई असूनसुद्धा. तेव्हा मला खूप छान वाटलं आणि तेव्हापासून मग मला शाळेत जायला खूप आवडायला लागलं. माझी शाळा सुटली की मी माझ्या भाऊच्या वर्गात जाऊन बसायचे आणि त्याच्या मित्राला त्याच्या बॅचवरून उठायला लावायचे आणि त्याच्या शेजारी जाऊन बसायचे. त्याचे शिक्षक गाणे वगैरे शिकवत असले तर मी देखील ते गाणी म्हणायचे किंवा झोप आली तर झोपायचे. मी माझ्या भाऊची खूप लाडकी होते आणि आहे. मग त्याची जेवणाची सुट्टी झाली की तो मला घरच्या अर्ध्या रस्त्यापर्यंत सोडवायला यायचा. आमच्या शाळेपासून घराचं अंतर २ कि. मी. होतं. पण तो माझ्यावर

परंतु, जो खरा योद्धा तोच
पराजय होणार हे माहित असूनही
जो 'जिंकण्यासाठीच लढेल' "

घोडके प्रांजल संदिप
एफ.वाय.बी.एस.सी.
(संगणकशास्त्र)

कधीच चिडत नव्हता. घरी जाताना रस्त्यामध्ये एक ओढा होता. माझा मोठा चुलत भाऊ, बहिणींनी मला खेकडे कसे पकडायचे ते शिकवले होते. भाऊनी मला सोडवला की मी पुढे येऊन ओढ्यात खेकडे पकडत बसायचे. खेळून झालं की ओढ्याला कुणी कपडे धुवायला आलं की, ते मला पकडून घरी घेऊन जायचे. एक दिवस असाच दुपारी मी खेकडे पकडत बसले होते तेवढ्यात पम्पा आले आणि मग काय झालं असेल हे वेगळं सांगायला नको. तेव्हापासून आजपर्यंत गुपचूप शाळेत जाणं आणि शाळा सुटली की घरी जाणं. मी आजपण घरी शक्यतो खूप पटापट जाते. (पळत जाते म्हणायला हरकत नाही)

माझा भाऊ शाळेत खूप हुशार होता. त्याला ९५ टक्के गुण मिळाले की, मी कुठेतरी ८० टक्क्यांच्या पुढे मागे असायचे. म्हणून कायम बोलणे खायचे. पण शक्यतो आईच बोलायची. पम्पा तिला म्हणायचे की, तिला तिच्या पद्धतीने अभ्यास करू दे. आजपर्यंत टक्क्यांवरून माझे पम्पा मला कधीच काही बोलले नाहीत. ते जेवढे कडक आहेत तेवढेच माझ्या सर्वात जवळचे मित्र आहेत. आजदेखील त्यांना सोडून मी काहीच करत नाही. ते माझ्याबद्दल जे अंदाज बांधतात ते कायम खरे ठरतात. माझ्या पम्पांना आणि भाऊला मी माझी प्रेरणास्थानं मानते.

लहानपणापासून मला भाषण, नृत्य, गाणं या सगळ्या गोष्टींची खूप आवड होती मी ते सगळं अगदी मनापासून करायचे. चौथीला असताना मी माझ्या आयुष्यातील पहिलं भाषण केलं. फक्त दोन वाक्य बोलले खूप घाबरलेली होते मी.

सावित्रीबाई फुले यांनी मुलींना शिकवलं आणि त्या पहिल्या शिक्षिका होत्या. जय हिंद जय महाराष्ट्र ! आज आठवलं की, खूप हसायला येते. चौथीलाच असताना मी एक गाणं म्हणाले होते २६ जानेवारीला "आओ बच्चो" ते गाणं आज देखील मला पूर्ण तोंडपाठ आहे. गर्भश्रीमंत होते मी. त्याचं कारण माझे पम्पा दिवस रात्र कष्ट करायचे. आमच्याकडे विहिर फोडण्याचे ट्रॅक्टर, क्रेन्स आणि बोरवेल्सच्या गाड्या होत्या. ते स्वतः पहाटेपर्यंत विहिरीत उतरून काम करायचे आणि आम्ही झोपेत आहोत तोपर्यंत तर पुन्हा कामावर गेलेले असायचे. माझी आई देखील खूप कष्ट करायची ३०-४० लोकांचा स्वयंपाक बनवून द्यायची. पम्पांना तिने खूप सहकार्य केलं. माझ्या पम्पांच्या यशामधे तिचा खूप मोठा सहभाग आहे. या सर्वांची जाणीव आम्हा दोन्ही भावंडांना नेहमीच आहे.

५ वीला मी 'न्यू इंग्लिश स्कूल, पारनेर' मध्ये प्रवेश घेतला आणि पहिल्याच दिवशी अमृते सरांचे इंग्लिशच लेक्चर होतं. त्यांनी मला उभं केलं आणि ऑक्टोबर चे स्पेलिंग विचारलं मी October च्या ऐवजी Octomber सांगितलं. जास्त कुणी शहाण नव्हतचं पण सर हसले म्हणून सगळे हसले. ५ वीला असताना मी डान्समध्ये भाग घेतला होता आणि तो खूप सुंदर झाला. बक्षीसही भेटलं मग ५ वी, ६ वी, ७ वी पर्यंत अनेक वेगवेगळ्या स्पर्धांमध्ये मी भाग घेत राहिले.

७ वीला असताना निसर्गावरची एक कविता आम्हाला जगदाळे मॅडम शिकवत होत्या आणि त्यावेळी मला स्वतःची कविता लिहावी असं वाटलं. माझा भाऊ माझ्या सर्वात जवळची व्यक्ती होता माझा बेस्टफ्रेंड होता त्यामुळे माझी पहिली कविता मी त्याच्यावर लिहिली होती. आजदेखील त्या कवितेचा शब्द न शब्द मला आठवतोय. माझी पहिली कविता मी ७ वीत असताना लिहिली. दुसरी कविता बाप व आई, तिसरी निसर्ग कविता आणि त्यापुढे माझ्या कवितेचा प्रवास सुरू झाला, तो आजतागायत. मी कविता करत होते. लेख लिहित होते पण त्या लिखाणाला काही योग्य दिशा नव्हती. मी कविता करते ही एक कला आहे हे मला कधी जाणवलचं नाही पण मी इयत्ता आठवीच्या वर्गात असताना माझ्या जीवनात असा एक प्रकाशाचा दिवा आला की माझ्यातील कलांना त्या दिव्याने उजळून टाकलं. माझ्यातील नावीन्य मला शोधायला भाग पाडलं. तो दिवा दुसर कुणी नसून माझे बेस्ट फ्रेंड, माझे

मार्गदर्शक, माझे गुरु शेळके सर. माझ्या लेखनाला दिशा देणारी ती व्यक्ती म्हणजे माझ्या यशाची गुरुकिल्ली आहेत. त्यांच्या ६ वर्षांच्या सहवासाने आणि त्यांनी माझ्यामध्ये रुजवलेल्या विचारांचे परिणाम खूपच लवकर सर्वांना दिसतील आणि तो परिणाम इतका प्रकाशित झालेला असेल की, मला विचारण्यासाठी कुणाकडे काही प्रश्न नसतील. असेल ते सर्वांच्या चेहऱ्यावर स्मितहास्य आणि माझ्या डोळ्यांत सगळ्यांच्या प्रश्नांची उत्तरे. आता मी एस.वाय.बी.एस.सी. च्या वर्गात शिकत आहे. आतापर्यंतच्या या प्रवासात मला माझ्या घरच्यांचा, माझ्या शिक्षकांचा खूप चांगला सहवास लाभला. आज मी 'न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेजची' एक घटक आहे म्हणून खूप अभिमान बाळगते आणि उद्याची आदर्श नागरिक बनण्याचा प्रयत्न करते.

चौधरी श्वेताली अर्जुन
एस.वाय.बी.एस.सी. (संगणकशास्त्र)

हिंदी विभाग

अ.नं.	तपशील	पृष्ठ क्र.
१	मेरा संघर्ष	२९
२	मेरा जीवन प्रवास	३०
३	मेरा संघर्ष	३१
४	मेरा प्रवास	३२
५	मेरी जिज्ञासा	३३
६	मेरा संघर्ष	३४
७	मेरा सफर	३६
८	मेरा सफर	३७
९	मेरा लक्ष्य	३८
१०	मेरा जीवन संघर्ष	३८
११	मेरा संघर्ष	३९
१२	संघर्ष मेरा जीवन	३९
१३	संघर्ष	३९
१४	मेरा सफर	४०
१५	मेरी जिंदगी	४०
१६	जीवन का लक्ष्य	४०
१७	मेरा जीवन	४०

मेरा संघर्ष

संघर्ष ही जीवन है। जीवन संघर्ष का ही दुसरा नाम है। सृष्टि में छोटे-से-छोटे प्राणी से लेकर बड़े-से-बड़े प्राणी तक सभी को किसी-न-किसी रूप में संघर्ष करना पड़ता है। जिसने संघर्ष करना छोड़ दिया, वह मृतप्रायः हो गया। जीवन में संघर्ष है प्रकृति के साथ, स्वयं के साथ, परिस्थितियों के साथ। तरह-तरह के संघर्षों का सामना आए दिन हम सबको करना पड़ता है और इनसे जूझना होता है। जो इन संघर्षों का सामना करने से कतराते हैं, वे जीवन से भी हार जाते हैं, जीवन भी उनका साथ नहीं देता!

मैं अपने माता पिता की एक प्यारी लड़की हूँ। मेरा नाम पूजा है। मैं २० साल की हूँ और टी.वाय.बी.कॉम. कक्षा में पढ़ती हूँ। मैं पारनेर के न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर में पढ़ती हूँ। मैं कान्हा पठार में रहती हूँ। भारत का एक अच्छा नागरीक बनने के लिए मेरी माँ और मेरे पापा मुझे नैतिकता और सदाचार के बारे में सिखाते हैं। मैं हमेशा अपने पढ़ाई के बारे में सोचती हूँ। मेरे माता-पिता मुझसे बहुत प्यार करते हैं।

मुझे किताबें पढ़ना बहुत पसंद है। और संगीत सुनना और गाना गाना बहुत पसंद है। मेरा एक सपना है। मुझे बैंक में ऑफिस असिस्टेंट बनना है। मैं अब टी.वाय.बी.कॉम कक्षा में पढ़ती हूँ। मेरी दिदी मुझे हमेशा कहती है कि, "दुनिया में अच्छा इन्सान बनना बहुत आसान है। अच्छे इन्सान बनने के लिए आपको अपने फर्ज निभाने पड़ते हैं।" मेरे माता-पिता का सपना है, कि मेरे बच्चे अच्छे से पढ़ाई करेंगे और अपनी मंजील तक पहुँचेंगे। अपनी मंजील तक पहुँचने के लिए वो हमेशा हमें सहाय और सलाह देते हैं। हमें सिखना होगा, जिंदगी में कुछ अच्छा काम करना होगा और अच्छा इन्सान बनना होगा। ये मेरे माँ-पापा का सपना है। मेरे माता-पिता खेत में काम करते हैं। मेरी पढ़ाई का खर्च उठाने के लिए मेरे माँ-बाप दिन-रात मेहनत करते हैं।

मेरे माँ-बाप, मैं और मेरे बहनों की पढ़ाई पूरी करने के लिए हमारे सपने पूरे करने के लिए, हमें खुश रखने के लिए दिन रात मेहनत करते हैं। माता-पिता जिंदगी की पेड़ की तरह होते हैं। पेड़ कितना हराभरा होता है। माँ-बाप अपने बच्चों को खुश रखने के लिए उनके सपने पूरे करने के लिए अपनी मेहनत की पाई-पाई खर्च कर देते हैं लेकिन वही बच्चे अपने माँ-बाप की आखरी कदम उठाने के लिए सहाय क्यूँ नहीं बनते। ये सवाल मुझे हमेशा सताता है। लेकिन मुझे इस सवाल का जवाब नहीं मिला। मैं अपनी माँ-बाप को कभी नहीं रुलाऊँगी। मैं अपनी माँ-बाप को खुश रखने के लिए कोशिश करूँगी।

मनुष्य की जिंदगी एक रेल्वे की तरह हमेशा दौड़ती है।

जिंदगी में कुछ बनना हो, कुछ करना हो, कुछ जितना हो तो आपको संघर्ष करना पड़ता है। हमें पढ़ाई करने के लिए मेरे छोटे चाचा ने भी बहुत मेहनत की, वह हमेशा मुझे मदद करते हैं। चाचा हमेशा कहते हैं, तुम अपना अच्छा नाम बनाओ, अच्छे से पढ़ाई करो, सिखो। मेरी दिदी एम.एस्सी. फिजिक्स और दुसरी दिदी एम.एस्सी. बॉटनी तक पढ़ी हैं। मेरी दोनो दिदी हमेशा मुझे अच्छेसे सिखाती हैं। बाल-संस्कार बच्चों के लिए कितने आवश्यक हैं। मेरे माँ-बाप ने वह संस्कार हमें बचपन में दिये हैं, और बड़े होने तक भी हमें संस्कार देते हैं। मेरे माता-पिता दोनों भी बहुत अच्छे इन्सान हैं। उनको हमारी बहुत फिक्र है। हर माँ-बाप अपने बच्चों के लिए कितने मेहनत करते हैं। मैं हमेशा मेरे माता-पिता को सहारा दे सकूँगी।

मेरे पिता बचपन से ही अत्यंत परिश्रमी हैं। जब वह छोटे थे तब उनका परिवार बहुत निर्धन था। तब उनकी आयु-मात्र तेहर वर्ष की थी, जब उन्होंने अपने परिवार की आर्थिक स्थिति से परेशान होकर कुछ काम करने के लिए बाहर गए। उनकी अभिलाषा ऊँची थी। इतनी कम आयु में बिना धन, किसी अपरिचित स्थान पर आना एक साहसिक कदम ही कहा जायेगा। मेरे पिता गाँव में रहते हुए सोचते थे कि पुरोहिताई का कार्य सर्वश्रेष्ठ है, मगर शहर में आकर वहाँ का वातावरण देखकर उनकी सोच बदल गई थी। वहाँ आकर उन्हें सरकारी नौकरी का महत्व पता चला, जिसमें पैसा, आराम तो था ही, साथ ही सम्मान भी था।

यह उस दौर की बात है, जब मैं इस योग्य हो चुकी हूँ कि अपने भावी जीवन के विषय में निर्णय ले सकूँगी। मेरे घरवाले चाहते हैं, कि मैं शिक्षक बन सकूँ। लेकिन मैं अपने निर्णय खुद ले सकती हूँ। इसलिए मैंने अपना खुदका रास्ता चुना है और वह है बैंक में ऑफिस असिस्टेंट बनना है। मैं चाहती हूँ कि हर आदमी को मुश्किलों का सामना करना पड़ता है।

वास्तव में जब व्यक्ति अपने संघर्षों से दोस्ती कर लेता है। प्रसन्नता के साथ उन्हें अपनाता है, उत्साह के साथ चलता है तो सफलता साथ देती है, और उसे कठिन-से-कठिन डगर को पार करने में मदद करता है। लेकिन यदि व्यक्ति जबरन इसे अपनाता है, बेरुखी के साथ इस मार्ग पर आगे बढ़ता है, तो वह भी ज्यादा दूर तक नहीं जा पाता है। जब जीवन में एवरेस्ट जैसी मंजिल हो और उस तक पहुँचने के लिए कठिन संघर्षों का रास्ता हो, तो घबराने से बात नहीं बनती, संघर्षों को अपनाने से ही मंजिल मिल पाती है।

तुम्हें पुजा आनंद
टी.वाय. बी. कॉम

जीवन में कई अच्छे लोग मिलते हैं। लेकिन जो लोग अंतिम तक साथ निभाते हैं वही सच्चे मित्र कहलाते हैं। मेरे जीवन में कुछ अलग दिलचस्प वक्त आए जब मैं मेरे ध्येय से थोड़ा सा चूक गई थी। लेकिन जीवन में ऐसे कोई ना कोई बुरा वक्त तो आता ही है, तब अपने ध्येय से विचलित नहीं होना चाहिए। मेरे जीवन में सब बहुत खुष हूँ। मैं अब उन क्षणों को बहुत याद करती हूँ। मेरे जीवन में मैंने अनेक समस्याओं का सामना किया था। ध्येय तक जाने के लिए अनेक मुसीबते उठानी पड़ी। मेरे जीवन में मैंने ध्येय तक जाने के लिए बहुत मुसिबते उठाई हैं। अब मेरी मंजील बहुत दूर नहीं है। अब मुझे मुसिबतों का सामना करना ही आता है। जीवन एक नाणों की तरह है। एक बाजू सुख वाली और दूसरी दुःख वाली है। दोनों को मिलाके जीवन बन जाता है। ऐसी अनेक समस्या जीवन के ध्येय तक पहुँचने के लिए रोकती है। अब तक के मेरे जीवन प्रवास में जो भी लोग मिले उन्होंने कुछ अच्छा कुछ बुरा सिखाया है। हर व्यक्ति से कुछ ना कुछ सिखने को मिलता है। उसमें कुछ सुख वाली और दूसरी दुःख वाली है। दोनों को मिलाके जीवन बन जाता है। ऐसी अनेक समस्या जीवन के ध्येय से हमें जाने तक रोकती है। अब तक के मेरे जीवन प्रवास में जो भी लोग मिले उन्होंने कुछ अच्छा कुछ बुरा सिखाया है। कोई भी व्यक्ति से कुछ ना कुछ सिखने को मिलता है। अब तक की पढ़ाई तो हँसी मजाक में ही चली गई। आगे आके पता चला जीवन में ध्येय भी कुछ तय करना पड़ता है फिर मेरे प्राध्यापकों का आदर्श लेके कुछ ध्येय बना लिया। अब उसको पूरा करने के लिए आप सबका साथ चाहिए। आशा करती हूँ आप सभी मेरा साथ देंगे। अभी तक का मेरा जीवन प्रवास सुख का गया है।

उन सभी लोगों से कुछ ना कुछ अलग-अलग बातें मिली। हर कोई लोग एक जैसे नहीं होते। जैसे की हाथ की पाँचों उँगलियाँ एक जैसे नहीं होती। इसीलिए उन सभी से अलग अलग सिखने को मिला। जब से मैंने न्यू इंग्लिश स्कूल में प्रवेश लिया तब से मुझे अनेक समस्याओं का सामना करना पड़ा है। क्योंकि गाँव से बाहर निकलने के बाद पारनेर तक आने के लिए बहुत ज्यादा मुसिबतों का सामना करना पड़ा तब आके कॉलेज में सहेलियाँ मिली। उन अलग-अलग सहेलियों से जीवन कैसे जीना चाहिए था। आगे कैसे जिया जायेगा ये उन्होंने सिखाया। दोस्त जो भी मिलते हैं कुछ बड़ी बात सिखाते हैं। वह जीवन में जिने वाली हूँ या फिर समाज में बतानेवाली हूँ। शिक्षक तो पाठ्यपुस्तकों का ज्ञान देते हैं। लेकिन वो दोस्त जीवन प्रवास का ज्ञान देते हैं। शिक्षकों के

ज्ञान से सरकारी ध्येय तक जा सकते हैं। जीवन के प्रवास में ध्येय तक जाना होगा। तो शिक्षकों का और दोस्तों का दोनों का साथ चाहिए। मेरे जीवन प्रवास में सबसे ज्यादा महत्व माँ और पिताजी को मिला है। उसके बाद शिक्षकों को महत्व दिया। उसके बाद दोस्तों को महत्व दिया है। माँ बाप ने चलना सिखाया उनका साथ जीवन प्रवास में अंतिम तक रहेगा। शिक्षकों ने दिया हुआ ज्ञान जीवन के प्रवास में कभी भी साथ नहीं छोड़ता। मेरा सब जीवन मेरा अभी तक साथ दिया। मैं मेरे ध्येय तक पहुँचने के लिए कड़ी से कड़ी मेहनत करूँगी। और मैं ध्येय पूरा करूँगी। मेरे साथ मेरे अच्छे लोग मेरा साथ दिया।

मैं मेरे जीवन में जब छोटी थी, तब शुरू किया, मैं जब छोटी थी तब मुझे कोई भी चीज बड़ी आसानीसे मिलती थी। मैंने मेरे जीवन में बहुत कुछ पाने की आशा रखी है। मेरे गाँव में एक छोटा स्कूल था। मेरे गाँव का नाम बुगेवाडी है। मेरा गाँव छोटासा है। मेरे स्कूल का नाम जिल्हा परिषद प्राथमिक स्कूल है। स्कूल में १ से ४ स्कूल था। हमारे स्कूल में बहुत सारे कार्यक्रम होते थे। तब सब मैं मैं हिस्सा लेती थी। तब हम मेरे स्कूल में बहुत मजा करते थे। जब ४ में थी तब नृत्य में तृतीय क्रमांक मिला था। तब मैं बहुत खुष हो गई थी। तब से अलग-अलग कार्यक्रमों में लेने लगी। मुझे यह बहुत अच्छ लगता था। उसके बाद मैं न्यू इंग्लिश स्कूल में पारनेर में पढ़ाई के लिए आती थी। तब भी मेरा स्कूल सुबह १० बजे हाता था और ४ बजे छुटता था। न्यू इंग्लिश स्कूल में जाने के बाद मुझे बहुत अलग-अलग प्रतियोगिता, रंगोली प्रतियोगिता और ऐसे ही अलग कार्यक्रमों में हिस्सा लेने लगी। और धीरे धीरे मुझे यह सब चीजों में मुझे बहुत आनंद मिलता था। इस प्रकार मैंने अपनी जिद नहीं छोड़ी। मेरे जीवन में सबसे ज्यादा मेरे माँ और पापा का सपोर्ट रहा है। वह मेरे लिए कुछ भी करने के लिए हमेशा तैयार होते हैं। मेरा स्कूल से बहुत लगाव है। मेरा स्कूल मेरे गाँव से ४ कि.मी. बहुत दूर है। मैं रोज इतने दूर पैदल जाती हूँ। मैंने छठी कक्षा से महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग की परीक्षा की पढ़ाई शुरू की है। मैं मेरे ध्येय तक जरूर पहुँचूँगी। और मेरे परिवार, गाँव और मेरा कॉलेज न्यू आर्ट्स, कॉमर्स, अॅण्ड सायन्स का नाम ऊँचा करूँगी।

चत्तर पुजा कैलास
एस.वाय.बी. (हिंदी)

“संघर्ष की चक्की चलती है, मेहनत का आटा पिसता है, सफलता की रोटी पकती है, और अपना सितारा चमकता है।” संघर्ष ही जीवन है। जीवन संघर्ष का ही दूसरा नाम है। इस सृष्टि में छोटे-से-छोटे प्राणी से लेकर बड़े-से-बड़े प्राणी तक, सभी किसी-न-किसी रूप में संघर्षरत हैं। जिसने संघर्ष (struggle) करना छोड़ दिया, वह मृतप्राय हो गया। जो इन संघर्षों का सामना करने से कतराते हैं, वे जीवन से भी हार जाते हैं, जीवन भी उनका साथ नहीं देता। सफलता व कामयाबी (success) की चाहत तो सभी करते हैं। लेकिन उस सफलता को पाने के लिए किए जानेवाले संघर्षों से कतराते हैं। इसी तरह मेरा जीवन भी संघर्ष से भरा हुआ है, मैं अपनी मंजिल को पाने लिए संघर्षमय जीवन जीना पसंद करती हूँ।

मेरा नाम शितल है, मैं अब F.Y.B.A. कक्षा में पढ़ती हूँ। मेरा बड़े होकर जिलाधिकारी बनने का सपना है। मैं इस मंजिल को पाने के लिए पूरी तरह कोशिश करूँगी, पर मैंने अब तक कैसा संघर्षमय जीवन जिया है यह मैं आप को आज बतानेवाली हूँ। मैंने दसवी तक की पढ़ाई मेरे गाँव गोरगाव में की। मैं दसवी तक मराठी माध्यम से ही पढ़ चूकी। घर की परिस्थिति कुछ साधारण ही थी। माँ और पिताजी हररोज खेती में काम करते हैं, कि अपना जब लक्ष्य निश्चित है तो परिस्थिति उसमें नहीं आती क्योंकि, बड़ा बनने के लिए मेहनत की जरूरत पड़ती है। हमारे सामने कितने उदाहरण हैं कि जो मेहनत से ही ऊँचाई तक पहुँचे, जैसे अन्तार शेख जिसने २१ वे साल में ही वे कलेक्टर बने ऐसे आदि हैं। मेरे माता और पिता जी का भी सपना है कि मैं जीवन में बड़ा अफसर बनूँ। मैं इस तरह संघर्ष करना चाहती हूँ। संघर्ष किए बिना जीवन में कुछ भी नहीं मिलता।

“मंजिल हो प्यारी जिसको, वो राहों में न कभी अटकता है, भूल जाए तो लक्ष्य कभी, उसका सारा जीवन भटकता है।”

दसवी कक्षा में मुझे ९१% अंक प्राप्त हुए, अच्छे अंक मिलने के कारण घरवालों की, बहुत ज़िद थी। कि मैं सायन्स करूँ, इसीलिए मैंने १२ वी का शिक्षण सायन्स माध्यम से किया। १२ तक मैंने टाकली खातागाँव में पढ़ाई की। १२ कक्षा मैंने बहुत कष्ट किए। दसवी कक्षा तक मराठी माध्यम होने के कारण सायन्स कुछ कठिन जा रहा था। कई दिनों तक कुछ भी समझ में नहीं आता, कभी-कभी अॅडमिशन लेकर मैंने गलती तो नहीं कि ऐसा लगता था। लेकिन पढ़ाई में ध्यान देकर थोड़ा-थोड़ा समझने लगा। कॉलेज का समय सुबह का था इसीलिए बहुत कष्ट उठाने पड़ते थे। कॉलेज छुटने के बाद

प्रीक्टिकल इसीलिए पढ़ाई को पूरा समय देने के लिए वक्त ही नहीं मिलता था। पर १२ वी कक्षा में ७०% अंक प्राप्त हुए।

१२ वी कक्षा के बाद मैंने ठाम निश्चय किया की, अब मैं सायन्स माध्यम से शिक्षण नहीं ले सकती। क्योंकि मुझे उसमें रस ही नहीं लगता था। और मुझे लगा कि, सायन्स करके मेरा सपना पूरा नहीं हो सकता इसीलिए फिर से मैंने मराठी माध्यम को ही चूना। अब मैं अपनी मंजिल से कभी भी पीछे नहीं हटूँगी। घर के सभी मुझे बार-बार हिमत देते हैं, कभी मुझे किसी चीज की कमी नहीं पड़ने देते। मैं भी जीवन में बहुत कष्ट करने उनका नाम रोशन करूँगी। पाठशाला के अलावा मुझे अवांतर वाचन मे भी बहुत रस है। जैसे डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम उनका ‘अग्निपंख’ पढ़ना।

मेरा संघर्ष ही मेरा जीवन है। मेरे संघर्ष से ही मैं अपने माँ-बाप का नाम रोशन करनेवाली हूँ। अब तक के रास्ते में बहुत कठिनाई आयी हैं, परंतु उसका सामना करने के लिए मैं हमेशा तैयार रहती हूँ। मेरा सपना है वो मैं पूरा करके ही रहूँगी। उस मंजिल में किसी के कारण बाधा नहीं आ सकती। आपका दुश्मन कभी आसपास नहीं होता, आपका दुश्मन हम खुद होते हैं। अब १३ वी कक्षा में इतना ध्यान देकर पढ़ना है, कि कभी अपनी मंजिल से पीछे हटने का मन में विचार न आए। संघर्ष तो सभी करते हैं, लेकिन बहुत सारे लोग मंजिल के बहुत करीब होते हैं, पर वो पीछे हट जाते हैं।

“स्वामिमान जो दिल में हो, ईमान न ये फिर खिसकता है, न राजा रहे न रंक रहे, यहाँ वक्त भी कहाँ टिकता है।”

जब संघर्षों की बात की जा रही है तो फिर एवरेस्ट पर चढ़ते समय आने वाले संघर्षों की बात क्यों न की जाए? एवरेस्ट की चढ़ाई अत्यंत कठिन चढ़ाई है। पर सफलता पाने का गौरव हासिल करनेवाली पमहिला जुंको ताबेई का कहना है – “दुनिया के विभिन्न मंचों पर सम्मानित होना अच्छा लगता है, लेकिन यह अच्छा लगना उस अच्छा लगने की तुलना में बहुत कम है।”

जब कोई व्यक्ति अपने संघर्षों से दोस्ती कर लेता है, प्रसन्नता के साथ उन्हें अपनाता है, उत्साह के साथ चलना है तो संघर्ष का सफर उसका साथ देता है और उसे कठिन-से-कठिन डगर को पार करने में मदद करता है।

इस प्रकार मेरा संघर्ष ही मेरा जीवन है। मैं अपने मंजिल को पा कर ही रहूँगी।

चाँर शितल दत्तात्रय
एफ.वाय.बी.ए.

मेरा जन्म १३ सितंबर १९९६ में एक छोटी-सी बस्ती में हुआ। हमारी बस्ती गाँव से छह किलोमीटर दूरी पर है। हमारी बस्ती छोटी-सी है; उसमें बस दस-बाहर घर हैं। मेरा संघर्ष तब शुरू हुआ, जब मैं पहली बार पहले दिन स्कूल जाने लगी थी। मुझे इतनी अच्छी तरह से याद नहीं है, जब मैं पहली कक्षा में जाने लगी थी। लेकिन इतना जरूर याद है कि, जब पहले दिन स्कूल जानेवाली थी तब मेरे पिताजी ने उसके अगले दिन मुझसे पुछा था कि क्या तुम स्कूल जाना चाहोगी। तब तो मुझे पता भी नहीं था कि स्कूल में क्या होता है। स्कूल किसे कहते हैं? और जब पहले दिन स्कूल गई तब बहुत डर-डर के गई थी। जब स्कूल की सिढियाँ चढ़कर दरवाजे के पास गई तो वहाँ पर भी मेरी तरह छोटे-छोटे बच्चे थे। और उनके सामने बैठे शिक्षक थे। जब गुरुजी ने मुझे दरवाजे पर देखा तो उन्होंने मुझे अंदर बुलाया। लगता था कि वह मुझे डाटेंगे तो नहीं लेकिन उन्होंने मुझे कुछ नहीं कहा। उन्होंने तो मुझे अपने पास प्यार से बुलाया था। फिर उसके बाद उन्होंने मुझे मेरा नाम पुछा ऐसे ही छोटे-छोटे सवाल पुछे और बाद में बाकी बच्चों के साथ बैठने के लिए कहा। दूसरे दिन जब स्कूल गई तब गुरुजी ने मुझे नई किताबें दी थी। और वह किताबें देखकर मुझे बड़ा आनंद हुआ। मैंने वह किताबें मेरी माँ, पिताजी, भाई, बहन सबको दिखाई थी। मैं २००३ साल में पहली कक्षा में जाने लगी थी। इसी तरह मैं चौथी कक्षा तक हमारी बस्ती में ही पढ़ाई की थी।

चौथी कक्षा जब मैं पास हुई और पाँचवी कक्षा हमारी बस्ती में नहीं थी। इसलिए मेरा प्रवेश दुसरे जगह पर लेना था। तब पिताजी कह रहे थे कि मुझे होस्टेल में डालोगे। लेकिन मैं कभी होस्टेल में नहीं रही थी। इसलिए मैं पिताजी से कह रही थी कि मुझे होस्टेल नहीं जाना। लेकिन उन्होंने मेरी बात नहीं मानी। और मुझे कन्या विद्यालय टाकळी ढोकेश्वर इस पाठशाला में प्रवेश दिया। पर मुझे घर की बहुत याद आती थी। और वहाँ मेरी पहचान का भी कोई नहीं था। इसलिए मेरा वहाँ पर मन नहीं लग रहा था। मैंने पिताजी से कहा की, मुझे किसी और पाठशाला में डाल दीजिए। मैं उस स्कूल में एक महिना मैंने एक-एक दिन काटकर निकाला। फिर पिताजी मुझे उस स्कूल से निकालकर हमारे गाँव की स्कूल में डलवा दिया। २००७ में मैं पाँचवी कक्षा में थी। मैंने हमारे गाँव में दसवी कक्षा तक पढ़ाई की थी। मेरे साथ और भी मेरे दोस्त थे। हम सब साथ-साथ जाते और आते थे। हम गाँव में पैदल ही स्कूल जाया करते थे।

हमारे घर से हमारी पाठशाला छह किलोमीटर दूरी पर थी। जब मैं दसवीं कक्षा पास हुई तो पिताजी कहने लगे की मुझे सायन्स में प्रवेश लेना चाहिए। लेकिन वह हमारे गाँव में नहीं थी। इसलिए उन्होंने दुसरे स्कूल में डालने के बारे में सोचा।

२०१३ में मैं ग्यारवीं कक्षा में थी। मैंने ग्यारहवीं और बारहवीं की पढ़ाई बड़ी कठनाईयों से जुझकर पढ़ी है। मैंने ग्यारहवीं कक्षा के लिए साकूर गाँव में प्रवेश लिया था। हमारे स्कूल का टाईम सुबह ७.३० बजे का था। लेकिन मुझे जाने के लिए बड़ी तकलीफ होती थी। उस पाठशाला की बस थी। जो हमें छोड़ने और लेने के लिए आती थी। लेकिन मुझे बस में बैठने के लिए हमारे गाँव तक जाना पड़ता था। वह हमारे घर के पास नहीं आती थी। गाँव हमारे घर से बहुत दूरी पर था। मुझे, मेरी माँ और पिताजी तीनों को बड़ा कष्ट होता था। सुबह चार बजे ही उठना पड़ता था। मेरे साथ-साथ मेरी माँ भी उठती थी और मेरे लिए डिब्बा तैयार करती थी। पिताजी भी उठते थे उनको मुझे हर रोज गाँव तक छोड़ने के लिए आना पड़ता था। वह स्कूल की बस सुबह ५.३० बजे हमारे गाँव में आती थी। और वह किसी के लिए रुकती नहीं थी। इसलिए उसके आने तक वहाँ जाना पड़ता था। उन दिनों मेरे साथ मेरी माँ और मेरे पिताजी दोनों को भी बड़ी तकलीफ होती थी इसलिए मैंने कहा कि मुझे बारहवीं कक्षा के लिए दुसरे स्कूल में डालो। पर पिताजी ने कहा की एक ही साल की बात है। फिर दुसरे ही स्कूल में जाना पड़ेगा। उनकी बात रखते हुए मैंने बारहवीं भी वही पर कर ली। उस स्कूल की फीज भी बाकी स्कूलों से ज्यादा थी। मैं ग्यारहवीं और बारहवीं कक्षा के वो दिन कभी नहीं भूल सकती। वो दिन बड़े कठिनाईयों से गुजरे हैं।

बारहवीं की कक्षा पास होने के बाद मैंने २०१५ में एफ.वाय.बी.एस्सी. को प्रवेश लिया था। लेकिन मुझे वह बड़ा कठिन लगने लगा। मुझे कुछ समझ नहीं आ रहा था। मैंने एफ.वाय.बी.एस्सी. का प्रवेश पारनेर तहसील में न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज में लिया। और मुझे उस वक्त होस्टेल में भी प्रवेश मिला था। मैंने पिताजी से कहा था कि मुझे यह बी.एस्सी. बड़ी कठीन जाती है। मुझे अपना प्रवेश बदलवाना है। लेकिन पिताजी मानने को तैयार नहीं थे। मुझे कठीन लगने की वजह से बी.एस्सी. छोड़ दी। पिताजी उस वक्त मुझसे नाराज भी हो गए थे। और एक साल मेरा बरबाद हो गया। फिर मैंने दुसरे साल एफ.वाय.बी.ए. में प्रवेश लिया। लेकिन इस बार मुझे होस्टेल में प्रवेश नहीं मिला। क्योंकि मेरा

एक साल का गॅप हो गया था। और होस्टेल में गॅप होने के बाद प्रवेश नहीं मिलता। फिर मैं एफ.वाय.बी.ए. से अपने घर से पारनेर तक बस से आया-जाया करती हूँ। मुझे बस के पास भरने के लिए बहुत ज्यादा फीस लगती है। कभी-कभी पिताजी के पास उतने पैसे भी नहीं होते। मुझे हमारे घर से चार किलोमीटर दूरी तक रास्ते पर बस में बैठने के लिए जाना पड़ता है। मेरे पिताजी हररोज मुझे रास्ते तक छोड़ने के लिए आते हैं। मेरा कॉलेज ८ बजे होता है और मैं ८.१५ मि. में कॉलेज पहुँचती हूँ। कभी-कभी टाईम भी हो जाता है। और कॉलेज छुटने के बाद मुझे घर आने के लिए बस भी समय पर नहीं होती। मुझे कॉलेज में ही दो घंटे तक बैठना पड़ता है। और कभी-कभी तो जाने के लिए बस भी नहीं रहती। तब मुझे आधे रास्ते तक बस से जाना पड़ता है और वहाँ से टैक्सी लेकर जाना पड़ता है। मैं

घर को दोपहर ३.३० बजे पहुँचती हूँ। फिर घर आने के बाद घरके सारे काम करने पड़ते हैं। मेरे माँ और पिताजी खेती करते हैं। हम सब पाँच भाई-बहने हैं। दो बहनों की शादी हो गई है। ओर हम तीनों अभी तक पढ़ रहे हैं। भाई गाँव में ही स्कूल में जाता हैं। और बहन पारनेर तहसिल में पढ़ रही है। और मैं अब टी.वाय.बी.ए. में पढ़ रही हूँ। घर आने के बाद छुट्टी के दिन खेती में काम करना पड़ता है। आज तक इतने मुसीबतों से सामना किया है न जाने आगे और कितनी मुसीबतों से सामना करना पड़ेगा। इतनी मुसीबतों का सामना करकर भी मुझे उम्मीद है मे जीवन में आगे चलकर सफलता प्राप्त करूँगी और मेरे माँ-बाप के जीवन में सुख का प्रकाश लाऊँगी।

दुधवडे ताई बबन
टी.वाय.बी.ए.

‘मेरी जिज्ञासा’

“संत कबीर कहते हैं, कि
जीवन यही महत्वपूर्ण है। और यही जीवन सुखी है।
तो आप इस जीवन को कभी भुलना नहीं।
यही है, सबके लोगों की जिज्ञासा।।

“हर व्यक्ति अपने माँ के पेट से जन्म लेता है, तो हर मुश्किल का सामना उसे करना पड़ता है। माँ ने आप पर किया हुआ पालन, और उसमें जीवन कैसा प्रकट होता है, वैसे ही जीवन में हर व्यक्ति अपनी उम्मीद बढ़ा लेता है। माँ हमेशा अपने बेटे के भलाई का ही सोचती है। वह हमेशा उसके बचपन और उनको दिया हुआ ज्ञान यही महत्वपूर्ण है। अगर घरमें सीर्फ वही एक औरत पढ़ाई करती है, तो उसके बाद घरके सब लोग अच्छी पढ़ाई करते हैं। जीवन का महत्व कितना जरूरी है, यह हम सब जानते हैं। घर का सारा काम और उसमें से आया हुआ ज्ञान यहीं महत्वपूर्ण है। अगर माँ किसी बेटे को जन्म देती है, तो यही सोचती है कि, हमारी जैसी परिस्थितिओंका सामना उसको ना करना पड़े। यही उसकी उम्मीद होती है। बचपन बहुत अच्छा जीवन है, यह बहुत ही आनंद देता है।

“हम सब की ऐसी ही अवस्था है, मैंने वह देखा कि, माँ होना यह एक माँ ही जानती है। उसे अपने बेटे के लिए उसका नया जीवन देती है। यही माँ हमारे जीवन को आकार देती है। अगर यह सब सोचती है, तो यही माँ ही है, बच्चों का जीवन अच्छा होने के लिए, अपना सबकुछ वो उसको अर्पण कर देती है। जीवन में आपके लिए जो आपके माँ के विचारों को साथ मे

लेते हुए हमारा जीवन बढ़ाता है, हमारे जीवन में कैसा भी प्रसंग आया तो, हर प्रसंग के साथ सच्चा जीवन बिताना यही अच्छी बात है। मैंने तो मेरे मन में ऐसा ही सोचा है, अगर जिंदगी जिन लोगों ने दी है, वही सिर्फ बाप और माँ बस इन दोनों के बावजूद हमारा कर्ज कोई निभाया नहीं सकता है। वही तो हमारे जीवन को एक आकार देते हैं, हर माँ अपने बेटे के लिए सपना देखती है कि, मेरा बेटा पढ़के बहुत बड़ा बनेगा और हमको बुढ़े होने के बाद हमें संभालेगा, यह हर माँ बाप सोचते हैं, इसी बात को कभी भूलना नहीं चाहिए।

“सच अगर यहीं नहीं होते, तो हमारा जीवन में किसने इतना महत्वपूर्ण काम किया होता। वैसी मेरी माँ है, मुझे वह बहुत प्यार करती है, मैं भी उनपर बहुत प्यार करती हूँ, एक वक्त माँ हमपर हात उठाती है, पर हम यह नहीं सोचते, है कि यह हात क्यों उठाया है, ताकि हमारी भी कोई, गलती होगी, यह बहुत थोड़े लोग समझते हैं। माँ को जिसने बनाया है, वही तो बहुत भाग्यवान है, जो माँ हम को और सभी को मिली है। उदाहरण देते समय हमको यह याद आता है कि, प्राणी, पशु दिखाई देता है। पहला जमाना बहुत अलगसा था, माँ को अपना बचपना याद आता है, तो वह कहती है की, हमारा जीवन और आज का यह जीवन बहुत अलग है। वह कहती है कि, मैं बहुत कमनसीब हूँ, पूछा कि क्यों? तो कहते ही, उनको रोना

आता है, ताकि पहले ऐसी, सुख, सुविधाएँ नहीं थी ! अब ऐसा जीवन में सब कुछ ज्ञान मिलता है, कही कोर्सस का भी ज्ञान हम लेते हैं, यही लेना चाहिए। पढ़ाई करनी चाहिए। मुझे तो यही पसंद है, की मैंने ही मेरे जीवन मे ऐसा खडतर प्रवास करने का और मन में प्रयास करने का प्रयत्न किया है। यह सब घर के परिस्थितिओंका सामना करने का ही अंदाज देता है।

कवि कहते हैं कि पढ़ाई एक ऐसा वरदान है, की मनुष्य बहुत कुछ बड़ा होता है, और उसपर हमारा एक महत्वपूर्ण स्थान है। ज्ञान लेने के बाद ऐसा लगता है, कि हमको सबकुछ मिलता है, उसके कारण समाज में कैसा रहना, कैसा व्यवहार करना, हमारी ताकद यह सब समझने में आता है।

“अगर हम कहते हैं कि नसीब हमारे हाथों में है यही सच है, सबका नसीब अच्छा ही होता है, ताकि हर माँ ने अपने बेटे या बेटी के लिए, अच्छा जीवन पाया है, उसको लगता है, कि पढ़ लिखकर हमारा बेटा हमारी गर्दन एक दिन ऊँची करेगा, और हमारा समाज में मान रहेगा, ताकि हम और लोगों को जानकारी देंगे, कि पढ़ाई करने के बाद हर सपना पूरा होता है। और यही हमसे उम्मीद और अच्छे लोगों में बैठना और उठना सिखाता है, यही मेरा विचार है, अपनों ने भी ऐसा ही अच्छा विचार करना चाहिए। ताकि यही सच्चा है।”

“हम कहेंगे कि, हमको हमारे माँ-बाप ने पढ़ा के बहुत बड़ा किया है, अगर आज वह नहीं होते तो, हम यह

सफलता कभी-प्राप्त नहीं सकते. वही सबको आकार देते हैं, यही माँ सुबह से फिर शाम होने से हात बाँटती है तो बैचारी को शाम को सोने के बाद ही आराम मिलता है। अगर हमारा कभी सीर दुखने लगा तो, यही माँ सीर दबाती है, और ऐसा लगता है कि, सच्ची तो उसका मन है। कहानी तो बहुत लंबी है, मगर आपका आत्मविश्वास यह बहुत अच्छा होना चाहिए ! गरिबी सिर्फ यही कारण नहीं होता है, परिस्थितिका सामना करना ही हमारा कर्तव्य है, अगर हम यह भुलते हैं कि हमारे पास गाडी नहीं, सोना नहीं, तो यह बहुत गलत है।”

..... सबसे ज्यादा तो इन वस्तुओं से कीमती तो माँ बाप है, उनको कभी दुख नहीं देना, मैं तो हर बात अपने माँ से सिखते हूँ आई, ताकि उसने ही मुझे बड़ा करने का फैसला किया है, अगर दुःख आता है, तो यह दुःख दोनोंने बाँटना चाहिए। इससे ही उम्मीद बड़ती है। सच्चे व्यक्ति के जीवन में ही, मनुष्य बड़ा होता है, जो जीवन में सुख-और दुःख का विचार करेगा वही, सब कुछ जीवन में पा सकता है अगर यही हमारी जिज्ञासा है। और यही हमारा जीवन सफल करने का मार्ग है। यही मेरी सोच है, यही मेरी उम्मीद है।

जीवन, जीवन होता है, सिर्फ एकबार मिलता है। उसका आनंद जरूर लेना, ताकी हमको भी हमारे प्रयास में आगे बढ़ने की कामनाएँ मिलेंगी, जिंदगी की नई उम्मीद है !...”

साठवे विद्या रामदास
एस.वाय.बी.ए.

मेरा संघर्ष

कॉलेज मेरा मंदीर है, शिक्षक मेरे गुरु हैं पढ़ना मेरा काम है, वनिता मेरा नाम है। मेरा जन्म १५ मई १९९८ में हुआ है। साकुर गाँव के कौठेमलकापूर इस छोटी सी बस्ती में हुआ। हमारे गली का नाम पाचिखिला है। हमारी बस्ती से गाँव ९ किलोमीटर दूरी पर है। हमारी बस्ती छोटीसी है लेकिन बस्ती में रहने वाले सभी लोग बड़े प्यार से मिल-जुलकर एकसाथ रहते हैं। गाँव में सभी उत्सव मिलकर एकसाथ मनाते हैं।

मेरे मम्मी-पापा दुसरों के खेत में काम करते हैं। और घर चलाते हैं। हमारी बस्ती छोटी सी है। उसमें पंद्रह-बीस ही घर होंगे। मैं और मेरी छोटी बहन हम एक साथ अंगणवाडी जाते थे। वहाँ हमें खुब गीत गाने पढ़ाये जाते थे। हमारी जो अध्यापिका थी वॉ हमें हररोज कुछ ना कुछ खाने के लिए लाती थी। हम बहुत सारे बच्चे एकसाथ खेलते थे, नाचते थे। आज

भी मुझे वो गीत याद है जो हमें सिखाया गया था - “मी-मी एकटीच परी नाचते, पाहु नका कुणी मला लाज वाटते।” मेरा संघर्ष तब शुरू हुआ जब मैं पहली बार, पहले दिन स्कूल जाने लगी थी। मुझे इतनी अच्छी तरह याद नहीं हैं, लेकिन जब मैं पहली कक्षा में जा बैठी थी, तब Black Board पर १ ते १० अंक लिखे थे। और हमें वह लिखने के लिए कहा था, पर मुझे पेन्सिल ही पकड़ने नहीं आती थी फिर मैं कैसे लिखुंगी मैं रोने लगी तब हमारे शिक्षक ने कहा कि रो मत घर से लिखकर लाओ। तब मैं घर जाकर यह सारी बातें मेरे पापा को बताई और दुसरे दिन उन्होंने मुझे १ ते १० अंक पाटी पर लिखकर दिए। मैं बहुत खुश हो गयी थी क्योंकि मेरे पापा का हस्ताक्षर बहुत ही बढ़िया था।

मेरे पिताजी ने मुझे कभी-भी शिक्षा के बारे में कुछ नहीं

कहा। जब मैं पहले दिन स्कूल जानेवाली थी तब मुझे आनंद भी होता था और डर भी लग रहा था। जब मैं स्कूल में गई तो मुझे बहुत डर लग रहा था, लेकिन वहाँ मेरे जैसे बहुत सारे छोटे-छोटे बच्चे भी आए हुए थे। उन्हें देखकर मेरा डर न जाने कहाँ भागा। फिर मैं हररोज पाठशाला जाने लगी। और खुब मस्ती करते थे हम पाठशाला में तब हमारे शिक्षक आग्रे गुरुजी थे। वह जब हमारी परीक्षा लेते थे तब वही हमको आकर कहते की किताबों में से देखकर लिखो जल्दी। मुझे अब भी बहुत अच्छी तरह से याद है हमारी शिक्षकों के नाम - बाचकर सर, सुंभे सर, भालेकर सर, साकुरे सर, वर्षे सर, गवारी सर, आग्रे गुरुजी तब प्राध्यापक थे। इसी तरह मैं सातवी कक्षा तक चिखलठाण गाँव में पढ़ती थी।

जब सातवीं कक्षा में पास हुई और आठवीं कक्षा हमारों गाँव में नहीं थी। तब मेरे पिताजी ने मुझे, मेरी बहन पूजा, अनिता हम सबको संगमनेर तालुके में सारोळे पठार इस गाँव में हमें पढ़ने के लिए होस्टेल में डाला। लेकिन हमें वहाँ बिलकुल ही अच्छा नहीं लगता था। घर के आर्थिक हालात के कारण हमें वहाँ रुकना पड़ा था। क्योंकि हमारे माता-पिता तीन वर्ष के बाद दुसरें गाँव में काम करने के लिए जाते थे। हम चिखलठाण इस छोटे से गाँव में १२ वर्ष रहे। लेकिन वहाँ के लोगों ने हमें बहुत लाड-प्यार दिया। हमें वह होस्टेल अच्छा नहीं लगता था। हम पहली बार होस्टेल में गए थे। लेकिन हमें कुछ भी अच्छा नहीं लगता था। घर की बहुत याद आती थी। हम सब बहनें सोने के लिए जाने के बाद रात को जोर-जोर से रोते थे। क्योंकि हमें कोई देख ना सके इसलिए। वहाँ का विद्यालय अच्छा था लेकिन होस्टेल अच्छा नहीं था। वहाँ के शिक्षक भी हमें बहुत ही अच्छा और होशियार समजते थे। लेकिन हम भी होशियार ही थे। हमें मराठी को शेवाळे नामक से सर थे। वह हमें बहुत बहुत ही होशियार समजते थे। और हमें हर कार्यक्रम में भाग लेने को कहते थे। वहाँ पाठशाला में वे अनेक कार्यक्रम लेते थे। उनकी वजह से ही वह सब कार्यक्रम होते थे। उन्हें यह सब करने में बड़ा ही आनंद होता था।

लेकिन एक दिन ऐसा आया कि आज भी वॉ दिन मैं कभी-भी भूल नहीं सकती। तारिख ४ मार्च २०१४ को हमें जो शिक्षक पसंद थे उनका अॅक्सिडेंट हो गया था। ३ मार्च को उनकी विषय का ही पहला पेपर हुआ था। और दुसरे दिन यह हादसा। हम सब को बहुत ही रोना आता था लेकिन क्या करे कितना भी रोये क्योँ ना मगर वो इन्सान वापस नहीं आता। इसी तरह मैं १० वी कक्षा फर्स्ट क्लास में पास हुई।

जब मैं १० वी कक्षा पास हुई तब मुझे ग्यारहवी कक्षा में

प्रवेश लेना था। और ११ वी कक्षा में प्रवेश लेने के लिए भी मुझे बहुत कोशिश करनी पड़ी। मैं न्यू इंग्लिश स्कूल अॅण्ड ज्युनियर कॉलेज ऑफ सायन्स महाविद्यालय पारनेर में प्रवेश लिया था। तब हमारी प्राध्यापिका रोहकले मॅडम थी। मैंने ग्यारहवी सायन्स महाविद्यालय में प्रवेश लिया था। तब मैं अ तुकडी में प्रवेश लिया था और उस तुकडी के क्लास टिचर जमधडे सर थे। आज भी मैं उस बारहवी के जो शिक्षक थे उन्हें नहीं भूल सकती। क्योंकि हमारों शिक्षक मुझे कभी-भी कहते की वनिता तु पढ़ाई कर। खुब पढ़ाई कर और आगे बढ़। वह मुझे हमेशा ही प्रोत्साहन देते रहते थे। और आज भी देते हैं। इसी तरह देखते-देखते बारहवी की Exam समाप्त हो कर फिर निकालपत्रक का दिन आया। मुझे मालुम ही नहीं था की बारहवी कक्षा में मेरा पहला नंबर आया था। मेरे पिताजी तो यह सब देखकर रोने लग गये थे। यह सब श्रेय मैं अपने शिक्षक और होस्टेल की मॅडम को देती हूँ। क्योंकि उनकी वजह से ही मैं यह सब कर पायी। करडे मॅडम हमारी होस्टेल की मॅडम थी। वह मुझे बहुत ही अपना समझकर सँभालती थी। मुझे यह मॅडम बहुत ही पसंद आयी थी क्योंकि उनका स्वभाव, घवालों के साथ बात करने का तरिका दयालू, प्रेमळ थी। ऐसी मॅडम कही भी नहीं मिलेंगी।

एफ. वाय. बी. ए. में भी मुझे अच्छे अंक प्राप्त हुए थे ८५% थे। और एस.वाय.बी.ए. में ८०% मार्कस् प्राप्त हुए थे। मुझे सब के साथ अच्छी तरह से बोलना आता है। हमारे गाँव में कोई भी इतने आगे तक पढ़ा नहीं। लेकिन हमारे माता-पिता ने हमें पढ़ाया है। क्योंकि हमारे जातीवाले लोग लड़के-लड़कीयों को जादा पढ़ाते नहीं हैं। उन्हें खेत में काम करने के लिए ले जाया करते हैं। हमारे माता-पिता बहुत ही भाग्यवान हैं जो हमें पढ़ा रहे हैं। मेरी छोटी बहन डिप्लोमा (सिंहली) कर रही है। और मैं अब टी.वाय.बी.ए. को हूँ। मैं बड़े मुश्किल से यहाँ तक आयी हूँ। क्योंकि मेरी छोटी बहन डिप्लोमा कर रही है। उसकी पढ़ाई के लिए बहुत खर्च आता है। हर रोज ५०० रुपये लगते हैं। उपर से कॉलेज की, ३२,५०० रुपये फीज भरनी पडती है। अब इतने सारे पैसे मम्मी-पापा कहाँ से लाएँगे। उसे ही खर्च करने पड़ते हैं सारे पैसे। मैं बचपन से लेकर आज तक सिर्फ और सिर्फ अब्दुल कलाम को ही मानती आयी हूँ। और बडे होकर मुझे भी उनकी तरह ही बनना है। मेरा सपना है कि मैं भी उनकी तरह बड़ा बनकर अपने देश के लिए कुछ करना चाहती हूँ। मैं अभी टी.वाय.बी.ए.की वर्ग में पढ़ती हूँ। इस तरह मेरा संघर्ष हो रहा है।

गावडे वनिता दत्तात्रय
टी.वाय.बी.ए. भृगोल विभाग

जिंदगी एक सफर है सुहाना,
यहाँ कल क्या होगा किसने जाना ?
मेरा नाम पंडित खुशबू हूँ । मैं बिहार की रहनेवाली हूँ । मैं M.Sc.II (Botany) की क्लास में पढ़ रही हूँ । मेरे पिताजी का नाम विजय पंडित है । वो यहाँ पर याने की महाराष्ट्र में घर बनाने के काम करते हैं । मेरी माँ का नाम विमल है । वह आस पड़ोस की औरतों के साथ खेत में काम करने के लिए जाती है । हम दो बहने और एक भाई है । यही है हमारा छोटासा और प्यारा सा परिवार !

मेरे पिताजी सन १९९९ में महाराष्ट्र में आये थे । वह यहाँ पर काम की खोज में आए थे । बिहार में हमारा घर है । वहाँ पर मेरी बहन, दादा-दादी, चाची और उनका बेटा रहते हैं । और मैं, मेरे पिताजी, मेरी माँ और मेरा भाई हम लोग महाराष्ट्र में रहते हैं । घर की पुरी जिम्मेदारी मेरे पिताजी के कंधो पर थी इसलिए छोटी सी उम्र में ही कमाने के हेतु घर से बाहर निकल पड़े । गाँव में छोटा-सा कुछ काम करके घर का गुजारा होना मुमकिन नहीं था, इस हेतु से उन्होंने गाव छोड़ दिया और महाराष्ट्र में आके बस गये । मेरे पिताजी के जीवन में बहुत सारे उतार चढ़ाव आये पर उन्होंने हिम्मत नहीं छोड़ी हमेशा डट कर रहे ! उन्ही से मुझे प्रेरणा मिलती है ।

हम लोग २००० में महाराष्ट्र में आये । छोटे से घर में हम लोग रहते हैं । कर्जुले हर्षा मेरे गाँव का नाम है । हम लोग यहाँ किराये के घर में रहते हैं । मेरा भाई ११ वी कक्षा में है । मेरी बहन १३ वी कक्षा में है वह बिहार में पढ़ाई करती है । हम लोग यहाँ पर बहुत खुशी से रहते हैं ।

पेट की भुख इन्सान से क्या-क्या नहीं करवाती, यही बात मेरे पिताजी से सिख कर आज मैं इस मुकाम पर पहुँची हूँ । मैं कक्षा ९ से लेकर ४ तक हमारे गाँव के छोटे से स्कूल में पढ़ती थी, उसके बाद ५ वी कक्षा से लेकर १० वी तक बड़े स्कूल में पढ़ाई की । बड़ी हो गई उसके बाद कॉलेज में अंडमिशन ले लिया ११ वी से १५ वी तक गाँव से दूर ८ किलोमीटर दूर की स्कूल में जाके पढ़ाई की । और अभी मैं पोस्ट ग्रेज्युएशन की डिग्री में कॉलेज से प्राप्त कर रही हूँ । बचपन मे हमें पहनने के लिए चप्पल नहीं थी । पूरे धुप में नंगे पाव चलते थे । जिंदगी में बहुत सारे उतार चढ़ाव आये हर तकलीफ से डट के आगे बढ़ी हूँ।

मैं बिहार के छोटे से गाँव में रहती थी, कभी-कभी छुट्टियों में गाव जाकर घुम के आ जाते हैं । गाव में ज्यादा तर लड़कियाँ बुनाई-सिलाई के काम करती हैं वह स्कूल नहीं जाती । अभी आज के जमाने मे सब लोगो को पढ़ाई का महत्त्व समझ आ गया है इसलिए वहाँ की लड़कियाँ भी पढ़ाई करती हैं । गाँव

में सबसे ज्यादा पढ़ाई मैंने ही की है । और यह सब मेरे पिताजी और माँ का ही सफल प्रयास है कि मैं इस मुकाम तक पहुँच पायी । मेरी माँ हमेशा यही कहती हैं मैंने मेरी जिंदगी में पढ़ाई नहीं की, इसका पछतावा वह अभी भी भुगत रही है । तू वैसी गलती मत करना अच्छे से पढ़ाई करना बड़ी अफसर बनना और यही सपना मैं अपनी माँ का और पिताजी का पुरा करना चाहती हूँ । इतकी आगे बढ़ना चाहती हूँ कि अपनी माँ-पिताजी के सपनों को पुरा कर सकूँ ।

बचपन से महाराष्ट्र में रही हूँ मराठी बोलना सिख गई । पुरी पढ़ाई मेरी मराठी माध्यम से हुई । बचपन से लेके आज तक आदर्श गुरुओं का मार्गदर्शन मिला है. मैं उन सभी गुरुओं को प्रणाम करना चाहती हूँ । एक दिन मेरे पिताजी ने मेरे भाई और मुझसे पुछा कि दुनिया में सबसे सुंदर क्या है? यह सवाल सोचकर मैं थोड़ी हैरान हो गई, ऐसी कौनसी चीज है जो दुनिया में सबसे सुंदर है? मुझे इस सवाल का जवाब नहीं आया उन्होंने बड़े ही शांती से तब मुझे समझाया की दुनिया में सबसे सुंदर चीज शीशा है । मैंने पुछा वॉ कैसे उन्होंने बोला जो भी उसके अंदर झॉकता है उसे लगता है कि मैं सुंदर हूँ भले ही वह काला हो या गोरा हो भले उसके सर पर बाल ना हो पर वह खुद को सुंदर समझता है । उन्होंने यह समझाया कि अपने अंदर झॉक कर देख जो काला है उसके पीछे भाग तुझे मंजील जरूर मिल जायेगी । मैं मेरी पिताजी की बहुत आभारी हूँ । मेरे जिंदगी के लक्ष्य को प्राप्त करने की हिम्मत मुझे पिताजी ने सिखाई । गाँव में सबसे अधिक शिक्षा प्राप्त की हुई लड़की में हूँ यह सोचकर उन्हे बहुत खुशी मिलती है । और यही खुशी मैं उनके चेहरे पर हमेशा देखना चाहती हूँ । मेरे माँ ओर पिताजी ने जितनी तकलीफ सहकर हमें पढ़ाया है उसका फल मैं जरूर कल उन्हें दूँगी । मेरा छोटा भाई बहुत बदमाश है मस्तीखोर है लेकिन उतना ही इज्जत करता है और खयाल रखता है पुरे परिवार का मेरी बहन बहुत ही अच्छी है !

वह एक गाना है ना 'हर एक फ्रेंड कमीना होता है' पर मेरी जिंदगी में ७५ प्रतिशत फ्रेंड अच्छे मिले हैं और बाकी बचे हुए कमीने पर हमने उनसे भी कुछ सिखने को मिला है । मैं उन्हे भी धन्यवाद कहना चाहती हूँ ।

मैं बिहार के बारे में कुछ बोलना चाहूँगी, मैं जहाँ पर रहती हूँ वह एक छोटासा गाँव है । गाव का नाम रसूलपूर है । छोटा-सा और प्यार भरा गाँव वहाँ पर हर समाज के लोग रहते हैं, जैसे कि मुस्लिम हिंदू-कुंभार , नान-जाती के लोग रहते हैं । हमारे वहाँ पत्थर नहीं होते ज्यादा तर मिट्टी है वहाँ पर रस्ते ईंटों के होते है । हमारे खेत में मकई, गेहूँ, चाँवल, ईख और

सरसों की खेती होती है । गाव में हर किसी के घर में पानी का नल होता है । पानी की कभी परेशानी नहीं होती है । खाने में ज्यादा तर वहाँ मच्छी और चाँवल खाये जाते हैं । वहाँ पर अभी भी औरतें घुँघट में रहती है । कुछ-कुछ औरतें नोकरी करती है । वहाँ पर सब लोग मिल-जुल कर रहते है । वहाँ पर होली, छठ पुजा, नवरात्री खुब अच्छी तरह से मनाई जाती है । मैंने वहाँ का एक भी त्योहार मनाया नहीं है, पर वह मनाना चाहती हूँ । यह मेरी इच्छा है । पढ़ाई की वजह से मैं ज्यादा समय गाँव में नहीं व्यतित कर सकी । गाव में रहनेवाले मेरे परिवार, रिश्तेदारो, गाववालों को प्रमाण करना चाहती हूँ । उनकी कृपा दृष्टि हम पे बनी रहे यही भगवान से मैं प्रार्थना करना चाहती हूँ । हर व्यक्ति को अपने राज्य, अपने देश, अपने गाँव पर अभिमान

मेरा सफर

लोग हमेशा दुसरों की बुराई करते रहते है, कुछ लोग दुसरों का कभी भला चाहते ही नहीं और जो दुसरों का भला चाहते है लोग उनको भी नीचा दिखाने की कोशिश करते है । आज मैं अपने सफर के बारे में लिख रही हूँ क्योंकि मुझे अपना सफर उन लोगों तक पहुँचाना है जो मेरे जैसे छोटे-से गाँव मे रहते है ।

मेरा जन्म पारनेर तहसिल के गुरवेवाडी इस छोटेसे गाँव में हुआ जहाँ की जनसंख्या ५०० है, मैं अपने माता-पिता की पहली संतान होने के कारण घर में सबकी लाडली हूँ । मुझे यह बताने में काफी खुशी होती है कि लड़की होने के बावजूद भी मेरे घरवाले मुझे लड़के जैसा स्थान देते है, मेरे माता पिता किसान है लेकिन उनकी सोच पढ़े-लिखे लोगों से भी अच्छी है, इन्ही विचारों के कारण आज मैं M.S.C.-II में पढ़ रही हूँ, अपने गाँव में सबसे ज्यादा पढ़ने वाली प्रथम लड़की मैं ही हूँ ।

मेरा असली सफर तब शुरू हुआ जब मुझे ११ वी कक्षा के लिए बाहर जाना पड़ा । हमारे गाँव में १० वी कक्षा तक पाठशाला है, मेरा गाँव छोटा होने के साथ-साथ रास्ते से ७-८ कि.मी. की दूरी पर अंदर है, वहाँ से आने-जाने के लिए बस भी नहीं है, इसलिए १० वी कक्षा उत्तीर्ण होने का आनंद तो हुआ लेकिन आगे ११ वी कक्षा के लिए कहाँ प्रवेश लूँ ? क्या करू ? क्योंकि मेरे साथ पढ़नेवाली लड़कियाँ घर पर ही रही क्योंकि उनके घरवालों ने उनकी शादी तय की इतना ही नहीं तो उन लोगों ने मेरे पिता को भी यह सलाह दी कि लड़की को पढ़ना-लिखना आ रहा है वही काफी है, लेकिन मेरे पिताजी ने उनकी सलाह नहीं मानी ।

होता है, मुझी भी है ।

मैं महाराष्ट्र के बारे में भी बात करना चाहती हूँ । यहाँ के सब त्योहार और बिहार के सभी त्योहार मनाते हैं । यहाँ के सभी लोग बहुत ही अच्छे है । मैं उन सभी का शुक्रिया करना चाहती हूँ । यहाँ भी बहुत सुंदर वातावरण है ।

मैं सभी को धन्यवाद कहना चाहती हूँ, जिन्होंने आज तक मुझे सहारा दिया, रास्ता दिखाया । मैं मेरे पिताजी-माँ, भाई-बहन पुरे परिवार को शुक्रिया करना चाहती हूँ । आज तक जिन-जिन लोगों मैं मेरा साथ दिया उन सभी गुरुओं का मैं अभिवादन करना चाहती हूँ ।

पंडित खुशबू विजय
M.Sc.II (Botany)

मुझे ११ वी में नगर के राधाबाई काळे महाविद्यालय में प्रवेश लिया । वहाँ मुझे जीवन में पहली बार घर छोड़कर होस्टल में रहना पड़ा । वह समय मेरे लिए काफी कठिन था लेकिन मैंने अपना ध्येय निश्चित किया था इसलिए मैं वहाँ रहने लगी थी अपने पुरे परिवार को छोड़के, पहली बार फिर १२ वी सायन्स उत्तीर्ण होने के बाद मैंने आगे F.Y.B.Sc. के लिए पारनेर के न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज में प्रवेश लिया वहाँ पर भी मुझे होस्टेल में रहना पड़ा ।

होस्टेल से घर जाने के बाद मुझे अपने खेत में काम करना पडता है । लेकिन उसमें भी मुझे बहुत आनंद मिलता है क्योंकि मेरे माता और पिताजी हमेशा ही खेत में काम करते है, तो फिर हमें भी उनको कभी-कभी मदद करने में बडी खुशी मिलती है । उसके बाद ३ साल में मेरा ग्रँज्युएशन पुरा हुआ उसमे भी मुझे अच्छे अंक मिले, फिरे मैंने M.Sc. को अँडमिशन लेने का सोचा लेकिन सभी गाँव वाले और रिश्तेदार सभी मरे पिताजी से कहने लगे कि अभी बहुत हुई ना पढ़ाई अभी कितना पढ़ाओगे अभी इसकी शादी कर दो, सिर्फ बाहर के लोग ही नहीं बल्कि मेरे दादाजी और दादी भी कह रही थी लेकिन मेरे पिताजी ने किसी की भी एक नहीं सुनी और उन्होंने मुझे कहा कि, तुम्हे जिसके लिए अँडमिशन लेना है ले लो किसी की भी बात अपनी मन पे मत लेना, तुम्हे जितने भी पैसे लगते है लगने दो हम तो नहीं पढ़ सके, तभी फिर मैंने उसी कॉलेज में M.Sc. को अँडमिशन लिया किसी ने पुणे को तो किसी ने नगर को

लेकिन मैंने उसी कॉलेज में अंडमिशन लिया क्योंकि वहाँ अच्छा पढ़ाया जाता है ।

यह गाँव का कॉलेज है और सब लोगों को शहर का आकर्षण रहता है, तभी सभी लोग पुणे या नगर को जाने की सोचते हैं, वहाँ पे अच्छा रहना घुमना इसकी सभी को चाहत रहती है । इसलिए सभी शहर में ही अंडमिशन लेने की सोचते हैं, मेरी दोस्तो ने भी ऐसे ही किया लेकिन मैं इसके सवत खिलाफ थी मुझे सिर्फ अच्छी पढ़ाई चाहिए थी । इसलिए मैंने उसी कॉलेज में अंडमिशन लिया क्योंकि हमारा गाँव का कॉलेज है लेकिन यहाँ बहुत अच्छा पढ़ाया जाता है, यहाँ गाँव होके भी यहाँ छात्रों को सभी सुख-सुविधाएँ उपलब्ध होती है ।

फिर मेरा पोस्ट ग्रॅज्युएशन पुरा हुआ और इसका सभी श्रेय मेरे पिताजी और माँ को जाता है क्योंकि उन्होंने ही मुझे इतना पढ़ने का रास्ता दिखाया था और मेरा साथ दिया । अभी मुझे बहुत अभिमान है कि मैं हमारे गाँव से पहली ग्रॅज्युएट और पोस्ट ग्रॅज्युएट लड़की हूँ । अभी मेरे पिछे सब लोग सब लोग अपनी लड़कियों को पढ़ा रहे हैं और यह देख कर मुझे बहुत खुशी मिलती है की मुझे पढ़ता देख बाकी लोगों की भी सोच बदलने लगी, और वो भी लड़कियों को पढ़ा के इतना अच्छा कर रहे हैं ।

अभी मेरी M.Sc. पुरी करके अपनी माँ और पिताजीके लिए और अपनी आनेवाली बाकी जिंदगी के लिए कुछ अच्छा करना चाहती हूँ । इसी तरह मेरे जीवन का अच्छा सफर शुरू हुआ था और वो अच्छी तरह से ऐसे ही चलता रहे, और वो मैं अच्छा बनाऊँगी । इतना हौसला खुद में रखती हूँ । एम.एस्सी. पुरी करके मैं आगे एक वकील बनना चाहती हूँ । वकील बनकर समाज के गरीब लोगों पर हो रहे अन्याय के खिलाफ लड़कर उन्हें न्याय दिलाना चाहती हूँ । अपने विचारों से, कर्तृत्व से खुद की पहचान बनाना चाहती हूँ । समाज के लोगों की परिस्थिति उनके विचारों को बदलना चाहती हूँ तभी मेरे पढ़ने का अर्थ सही होगा ।

सोनाली गुंजाळ
एम.एस.सी. वनस्पतीशास्त्र

मेरा लक्ष्य

न जाने आज मैं किस ओर चल रही हूँ अनजानी राहों में गिरने से सँभल रही हूँ कदम डगमगाए कितने ही फिर भी राह में खड़ी हूँ मुसाफिर हूँ मैं यारो लक्ष्य ढूँढने चल पडी हूँ। बाधाएँ हैं लाख आती हैं उनके मुताबिक ढल रही हूँ अब मैं निकल रही हूँ मुसाफिर हूँ मैं यारों लक्ष्य ढूँढने चल पडी हूँ । न जाने क्या सोच मैं आज निकल चुकी हूँ बीते समय को पछाड मैं आगे बढ चुकी हूँ पहचान मिले खुद की यही सोच मैं खुद से लडी हूँ मुसाफिर हूँ मैं यारो लक्ष्य ढूँढने चल पडी हूँ ।

- ताई दुधवडे टी.वाय.बी.ए.

* संघर्ष- मेरा जीवन *

अँधेरा है हर रास्ते में,
पर चलना तो मुझे ही होगा,
मुश्किले हैं, मुसीबते हैं,
पर लडना तो मुझे ही होगा...!

खो गया हूँ इस जीवन के मेले में,
पर राह ढूँढना तो मुझे ही होगा,
रास्ते में हैं बहुत बाधाएँ,
पर इसे हटाना तो मुझे ही होगा...!

मोती के दाने सा बिखर गई है जिन्दगी,
पर समेटना तो मुझे ही होगा,
कौन सा विकल्प अपनाऊँ मैं,
यह सोचना तो मुझे ही होगा...!

- मेघना सोनावळे (एस.वाय.बी.ए.)

मेरा जीवन संघर्ष

संघर्ष की चक्की चलती है मेहनत का आटा पिसता है, सफलता की रोटी पकती है और अपना सितारा चमकता है । मंजिल हो प्यारी जिसको वह राहों में न कभी अटकता है भूल जाए जो लक्ष्य कभी वो सारा जीवन भटकता है । है गर्म हवाओं का डर उसको जो मखमल में ही पलता है, उसे अंगारों का भय क्या होगा जो काँटों पर ही चलता है । स्वाभिमान जो दिल में हो ईमान न ये फिर खिसकता है, न राजा रहे न रंक रहे यहाँ वक्त भी कहाँ टीकता है । वजहें छोड बहानों की जो लक्ष्य की ओर चलता है होता है वो अलग दुनिया से लक्ष्य वही प्राप्त करता है । संघर्ष की चक्की चलती है मेहनत का आटा पिसता है सफलता की रोटी पकती है और अपना सितारा चमकता है ।

- गावडे वनिता

टी.वाय.बी.ए.

मेरा संघर्ष

कभी आँखे बंद होती हैं, तो कोई कहानी शुरू होती है । उस काली सी परछाईं में खुद की सुरत नजर आती है । रोते थे हम, खुदको ही गले लगाकर कई बार । कईबार खुदके ही आँसू पोंछ लेते थे । चलने की तब मैंने शुरुवात ही की थी, गिरती थी जब मैं खुद को ही सँवार लेती थी । और दो कदम चल ये खुदको ही समझाती थी । देखा जब पंछियों को आसमान में उडते हुए । पंखो का जिक्र मुझे भी आया और क्या पहली है जिंदगी ये खयाल दिल को छुकर गया । फिर भरके तुफान अपनी पंखों में । मैंने मंजिल आसमान को बनाया । टकराकर फिर बादलों से बारीशने भिगोया । आज भी वो खुशबू मेरे साँसों में बसती है । आज भी वो खुशी मेरे ओठों पर खिलती है । जब रोते थे हम किसी की बाते सुनकर । वो हमारे लब्जों को तरसते हैं । जो हसते थे कभी हम पर । वो आँखों में शर्मिंदगी दिखाते हैं । तब कभी डरते थे ऊँचाईयोंसे हम । आज ऊँचाईयोंपर ही करवटे बदलते हैं । खुदसे खुद का जिक्र करते हैं हम । अब आँखों को खोलकर कुछ इरादे बदलते हैं हम । कल फिर सुबह होगी उसी की राह देखते हैं हम ।

- श्वेताली अर्जुन चौधरी
टी.वाय.बी.एस्सी

* संघर्ष *

संघर्ष ही जीवन का मूल एहसास है, कौन कहता है संघर्ष का नहीं साथ है । बचपन बडप्पन में हँसकर गुजारा, जवानी में कइयों पर तीर मारा । हरदम हमेशा देखा प्रभात है, संघर्ष ही जीवन का मूल एहसास है । पढ लिख करके करता कमाई, बीबी से कभी-कभी होती लडाई । संघर्ष ही जीवन का एहसास है ।

- योगेश तांबे (एस.वाय.बी.ए.)

चेतना

* मेरा सफर *

रस्ते चल रहे हैं, लेकिन कदम रुक चुके हैं।
वक्र बह रहा है, लेकिन फासले थम चुके हैं,
खवाबों का पिछा करते हुए...!
बस इस सफर पर यूँ ही खो चुके हैं।
मंजिल भी गुमशुदा है और ये राहें भी
इस भीड़ में भी तनहा खडे हैं..
अनजान बन चुका है अपना साया भी...!
सुकून ढूँढ रही है पलके,
नजरें भी कुछ नम सी हैं...
यही रुकने की तमन्ना है, लेकिन हम राही बढ चुके हैं,
अपनी ही तस्वीर से बेखबर, खुद से बेगाने बन चुके हैं..!
- केदार विलास
(टि.वाय.बी.ए.)

* मेरी जिन्दगी *

बनते बिगडते हालातों का
हिसाब है जिंदगी..
हर रोज एक नया पन्ना जुडता है जिसमें
वो ही एक किताब है जिंदगी।
हर पल एक नया किस्सा,
तैयार रहता है अपना अंत पाने को,
तडपते हैं पेड और पंछी पतझड में
जैसे बसंत पाने को।
कभी खुशियों में आनंद मिलता है तो
खुशबू आती है पसीने में
मजबूरियों का सिलसिला
चलता रहता है सबकी राहो में
बदल देते हैं वो शख्स कायनात अपनी
होती है जान हौसलों की जिनकी बाहों में
हर रोज एक नया पन्ना जुडता है जिसमें
वो ही एक किताब है जिंदगी...!

- पूजा दळवी
(टि.वाय.बी.ए.)

* जीवन का लक्ष्य *

वह जीवन भी क्या जीवन है,
जिसमें आशा का नीर नहीं।
पथ पर आगे बढना ही क्या,
जब लक्ष्य के लिए अधीर नहीं।
जीवन की कठिन परीक्षा में,
आशा ही एक सफलता है।
जीवन पथ पर आगे बढना,
यही तो जीवन की सुंदरता है।
स्वयं के लिए जिए तो क्या जिये,
कभी औरों के लिए जीना सीखो।
पथिक के पथ प्रदर्शक बनकर,
सबको राह दिखाना सीखो।

- शिंदे अर्चना
(एम.ए.)

* मेरा जीवन *

मैंने हँसना सीखा है,
मैं नहीं जानती रोना,
बरसा करता पल-पल पर
मेरे जीवन में सोना।
मैं अब तक जान न पाई
कैसी होती है पीड़ा
हूँस हूँस जीवन में
कैसे करती है चिंता क्रिडा।
आशा आलोकित करती
मेरे जीवन को प्रतिक्षण
मेरी आँखों के आगे
सुख का सागर लहराता।
सुख-भरे सुन ले बादल
रहते हैं मुझको घेरे
विश्वास, प्रेम साहस है
जीवन के साथी मेरे ...!

- गावडे चनिता
(टि.वाय.बी.ए.)

INDEX

Sr.No	Content	Writer
1	Struggle in Life	42
2	Struggle in my Life	43
3	My Life my Struggle	44
4	My Life my Struggle	45
5	My Life my Struggle	46
6	My Life my Struggle	47
7	My Life my Struggle	48
8	Struggle of Life	49
9	My Life	50
10	Struggle of Life	50
11	My Life my Struggle	51
12	My Life my Struggle	52
13	Struggle & Gain	53
14	An Untold Struggle of my Space	54
15	Quotes	54
16	My Life my Struggle	55
17		

STRUGGLE IN LIFE

Strength and growth come only through continuous effect and struggle. I am always positive in my life. "You have to have an ideal in life and follow that ideal till the breath of your life; I think that is a real 'Struggle'."

"To know your own self and your purpose in life, it is a struggle." "Also when you find purpose in life struggling to achieve that is a true struggle." Struggle is a most important in the life. Without struggle the person never success in the life. Struggles always teach a new lesson. The struggle is always make a perfect in the life.

Life is something that enquires a considerable amount of physical and mental effort. Some are fortunate enough to have everything prepared to them. Such as some are born into money; some come across god fortune yet most work hard from the start to get somewhere in the world. It just all depends on how you were brought into his world.

For example – For some people, life is full of stress and hardships. That's how life was for someone very dear to me.

Every person starts a struggle full life. Life is a journey. filled with lesson, hardships, heartaches, celebrations and special moments that will ultimately lead us our destinations, our purpose in life.

In the life the road will not always be smooth; in fact, throughout our travels, we will encounter many challenges. Some of these challenges will test our courage, strengths, weaknesses, and faith. Along the way, we many stumble upon obstacles that will come between the paths.

Life is beautiful, but not always. It has lots of problems you have to face every day. Don't worry though. All these problems make you strong; it gives you courage to stand alone in future. Life is a full of moments of joy, pleasure, 'success' and comfort punctuated by misery, defeat failures and

problems. There is no human being on earth, strong, powerful, wise or rich, who has not experienced, struggle, suffering or failure. You have to work too hard to reach to highest position. Life is full of paths; you just have to choose the right one. Life is interesting and amazing like the stares up in the skies.

With no doubt, life is beautiful and full of celebrations. However you should always be ready to face adversity and challenges. There are difficult situations in life as well. Be careful! You might get hurt too hard. Life is sometimes too selfish to think about you. Then life is too hard to handle. Falling in Love! People tend to fall in love now days but I personally think the right time has to come..... You might also get hurt in Love. You might also get be broken hearted as the people say.

Life is the place where people treat everyone differently, racism as well as bullying. People tend to say band stuff behind people's back. There are millions of people using horrible words to call people, people use people every day.

Life is not that easy in my view. Sometimes, all you want to do is alone and question yourself with hundred of questions, and analysis yourself.

Live your life however you want.

Have fun! Dance as much you want! Take risks.... Trust yourself. Believe in yourself....

Damn care about haters!

There is so much to do so stop fating about.

Life is too short to save it for tomorrow.

Don't give up and Hope always! Love forever!!

Do what your heart says....

"DREAM AS MUCH AS YOU LIKE AND MAKE IT TRUE!"

"YOU ONLY LIVE ONCE SO MAKE THE MOST OF IT!"

Suresh **Belote Urmila**
M.A.Ist (English)

Struggle is one of the stages in everyone's life. In this world every person face this struggle. In my life also struggle is the part of my life. Now a days I am 22 years old but in this 22 years I am seeing the most of the struggle and it was very good experience period in my life. In that struggling life there are various phases like success, failure, happiness or unhappiness etc. and all of these depends upon my knowledge battles. If I am going to explain it so I am starting with my childhood. In my childhood there are no very struggle but when I am seen after my childhood there are very struggle in my life like as a student, when I am going to take admission for other faculty so I am seeing the more struggle one of them is after my 10th I am trying to get admission for diploma but because of some reasons, rather the most important is the money of my life because of my parents financial condition is not so well. because of these reason I am seeing the most struggle in my life.

Another is able to struggle with others, but even that is not sufficient. A third person may answer the demands of circumstance, but this is not enough either; what is needed is that all three should be able to manage the struggle in all three direction. The one who struggle with himself first is the wisest, for once he has struggled with himself, which is the most difficult to struggle, and the others struggle will became easy for him. What is the nature of the struggle with oneself? It has three aspects. The first is to make ones thought speech and action answer the demands of one's own ideal, while at the same time giving expression to all the impulse and desires which belong to one's natural being. The next aspects of the struggle with oneself are to fit in with others, with their various ideas and demands. For this a man has to make himself as narrow or as wide as the place that one asks him to

fill, which is a delicate matter, difficult for all to comprehend and practice. And the third aspect of the struggle with oneself is to give accommodation to others in one's own life, in one's own heart, large or small as the demand may be.

When we consider the struggle with others there are also three things to think about, of which the first is to control and govern people and activities which happen to be our duty, our responsibility. Another aspects is how to allow ourselves to be used by other in various situation in life, to know, to what extent one should allow others to make use of our time, our energy, our work, or our patience, and where to draw the line. And the third aspect is to fit in which the standard and conception of different personalities who are at various stages of evolution. The nature of life is illusive, under a gain a loss is hidden; under a loss a gain is hidden; and living in this life of illusion it is very difficult for man to realize what is really good for him.

Even with a wise person, much of his wisdom is demanded by life and by its battle. One cannot be sufficiently kind; the more one gives to life, the more life asks of one. There again is a battle. The worldly struggle is outward struggle. The struggle on the spiritual path is inward struggle. No sooner does one take the spiritual direction than the first enemy.

Salve Sampada Suresh
M.A.1st (English)

The struggle is my life. I will continue fighting for freedom until the end of my days.

Within three years he was to be sentenced to life imprisonment on poverty, Oliver, Tambo Anton Lambed and other young men. The verdict of history commented the London Times will be that the ultimate guilty party is government in power. Most of the world regards the convicted men as heroes and freedom fighters who were to become spokesman for his people learned the fact of life for urban poverty exclusion from skilled work young men and women helped to form its 'Youth League.' The Youth Leagues wee filled by determination to rid their people of a sense of inferiority after years of as they said in the manifesto they would galvanize and they would be the brains trust and power stain of the methods of protect. Though continuing to be nonviolent should no longer be by deputations and spondaic activity. I was during those years and under those conditions and his colleges where politically educated boycott. But before such action could be organized this was the first time in the history that a national work stoppage had been called.

Exactly two years later the youth League demand bore fruit. This was two directed against specific unjust Laws of apartheid his experience of working with people of other groups had changed his political outlook broadening his hitherto rather narrow Nationalism. In a great surge of protect against selected unjust laws all over the country men and women. Courted imprisonment, in disciplined groups they went through European only entrances to railway station and post office which applied only to them a number of wishes joined Indians in illegally entering who were charged and convicted at the end he was given a nine month suspended sentence. His contribution had been so impressive that he was elected in the same year and in response to his rising popularity the issue. I found myself restricted and isolated my fellow. Men trailed, as soon as a man loss the

courage to go through the struggle of life the burden of the whole word falls on his head but he who goes on struggling through life he alone makes his way one must study the.

The object of a human being in this word is to attain o the perfection of humanity and therefore it is necessary. Than man should I fought with my personality it felt like I was walking against life is full of problems. But how we approach those problems whether were happy or miserable problem are opportunities in disguise.

We see that problems are really opportunities. To learn about other and over selves they enable us to live happier and more fulfilling lives. I faced problems just last week when our family kitchen sink developed a serious leak. There was water all over our kitchen floor and piles of dishes to be washed I come from a big family whatever kind of situation we face problems give us the chance to learn and grow both physically and mentally for exam. When I had a problem my problem opportunity to get some exercise I had been waiting to do any way. I had to a walk mile each day to get I have come to realize that problem are really part of what makes life worth living problems challenge us and give us opportunity to do thing where never done before to learn thing to never. Knew before just the word problem can send some of us into a panic but problems can be good things to problems are situations that make us think and force. They can also teach us thing we didn't know before. For exam I had a problem in school I a few years ago when I could understand my class I started failing and homework and assignment.

I wasn't sure what to so finally go to the teacher and asked for help. She said she would arrange for me to be tutored by another student.

As look back at my life up and decision have made a gone for better or worse.

Pawar Shital Shivaji
M.A.1st(English)

The one who does not know the struggle of life is either an immature soul, or a soul who has risen above the life of this world. The object of a human being in this world is to attain to the perfection of humanity and therefore, it is necessary that man should go through what we call the struggle of life. Because life means a continual battle, one's success, failure, happiness or unhappiness mostly depends upon one's knowledge, if one lacks the knowledge of the battle of life one lacks the most important knowledge of all. As soon as a man loses the courage to go through the struggle of life, the burden of the whole world falls on his head. But he who goes on struggling through life, he alone makes his way. One must study the nature of life; one must understand the psychology of this struggle. In order to understand this struggle with circumstances.

One person may be capable of struggling with himself, but that is not sufficient. Another is able to struggle with others but even that is not sufficient. A third person may answer the demands of circumstance, but this is not enough either, what is needed is that all three should be studied, learnt, one must be able to manage the struggle in all three directions.

The one who struggle with himself first is the wisest, for one he has struggled with himself, which is the most difficult struggle, the other struggles will become easy for him what is the nature of the struggle with oneself? It has three aspects. The first is to make one's through speech, action answer the demands of one's own ideal, while at the same time giving expression to all the impulses and desires which belong to one's natural being.

When we consider the struggle with others there are also three things to think about, of which

the first is to control, govern people and activities which happen to be our duty, our responsibility. Another aspect is how to allow ourselves to be used by other in various situations in life; to know to what extent one should allow other to make use of our time, our energy, our work, or our patience, where to draw the line. And the third aspect is to fit in with the standards and conceptions of different personalities who are at different stages of evolution.

The nature of life is illusive, under a gain a loss is hidden; under a loss a gain is hidden; and living in this life of illusion it is very difficult for man to realize what is really good for him. One cannot be gentle enough, one cannot be sufficiently kind; the more one gives to life, the more life asks of one. The struggle on the spiritual path is inward struggle. No sooner does one take the spiritual direction than the first enemy. The balance of life lies in being as fine as a thread and a strong as a steel wire. If one does not show endurance and strength to withstand all the opposing and disturbing all the opposing and disturbing influences among which one always has to be in life, one certainly reveals a weakness and lack of development.

The only difference between spiritual attainment and the continual struggle of life is that in worldly life one struggles in another direction. He may be a good person, a saintly person, a spiritual person, but that does not count. One should have the inspiration and power to answer life's struggle. When this happens, your karma is actually getting more entangled with people of other faith and things get very complicated. Nobody escapes it eventually and the best part is that truth will regain supreme. No matter what.

**Adhav Shital Vitthal
M.A.1" (English)**

"Life is a mixture of joy and sorrow." Somebody told that, life is a bed of roses. But according to me it is not totally correct. I think, life is nothing but struggle in life our ways are full of obstacles. Except some little moments of happiness, life is full of tension, struggle and compromise and so on.

I think my life is nothing but completion of responsibilities. From childhood, I have been interested in maintaining disciplines. Because of my lovable parents I have been obeying elderly people which have been taught by them.

In my educational life there is a Lion's share of my beloved mother. She might be illiterate, but she used to inspire me for my bright future. She was always sick. Her sickness was the first challenge for me. I could bear so much work, studies, hard work also, but my beloved mother's pains were unbearable for me. In my HSC exam I got less marks in English. So I decided to offer any subject as special, except 'English.' But my professor made me understand that "defeat is the first step of success." Really it is truthful, I offered English as my special subject along with punctual English also. And I got better success in my first year exam.

After marriage I started to take tuitions at home myself. My life, after marriage was really full of challenges, struggles. But my husband was really taking care of me. He was kind person as well as so simple. I am very happy with him. He inspired me to complete B.A. and afterward, B.Ed. It was really his own effort and support that I could complete my education. Then I joined a school where. I got a teacher's job. But my happiness did not live longer. My husband fall ill and his illness made him so sick that after continuous six year struggle he died. With his death I lost my prestige, my love, my pride and overall my most loveable

person. That day was really the worst day for me who snatched my happiness, my glory and my innocent children's guardian or care taker. Now to whom they will call 'father'? Who will fulfill their wish? Who will see dreams for their bright future? Like these questions, I had hundreds of questions, which had no answer.

My only one support who has been always my preacher, master, care taker of my children and my husband and mine is my 'Allah'. I had and I have trust on 'Him'. I know, 'every living thing has to die', and from that point of view I decided that it is now only my struggle. No one is the participant of it. And I started to face each problem courageously. I had notable support of my parents. They allowed me and my children to live with them. In this way I got a shelter for three of us.

Today also I am doing my job. I don't want to lose it. I believe, if we are honest and hardworking, we get success. Throughout our life, in any circumstances we must be one with our responsibilities and our work because in this life. There are many of the problems in which only we have to get solutions, we have to compromise with the situation. No one can do anything about it. 'Perseverance' is most needed in each struggle of life. Without courage, perseverance, we can't get any success.

In this way really, life is struggle in which anyhow we have to go further and further. Till death we are not free from never ending struggles. But it does not mean that we will expect death in any critical situation. Because expectation of detach is also crime. So it is better to face the problem, to be a winner.

**Samina C. Momin
M.A.1" (English)**

MY LIFE, MY STRUGGLE

Life is something that requires a considerable amount of physical and mental effort. Some are fortunate enough to have everything prepared for them. Such as some are born into money; some come across good fortune yet most work hard from the start to get somewhere in the world. It just all depends on how you were brought into this world.

For some people, life is full stress and hardships. That's how life was for me. I am born in a farmer's family. Since my father's education was reduced, he had to work a lot in farming. The pigeon – dwellers living in the area of Parner and in the region of Devibhoyare are my smallest dwellers. Since my stay in the school, I had to move three to four kilometers daily. In this situation, because I was interested in education, I started going to school every day and started learning new things every day. After completing secondary education, I took admission in junior college for junior college. Because of the distance of 11th – 12th I had to go six to seven kilometers a day. While I am in junior college, I study hard. I do not know how to do the 11th grade for the last two years. I got my calls 12th percent good percentage and passed the first place in our village. It was now accepted that the home was expected to be done by the doctor or engineer. After that, the family members decided to take admission to the engineer.

I took admission in engineering for home but my mind was not there. I had a lot of work to do in defense or self business. As a result I took admission from Parner College to an Arts branch, leaving engineering. So I started sitting in the reading room and studying competitive exams like MPSC. Three years have not been understood by

the teacher in terms of love and friends. After graduation, they felt that the afore said kids had to do something now.

So I applied to a photo editing calls. Since I wanted to do business and I like photography, I took a camera. I went to Pune to complete the professional photographer. I am studying competition exams for the rest of my life. While professional photographers are doing this course I am taking a wedding order. From this order I would have received some money, I am very happy to see the joy on my father's face.

That's why I would say the same thing and never have to worry about failure. Failure to do something goes wrong, but it does not stop trying. We can do anything if we have the strength and hard work in life. Strength and growth come only through continuous effort and struggle. Education comes from within; you get in by struggle and effort and thought.

Your real competition is with you. If you can prove yourself better than yesterday then it will be your biggest victory.

Mayur Wadhavane
M.A.1st (English)

MY LIFE MY STRUGGLE

“Life is an opportunity, benefit from it.

Life is beauty, admire it.

Life is a dream, realize it.

Life is a challenge, meet it.

Life is a duty, complete it.

Life is a game, play it.

Life is a promise, fulfill it.

Life is sorrow, overcome it.

Life is a song, sing it.

Life is a struggle, accept it.

Life is a tragedy, contents it.

Life is an adventure, dare it.

Life is luck, make it.

Life is too precious, do not destroy it.

Life is life, fight for it.”

In above poem, it is correctly states that. “Life is a struggle, accept it.” Life is beautiful but not always easy, it has problems, too, and the challenge lies in facing them with courage, letting the beauty of life act like a balm, which makes the pain bearable, during trying times, by providing hope.

Happiness, sorrow, victory, defeat, day-night are the two sides of the same coin. Similarly, life is full of moments of joy, pleasure, success and comfort punctuated by misery, defeat, failures and problems. There is no human being on Earth, strong, powerful, wise or rich, who has not experienced struggle, suffering or failure. No doubt, life is beautiful and every moment - a celebration of being alive, but one should be always ready to face adversity and challenges. “A person who has not encountered difficulties in life can never achieve success.”

Difficulties test the courage, patience, perseverance and true character of a human being. Adversity and hardships make a person strong and ready to face the challenges of life with equanimity. There is no doubt that there can be no gain without

pain. It is only when one toils and sweats it out that success is nourished and sustained.

“Life is not just a bed of roses,
Thorns are also a part of life.”

Life is a struggle, sometimes you have to lose something in order to get something. In my life also, struggle is one of the greatest blessing for me. It makes me patient, sensitive and Godlike. It teaches me that although the world is full of suffering, it is also full of the overcoming of it. As I look back on my life, I realize that every time I thought I was being rejected from something good, I was actually being re-directed to something better.

In my school-days, I was afraid of the subject – Mathematics. Totally disappointed due to the result, as I got only one mark in the first unit Test. But, later on, I realized the importance of 'practice' for mathematics. I worked hard for full year and become topper in the class. This was the memorable incident of my life and I can't forget it in my entire life. Because, due to this incidence, I understood that “struggle makes the life beautiful.”

“Every struggle in your life has shaped you into the person you are today. So be thankful for the hard times, they can only make you stronger.”

The another incident of my life is about my career. Every person has a dream and my dream was about to take admission for B.D.S. I wanted to become a dentist. But due to some family problems I could not do this. This was the hard time of my life and I was totally stressed in the life. Due to my parents wish, I took admission for the Diploma in Teacher education. For this, I was not prepared from my heart, but due to parents wish only, I was doing.

On the first day of my D.Ed. college, one thought was written on the board which was kept outside of the college gate. It was written in Marathi language,

“मनासारखे काम मिळाले नाही तर,
मिळेल ते काम मनापासून करा”

This one thought totally changed my life and I started to enjoy each and every moment of my life. Yes, my life was full of challenges, but one smile can overcome all the challenges and tragedies of the life. In those days, so many people tortured me to not do the D.Ed., as it is considered lowest job and low salary. But if we work hard in any field, we can achieve the highest step of that field and I did this. After a lot of struggle, I became a successful teacher in my life. Today, I am living a happy and satisfied life. Because I am creating next generation of my country. “Teaching is not only a profession with rigorous standards; it is also a calling to serve others.” “Teaching is the profession that creates another professions.”

So, I am really proud to be a teacher in my life. Because tomorrows Doctors, Engineers, Pilots and workers are learning in my class today. To be a teacher is really a wonderful job. These all things happened because of the struggle in my life. Struggle makes me a 'challenger' in my life.

Great lines of Helen Keller tells us the importance of struggle in our life.

“The struggle of life is one of our greatest blessings. It makes us patient, sensitive, and Godlike. It teaches us that although the world is full of suffering, it is also full of the overcoming of it.”

Life is something that requires a considerable amount of physical and mental effort. Some are fortunate enough to have everything prepared for them. Such as some are born into money; some come across good fortune yet most work hard from the start to get some where in the world. It just all depends on how you were brought into this world.

To sum up, life is beautiful just as roses but it has challenges which are like thorns and have to be faced and overcome by all. Those, who accept these challenges and succeed are the ones, who know how to live life in its true sense. Thus, enjoy life but also be prepared to bear the pricks of pain.

At last, I would like to share the beautiful poem by Hariwanshray Bacchan –

“असफलता एक चुनौती है, इसे स्वीकार करो,
क्या कमी रह गई, देखो और सुधार करो ।
जब तक न सफल हो, नींद चैन को त्यागो तुम,
संघर्ष का मैदान छोडकर मत भागो तुम ।
कुछ किये बिना ही जय जयकार नहीं होती,
कोशिश करनेवालों की कभी हार नहीं होती ।”

Yojana Vishwanath Shinde
M.2nd (Sem- III) (English)

STRUGGLE OF LIFE

Life is a challenge- meet it
Life is a gift - accept it
Life is a sorrow-overcome it
Life is a mystery-unfold it
Life is a opportunity - take it
Life is a promise - complete it
Life is a struggle - fight it
Life is a goal- achieve it
Life is a love-love it
Life is adventurous-have fun
Life is a duty-perform it
Life is a beauty-parise it
Life is great make something good of it
So life is a celebration-eat, laugh and do meditator

- Harshal N. Tote
SYBA

MY LIFE

My name is Siddhi, I am born on 19th September, 1998 in Parner. I think life is beautiful and though it is full of ups and downs it has many faces of blessings and success.

To some people it is hard but there are those who see life as a challenges a prospect for success and a gateway to wealth. The will to succeed or fail lies within an individual jurisdiction. You can live life to the fullest with satisfaction and fulfillment if you determine with all your mind, body and soul to succeed. On the other hand, life can be miserable to you if you take everything for granted and wait on fate to play itself out.

Setting of goals and strategic plans that will strive no matter the odds which may move against you is one of the basis things needed to get the best out of life. These goals which must be result oriented should be followed up consistently even if things seem blurred or unyielding at first life is a challenge. And for anyone to succeeded in life, he must be ready to show the stuff he is made of. He must be ready to sacrifice him time and build up his mind frame toward success. What is happening in our environment should no influence or affect us in our daily quest for success in life.

Instead, we should control the happenings around us.

Life is so easy, yet many people rush and miss what they want to achieve in life. Don't rush in life. Take one step at a time each step should be properly planned before being launched, steady, balance mark and shoot and before you knew it, the sky will become the beginning of you success.

Also the mind is the centre of everything it controls your thoughts and beliefs. A focused mind

has never fail. A positive mind helps me to discover my talents and potentials.

I take life to be very simple and do you know what? Life is to be happy.

Siddhi Bagal
F.Y.B.A. (English)

STRUGGLE OF LIFE

How beautiful the earth is still
To thee-how full of happiness !
How little fraught with real ill,
Or unreal phantoms of disrtress !
How spring can bring thee glory,
Yeat and Summer with thee to forget.
December's sullen time !
Why dost thou hold the treason
Fast or youths delight,
When youth is past and thou art hear thy prime ?
When those who were thy,
Own compeers Equals is fortune and in years,
Have seen their morning melt in tears.
To Clouded smileless day,
Blest, had they died untried and young
Before their hearts went wandering
Wrong-Poor salves, Subdeued by Passions strong.
A weak and helpless prey !

Pawale Rutuja Sunil
(SYBA English)

“The struggle you are in today is developing the strength you need for tomorrow.”

“Struggle is life

And Life is struggle”

Above quotes is always says in human being. In life have experience every person's suffer from struggle.

I want without facing a struggle we can't achieve our destination. In this way, my life is always a struggled life. Beginning in my life first of all I am fixed my goal and then determine their objectives one by one respectively, for achieving my goal.

My mission have continuously work of it's success. Let no grief, hardship, no adversity, in short nothing deviate to from my goal.

I have always say to my minds,

“I will win

No one can defeat me.....”

But there is one important question you have to answer – “Do you doubt on this issue?”

I am sure you will win because that is only natural. My mind always erase to negative thoughts.

This is continuous procedure which you will have to do daily till my minds automatically accept good thoughts thus the thoughts to be held on continuously is that

“You are a winner

And will always be a winner”

My mission have make an ideal teacher from childhood. I am a cleaver student from pre-primary to higher education. I have getting 3rd prize of S.S.C. board examination from Kedareshwar Vidyalaya Babhulwade. I have completed 12th Science from New English School and Junior college of Science Parner then I had been married

after 12th. Then after 12th Science, I have completed Diploma in Education from Women's College of Education, Dumbarwadi. In that Diploma education also getting Distinction at that time, I had been my two years child leave from home. In this way, I had been completed my Diploma education after marriage of course my life isn't a simple street but a zigzag street along with a dangerous track.

Nothing is possible after marriage education handle all responsibilities of family.

Our all priority and responsibility were noticed in married life. My education along with frequently discontinuity after long break I have been admission for Graduation, then the three years of B.A. completed with English literature. Now I starting post graduation by English literature. My ambition will be trying of SET, NET exam. In this way many problems are create in Education still doesn't stop my education.

While your strong will power is depends upon your grassing power and stamina. It is also noticed that your confidence is key of your success.

“Struggle Today
Strength Tomorrow”

As well as, I know that very well,

“I will win not Immediately

But definitely”

In your life, believe in yourself everyday God has made you with his own hands and sent you to this earth to do specific job which no one else can do.

I am responsible for my life and the way I live it. The Power to change my life resides in 'Me'.

I always remember that,

Believe in yourself and

You will be unstoppable”

I sincerely thank to my husband for support me after marriage education as – well – as special

thanks to my mother-in-law. She inspired me education and courageous life. She is responsible for whole family with my children. My struggled life is based on only my internal confidence.

I always reminder and my motivational quotes.....

“I ready for doing struggle

And my confidence being my life

Will be successful.”

Everyone needs a guide in life. Your minds

is your truth guide. Your sub-conscious minds has all the answers. It is the hidden boss. God is the master guide. Pray to him for guidance throughout your life. Feel re-energized daily.

In fact, you have been doing a hard work, you will be definitely win.

In this way everyone had faith on god and confidence is yourself. Thus without doing struggle, you can't seen your bright future.

Seema Vishnu Jagadale

M.A.I (English)

“MY LIFE, MY STRUGGLE”

'My life' when I am saying this world. My past knowing on my eyes. With full of dreams, happiness, joy, happy-sad movements everything has I am experiencing in life.

But one thing I never ignore that without struggle can not possible to achieve success. Even I am saying that “Struggle is our key of success, without effort never achieve goal.”

Some are fortunate enough to have everything prepared for them such as some are born into money. For some people, life is full of stress and hardship having difficult from start.

Life is something that requires a considerable amount of physical and mental effort. Some are fortunate enough to have everything prepared for them. Such as some are born into money; some come across god fortunate yet most work hard from the start to get some where in the world. It just all depends on low you were brought into this world. For some people, life is full stress and hardships. That's love life was for someone very dear to me. The life in Pakistan is not a walk in the park. Even, not school is extremely difficult and

back then the competition for scholarships was at an all time high. Not many people were wealthy. Most could barely afford to pay for school and only a small amount was cashiered well off.

Let, somehow I achieved the title of valedictorian and made it to a highly respected Shri Mulikadevi Senior College in the Nighoj. There, thanks to all his hard work, I was able to graduate as the valedictorian of my college class and go on to get his masters in material college. From then on, life became easier.

Then I decided to marry. During my life there has been signal facing person that has greatly change me into becoming more altruistic. This person is my mother.

My mother has been a great enhance in my life. A couple months ago, I completed in the society beauty pigment because I was informed there was going to be.

Scholarships awarded to the winners. I saw this as an opportunity to help me with college. Halfway through the competition, I started to feel uncertainly in my self because I felt I couldn't manage the stress. I was styling for the Act at school

AN UNTOLD STRUGGLE OF MY SPACE

and still trying to cope with the pigment's responsibilities. When it seemed I was down on the rocks about to drop out of the competition,

My mother insisted for me to continue but to also study in order to do well on my Act. On the final day of the competition, as I was standing on stage to hear the winners, my heart was as first princess, I immediately looked for my mother in the audience. When I finally seen her face. I felt a surge of accomplishment. The look in my mother's eyes will be a visual. I will never forget her eyes filled with tears of joy. My mother was proud of me. She dreams more the recognition because she has always supported me. She is the reason why I continue making positive choice every day. She has also me to always help other in aide not only myself. Was through the National Hispanic Institute, I realized had a leadership program for high school students.

After some time of being part of the institute, I realized had finally become a great speaker. I still remember giving a speech front of two hundred people. The "knot" in my stomach would only get se after anticipating the fact of going up there. When I finally got up there in front of the microphone, I let go of all my ears and instead I smiled, my confidence strived and I did great job because I believed in myself. I gained more confidence every time I debated against other students I over came any fear of public speaking.

My most important goal in life has been to exceed beyond other's expectations. I have always tried hard in school to get good grades because my family always instilled the belief of education being a key factor. My dedication to my family and education has differentiated me from others. Ultimately, if it wasn't for mother and the National

Hispanic Institute the direction of my life because of the decisions I would have made would have gone down "The road less traveled by", in other words the essay way out. I'm one of the very few who continues to preserve through the obstacles because. The ambition to be successful keeps one trying.

To avoid the struggle is to be ignorant of not only the being waged by an unseen energy on our lives, but to avoid lfie. Next time you feel yourself being pulled toward weakness, or giving into the part of your mind the wants you to stay small, acknowledge the battle don't avoid it. You can not grow without struggle. You can not get stronger without resistance. Think about a time in your life that may have been hard but forced you to become better.

Varkhade Rekha Bhika
M.A.I (English)

STRUGGLE & GAIN

If poverty dwells your wallet
You could changes its address
May it never seize your heart
Else there'd be none left to caress.
Never betray someone trusted
Rather vent out all your hate,
Life could get barren and dusted
With shaded lies, dont you animate.
Stop damaging with all you anger
Seeds of poison may bury you down,
Worry would never cedse a danger
Fright not when you're alone in town.
Fate sisters only favor those
Who've endured all the pain,
Let karma cement all Cracks and hollows
Life's a little struggle, a little gain.

Harshal Tote (SYBA)

It was so beautiful day of my life, that is my birthday. But, it only for me because I was the third baby girl in my family. That time tere were all freedom and supports for boys and not for girls. In this sense all my family members became so sad. They were waiting for a boy child, but according to them, unluckily, I was born. No much family members came to meet my mom in hospital. Sometimes I thought, what will happened if I was borned as a boy child. Every, Everybody would be happy . The big struggle in girls life is that their camparison with boys. If there is a boy and a girl in a family the girl must have to compromise for her brothers carrier.

The girls always have to compromise or sacrifice for something. I have two sisters and a brother who is younger to me. My sisters have completed their graduation and had got married. Luckily I can go for Post graduation.

Actually, I want to become an Enginner but my economical condition was not well and that's why I had took admission for B.A. I was good in science subject. That time, I sacrificed in my life. My father told me that, I can apply for Bachlor of Arts. If there is a strong will power we can do anything in our life. I understood that and became motivated . He also supports me to go further in my life. Our situation is the motivation for us.

I completed my gradustion and got good marks. Then, so much problems comes to me and I have to face it. There were so much problems like my sisters marriage and my brothers admission. These problems are bigger than my carrier. That time the one more problem was created by me. It was my accident.

When I was doing graduation, I was working in a private instutite. I had doing job as a part time. It becames beneficial for me. I studided

there and I have completed my graduation on my basis. After accident I could not took admission. I have lost my two years, that could cover my post graduation but unfortunately it could not done.

I came into dipression when I lost my two years I understood the real meaning of dipression. After two years I decided to take admission because in those two years so many people asked me for what next, that time, I felt very sad and bad finally, I took admission and decided to do something for my parents. Whenever I felt dipression. remember my parents face and became confident.

Now, whatever I will do, is only for my parents because Ilove them so much.They gives Life to us, They have give us good thought. We should to give them something instead it. After all they are our first teacher. They always told me , if there is no any struggle in your life you cant understand the real meaning of your life. We should live simple and meaningful life. If there is some struggle in our life, then we never forget it and remember it forever.

Lokhande Pradnya
(M.A.-I (English))

QUOTES

Struggling is not the identity. You must learn to live while you struggle, such that anyone who see you can separate the struggle from your life.

-Yogita Gangad

Don't be stuck on the struggle that you refuse to be a part of life, there's so many people waiting on you to show them that they deserve to live, so breath a bit and live life even in the struggles.

-Yogita Gangad (SYBA)

Definition of life - Like a journey from birth to death, a just span a happiness, a success or else failure and it continues a success or else failure and it continues life ends but you will not get perfect definition of life.

Introduction - Life is the journey. My life is very beautiful life is the most important given by God life is an opportunity to live a meaningful life and enable others to so life is the live of the any needed everyone person. In the different needed my life is important given by society my family has always done good things for me and with me. The fact that life is moving at such a fast pace . All the time in my life and my parents is the very beautiful.

Middle - economy at its greatest has others to work. I saw a lot of my parents as a child because they always made the effort to see my sisters. In my family having the six members. two sisters and a Brother. My sister is the so very beautiful. She is always guided me.

"To succeed in life
You need three things
A wishbone, a back bone
And a funny, a back bone"

My life we were treated like her own children and I believe this is why my parents. My life is the hobbies of playing, singing, writing, reading, dancing. I have to struggle in my life. I became a good person and more powerful. My life is most important person is always guided me.

Life is a struggle essay examples life is something that requires a considerable amount of physical and mental effort some are fortunate enough to have everything prepared for then such as some are born into money some come across good fortune yet most work hard from the start to get same where in the world.

The biggest adventure,
You can take is to live
The life of your dreams

Life is something that requires a considerable amount of physical and mental effort some are fortunate enough to have everything prepared for them such as some are born into money some are born into money some come across good fortune yet most work hard from the start to get some where in the world It just all depends on how you where brought into fall of stress and hardships. That's how life was for someone very dear to me. He had it difficult from the start. However he chose not to let life him down. When life give him lemons. He made encourage from the day that high school started, he had to work to support his seven siblings and his mother along with his father he worked hard to support his family while at the from then an life became easier then he decided to marry. He had his first child and then his second life was serene upon being given a chance for at a better life he took it. Taking his family with him he moved to America, Anderson, South Carolina to be exact. He was given an opportunity to expand into other businesses and he embraced, it with open arms soon his business had reached new York California, florid, and Georgia life once again was peaceful until The jewellery business plummeted

Life isn't about
Falling its about
Getting back up
Very time you fall

My family has always done good things, for me and with me. The fact that life is moving at such a fast pace all the time end the economy is not at its

greatest has caused my parents, like many others to work a lot. I saw a lot of my parents as a child because They always made the effort to see my sisters and I we were treated like.

My life has been one big struggle after another having depression was not easy and my therapy sessions were like a resolving door. When I went in and came out I hoped it would be the last, but only to be faced with another session It all started when I was is just I was becoming a teenager. I sought with my personality. It felt like I was walking against a strong wind.

Life is a struggle, sometimes you have to lose something in order to get something but it's always your choice to consider what you want or need the most. It education improves people;s life style and social environment it also affects our lives, but do we really want it do entirely take our That is should we give priority to education only and put everything else behind ? people see education from different aspects, but one thing about education that everyone agree on is that it has done so much socially and politically for us.

Considering all the improvements and differences that education has made we are unable to see what it has done to us. Today we see what it has done to us. Today we see education simply as academic success but that's not all there is about education being yourself, valuing your culture and identity and remaining in family are the key issues that we should consider when thinking of getting education. The more we are starting to grow apart from our love ones and it is changing everyone.

Life is a person is wise only when he/ She is prepared to meet the doom when it comes, but till that time enjoys every bit of it life is a journey in

every ones life where in we have to traverse the bridge of death to be able to wake up to a life eternal my life is the also about stewardship, it is being given to us by god in the form of trust that we will make it meaningful in whatever we can.

My life it is this thinking that makes life worthwhile and it is with the love of our family and friends that life can be made beautiful. life is also made more beautiful and purposeful by discharging our duties in our family, at work, society and the world at large.

Conclusion- Getting a better job is a goal that I would really like to accomplish in the next few years finishing school will take me a long way to meeting this goal. To meet my goal. I will also prepare my resume and search for jobs.

My goal may not be an easy one to achieve but things that are worth doing are often not easy.

Akanksha Shinde
M.A.- I (English)

You lived for so long
Now once Put your life on the line,
The same hands you use for
only Prayers.
With weapons let once those shine
Teanning of the crescent from sky,
Decotate your flag that
is Crimson red
Let the sehiles live longer.

- **Sima Chaudhari (SYBA)**

संस्थेच्या व महाविद्यालयाच्या ध्येय-धोरणांनुसार विभागात शैक्षणिक व इतर उपक्रम राबविले जातात. त्यात दिनांक १, २, ३ जून २०१८ रोजी 'आयुष्याची दिशा ठरविताना' हे साधना साप्ताहिक व मराठी विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने विद्यार्थ्यांसाठी शिबिर आयोजित करण्यात आले. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाची उत्तम जडणघडण व्हावी या दृष्टिने आयडॉल व आयकॉन व्यक्तिंच्या मुलाखतीचे आयोजन करण्यात येते. मराठी भाषा पंधरवडा दिनानिमित्त 'लेखक आपल्या भेटीला', 'पुस्तकवाचन', 'ग्रंथदिंडी', 'लेखन-वाचन कौशल्य कार्यशाळा', 'भित्तीपत्रक' यांचे आयोजन करण्यात येते. तसेच, २७ फेब्रुवारी २०१८ रोजी मराठी भाषा गौरव दिनाचे औचित्य साधून 'मराठी म्हणींचे संवर्धन व जतन' व्हावे या उद्देशाने विद्यार्थ्यांनी संकलित केलेल्या म्हणींचे भित्तीपत्रक करून त्या भित्तीपत्रकाचे अनावरण मा.प्राचार्य डॉ.रंगनाथ आहिर यांच्या हस्ते करण्यात आले. त्याचप्रमाणे, हे वर्ष ग.दि.माडगुळकर आणि पु.ल.देशपांडे यांचे जन्मशताब्दी वर्ष आहे. याचेच औचित्य साधून या व्यक्तित्वांची एक स्वतंत्र छोटेखानी ४० पृष्ठांची जन्मशताब्दी गौरव पुस्तिका प्रकाशित केली.

डॉ.हरीश शेळके यांनी शाहू कॉलेज, पुणे येथे आंतरराष्ट्रीय परिषदेत निबंधवाचन केले. डॉ.माया लहारे यांनी,

डॉ.अबुल कलाम आझाद संशोधन केंद्र, औरंगाबाद आयोजित आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग घेऊन निबंधवाचन केले. तसेच, डॉ.हरीश शेळके यांनी निघोज महाविद्यालय, श्री ढोकेशवर कॉलेज येथे विद्यार्थ्यांना प्रबोधनात्मक मार्गदर्शन केले. डॉ.माया लहारे यांना रायतळे, ता.पारनेर येथे १५ जानेवारी २०१८ रोजी महिला मेळाव्यासाठी प्रमुख अतिथी व व्याख्याता म्हणून आमंत्रित केले गेले. त्यांचे 'संतसाहित्य-संस्कृती- कुटुंब' या विषयावर महिलांना मार्गदर्शनपर व्याख्यान झाले.

एम.ए.भाग १ चा विद्यार्थी विकास शेलार याने पारनेर तालुक्यातील अनेक गावांमध्ये जाऊन भजन व सुगम संगीताचे कार्यक्रम सादर केले. तसेच, विविध ठिकाणी समाजप्रबोधनपर गीते सादर केली.

डॉ.हरीश शेळके महाविद्यालयाच्या 'चेतना' वार्षिक अंकाचे कार्यकारी संपादक म्हणून काम पाहतात. तसेच महाविद्यालयाच्या प्रसिद्धी विभाग, चेतना नियतकालिक, सांस्कृतिक विभाग या समित्यांचे प्रमुख म्हणून काम पाहतात. डॉ.माया लहारे यांनी महाविद्यालयाच्या विद्यार्थी विकास मंडळांतर्गत होणाऱ्या 'निर्भय कन्या' अभियान कार्यशाळेचे आयोजक म्हणून काम पाहिले. प्रा.रुपाली कदम या महाविद्यालयाच्या रांगोळी कमिटीचे काम पाहतात.

डॉ. हरीश शेळके
मराठी विभागप्रमुख

हिंदी विभाग

१४ सप्टेंबर, २०१८ रोजी विभागात हिंदी दिवसाचे आयोजन करण्यात आले. या निमित्ताने साहित्य सौरभ अंकाचे प्रकाशन करण्यात आले. एम.ए. च्या विद्यार्थ्यांसाठी विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले.

हिंदी विभागाच्या वतीने दिनांक २१-२२ डिसेंबर, २०१८ रोजी सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे व महाराष्ट्र हिंदी परिषदेच्या संयुक्त विद्यमाने 'समकालीन हिंदी गजल: विविध विमर्श' या विषयावरील राष्ट्रीय चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले होते. या चर्चासत्रात विविध राज्यातील १४५ प्राध्यापक / संशोधकांनी सहभाग नोंदवला. प्राध्यापक / संशोधकांच्या संशोधन लेखांचे यावेळी प्रकाशन करण्यात आले.

डॉ. विजयकुमार राऊत यांना राज्य महिला आयोग, महाराष्ट्र शासन यांच्याकडून 'सामाजिक व शैक्षणिक दृष्ट्या

महाराष्ट्रातील ग्रामीण स्त्रियांचा अभ्यास' या विषयावरील संशोधन प्रकल्पासाठी १,००,०००/- चे अनुदान मंजूर झाले होते तो प्रकल्प त्यांनी आयोगास सादर केला. तसेच BCUD, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे याच्याकडील समकालीन हिंदी और मराठी कविताओ में पर्यावरण चेतना या विषयावरील संशोधन प्रकल्प कार्यरत आहे. त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली चार विद्यार्थी पीएच.डी. करत आहेत. डॉ. विजयकुमार राऊत, डॉ. हनुमंत गायकवाड, प्रा. प्रतिक्षा तनपुरे, प्रा. शुभदा आर्डे यांचे राष्ट्रीय चर्चासत्रात लेख प्रकाशित झाले तसेच प्रा. शुभदा आर्डे यांनी राष्ट्रीय पात्रता नेट परीक्षा उत्तीर्ण केली.

प्रा.प्रतिक्षा तनपुरे व प्रा.शुभदा आर्डे यांचे पी एच.डी. चे काम प्रगतीपथावर आहे.

डॉ. विजयकुमार राऊत
(हिंदी विभागप्रमुख)

1. A Certificate course in Japanese Language

The Department runs certificate course in Japanese Language. Inaugural function of the certificate course was on 27th August 2018. The chief guest for the Inaugural Programme was Mrs. Samruddhi Bora, Ahmednagar. Prin. Dr. R.K.Aher was chairperson. 24 students enrolled for the course. Dr. P. P. Bharate is coordinator for the Course.

2. Seminar on Issues in Postcolonial Indian English Literature.

Department of English organised Two Day National Level seminar on 11th -12th January, 2019 on Issues in Postcolonial Indian English Literature. Dr. Ashok Chaskar, Ex- Dean and Chairman, BOS in English, Saviribai Phule Pune University was Chief Guest for Inaugural Function. He delivered Keynote address. Hon. Rahul Zaware Patil chaired the session. Dr. Sudhir Nikam, Mumbai, Dr. Sharad Gadekar, Dr. Sanjay Khilare, Dr. Anand Kularni, Anand Pandhare, Dr. Pandurang Barkale, Dr. Rajani Moti, MIT, Dr. Sangita Ghodake, Dr. Prashant Mothe were resource persons. Dr. Ashok Thorat, Ex- Dean, SPPU and Director, IASE, Pune was Chief Guest for Valedictory Function. Dr. Tukaram Thopate, Vice-Principal chaired the session.

3. A Certificate course in Communication Skills in English.

The Department also runs certificate course in Communication Skills in English. Inaugural function of the certificate course was on 12th December, 2018. The chief guest for the Inaugural

Programme was Dr. Balasaheb Sagade, Ahmednagar. Ashok More, Head Department of English was chairperson. 32 students enrolled for the course. Anil Chindhe is coordinator for the Course.

4. Ashok V. More

- Registered for Ph. D. at Institute of Advanced studies in English affiliated to Savitribai Phule Pune University.
- Worked as an Executive Editor for Special Issue- 95 of Multidisciplinary International e-research Journal Research Journey.
- Participated in the *Refresher course in Indian and Foreign Languages (English)* at HRDC, Savitribai Phule Pune University from 20/11/2018 to 10/12/2018.
- Worked as a coordinator for in National level seminar on *Issues in Postcolonial Indian English Literature* on 11th and 12th January, 2019.
- Participated and presented a research paper in National level seminar on *Issues in Postcolonial Indian English Literature* at New Arts, Commerce and Science College, Parner on 11th and 12th January, 2019.
- Participated and presented a research paper in state level seminar at Annasaheb Awate College, Manchar on 5th and 6th Feb 2019.
- Participated in the state level seminars organised at E.S. Divekar College, Varvand, Shri Chhatrapati Shivaji College, Shrigonda, SSGM College, Kopargaon and Marutiravji Ghule Arts and Science College, Bhenda, Newasa.

- Received *Best student Welfare Officer Award* from Board of Student Development, Savitribai Phule Pune University
- Delivered lecture on Communication Skills at Mulikadevi College, Nighoj
- Working as a Chairman of Health Committee & Student Council Committee.
- Working as a member of IQAC, Library, Discipline & Student Development committee.

5. Anil B. Chindhe

- Working as a coordinator for **A Certificate course in Communication Skills in English.**
- Participated and presented a research paper in National level seminar on *Issues in Postcolonial Indian English Literature* at New Arts, Commerce and Science College, Parner on 11th and 12th January, 2019.
- Participated and presented a research paper in state level seminar at Annasaheb Awate College, Manchar on 5th and 6th Feb 2019.
- participated in state level seminar at SSGM College, Kopargaon and Marutiravji Ghule Arts and Science College, Bhenda, Newasa.

6. Dr. Pranjali Bharate

- Admitted for Post-Graduation Certificate in Teaching English (PGCTE) at EFLU, Hyderabad.
- Worked as a coordinator of *A Certificate course in Japanese Language.*

- Working as a member of Chetna Magazine committee, Cultural committee and Competitive Exam Guidance Cell.
- Participated and presented a research paper entitled *Post Colonialism in Salman Rashudie's Midnight Children*. in National Level Seminar on "Issues in Post-Colonial Literature" organised by Department of English NACS College, Parner on 11th and 12th Jan 2019.
- Participated and presented research paper entitled *Teaching of Second Language in Indian Context* in Two Day State Level Seminar on "Improving English Communication Skills of Non-native Users." organised by Department of English Annasaheb Awate College, Manchar on 5th and 6th Feb 2019.
- Participated and presented research paper entitled *Meaning and Explanation of the Transgender Discrimination in One Day Interdisciplinary National Level Seminar on "21st Century English Prose Literature and Thoughts."* organised by Department of English Tuljabhavani College, Tuljapur on 8th Feb 2019.
- Participated in National Seminar on *Revised NAAC Guidelines* organized by S. M. Dnyandev Mohekar Mahavidyalays Kalamb, Dist. Osmanabad on 9th Feb 2019.

7. Jayashri Dalavi

- Participated and presented a research paper in National level seminar on *Issues in Postcolonial Indian English Literature* at New Arts, Commerce and Science College, Parner on 11th and 12th January, 2019.
- 8. Department regularly conduct class test, tutorial, group discussion, student's seminar, power point presentation and poster competition.
- 9. Students of the Department engaged classes on communication skills and Grammar at secondary schools.
- 10. Suraj Thorat got Best Reader award from the college.
- 11. Rutuja Pawale, Pooja Pathare and Rajeshwari Kothawale participated in

sports activities.

12. Rajeshwari Kothawale received Best Volunteer award for participating in 8th Yuvati Sammelan Swaynsiddha organised by Shardabai Pawar College, Baramati

Prof. Ashok More
Head of the Department

इतिहास विभाग

दिनांक ११ व १२ जानेवारी २०१९ मध्ये बी.डी.काळे महाविद्यालय घोडेगाव येथील राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये प्रा. काकडे बी.जे. व प्रा.गंडाळ ए.टी. यांनी शोधनिबंध सादर केले. दिनांक १ व २ फेब्रुवारी २०१९ मध्ये कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय सोनई येथे झालेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये प्रा.काकडे बी.जे. व प्रा. गंडाळ ए.टी. यांनी शोधनिबंधाचे वाचन केले. श्री मुलिका देवी महाविद्यालय निघोज येथे 'महाराणी ताराबाई' या विषयावर प्रा. ए.टी. गंडाळ व्याख्यान दिले.

डॉ. भिमराज काकडे
इतिहास विभागप्रमुख

- 1) Department of Geography performs all the activities as per the vision, mission and goals of sanstha and college. During the academic year 2017-18 the departmental annual result is satisfactory.
- 2) At the beginning of academic year information regarding the different academic Programme was given to the students.
- 3) The class tests and tutorials were conducted for special students
- 4) One day Industrial visit was organized for PG class nearby Supa industrial area
- 5) Conducted a socio economic survey of village Punewadi Taluka Parner and prepared a Village Survey Report by PG students.
- 6) Educational study tour was organized for UG class and visited to geographical as well as historical places. 40 students and Teacher were participated in this tour.
- 7) The faculty and student of the department are actively engaged in all the curricular, co-curricular and extra -curricular activities organized by college time to time.
- 8) The department has organized a one day wrokshop on " Restructoring of Gepgraphy Syllabi " at date on 16 th April 2019

Achievement of the Faculties

- Dr. R. E. Najan-
 - a) Dr. R.E. Najan is working as Head of the department.
 - b) Dr. R.E. Najan is working as a member of Board of Studies in Geography in Savitribai Phule Pune University, Pune
 - c) He is attended a state level seminar as a resource person in Khed College Tal Karjat

- d) He has published 02 research papers.
- **D.S. Ghungarde.**
 - a) He has published Two Research Paper.
 - b) He is working as a Student Development Officer in college.
 - c) He is working as a Chairman of NAAC criterion no I in college.
 - d) He has attended a workshop on Unnat Bhaat Abhiyan organized by IIT Pawai, Mumbai
- **Mhaske J.D.**
 - a) She has presented two research papers.
 - b) She is working as a Chairman of NAAC criterion no V & a member of Alumni in college
- **A.V.Thokal**
 - a) He is working as a member of Competitive Exam. Committee.
 - b) He has attended & Presented 2 research paper
- S.S.Aher is working as a Programme Officer of NSS unit in College
- K.K.Sasane is actively participating in different activities organized by the college and department time to time.

Dr. R.E. Najan
Head- Dept.of Gepgraphy

- १) दिनांक ११ जुलै २०१८ रोजी लोकसंख्या दिनानिमित्त प्रा.डॉ.अशोक घोरपडे यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले.
- २) दिनांक ५ सप्टेंबर २०१८ रोजी अर्थशास्त्र विभागात शिक्षक दिन साजरा करण्यात आला.
- ३) प्रा.डॉ.अशोक घोरपडे हे जुलै २०१८ रोजी घेतलेल्या सेट परीक्षात उत्तीर्ण झाले.
- ४) प्रा.डी.पी.सोनटक्के यांना डॉ.बाबासाहेब मराठवाडा विद्यापीठाची पीएच.डी. पदवी प्राप्त झाली.
- ५) प्रा.डॉ.अशोक घोरपडे यांनी दिनांक १ ते २८ ऑक्टोबर या कालावधीत ओरिएंटेशन कोर्स पूर्ण केला.
- ६) दि. २७ डिसेंबर २०१८ रोजी वित्तीय साक्षरता या विषयावर कार्यशाळा घेण्यात आली.
- ७) प्रा. डी.पी. सोनटक्के यांनी दि. २२ डिसेंबर २०१८ रोजी बाबुजी आव्हाड महाविद्यालय, पाथर्डी येथे

- राज्यस्तरीय चर्चासत्रात पेपर वाचन केले.
- ८) प्रा.डॉ. शोक घोरपडे यांनी दि. ८ व ९ जानेवारी २०१९ रोजी संगमनेर महाविद्यालय, संगमनेर येथे राष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग नोंदवून पेपर वाचन केले.
 - ९) दिनांक २ जानेवारी २०१९ रोजी श्री मुलिकादेवी महाविद्यालय निघोज येथे सर्टिफिकेट कोर्ससाठी प्रा.डॉ.अशोक घोरपडे व प्रा.डॉ.सोनटक्के यांनी मार्गदर्शन केले.
 - १०) न्यू आर्टस्, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, अहमदनगर येथे दिनांक ५ व ६ फेब्रुवारी २०१९ रोजी राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सहभाग घेऊन पेपर वाचन केले.
 - ११) आबासाहेब काकडे महाविद्यालय, बोधेगाव येथे दिनांक १८ जानेवारी २०१९ रोजी राज्यस्तरीय चर्चासत्राचे सत्राध्यक्ष म्हणून प्रा.डॉ. डी.पी. सोनटक्के यांनी मार्गदर्शन केले.

डॉ. दीपक सोनटक्के
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख

राज्यशास्त्र विभाग

१) विभागीय उपक्रम :

- २० ऑक्टोबर ते ३० ऑक्टोबर, २०१८ या कालावधीत तहसिलदार, पारनेर यांचे मतदार नावनोंदणी कार्यक्रमांतर्गत मा.भारत निवडणूक आयोगाच्या सूचनांप्रमाणे 'नवमतदार नावनोंदणी' (१०७ नवमतदारांची नावे नोंदवून) कार्यक्रमाला योगदान दिले.
- ❖ २६ नोव्हेंबर, २०१८ रोजी संविधान दिन साजरा करण्यात आला. या वेळी मा.प्राचार्यांनी विद्यार्थ्यांना संविधानाचे पालन करण्याची शपथ दिली.
- ❖ विभागांतर्गत 'संविधान ज्ञान' हा प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम चालवला जातो.
- ❖ २५ जानेवारी, २०१९ रोजी महाविद्यालयात राज्यशास्त्र विभाग व पारनेर तहसिल कार्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'राष्ट्रीय मतदार दिवस' साजरा करण्यात आला. मतदार जागृती करण्याच्या उद्देशाने पारनेर शहरामधून भव्य रॅलीचे आयोजन करण्यात आले. यानंतर महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांकडून नायब तहसिलदार राजेंद्र दिवाण

यांच्या उपस्थित प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहरे यांनी मतदार प्रतिज्ञेचे सामूहिक वाचन करवून घेतले. महाविद्यालयातील सर्व नवमतदारांनी प्रत्यक्षात व्ही.व्ही.पॅडच्या सहाय्याने मतदान कसे करावे, याचा अनुभव घेतला.

- ❖ २६ जानेवारी ते १० फेब्रुवारी २०१९ या कालावधीत 'लोकशाही पंधरवडा' साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी 'लोकशाही, निवडणूका व सुशासन' यावर आधारित महाविद्यालयीन व तालुकास्तरीय निबंध स्पर्धा व वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. तज्ज्ञ व्याख्यात्यांचे भाषण घेण्यात आले.

२) शिक्षकांचे योगदान :

- ❖ प्रा.व्ही.एस.धनशेठ्टी यांनी २४ ऑगस्ट, २०१८ रोजी छत्रपती शिवाजीराजे महाविद्यालयात , सोलापूर येथे राज्यशास्त्र अभ्यास मंडळाचे उद्घाटन केले.
- ❖ प्रा.व्ही.एस.धनशेठ्टी यांनी २१ व २२ डिसेंबर रोजी श्री संत गजानन महाविद्यालय खर्डा येथे 'महाराष्ट्रातील शेतकरी व मजूर चळवळींचा राजकीय इतिहास' या विषयावर संपन्न झालेल्या

**वाणिज्य विभाग-
वार्षिक अहवाल**

बी.बी.ए. / बी.सी.ए. विभाग

- दोन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्रात 'कॉ.दत्ता देशमुख यांचे शेतकरी व मजूर चळवळीतील योगदान' या विषयावर शोधनिबंध सादर केला. हा शोधनिबंध International Journal मध्ये प्रकाशित झाला आहे.
- ❖ २४ डिसेंबर, २०१८ रोजी प्रा.ए.एस. फुलारी यांनी श्री मुलिकादेवी महाविद्यालय, निघोज येथे भारतीय संविधान साक्षरता प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमासाठी प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून मार्गदर्शन केले.
 - ❖ प्रा. व्ही.एन. घनशेट्टी यांनी १२ जानेवारी, २०१९ रोजी अहमदनगर कॉलेज, अहमदनगर येथे 'Achieving Excellence through Quality Assurance System' या राष्ट्रीय स्तरावरील कार्यशाळेत सहभाग घेतला.
 - ❖ ३० व ३१ जानेवारी, २०१९ रोजी दादा पाटील महाविद्यालय, कर्जत येथे 'Research Methodology in Social Science' या विषयावर झालेल्या दोन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्रात प्रा.व्ही.एस.धनशेठ्टी आणि प्रा.ए.एस.फुलारी यांनी सहभाग घेतला.
 - ❖ ५ व ६ फेब्रुवारी, २०१९ रोजी न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, अहमदनगर येथे आयोजित 'Research Methodology in Social Science' या विषयावर झालेल्या दोन दिवसीय कार्यशाळेत प्रा.व्ही.एस.धनशेठ्टी आणि प्रा.ए.एस.फुलारी यांनी सहभाग घेतला.
 - ❖ ८ फेब्रुवारी, २०१९ रोजी श्री मुलिकादेवी महाविद्यालय, निघोज येथे प्रा.व्ही.एस.धनशेठ्टी यांनी 'लोकशाही, निवडणुका व सुशासन' या विषयावर व्याख्यान दिले.

प्रा. विरेंद्र धनशेट्टी
राज्यशास्त्र विभागप्रमुख

- १) वाणिज्य विभागातील प्रा.युवराज वाघेरे यांनी दिनांक १८ जून २०१८ ते दिनांक ८ जुलै २०१८ या कालावधीत सरदार पटेल विद्यापीठ, आनंद गुजरात येथे रिफ्रेशर कोर्स पूर्ण केला.
- २) विभागामार्फत दिनांक २७ डिसेंबर २०१८ रोजी गुंतवणूक जागृती या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यशाळेसाठी डॉ.दिलीप भनगडे सेबी प्रतिनिधी हे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी उपस्थित होते.
- ३) दिनांक १६ जानेवारी २०१९ रोजी निलया अँकेडमी पुणे यांच्या वतीने विद्यार्थ्यांसाठी 'वाणिज्य विषयातील करिअर संधी' या विषयावरील परिसंवादाचे आयोजन करण्यात आले होते.
- ४) विभागातील प्रा.युवराज वाघेरे, प्रा.शिवाजी पठारे व प्रा. भूषण भालेराव यांचे पीएच.डी. संशोधनाचे काम चालू आहे.
- ५) विभागातील प्रा. लक्ष्मण पठारे, प्रा. दत्तात्रय दळवी, प्रा. युवराज वाघेरे, प्रा. शिवाजी पठारे व प्रा. भूषण भालेराव यांनी विविध राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय परिषदांमध्ये संशोधन पेपर सादर केले.

प्रा. लक्ष्मण पठारे
वाणिज्य विभाग प्रमुख

- ❖ प्राध्यापिका कु.तुबे सुनिता सदाशिव यांना सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे यांची वाणिज्य विषयात विद्यावाचस्पती पदवी दिनांक ०३/०७/२०१९ ला प्राप्त झाली.
- ❖ डॉ.तुबे सुनिता सदाशिव यांचे आंतरराष्ट्रीय स्तरावर दोन शोध निबंध सादर झाले.
- ❖ डॉ. तुबे सुनिता सदाशिव महाविद्यालयात 'इनोव्हेशन इन फिजिकल, केमिकल अँड लाईफ सायन्सेस' या विषयावर दिनांक २७-२८ डिसेंबर २०१८ रोजी आयोजित करण्यात आलेल्या दोन दिवसीय आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग घेतला व 'सस्टेनेबिलिटी ऑफ सॉईल हेल्थ अँड ऑर्गेनिक फार्मिंग' हा शोध निबंध सादर केला. जुलै महिन्यामध्ये, ऑनलाईन पिअर्ड रीव्ह्यूड जनरल 'इंटरनॅशनल रिसर्च जनरल ऑफ मॅनेजमेंट, सोशियोलॉजि अँड ह्युमॅनिटी', व्हॉल.९ इशु ७ (सन २०१८) ISSN २२७७ - ९८०९ मध्ये 'वर्किंग वुमेन हॅविंग स्ट्रेस अँट होम अँड वर्क प्लेस अँड इटस् मॅनेजमेंट विथ रेफरन्स टू अहमदनगर डिस्ट्रिक्ट रुरल एरिया' या विषयावर शोध निबंध सादर करण्यात आला.

- ❖ एन.एस.एस. विभागातर्फे दिनांक ५-११ मे २०१८ रोजी पुणेवाडी, ता.पारनेर, जि.अहमदनगर येथे आयोजित जलसंधारण शिबिरामध्ये विभागातील प्राध्यापकांनी व विद्यार्थ्यांनी सक्रिय सहभाग घेतला.
- ❖ क्विक हील टेक्नॉलॉजी, पुणे व बी.बी.ए./सी.ए. विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने पाच विद्यार्थ्यांनी विविध शाळांमध्ये जाऊन सायबर सिक्युरिटी या विषयावर मार्गदर्शन केले.
- ❖ वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभामध्ये महाविद्यालयीन आंतरशाखीय क्रिकेट स्पर्धेमध्ये रनर्सअप पारितोषिक विभागाकडून प्रदान करण्यात आले.
- ❖ तृतीय वर्ष विद्यार्थ्यांनी शिक्षक दिनानिमित्त प्रथम वर्ष व द्वितीय वर्ष विद्यार्थ्यांचे तास घेऊन डॉ.सर्वपल्ली राधाकृष्णन यांना आदरांजली अर्पण केली.

प्रा. रणजित शिंदे
विभाग प्रमुख

- 1) The result of T.Y.B.Sc. (computer Science) result was 66% and M.Sc. (Computer Science) II was 95%.
- 2) Diagnostic test was conducted for F.Y.B.Sc (Computer Science).
- 3) "Gad Kille Sanvardhan" work shop was conducted on date 08/01/2019.
- 4) Campus interview were organised for T.Y.B.Sc (Computer Science) and M.Sc. (Computer Science) students. Total 5 students have been placed in through campus interview.
- 5) Prof. Lasure A.U has qualified NET Exam in Computer Science and Application.
- 6) Prof. Gaikwad S.P. has qualified NET in Electronics Science.
- 7) Prof. Lasure A.U. has presented Research paper in National Conference "Internet of Things" at New Arts, Commerce and Science College, Ahmednagar.
- 8) Prof. Gaikwad S.P. was participated in Faculty development program in collaboration with Quick Heal Foundation, Pune.
- 9) Student of Computer Science has delivered lecture seminar on computer awareness sponsored by Quick Heal Foundation Pune at various schools and colleges.
- 10) Bachelor of Vocation (Software Development) course started from July 2018.
- 11) During the academic year test, tutorial, projects, Seminars are conducted for FY, SY, TY B.Sc. Computer Science and M.Sc. Computer Science students.
- 12) Elite software Pvt. Ltd., Pune has successfully conducted campus drive in which total 16 students get selected and company given opportunity to them work on live projects.
- 13) Alumni Meet was organized on date 21/10/2018.
- 14) Faculty and students of department are actively engaged in all curriculum activities organised by college time to time.
- 15) Teachers from the department are works in different committees such as IT Cell, Research, Placement Cell, Rangoli, Competitive Examination, etc.
- 16) Various students from the department are participated in National Service Scheme at Raytale.

Prof. Amol Lasure
Head of the Department

The Department of Chemistry is the biggest Department in the College offering BSc. Chemistry Special level; Post Graduate courses MSc. Organic Chemistry, MSc. Analytical Chemistry and Certificate course in Laboratory Safety. The Department is recognized as research center by Savitribai Phule Pune University. Presently seven research students are working for PhD under guidance of Professor (Dr.) D. R. Thube. The department possesses well equipped laboratories with necessary sophisticated instrumentation facilities established with the grants from parent institute, UGC as well as DST, New Delhi.

A) Departmental Achievements and Co-Curricular Activities

❖ **Results for April 2018 Examination :**

The results for April 2018 examination are excellent. TYBSc Chemistry result is 95.00 %. The topper students at T.Y.B.Sc are, First: Tarde Madhuri Sudhakar: 92.33%, Second: Zanjad Sandhya Dattatray: 92.25%, Third: Zanjad Yogita Mahadu: 89.41%:

The results for both M.Sc. Organic Chemistry and M.Sc. Analytical Chemistry are 100%. The overall topper students from both courses of MSc. are, First: Karle Mrunal Bhaskar: 82.82%, Second: Mapari Neelam Baban: 81.68%, Third: Pujari Poonam Babasaheb: 77.05%

❖ **Student Centered Activities:**

Department of Chemistry is committed for academic as well as all round development of students in order to build their future career. The important co-curricular activities planned and executed systematically during this academic year are,

- 1) To popularize Science in general and Chemistry in particular we conducted

Chemistry Fundamental: An exhibition with the help of TYBSc and MSc students in the form of posters, charts, models, demonstrations and videos for school children belonging to this area on 5 September 2018.

- 2) To acquaint the nature of competitive examinations and guidance for preparation,

NET-SET Preparation Workshop for M.Sc. Chemistry

students was organized during 1-10 December 2018. Most of the departmental faculty and alumni of this department guided the students during this workshop. Dr. G. Y. Rohokale, senior Chemistry educator a popular teacher of Thermodynamics, Ramdas Patil Dhumal Arts Commerce and Science College, Rahuri has guided during the valedictory function.

- 3) **Career Guidance and Planning workshop** was conducted on 24 December 2018 with the help of Dr. Prashant J. Deokar, Manager, HolyHans Pvt. Ltd. Mumbai.

- 4) Dr. Vinayak Khodade, Scientist John Hopkins University, Baltimore, Maryland, USA delivered **Guidance Talk on Applications of Research in Science** on 24 December 2018.

- 5) Dr. Santosh Pagire, Post-Doctoral Scientist, Institute of Microbial Chemistry, Tokyo, Japan delivered **Guidance Talk on Research Opportunities Abroad** for students on 28 December 2018.

- 6) A One Day **Workshop on Expectations and Opportunities in Industry for Chemist** (T.Y.B.Sc and MSc Chemistry students) 9 February 2019 with the help of our pride

alumni Dr. Vikas Padalkar, Manager Nocil India Ltd. Mumbai.

7) The value added /add on **Certificate Course on Safety Awareness in Chemical Laboratory and Industry** (F.Y. B.Sc. students) was conducted during 01-21 February 2019 in order to inculcate our students with the safety practices in laboratories.

8) **Disaster Management Workshop** was organised on 20 February 2019 with the help of Hon. Dashrath Borude, Retired Air Force Officer and director Bhairavi Group of Industries, Pune.

9) Two of our F.Y.B.Sc students have been selected for **NIUS Chemistry programme** conducted by HBCSE, Mumbai and completed a training programme during November-December 2018.

10) A **CHEMIAD examination** designed by Department of Chemistry, Savitribai Phule Pune University for F.Y.B.Sc students in order to create interest about chemistry in young minds was conducted on 17th February 2019 and 55 students appeared for this examination.

❖ **Faculty Achievements:**

Presently sixteen faculties and five support staff are working in the department. The faculties regularly update their knowledge and keeps abreast in the field. Few noteworthy activities of staff are enlisted below.

❖ **Professor Dr. D. R. Thube:**

P.S. Mutkule has actively involved in RBPT Workshop organised by IISER Pune at Jaipur during the period 27-30 September 2018 and presented a paper at International Conference held

in our college, on 27-28 December 2018.

A. J. Dhole has completed Induction Programme at IISER Pune, 1-26 May 2018 and also actively involved in RBPT Workshop organised by IISER Pune at Jaipur during the period 27-30 September 2018

Dr. T. S. Thopate has presented a research paper and Dr. R. S. Diggikar has worked as Resource Person at National Conference Sundarlal Bahuguna Central University, Uttarakhand during 27-28 October 2018.

Miss V. R. Magar has completed Induction Programme at IISER Pune 12 November-8 December 2018.

S. D. Mhaske and Dr. P. G. Rohokale have attended HBCSE sponsored Workshop at Savitribai Phule Pune University 13-15 December 2018.

Dr. S. G. Kundlikar presented a paper in International Conference held at Ahmednagar College, during 8-9 February 2019

❖ **Participation of Faculty in College Development activities-**

The faculty of the department actively supports administration of the college in number of ways and took active part in different activities of the college are,

1. Prof. D. R. Thube is working as Member, BOS in Chemistry SPPU since January 2018. He is involved in quality enhancement activities in Chemistry teaching and research. Professor D. R. Thube is also College IQAC Coordinator and guides the staff and college authorities for quality sustenance programmes. He is coordinator for DST-FIST 2014-19 programme as well as Nodal Officer for RUSA activities

2. P. S. Mutkule: Chairman, College Science Association and working as President SPPUCTO Ahmednagar District. (Teacher's organisation)

3. Dr. T. S. Thopate works Vice Principal and guides the staff.

4. Dr. R. S. Diggikar is working as Coordinator for Faculty of Science.

5. S. D. Mhaske is working as Chairman, Placement Cell which conducts different activities in the college like organization of Walk in interviews.

6. A. J. Dhole is Coordinator, for B. Voc. Courses which are initiated with the affiliation of UGC and SPPU during this academic year and

actively handling the courses.

7. P. N. Daule is working as Chairman, Competitive Examination Committee which conducts different activities for aspiring students.

❖ **Campus interviews :**

Two campus interviews were organised with the help of Badrysh Synthelectuals, Pune on 4 June 2019 and Calx Pharmaceicals on 8 June 2019. Twenty students were selected and got appointment letters. This is our one of the sincere efforts strengthen students placement's activities.

Professor Dr. Dilip R. Thube
Head of the Department

या शैक्षणिक वर्षात पदव्युत्तर विभागातील विद्यार्थ्यांसाठी सहा दिवसांच्या मोबाईल रिपेरिंग टेक्नॉलॉजी शॉर्ट टर्म कोर्सचे आयोजन करण्यात आले.

२७ व २८ डिसेंबर २०१८ रोजी विभागातर्फे आंतरराष्ट्रीय परिषदेचे आयोजन करण्यात आले. परिषदेमध्ये ११८ बाहेरील विद्यार्थी व प्राध्यापकांनी सहभाग नोंदवला. प्रमुख पाहुणे म्हणून विविध देशांचे तज्ज्ञ व संशोधक यांनी परिषदेत सहभाग घेऊन मार्गदर्शन केले. विभागप्रमुख डॉ.एस.एल.कदम यांनी या परिषदेचे समन्वयक म्हणून काम पाहिले तसेच दिनांक ११ व १२ जानेवारी २०१९ रोजी अहमदनगर कॉलेज, अहमदनगर येथे राज्यस्तरीय चर्चासत्रात तज्ज्ञ मार्गदर्शक म्हणून व्याख्यान दिले. दिनांक ५ व ६ फेब्रुवारी २०१९ रोजी बी.जी.घोलप कॉलेज सांगवी येथे आंतरराष्ट्रीय परिषदेत शोधनिबंध सादर केला. तसेच रुई छत्तीसी महाविद्यालयात दिनांक ३० जानेवारी २०१९ रोजी एकदिवसीय कार्यशाळेत तज्ज्ञ मार्गदर्शक म्हणून काम केले. प्रा.गणेश रेपाळे यांनी दिनांक ११ व १२ जानेवारी २०१९ रोजी अहमदनगर कॉलेज, अहमदनगर येथे राज्यस्तरीय चर्चासत्रात शोधनिबंध सादर केला.

डॉ.मनेश येवले यांचे नॅनो सायन्स या विषयावर गेस्ट लेक्चर संपन्न झाले. भौतिकशास्त्र विभागाच्या अंतर्गत पदवी अभ्यासक्रमाचा व्होकेशनल कोर्स Renewable Energy Studies हा नवीन कोर्स सुरु करण्यात आलेला आहे. तसेच तृतीय वर्ष विज्ञान व पदव्युत्तर भाग १ या

वर्गाचा स्वागत समारंभ आयोजित करण्यात आला. तसेच प्रा.स्नेहल आहरे व प्रा.विशाल शेरकर यांनी COESME, IISER Pune आयोजित Teacher Induction Program मध्ये सहभाग घेतला. प्रा.विशाल शेरकर यांनी Indian Science Congress, Punjab येथे सहभाग घेऊन शोधनिबंध सादर केला. तसेच दिनांक २३ व २४ जानेवारी रोजी न्यू आर्ट्स, कॉमर्स कॉलेज, शेवगाव आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्रात शोधनिबंध सादर केला. प्रथम वर्ष विज्ञान या वर्गाची Diagnostic Test घेण्यात आली, या शैक्षणिक वर्षात एम.एस्सी.पार्ट १ या विभागाचा निकाल शेकडा ९३.७५%, एम.एस्सी.पार्ट २ चा निकाल १००% आणि तृतीय वर्ष विज्ञान ६३.६३% निकाल लागला.

२८ फेब्रुवारी २०१९ रोजी विभागाच्या वतीने विज्ञान दिनानिमित्ताने GMRT खोडद येथे अभ्यास सहल व पदव्युत्तर वर्गातील विद्यार्थ्यांकरिता Industrial Visit चे आयोजन करण्यात आले आहे. तसेच शैक्षणिक सहल, सेमिनार, चर्चासत्र, गटचर्चा इत्यादी उपक्रम विभागातर्फे आयोजित करण्यात आलेले आहेत.

डॉ. सुखदेव कदम
विभागप्रमुख

1. The result of the department during the academic year 2017-18 of F.Y. B.Sc. 74.60 %, S.Y. B.Sc. 89 %, T.Y. B.Sc. 100 % and M. Sc. 172 %.
2. Diagnostic test was conducted for F.Y. B.Sc. students.
3. M.Sc. Student Pund Vijay has attended State level conference held at Shri Dnyaneshwar Mahavidyalaya, Newasa on 1st to 2nd Feb. 2019.
4. M.Sc.II year students successfully completed summer training at Biopesticide Unit, Shri Dnyaneshwar Sahakari Sakhar Karkhana Ltd. Bhede Bk. on 21st June to 30th June 2018.
5. Department of Botany has organized Guest lecture of Prof. Shivaji Pathare for M.Sc students.
6. Thirty Two Students were registered for UGC sanctioned certificate course in "Nursery Management and Horticultural Practices".
7. During the academic year tests and tutorial were conducted for F.Y., S.Y., T.Y. B.Sc. and M.Sc. students and seminars were conducted for T.Y. B.Sc. and M.Sc. students.
8. Educational tour of M.Sc.I and II year students was organized at Bhimashankar on 1st October 2018.
9. Educational tour of M. Sc. II year students was organized at Mahatma Phule Krushividyalaya, Rahuri on 2nd Feb 2019.
10. Educational tour of T. Y.B. Sc. and Nursery Management and Horticultural Practices Certificate Course students was organized at Messe Glogal Exhibition and Convention Center, Laxmi lawans, Magarpatta, Pune and Botanical Survey of India, Pune on 23rd Feb 2019.
11. Fifty Students were participated in Science Academy Lecture Workshop on "Modern

Trends in Biological Sciences" organized by Department of Zoology, New Arts, Commerce and Science College, Parner on 9th to 11th Jan. 2019.

12. Department organized Alumni Meet on 21st Oct. 2018.
13. Three Students Admitted for Ph.D in the Research centre.
14. Ph.D Student Kalpana Sawant has presented her research paper in International conference held at Lucknow, on 2nd to 5th December 2018 and at Ahmednagar college Ahmednagar on 8th to 9th February 2019.
15. Department organized Workshop on "Mushroom Cultivation". on 16th Feb. 2019. Seventy participants registered in the Workshop.

Faculty Achievements:-

1. Dr. R. K. Aher appointed as NAAC Committee member by NAAC, Bangalore.
2. Dr. R. K. Aher appointed as a member of governing council in Ahmednagar Maratha Vidya Prasarak Samaj, Ahmednagar.
3. Dr. R. K. Aher has honor D. Litt. By SAARC countries 28th December 2018.
4. Dr. R. K. Aher presented his research paper in International conference is held at Sent Paterburg Russia on 25th 26th May 2018.
5. Dr. R. N. Deshmukh successfully completed ten days short term course at L. M. Dahanukar College, Vile Parle, Mumbai on 8th to 17th December 2018.
6. Under the guidance of Dr. R. K. Aher, three Ph.D. students and one M. Phil. student are working and under the guidance of Dr. R. N. Deshmukh one Ph.D. student is working.
7. Dr. S. K. Aher and Dr. R. N. Deshmukh

presented their research paper in Indian Science Congress which was held at Lovely Professional University, Jalandhar on 3rd to 7th January 2019.

8. Dr. S.L. Khapke presented one research paper in International Conference which was held in Bali, Indonesia on 19th to 24th May 2018.
9. Dr. R. K. Aher published (three), Dr. S. K. Aher (two), Dr. R. N. Deshmukh (two), Dr. S.L. Khapke (two), Mr. Mahesh Jadhav (two), Mr. Tushar Chikane (one), and Mr. Bharat Chaudhari (one) research papers in different international journals.
10. College Research Grant Scheme sanctioned Rs.18000/- for Minor Research project on www.eflorapartner.com to Asst Prof. Mahesh Jadhav and Asst. Prof Tushar Chikane.
11. Asst Prof. R. M. Shaikh participated in three days' workshop on "Teaching Learning Skills in Taxonomy, Biodiversity and Bio-

prospecting of Fungi" in Department of Botany, SPPU on 20th to 22nd December 2018.

12. Dr. R. K. Aher, Dr. R. N. Deshmukh, Dr S. L. Khapke, Asst. Prof. M. A. Jadhav, Asst. Prof. R. M. Shaik, and Asst. Prof. A. R. Gadekar presented their research paper in International Conference on 8th to 9th February 2019 at Ahmednagar Collage, A. Nagar In this conference Dr. R. N. Deshmukh and Dr S. L. Khapke worked as a chairman and co chairman for one technical session.
13. Prof. R. M. Shaikh working as a ladies hostel incharge.

Dr. Ravindra N. Deshmukh
Head of the Department

DEPARTMENT OF ZOOLOGY

The students and the staff of the department has been actively engaged and participated in all curricular, co-curricular & extracurricular activities throughout the year 2018-19.

DEPARTMENTAL ACHIEVEMENTS:

- ❖ The result of the previous year of class F. Y. B. Sc. was 95.86 %, S. Y. B. Sc. was 100 % and T. Y. B. Sc. Was 79.23%.

DEPARTMENTAL CO-CURRICULAR ACTIVITIES:

- The Department has conducted certificate course in "Vermiculture and Vermicomposting" for S. Y. B. Sc. and T. Y. B. Sc. students.
- The students and faculties were actively participated in the Centenary Celebration

activities of the institute Ahmednagar Jilha Maratha Vidya Prasarak Samaj's through Rangoli, Poster, Model Competition and Preparation of Animated Cartoons.

- The Department has organized the guest lecture of Prof. S. M. Kurhade on 27th December, 2018 on Applied Zoology.
- As per the curriculum department has organized excursion for T.Y.B.Sc. students at on 29/08/2018 at Hanga lake, Hanga, Tal. Parner.
- The department has organized a workshop for T.Y. B. Sc. Students on "Techniques of Power Point Preparation" on 09th September, 2018.

- Six students of T. Y. B. Sc. has been successfully attended a Workshop for "Young Researcher" on 07th February, 2019 held at Shri. Mulikadevi Mahavidyalaya, Nighoj.
- The Department has organized seminar competition, open book test, group discussion for the students.
- In association with Department of Computer Science, the Department has organized a workshop on "Conservation of Historical Monuments" on 08/01/2019 where Amol Jamdare and Smita Pawaskar guided the students.
- The department has organized Science Academies' Lecture Workshop on "Modern Trends in Biological Sciences" from 09/01/2019 to 11/01/2019. In this workshop Emeritus Scientist Dr. Surendra Ghaskadbi (ARI, Pune), Director & Scientist Dr. Gopal Kundu (NCCS, Pune), Prof. Jayant K. Pal (Dr. D. Y. Patil Institute, Pune), Dr. Urmila Kulkarni (SPPU, Pune), Principal Scientist Dr. Ashok Giri (NCL, Pune) and Senior Scientist Prof. Vishwas Bapat (Shivaji University, Kolhapur) delivered informative lectures on various aspects of Life Sciences.
- The Department has conducted the diagnostic test to find out the slow and advanced learners and a workshop was organized for slow learners for their all-round development.
- As per the curriculum, department has organized educational tour for S.Y.B.Sc. and T.Y.B.Sc. Students on Monday,

18/02/2019 at Rajiv Gandhi Zoological Park, Hadapsar Fish Farm and S. P. P. U., Pune.

- The department has organized a workshop on "Integrated Pest Management" on Monday 11/02/2019. About 174 students from various colleges were participated in the workshop. Prin. Dr. L. S. Matkar, Dr. Santosh Kulkarni, Dr. Ashok Walunj and Dr. Bhagchand Pawar guided students on various methods and techniques of Integrated Pest Management.

FACULTY ACHIEVEMENTS:

❖ Dr. SUDHIR R. WAGH

- Dr. S. R. Wagh has published three research papers in International Research Journal of Multidisciplinary Studies.
- Dr. Sudhir Wagh has presented a research paper in the International Conference on "Chemical, Environment and Biological Sciences" held at St. Petersburg, Russia on 24th - 26th May, 2018.
- He has successfully completed the Faculty Development Programme on Insurance Sector from 08/12/2018 to 17/12/2018 at Mumbai and has been awarded Grade "A".
- Dr. Wagh has actively participated in the University Level Workshop Quality Enhancement in Examination & Evaluation on 21 - 22 December, 2018 at Shirur.
- He has also presented a research paper in the 7th International Conference on Physical, Chemical and Life Sciences on 27th - 28th December, 2018.
- Dr. Wagh has delivered an invited lecture in the State Level Conference on "Advances in

Life Sciences for Sustainable Development” on 23rd January, 2019 held at Dadapatil Rajale Arts, Science and Commerce College, Adinathnagar.

- ❖ **Dr. MAHESH S. AHER**
- Dr. M. S. Aher has participated in the National Conference on “Intellectual Property Rights” on 14th – 15th December, 2018 held at Dr. Ambedkar College, Aundh, Pune.
- He has been acted as a Co-ordinator of the Science Academies Lecture Workshop on “Modern Trends in Biological Sciences” from 09/01/2019 to 11/01/2019.
- He has delivered a guest talk on “Silkworm Rearing” on 21/02/2019 at Shri. Mulikadevi Mahavidyalaya, Nighoj.
- He is actively working as a member of NAAC Criterion VII.

- ❖ **Miss. SHYAMALS. MHASKE**
- She has acted as a Co-ordinator of Educational Tour Committee.
- ❖ **Miss. TRUPTIS. BARVE**
- She has actively participated in the Rangoli Committee at Centenary Function of the institute at Ahmednagar
- ❖ **Miss. SHILPAS. NIMALE**
- actively participated in the Science exhibition Competition.

Dr. Sudhir Wagh
Head of the Department

Department of Mathematics

- Every year Department celebrates “Mathematics Day” on 22nd December as Birth Day of the Great Mathematician Shrinivas Ramanujan. In this year, we organized Poster presentation, 1) Miss Tamboli Asiya 2) Miss Pawar Sapana 3) Miss Vaidya Yogita got first, second, third prizes respectively in Poster Presentation

On the Occasion of Centenary of Jilha Maratha Vidya Prasarak Samaj's, New Art's Commerce & Science College was conducted Poster Presentation, in that Competition 1) Miss Jadhav Ashvini, 2) Miss Shinde Ashvini got first prize. Also in Module Competition Miss. Vaidya Yogita got second prize.

In this year 107 student of various college has

been participated in “MADHAVAMATHE MATICS COMPETITION” organized by S.P. College Pune and Homibhabha Centre for Science Education TIFR Mumbai Conducted by Mathematics Department.

Five days state level workshop on “SET/NET WORKSHOP” was organized by Department which is sponsored by S.D.B. Savitribai Phule Pune University Pune. Also, Prin. Dr. S.K. Aher (shri Mulikadevi Mahavidyala, Nighoj) was chief Guest for this Workshop. Total 100 student of various colleges were participated in “SET/NET WORKSHOP”. For this workshop

- 1) Prof. R.R. Devde (Ahmednagar College, Ahmednagar)

- 2) Prof. P.N. Daule ((New arts Commerce and Science College Parner)
- 3) Prof. S. Kulkarni (Pemraj Sarda College Ahmednagar)
- 4) Prof. Tarade A.S. (New arts Commerce and Science College Parner)
- 5) Prof. S.K. Tarate (New arts Commerce and Science College Ahmednagar) were delivered lectures on “SET/NET Workshop”
- Certificated Course on “THE FIRST COURSE ON SCILAB” was organized. 40 students were participated in Certificated Course.
- Maths Dept. Alumni Dr. Sachin Balasaheb Bhalekar has been awarded A.M. Mathai Research Excellence Award of the Year 2018 during International Conference on Special Function and Application
- Mrs. Akshay Ugale was elected as President of Young Inspiration Network organized by Sakal Group, Also he got Prize in state level speech competition and also selected as C.R. of N.S.S.

- Miss. Thube Vaishanvi got second prized in Wrestling, Judo, Power Lifting, Also got C.M. Chashak at Savitribai Phule Pune University, Pune.
- Department Organized Guest Lecture of Prof. Gaikwad S.B. (Chairman of B.O.S. in Mathematics, HOD of Maths. Dept. New Art's Commerce and Science College Ahmednagar)
- Prof. Mandge N.T. was invited as Guest Lect. at Shri Mulikadevi Mahavidyalya Nighoj.
- Total 28 student for special level T.Y.B.Sc and 74 student for P.G. Level.
- Class Seminar was organized by the Department to increase the knowledge and shape the personality of Students. Student participated in various activities like Science Association, Teachers Day, Poster Presentations, N.S.S., N.C.C. etc.
- Alumni meet organized.
- Diagnostic test was conducted for F.Y.B.Sc students.

Prof: Rani Sonawane
Head of the Department

जिमखाना विभाग अहवाल (वरिष्ठ विभाग)

सन २०१८-२०१९ या शैक्षणिक वर्षात १४ संघांनी अहमदनगर जिल्हा क्रीडा विभागामध्ये आंतर महाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धेमध्ये सहभाग नोंदविला. २३ खेळाडूंची सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ पुणे, अंतर्गत आंतरविभागीय स्पर्धेसाठी निवड झाली.

औटी निखिल, बढे अमोल, इकडे संग्राम, चौधरी नितीन या खेळाडूंची अकोला येथे संपन्न झालेल्या राज्यस्तरीय बॉक्सिंग स्पर्धेकरिता निवड झाली.

अक्षय चंद्रकांत कावरे या खेळाडूची झी टॉकिज आयोजित महाराष्ट्र कुस्ती प्रिमियर लीग - मुंबई अस्त्र या संघामध्ये ८६ किलो वजन गटात निवड झाली. त्याने भिवानी (हरियाणा) येथील चौधरी बन्सिलाल विद्यापीठ येथे संपन्न झालेल्या अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ कुस्ती स्पर्धेकरिता सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे या संघाचे प्रतिनिधित्व केले तसेच जालना येथे झालेल्या महाराष्ट्र केसरी कुस्ती अधिवेशन स्पर्धेमध्ये ८६ किलो वजन गटात सुवर्णपदक मिळविले.

नितीन सुदाम चौधरी या खेळाडूची अखिल भारतीय बॉक्सिंग आंतर विद्यापीठ स्पर्धेकरिता उदयपूर (राजस्थान) येथे निवड झाली. पुणे महापौर बॉक्सिंग चषक २०१८-२०१९ या स्पर्धेत सुवर्णपदक मिळविले. अहमदनगर जिल्हा क्रीडा

विभाग बॉक्सिंग (मुले) या आंतर महाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धेत सलग तीन वर्षे अजिंक्य पद मिळवत या वर्षी महाविद्यालयाने हॅट्रिक केली. पॉवर लिफ्टिंग (मुली), कुस्ती (मुले) या आंतरमहाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धेत विजेतेपद मिळविले.

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज, अहमदनगर या संस्था शताब्दी क्रीडा महोत्सव २०१८-१९ या स्पर्धामध्ये कबड्डी, खो-खो व मॅरेथॉनसाठी सहभाग नोंदवून खो-खो मुले व मुली या क्रीडा प्रकारात महाविद्यालयाने तृतीय क्रमांक मिळवला. तसेच मॅरेथॉन पाच किलोमीटर मध्ये रेपाळे राजश्री हिने तृतीय तर पठारे पूजा या खेळाडूने चतुर्थ क्रमांक मिळविला.

तसेच वॉकेथॉन ०१ किलोमीटर या स्पर्धेत या महाविद्यालयाच्या शारीरिक शिक्षण संचालक प्रा.संजय गायकवाड यांनी प्रथम क्रमांक मिळविला.

दिनांक १२ जानेवारी २०१९ आयोजित राज्यस्तरीय पारनेर मॅरेथॉन स्पर्धेमध्ये खेळाडूंनी सहभाग घेतला. महाविद्यालयाने बेसबॉल या आंतर महाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धेचे यशस्वी आयोजन केले.

प्रा. संजय गायकवाड
जिमखाना विभाग प्रमुख

ग्रंथालय विभाग

महाविद्यालयाच्या ग्रंथालय विभागात नोंदणी रजिस्टर नुसार आजमितीस एकूण ४३,४२६ एवढी ग्रंथसंपदा असून त्यांची किंमत ५०,२०,३०९/- एवढी आहे. चालू शैक्षणिक वर्षात ८९४ इतक्या ग्रंथाची भर ग्रंथसंपदेत पडली असून अनेक दुर्मीळ व संदर्भमूल्य असलेले ग्रंथ ग्रंथालयात आहेत. यावर्षी ग्रंथालयात येणाऱ्या वाचकांना योग्य वाचन 'User Tracking System' कार्यान्वित करण्यात आली आहे. कमीत कमी वेळेत जास्तीत जास्त वाचकांना योग्य वाचन साहित्य पुरविणे हे ग्रंथालयाचे ध्येय असून वाचकांना ई-ग्रंथालय सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.

ग्रंथालयातर्फे पुरविल्या जाणाऱ्या सेवा	आमची बलस्थाने
<ul style="list-style-type: none"> घर वाचनासाठी पुस्तके ई-ग्रंथालय सुविधा संदर्भ सेवा व कात्रण सेवा इंटरनेट सुविधा NewArrival Section मुक्त प्रवेशद्वार पद्धती ई-मेल / S.M.S. सेवा पुस्तक पेढी योजना पाहुणा वाचक योजना वर्तमानपत्रक व नियतकालिके सुविधा स्कॉलर कार्ड सुविधा प्रश्नपत्रिका संच Mobile Library Smart I-Card स्वतंत्र नियतकालिके विभाग 	<ul style="list-style-type: none"> 9500 Sq.ft. Area. Separate Building SOUL Software Full Battery Backup OPAC / Web OPAC CD / DVD / VCD Material Separate Reading Room for Staff, Girls & Boys Reference Books & Encyclopedia CCTV for Library security Healthy Co-operation to User Carrier Guidance Inflibnet - N - list Program User tracking System

आमचे उपक्रमसभासदत्व

- * उत्कृष्ट वाचक पुरस्कार * माहिती साक्षरता अभियान * ग्रंथदिंडी, वाचक मेळावा * भव्य ग्रंथ प्रदर्शन * Brain Activity
- १) जयकर ग्रंथालय, सा.फु.वि., पुणे, 2) NDL (National Digital Library), 3) MKCL, C-DAC
- ४) पारनेरकर महाराज ग्रंथालय, पारनेर, 5) INFLIBNET, Gujrat.
- * या वर्षी ग्रंथालय विभागाच्या वतीने 'वाचन प्रेरणा दिन' व 'वाचू आनंदे' हा उपक्रम राबवला. तसेच या वर्षापासून ग्रंथालयीन वाचकांना ग्रंथालयातील कोणतेही पुस्तक बसल्या जागेवरून त्यांच्या मोबाईल किंवा संगणकावर शोधता यावी यासाठी 'वेब ओ पॅक' (Web POAC) सुविधा ग्रंथालयाने सुरू केली. तयासाठी १११.१२५.२४५.१६५/SOULWEBOPAC हा स्वतंत्र दुवा तयार केला आहे. या वर्षी ग्रंथालयात ५९ पुस्तके देणगी म्हणून मिळाले आहेत. तसेच ग्रंथपाल डॉ.भाऊसाहेब शेळके यांनी या शैक्षणिक वर्षात विविध ठिकाणी विषयतज्ज्ञ म्हणून काम पाहिले. ग्रंथालयास यावर्षी मा.प्राचार्य, डॉ.आर.के.आहेर, प्रा.देवरे सर, प्रा.बी.जे.काकडे यांनी ग्रंथ भेट म्हणून दिले.

ग्रंथालयाचे कामकाज मा.प्राचार्य, उपप्राचार्य, ग्रंथालय समितीचे सदस्य यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभले.

डॉ.भाऊसाहेब शेळके, ग्रंथपाल

**विद्यार्थी विकास मंडळ,
न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर**

- १) कर्मवीर भाऊराव पाटील 'कमवा व शिका', योजनेत या वर्षी ६३ विद्यार्थी काम करत आहेत. त्यांना प्रत्येक तासाला ४५ रुपये मानधन देण्यात येते. कमवा व शिका योजनेमध्ये समन्वयक म्हणून प्रा. घुंगाई डी.एस., श्रीमती. आर.एम.शेख, प्रा. भालेराव बी.डी. यांनी काम पाहिले. शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ या वर्षी (२,७६,५२५ रु) विद्यापीठाकडून अनुदान प्राप्त झाले.
- २) महाविद्यालयातील कार्यालयीन कर्मचारी, प्राध्यापक वर्गणीतून गरीब व होतकरू अशा ६१ विद्यार्थ्यांना आर्थिक मदत म्हणून त्यांच्या शिक्षणासाठी १ लाख ८३ हजार रुपयांची आर्थिक मदत करण्यात आली.
- ३) केरळ मधील आवर्षण व प्रग्नरस्तांच्या मदतीसाठी महाविद्यालयीन विद्यार्थी विकास NSS, NCC मंडळ महाविद्यालयातील प्राचार्य, उपप्राचार्य, प्राध्यापक, कार्यालयीन कर्मचारी यांच्या सक्रीय सहभागातून व परिसरातील नागरिक, व्यावसायिक व नोकरदार यांच्याद्वारे महाविद्यालयाने एकूण २१०००/- हजार रुपये निधी जमा केला. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठास सदर रक्कम पाठविण्यात आली.
- ४) पर्यावरण संवर्धन व जाणीव जागृतीसाठी महाविद्यालय परिसर व पिंपरी गवळी, ता.पारनेर येथे २०० वृक्षांची लागवड केली.
- ५) महाविद्यालयात ३१/१०/२०१८ रोजी सरदार वल्लभभाई पटेल यांचा जयंती दिवस राष्ट्रीय एकात्मता दिन म्हणून विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करून साजरा करण्यात आला. प्राचार्य डॉ.रंगनाथ आहरे यांनी महाविद्यालयीन सर्व कर्मचारी व विद्यार्थ्यांना राष्ट्रीय एकात्मतेची शपथ दिली व पारनेर शहरात एकात्मता दौड आयोजित केली. याप्रसंगी पारनेर तालुक्यातील पोलिस उपनिरीक्षक दिवटे साहेब व सर्व विद्यार्थी उपस्थित होते.
- ६) विद्यार्थी केंद्रित उपक्रम राबविणाऱ्या विद्यार्थी विकास मंडळाने शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ साठी कमवा आणि शिका योजना, आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण, निर्भय कन्या अभियान M.S.Wadiya व्याख्यान स्पर्धा, संविधान समजून घेताना, सेट नेट कार्यशाळा, आळंबी लागवड प्रशिक्षण, एकात्मिक कीड व्यवस्थापन अशा ९ कार्यशाळा घेतल्या गेल्या या कार्यशाळांसाठी विद्यापीठाकडून सदर कार्यशाळेसाठी एकूण ३० हजार रु. अनुदान प्राप्त झाले.
- ७) निर्भय कन्या अभियान कार्यशाळा २६ ते २८ डिसेंबर २०१८ रोजी विद्यार्थिनींसाठी राबविण्यात आली. या कार्यशाळेत मा.श्री.बाजीराव पोवार (पोलिस निरीक्षक, पारनेर) यांनी विद्यार्थिनींना पोलिस यंत्रणा व स्त्रियांची सुरक्षा या भावनिक स्तरावर सक्षम होण्यासाठी सहाय्य होईल असे मोलाचे मार्गदर्शन केले. अॅड.मनिषा तुबे सरकारी वकील यांनी कायदा आणि महिला बौद्धिक, मानसिक व भावनिक स्तरावर सक्षम होण्यासाठी अद्वितीय असे मार्गदर्शन केले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.रंगनाथ आहरे यांनी निर्भय कन्या अभियानाचे महत्त्व व गरज विशद केली. कु.राजराजेश्वरी कोठावळे, प्रशिक्षक क्रीडा संकुल, पारनेर हिने विद्यार्थिनींना स्वयंसंरक्षण व शारीरिक स्तरावर सक्षम होण्यासाठी प्रात्यक्षिक व सराव करून घेतला. डॉ.शशिकला राय (हिंदी विभाग, प्राध्यापक सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ - पुणे) स्त्रीवाद व मानवतावाद या विषयावर विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन केले. डॉ.माया लहारे यांनी समन्वयक म्हणून काम पाहिले व मार्गदर्शन केले. सदर शाळेस महाविद्यालयास १५ हजार अनुदान प्राप्त झाले.
- ८) एकात्मिक कीड व्यवस्थापन कार्यशाळा दिनांक ११/०२/२०१९ रोजी आयोजित करण्यात आली सदर कार्यशाळेत प्राचार्य डॉ.लक्ष्मणराव मतकर (टाकळी ढोकेश्वर महाविद्यालय), डॉ.अशोक वाळूज व डॉ.संतोष कुलकर्णी (महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी), डॉ.भालचंद्र पवार (PVP कॉलेज, प्रवरानगर) यांनी मार्गदर्शन केले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.रंगनाथ आहरे यांनी एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाची गरज याविषयी व्याख्यान दिले. समन्वयक - डॉ.सुधीर वाघ व डॉ.महेश आहरे (प्राणीशास्त्र विभाग)
- ९) गणित सेट नेट कार्यशाळा दि.१२ ते १७ फेब्रुवारी २०१९ सदर कार्यशाळेसाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून प्रा.डॉ.एस.के.आहरे (श्री मुलिका

देवी महाविद्यालय, निघोज) यांनी विद्यार्थ्यांना सेट नेट परिक्षेविषयी मार्गदर्शन केले.प्रा.देवढे आर.आर., प्रा.कुलकर्णी सुप्रभा, प्रा.तरटे ए.एस., प्रा.तरटे ए.एस., प्रा.तारडे ए.एस., प्रा.डौले पी.एन. यांनी सेट नेट परीक्षेचे स्वरूप, अभ्यासक्रम, संधी, वेळेचे नियोजन, अभ्यास कसा करावा याविषयी सखोल मार्गदर्शन केले.

- महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.रंगनाथ आहरे यांनी विद्यार्थ्यांना सेट नेट परीक्षेची आव्हाने व महाविद्यालयात उपलब्ध असलेल्या सुविधांविषयी मार्गदर्शन केले. समन्वयक - प्रा.सोनावणे आर.डी. व प्रा.मांडगे नूतन (गणित विभाग) यांनी काम पाहिले.
- १०) वनस्पतीशास्त्र विभाग आयोजित आळंबी लागवड प्रशिक्षण कार्यशाळा दिनांक १६/०२/२०१९ रोजी आयोजित करण्यात आली. सदर कार्यशाळेसाठी प्रमुख अतिथी म्हणून बी.ए.पाटील (न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, अहमदनगर) यांनी आळंबी प्रशिक्षण विषयी मार्गदर्शन केले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.रंगनाथ आहरे यांनी विद्यार्थ्यांना आळंबी लागवड प्रशिक्षण व स्वयंमं रोजगार निर्मिती याविषयी मार्गदर्शन केले.
- ११) आपत्ती व्यवस्थापन कार्यशाळेचे आयोजन १८ व १९ फेब्रुवारी २०१९ रोजी आयोजन केले. विद्यार्थ्यांनी आपत्तीत स्वयंसेवक बनावे व समाजासाठी महत्त्वाची भूमिका पार पाडावी व त्यामगील मुख्य उद्देश या कार्यशाळेतून देण्यात आला.
मा.प्राचार्य डॉ.डी.डी.पाटील (प्रमुख अतिथी, राधाबाई काळे महिला विद्यालय अहमदनगर) यांनी "आपत्तीपश्चात घ्यावयाची काळजी" याविषयी मार्गदर्शन केले. मा.श्री.बाळासाहेब (आपत्ती व्यवस्थापन कक्ष, अहमदनगर नगरपालिका) मा.श्री.बबन गोरे यांनी "आग प्रतिबंधक प्रात्यक्षिक" करून दाखवले. प्रा.घुंगाई डी.एस. यांनी आपत्ती म्हणजे काय? आणि वर्गीकरण याविषयी मार्गदर्शन केले. प्रा.अशोक टोकळ यांनी आपत्ती पश्चात प्रथमोपचार या विषयी मार्गदर्शन केले डॉ.दिपक सोनटक्के यांनी नैसर्गिक व मानवनिर्मित आपत्ती यांचे वर्गीकरण याविषयी सखोल मार्गदर्शन केले व या कार्यशाळेचे समन्वयक म्हणून काम पाहिले. सदर कार्यशाळेसाठी एकूण २५ हजार रुपये अनुदान प्राप्त झाले.
- १२) विद्यार्थ्यांमध्ये ऐतिहासिक वारसा व त्याविषयी आत्मियता निर्माण व्हावी यासाठी गडकिल्ले संवर्धन कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते.
या कार्यशाळेत गडकिल्ल्यांचे अभ्यासक अमोल जमदाडे व मराठी कन्या या यू-ट्युब चॅनेलच्या स्मिता पावसकर यांनी मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होते. या कार्यशाळेचा लाभ ३०० विद्यार्थ्यांना झाला.
- १३) विद्यापीठस्तरीय युवती स्वयंसिद्धा संमेलन शारदाबाई महिला महाविद्यालय, बारामती येथे दिनांक १२ ते १५ डिसेंबर, २०१८ रोजी पार पाडले. यामध्ये महाविद्यालयाची कु.राजराजेश्वरी कोठावळे हिंस उत्कृष्ट सहभाग म्हणून विद्यापीठस्तरीय प्रथम पारितोषिक प्राप्त झाले. मार्गदर्शन डॉ.माया लहारे यांनी केले.
- १४) विद्यार्थी उन्हाळ्याच्या सुट्टीतील कर्मवीर भाऊराव पाटील 'कमवा शिका योजना' राबविण्यास विद्यापीठाने मंजुरी दिली. सदर योजना १ मार्च ते ३१ मे या कालावधीत राबविण्यात आली. त्यामध्ये १० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

प्रा.घुंगाई डी.एस.
(विद्यार्थी विकास अधिकारी)

राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाने शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ या वर्षामध्ये 'पाणी फोंडेशन' अंतर्गत मे २०१८ मध्ये सात दिवसीय विशेष जलसंधारण शिबिर मु.पो.पुणेवाडी, ता.पारनेर येथे आयोजित केले. या शिबिरात १०० स्वयंसेवकांनी २१३० घनमीटर सलग समतल चराचे काम केले. 'समर्थ भारत अभियान' अंतर्गत विशेष हिवाळी श्रमसंस्कार शिबिर मु.पो.रायतळे, पारनेर या ठिकाणी आयोजक महाविद्यालय म्हणून तीन महाविद्यालयांचे एकत्रित शिबिर ११ ते १७ डिसेंबर २०१८ या कालावधीमध्ये घेतले, या शिबिरात २५० स्वयंसेवकांनी सहभाग घेतला, शिबिर कालावधीत पाच गॅबियन व दोन दगडी बंधारे तसेच ४४७८ घनमीटर सलग समतल चराचे काम केले, वर्षभरामध्ये नियमित उपक्रमांतर्गत विभागाने वनमहोत्सव, रक्तदान शिबिराचे आयोजन केले या शिबिरात १०५ स्वयंसेवकांनी रक्तदान केले व केरळ पूरग्रस्तांना मदत निधी म्हणून रुपये २१००० जमा करून मुख्यमंत्री सहाय्यता निधी म्हणून पाठवला, विविध नियमित उपक्रमांतर्गत महाविद्यालय पाणी फोंडेशन कार्यशाळा, एड्स दिन, एकता दौड दिन, वृक्षारोपण, ग्राम-स्वच्छता, तसेच वेगवेगळ्या प्रकारचे नियमित उपक्रमांचे आयोजन वर्षभर केले.

राष्ट्रीय छात्र सेना

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर मधील १७ महाराष्ट्र बटालियनच्या एन.सी.सी.युनिटने २०१८-१९ या शैक्षणिक वर्षातील विविध उपक्रमांचा अहवाल खालीलप्रमाणे देण्यात येत आहे.

प्रवेश :

- आपल्या महाविद्यालयातील एन.सी.सी.युनिटच्या प्रथम वर्षासाठी रिक्त जागांची दिनांक ७ जुलै २०१८ रोजी विद्यार्थ्यांची शारीरिक चाचणी घेऊन भरती करण्यात आली.
- १५ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वातंत्र्यदिनानिमित्त महाविद्यालयातील एन.सी.सी. युनिटने महाविद्यालयाच्या मैदानावर परेडचे आयोजन करून राष्ट्रध्वजाला सलामी दिली व स्वातंत्र्यदिनाच्या उत्सवात आपला सहभाग नोंदवला.

सामाजिक उपक्रमांचे आयोजन :

न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर मधील एन.सी.सी. युनिटने रक्तदान शिबिर, साक्षरता अभियान, वृक्षारोपण, रस्ता सुरक्षा अभियान व स्वच्छता

तसेच उत्कर्ष स्पर्धेमध्ये पुणे विद्यापीठ येथे महाविद्यालयातील स्वयंसेवकांनी भाग घेतला, वर्षभरामध्ये महाविद्यालयात चांगले काम करणाऱ्या दोन स्वयंसेवकांना उत्कृष्ट स्वयंसेवक म्हणून सन्मानित करण्यात आले. यामध्ये बाबर मंगेश गोरक्षनाथ व उदार धनश्री शिवाजी, या दोन स्वयंसेवकांना बेस्ट स्वयंसेवक म्हणून महाविद्यालय पातळीवर सन्मानित करण्यात आले, राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी डॉ.अशोक घोरपडे व प्रा.संजय आहेर यांनी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विविध जिल्हास्तरीय व राज्यस्तरीय कार्यशाळेत सहभाग नोंदवला, तसेच विभागात प्रा.स्नेहल आहेर व प्रा.प्रतिक्षा तनपुरे सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी म्हणून काम पाहत आहे. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे जिल्हा स्तरीय तीन पुरस्कार सन २०१८-२०१९ मध्ये महाविद्यालयास प्राप्त झाले :

- १) राष्ट्रीय सेवा योजना उत्कृष्ट महाविद्यालय पुरस्कार.
- २) उत्कृष्ट कार्यक्रम अधिकारी राष्ट्रीय सेवा योजना - डॉ.हरेश शेळके
- ३) उत्कृष्ट स्वयंसेवक पुरस्कार - प्रशांत गुंजाळ

अभियान, मतदान जनजागृती अशा विविध प्रकारच्या सामाजिक उपक्रमांचे आयोजन केले.

एन.सी.सी.कॅम्प सहभाग :

- न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर एन.सी.सी. युनिटने ATC, RDC, TSC, NIC Camp साठी पारनेर येथून अहमदनगर व औरंगाबाद येथे कॅडेट्स पाठविले. ३ कॅडेट्स Natioanl Trekking Camp साठी केरळ या ठिकाणी मदतीसाठी पाठविले.
- एन.सी.सी. विभागप्रमुख प्रा.भरत डगळे व एन.सी.सी. कॅडेट्स सी २५ जानेवारी २०१९ रोजी मतदान साक्षरता दिवस साजरा करून पारनेर शहरात प्रभात फेरी काढली.
- न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज, पारनेर मधील एन.सी.सी.युनिटचे ANO लेफ्टनंट प्रा.भरत डगळे यांचे एन.सी.सी.च्या छात्रांना मोलाचे मार्गदर्शन लाभत आहे.
- १३ एन.सी.सी. Indian Army कॅडेट्स मध्ये भरती झाले.

लेफ्ट.प्रा.भरत ग.डगळे
एन.सी.सी. प्रमुख

जिमखाना विभाग अहवाल (कनिष्ठ विभाग)

कनिष्ठ महाविद्यालयातील कला, वाणिज्य व विज्ञान शाखेतील विद्यार्थी संख्या ९९८ एवढी आहे. एच.एस.सी.बोर्ड परीक्षा फेब्रुवारी २०१८ या परीक्षेचा कला शाखेचा शेकडा निकाल ८१ % विज्ञान, शाखेचा ९७ %, वाणिज्य शाखेचा ९८ % आहे. अकाऊंट विषयात साठे प्रिती अशोक या विद्यार्थीनिस १०० पैकी ९८ गुण मिळाले.

इयत्ता १२ वी विद्यार्थ्यांना इंग्रजीसह इतर विविध विषयांचे ज्यादा तास घेऊन मार्गदर्शन केले जाते.

कनिष्ठ महाविद्यालयाचे तालुका स्तरावर प्रथम क्रमांकाने १६ खेळाडू, जिल्हा स्तरावर १३ खेळाडू विजयी झाले. विभागीय स्तरावर ३ खेळाडूंनी सहभाग घेतला. शेखर लंकेची राज्यस्तरीय स्पर्धेसाठी निवड झाली. खेलो इंडिया अंतर्गत दिल्ली येथे होणाऱ्या स्पर्धेसाठी शेखर लंके याची निवड झाली. संस्था शताब्दी निमित्त झालेल्या मॅरेथॉन स्पर्धेत शेखर लंकेला तृतीय क्रमांक मिळाला.

सन २०१८-१९ या शैक्षणिक वर्षात कनिष्ठ महाविद्यालयाचे खेळाडू खो-खो, कबड्डी, हॉलीबॉल, कुस्ती, किक बॉक्सिंग, मैदानी स्पर्धा इ. स्पर्धेमध्ये आपला सहभाग नोंदविला.

यावर्षी एकूण वैयक्तिक, सांघिक व संस्था शताब्दी महोत्सव स्पर्धेमध्ये एकूण २२४ विद्यार्थी, विद्यार्थीनींनी आपला सहभाग नोंदविला. त्यामध्ये तालुकास्तरावर १६ खेळाडू प्रथम क्रमांकाने, १४ खेळाडू द्वितीय क्रमांकाने ०६ खेळाडू तृतीय क्रमांकाने विजयी झाले. तर ४ खेळाडूंनी आपला सहभाग नोंदविला. खो-खो मुले मुली संघ प्रथम क्रमांकाने विजयी झाले. हॉलीबॉल मुलींचा संघ प्रथम क्रमांकाने विजयी, हॉलीबॉल व कबड्डी मुलांच्या संघाने आपला सहभाग नोंदविला तर मुलींच्या कबड्डी संघाने द्वितीय क्रमांक मिळविला.

जिल्हास्तरावर १३ खेळाडू प्रथम क्रमांकाने विजयी झाले. २ खेळाडू द्वितीय क्रमांकाने ५ खेळाडू तृतीय क्रमांकाने विजयी झाले. १४ खेळाडूंनी आपला सहभाग नोंदविला. खो-खो मुले-मुली व हॉलीबॉल मुलींच्या संघाने आपला सहभाग नोंदविला, ४, १०० मी रिले मुलींच्या संघाने सहभाग नोंदविला. विभागस्तरावर १ खेळाडू प्रथम क्रमांकाने, २ खेळाडू द्वितीय क्रमांकाने, १ खेळाडू तृतीय क्रमांकाने विजयी झाले. तर १ खेळाडूंनी आपला सहभाग नोंदविला. राज्यस्तरीय स्पर्धेमध्ये एका खेळाडूने आपला सहभाग नोंदविला, लंके शेखर दत्तू कबड्डी, खो-खो, रिले बरोबरच १०० मी, ३००० मी धावणे स्पर्धेमध्ये वेणूताई चव्हाण कॉलेज क-हाड, सातारा या ठिकाणी झालेल्या राज्यस्तरीय स्पर्धेमध्ये आपला सहभाग नोंदविला. रिले संघाने शिवछत्रपती क्रीडासंकुल बालेवाडी, पुणे या ठिकाणी लंके शेखर दत्तू, शेख अयाज जावेद, सालके संकेत बाबाजी, कोरके संकेत चांगदेव या खेळाडूंनी प्रतिनिधित्व केले. मुलांच्या कुस्ती संघाने जिल्हा क्रीडा संकुल, कुमठानाका सोलापूर या ठिकाणी रेपाळे चेतन शिवाजी, वाळुज रोहित बाळासाहेब, औटी विराज पोपट या खेळाडूंनी प्रतिनिधित्व केले. सन २०१८-१९ या वर्षीचे मागील स्पर्धेमध्ये उत्कृष्ट खेळाडू ढेरमले प्रज्ञा लक्ष्मण - कबड्डी बुगे ऋतुजा संभाजी खो-खो, पवार सोमनाथ बबन - कबड्डी, कावरे संकेत सुभाष - खो-खो यांचा सन्मान करण्यात आला.

वरील यशस्वी खेळाडूंना क्रीडा विभागप्रमुख प्रा.बाळासाहेब इधे यांचे मार्गदर्शन लाभले. सन २०१८-१९ या वर्षी तालुकास्तरीय मैदानी स्पर्धा व जिल्हास्तरीय किक बॉक्सिंग स्पर्धेचे यशस्वी आयोजन केले.

वरील उपक्रमात भाग घेताना आमच्या क्रीडा विभागाला नेहमीच प्रोत्साहन देणारे संस्थेचे अध्यक्ष मा.आ.नंदकुमार झावरे पाटील, सभापती मा.राहूल झावरे पाटील, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.रंगनाथ आहेर, उपप्राचार्य डॉ.तुकाराम थोपटे, पर्यवेक्षक प्रा.संजय कोल्हे, कार्यालयीन अधीक्षक श्री.सुनिल चव्हाण सर्व शिक्षक व शिक्षकेतर सेवकवृंदांचे नेहमीच सहकार्य मिळत असते. म्हणूनच आमचा क्रीडा विभाग प्रगती करताना दिसत आहे.

प्रा. बाळासाहेब इधे
प्रा. गंगाराम खोडदे
क्रीडा समन्वयक

विद्यार्थी वसतिगृह

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज आणि न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज पारनेर शैक्षणिक वर्ष २०१८-२०१९ पासून भव्य, सुसज्ज व सोई सुविधायुक्त वसतिगृह उभारण्यात आले. ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास व्हावा व कोणीही शिक्षणापासून वंचित राहू नये या उदात्त हेतूने संस्थेच्या आणि महाविद्यालयाच्या एकत्रित प्रयत्नातून वसतिगृह सुरु करण्यात आले.

सन २०१८-२०१९ या शैक्षणिक वर्षात वसतिगृहाचे काम पूर्ण होऊन विद्यार्थ्यांना वसतिगृहात प्रवेश देण्यात आला. या वर्षात वसतिगृहात ६० विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला. विद्यार्थ्यांची वैचारिक प्रगल्भता वाढावी आणि दृष्टिकोनात बदल होऊन चौफेर व्यक्तिमत्त्व निर्माण होण्यासाठी प्रयत्न केले गेले. वैयक्तिक मार्गदर्शन त्याचबरोबर स्वतंत्र अभ्यासिका, वर्तमानपत्रे उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत.

भौतिक सुविधांमध्ये खेळाचे मैदान, मनोरंजनासाठी एल.सी.डी., टी.व्ही., सोलर वॉटर, हिटिंग सिस्टम बॅकअप, वॉटर क्युरीफायर मशीन, प्रथमोपचार पेटी इत्यादी गोष्टी उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत.

महाविद्यालयाचे प्राचार्य, उपप्राचार्य व वसतिगृह समितीतील सदस्यांनी वसतिगृहाला भेट देऊन विद्यार्थ्यांशी वेळोवेळी हितगुज केले.

प्रा.आबासाहेब गंडाळ
(अधीक्षक)

UGC

- 1) Women's Hostel construction completed and Started for utilisation.
- 2) Requisite documents for remaining grants of Rs. 40,00,000 /- of UGC women's hostel submitted to the related authority.
- 3) Audited Documents and Utilisation Certificate of merged scheme (Remedial Coaching for SC/ST/OBC (Non-Creamy Layer) and Minorities, Coaching for Entry into Services submitted to UGC Western Regional Office, Pune.
- 4) Finalization of grants under the Schemes of General Development Assistance to Colleges under XIIth Plan submitted to UGC.
- 5) Documents related to Solar PV system installed under Quality Improvement Program of Savitribai Phule Pune University submitted.

Virendra Dhanashetti
Committee Member

RESEARCH COMMITTEE

The staff of the college has been actively engaged and participated in all the activities of the research committee throughout the year.

RESEARCH COMMITTEE ACHIEVEMENTS:

During the academic year 2018-19 the committee has submitted the proposals to Planning and Development Board, Savitribai Phule Pune University, Pune for the financial assistance to organize the seminars and conferences and the university has sanctioned Rs. 6,00,000/- to organize conferences and seminars.

- Planning and Development Board has sanctioned 01 International Conference, 01 National Conference and 01 State Level Seminar during the academic year 2018-19.
- The Department of Physics has successfully organized the International Conference on "Innovations in Physical, Chemical and Life Sciences" on 27th - 28th December, 2018.

- The Department of Hindi has successfully organized the National Conference on "Hindi Gazal: Vividh Vimarsh" on 22nd - 23rd December, 2018.
- The Department of English has successfully organized the State Level Seminar on "Postcolonial Issues in Indian English Literature" on 11th - 12th January, 2019.
- Planning and Development Board, S. P. P. U. has sanctioned Rs. 1,00,000/- under quality improvement programme to purchase educational instrument.
- S. P. P. U., Planning and Development Board has also sanctioned Rs. 1,00,000/- under quality improvement programme to purchase sports equipment / instrument.

FACULTY ACHIEVEMENTS:

- ❖ During the academic Year 2018-19 the Minor Research Projects of Prin. Dr. R. K. Aher, Dr. S. K. Aher, Dr. V. S. Raut, Mr. D. P. Sontakke and Mr. H. S. Shelake is going on.

FINANCIAL ASSISTANCE:

To motivate and accelerate the research culture among faculty the college is providing financial assistance. During the academic year 2018-19 the college authorities had sanctioned the research proposals and sanctioned Rs. 75,000/- to strengthen the research culture among faculties. The research proposals of Sherkar V. B., Dhole A. J., Kundlikar S. G., Jadhav M. A., Lasure A. U., Chitalkar M. D., Gaikwad S. P., and Arde S. S. has been sanctioned for the second year.

Dr. Sudhir R. Wagh
Chairman
Research Committee

कनिष्ठ विभाग अहवाल

कनिष्ठ महाविद्यालयातील कला, वाणिज्य व विज्ञान शाखेतील विद्यार्थी संख्या ९९८ एवढी आहे.

एच.एच.सी. बोर्ड परीक्षा फेब्रुवारी २०१८ या परीक्षेचा कला शाखेचा शेकडा निकाल ८१% विज्ञान, शाखेचा ९७%, वाणिज्य शाखेचा ९८% आहे. अकाउंट विषयात साठे प्रिती अशोक या विद्यार्थिनीस १०० पैकी ९८ गुण मिळाले.

इयत्ता १२ वी विद्यार्थ्यांना इंग्रजीसह इतर विविध विषयांचे ज्यादा तास घेऊन मार्गदर्शन केले जाते.

कनिष्ठ महाविद्यालयाचे तालुका स्तरावर प्रथम क्रमांकाने १६ खेळाडू, जिल्हा स्तरावर १३ खेळाडू विजयी झाले. विभागीय स्तरावर ३ खेळाडूंनी सहभाग घेतला. शेखर लंकेची राज्यस्तरीय स्पर्धेसाठी निवड झाली. खेळो इंडिया अंतर्गत दिल्ली येथे होणाऱ्या स्पर्धेसाठी शेखर लंके याची निवड झाली. संस्था शताब्दी निमित्त झालेल्या मॅरेथॉन स्पर्धेत शेखर लंकेला तृतीय क्रमांक मिळाला.

प्रा. संजय कीर्तने
पर्यवेक्षक

विद्यार्थिनी वसतिगृह

विद्यापीठ अनुदान मंडळ व अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज यांच्या एकत्रित अनुदानातून महाविद्यालयामध्ये शैक्षणिक वर्ष २०१२-१३ पासून सुसज्ज व प्रशस्त असे वसतिगृह उभारण्यात आले. गोरगरीब बहुजनांच्या विद्यार्थिनींच्या व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीण विकास व्हावा, त्यांची निवासाची सोय व्हावी या उदात्त हेतूने अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज या संस्थेने व महाविद्यालयाने हे वसतिगृह सुरु केले.

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये ११० विद्यार्थिनींनी प्रवेश घेतला. वसतिगृहाची पूर्ण क्षमता ११० विद्यार्थिनींची आहे. ग्रामीण भागातील विद्यार्थिनींची आर्थिक परिस्थिती व शिकण्याची जिद्द पाहून महाविद्यालयातर्फे अत्यल्प दरामध्ये सोय करण्यात येते.

विद्यार्थिनींचा बौद्धिक विकास व्हावा, वैचारिक प्रगल्भता वाढावी व सामाजिक बांधिलकी निर्माण व्हावी म्हणून स्वतंत्र ग्रंथालय, तीन मराठी व एक इंग्रजी वर्तमानपत्रे तसेच स्वतंत्र अभ्यासिका उपलब्ध करून दिलेली आहे. शारीरिकदृष्ट्या त्या सक्षम व्हाव्यात म्हणून विविध प्रकारचे खेळाचे साहित्य व भव्य मैदान, भौतिक सुविधांमध्ये मनोरंजनासाठी एल.ई.डी. टिव्ही, सोलर वॉटर, हिटींग सिस्टीम, इन्व्हर्टर, वॉटर प्युरीफायर मशीन, तसेच प्रथमोपचार पेटी इ. गोष्टी उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत. वर्षभरातून दोन वेळा विद्यार्थिनी-पालक मेळाव्याचे आयोजन करण्यात येते. वर्षभरामध्ये विविध मान्यवरांची वसतिगृहाला सदिच्छा भेटी देऊन विद्यार्थिनींशी हितगुज केले.

विद्यार्थिनींच्या सर्वांगीण विकासासाठी विविध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये वादविवाद, वक्तृत्व, सांस्कृतिक कार्यक्रम, गणेशोत्सव, महिलादिन साजरा करण्यात आला. वर्षभरामध्ये संस्थेचे सर्व आदरणीय पदाधिकारी, मा. प्राचार्य यांचे वेळोवेळी मोलाचे मार्गदर्शन लाभले.

प्रा. राणी शेख
अधीक्षिका

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र अहवाल

१) शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ साठी स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्रामध्ये एकूण ७० विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला असून, शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ साठी दिनांक ११ ऑगस्ट २०१८ रोजी महाविद्यालयामध्ये दि युनिक अॅकॅडमी पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने ' ' स्पर्धा परीक्षा व ग्रामीण विद्यार्थी ' ' या कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले.

२) जानेवारी २०१९ पासून दर महिन्यास १ व १६ तारखेस स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्राद्वारे ऑनलाईन टेस्ट घेण्यात येत असून सदर उपक्रम हा महाविद्यालयाच्या वेबसाईट वरती ' स्पर्धा परीक्षा ' या रकाण्याखाली दिलेला असून सदर टेस्ट चे निकाल विद्यार्थ्यांच्या मोबाईलवरती पाठविण्यात येतात. (<http://newartspartner.com/competitive-examination-centre/>)

३) दिनांक ३ फेब्रुवारी २०१९ रोजी आर्ट्स, सायन्स आणि कॉमर्स महाविद्यालय, राहुरी येथे स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. सदर कार्यक्रमास महाविद्यालयातील स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्रातील एकूण ११ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला.

४) दिनांक ९ मार्च रोजी श्री. रंगनाथ नाईकडे यांनी स्पर्धा परीक्षासाठी मुलांना मार्गदर्शन केले. आपल्या महाविद्यालयातील प्रा. डौले प्रविण यांनी कार्यशाळेचे आयोजन केले. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य आर.के. आहेर सदर कार्यक्रमास उपस्थित राहिले. त्याचबरोबर महाविद्यालयातील स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्रातील सर्व विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला.

प्रा. प्रविण डौले
समन्वयक

परीक्षा विभाग अहवाल २०१८-२०१९

महाविद्यालयाच्या परीक्षा विभागाचे महाविद्यालयीन परीक्षा अधिकारी म्हणून डॉ. एस. आर. वाघ यांनी काम पाहिले आहे. परीक्षा विभाग समितीचे सदस्य म्हणून प्रा. वाय.एम. वाघेरे व प्रा. डी. एस. धुंगार्डे हे प्राचार्यांच्या मार्गदर्शनाखाली काम पहात होते.

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये परीक्षा विभागामार्फत अंतर्गत परीक्षा, सत्रांत परीक्षा, पर्यावरणशास्त्र परीक्षा, व्होकेशनल कोर्स परीक्षा यांचे प्रश्नपत्रिका काढणे, उत्तरपत्रिका तपासणे व निकाल तयार करणे इ. कामे अतिशय सुनियोजित पद्धतीने सर्व घटकांच्या मदतीने यशस्वीरित्या पार पाडली.

परीक्षा विभागामध्ये श्री. एस.बी. काकडे व श्रीमती एस.के. झावरे व श्री. दातीर टी.एस. हे परीक्षा संबंधित सर्व कामे नियोजित वेळेत पूर्ण करत आहेत. परीक्षा विभाग पूर्णपणे संगणकीकृत झाला आहे. परीक्षा विभागामध्ये अत्यावश्यक असणारे फर्निचर, सुरक्षित कपाट व सी.सी.टी.व्ही कॅमेरे अशी अद्यावत सुविधा उपलब्ध आहेत. परीक्षा विभागास महाविद्यालयाकडून फॅक्स व झेरॉक्स मशीन उपलब्ध करून दिले आहे.

परीक्षा विभागामार्फत नोव्हें २०१८ मध्ये प्रथम वर्ष विज्ञान, कला, वाणिज्य व बी.सी.ए. या वर्गांच्या मूल्यमापनाचे काम यशस्वीपणे पूर्ण करून वेळेत निकाल प्रसिद्ध करण्यात आले. महाविद्यालयातील सर्व वर्गांचे फॉर्म ऑनलाईन पद्धतीने भरले आहेत.

डॉ. एस. आर. वाघ
परीक्षा विभागप्रमुख

आरोग्य केंद्र

प्रथम वर्षामध्ये शिकत असलेल्या सर्व विद्याशाखांमधील विद्यार्थ्यांची आरोग्य तपासणी करण्यात आलेली आहे. सर्व विद्यार्थ्यांची आरोग्य तपासणी डॉ. श्रीकांत पठारे यांनी केली. तपासणी दरम्यान विद्यार्थ्यांच्या आहारासंदर्भात ज्या चुटी जाणवल्या यासंदर्भात डॉ. श्रीकांत पठारे यांनी सविस्तर मार्गदर्शन केले. मुलीमध्ये हिमोग्लोबीनची कमतरता व सरासरी पेक्षा कमी वजन आढळून आले. जंक फुडचे दुष्परिणाम या विषयावर डॉ. श्रीकांत पठारे यांनी व्याख्यान दिले.

आरोग्य तपासणीमध्ये प्रा. अशोक मोरे, चेअरमन तसेच प्रा. संजय गायकवाड, प्रा. विद्या फंड व प्रा. आश्विनी मुटकुळे हे सदस्य म्हणून काम पाहतात.

प्रा. अशोक मोरे
समन्वयक

सांस्कृतिक विभाग

महाविद्यालयातील सांस्कृतिक विभागातील विद्यार्थ्यांनी संस्था शताब्दी महोत्सवानिमित्त घेण्यात आलेल्या समूह गायन स्पर्धेत ' वंदे मातरम् ' या गीतासाठी प्रथम क्रमांक मिळविला. सांस्कृतिक विभागातील विद्यार्थ्यांनी गेल्या वर्षभरात निबंध लेखन, वक्तृत्व, वादविवाद, काव्यवाचन, युवासंमेलन, रांगोळी अशा विविध स्पर्धांमध्ये सातत्याने सहभाग घेऊन पारितोषिके प्राप्त केली आहेत.

महाविद्यालयाच्या वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभानिमित्त आलेल्या प्रमुख अतिथींच्या समोर ४५ मिनिटांचा बहारदार असा सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर केला. सांस्कृतिक विभागामध्ये डॉ. हरेश शेळके, डॉ. प्रांजली बराटे, डॉ. माया लहारे, प्रा. प्रियंका मिसाळ, प्रा. राणी शेख, प्रा. तांबोळी सफिया काम पाहतात.

डॉ. हरेश शेळके
समन्वयक

शैक्षणिक पारितोषिके - २०१८-१९

अ.क्र.	पारितोषिक नाव	कोणास दिले जाते	पारितोषिक प्राप्त करणाऱ्यांची नावे	
१	* श्री. शिवाजी मध्यवर्ती सहकार ग्राहक भां.लि.अ.नगर * प्रा.टी.एन. दहातोडे यांच्यावतीने- कै. नामदेव बारकू दहातोडे यांच्या स्मरणार्थ ठेवी.	१२ वी (कला) प्रथम क्रमांक	कु. हारदे संकेत राजेंद्र	
२	* शि.म.स.ग्रा.भांडार लि, अ.नगर * प्रा.मेजर टी.एन. दहातोडे- कै. नामदेव बारकू दहातोडे * प्रा. नंदकुमार रामचंद्र बेरड- कै. रामचंद्र बेरड	१२ वी (कॉमर्स) प्रथम क्रमांक	कु. साठे प्रिती अशोक	
३	* प्रा.मेजर टी.एन. दहातोडे- कै. नामदेव बारकू दहातोडे	१२ वी (विज्ञान)	कु. घुले शुभम शिवाजी	
४	* प्राफेसर दिलीप रावसाहेब तुबे- कै. रावसाहेब तुबे * प्रभाकर रेवजी उमप- कै. मिराबाई उमप * प्राचार्य डॉ. व्ही.बी. ओटी - कै. भास्करराव ओटी * रमेश बजाज गवळी पारितोषिक * भौतिकशास्त्र विभागप्रमुख	टी.वाय.बी.एस्सी विद्यापीठ परीक्षेत सर्व प्रथम	कु. नवले भरत दत्तात्रय	
५	* कै.प्रा. नंदकुमार रामचंद्र बेरड-कै. रामचंद्र बेरड	टी.वाय.बी.कॉम सर्वप्रथम	कु. दिवटे आरती कैलास	
६	* वनस्पतीशास्त्र विभागप्रमुख पारितोषिक	टी.वाय.बी.एस्सी वनस्पतीशास्त्र परीक्षेत प्रथम	कु. आहेर वृषाली गोरक्ष	८३.८३%
७	* इंग्रजी विभागप्रमुख पारितोषिक	इंग्रजी विषयात सर्वप्रथम	कु. काळे निसर्गा राजेंद्र	
८	* प्रा.डॉ. दिलीप रावसाहेब तुबे * प्रा.डॉ. तुकाराम सुखदेव थोपटे * प्रा.डॉ. संभाजी महिपती काळे * प्रा.डॉ. राहुल डिगीकर * प्रा. प्रदिप शिवराम मुटकळे	टी.वाय. बी.एस्सी रसायनशास्त्र व एम.एस्सी रसायनशास्त्र विषयात महाविद्यालयात सर्वप्रथम	टी.वाय.बी.एस्सी रसायनशास्त्र कु. तारडे माधुरी सुधाकर कु. झंजाड संध्या दत्तात्रय कु. झंजाड योगिता महादू एम.एस्सी रसायनशास्त्र कु. कारले मृणाल भास्कर कु. मापारी निलम बबन कु. पुजारी पुनम बाबासाहेब	९२.३३% ९२.२५% ८९.४९% ८३.८३% ८३.६८% ८२.४९%
९	* डॉ. एच. वाय. गायकवाड	टी.वाय. बी.ए व एम. ए हिंदी विषयात महाविद्यालयात सर्वप्रथम	टी.वाय.बी.ए (हिंदी) श्रीमंतीलकर सोनाली बन्सी एम.ए. (हिंदी) कु. रोहकले सुवर्णा दत्तात्रय	७९.५०% ८४.९५%
१०	* डॉ. सुधीर राणोजी वाघ- कै. सुनंदाबाई राणोजी वाघ स्मरणार्थ	टी.वाय.बी.एस्सी प्राणीशास्त्र विषयात महाविद्यालयात सर्वप्रथम	शेख मकंदर इस्मान	८४.२५%

११	* संगणकशास्त्र विभाग	टी.वाय.बी.एस्सी. संगणकशास्त्र व एम.एस्सी संगणकशास्त्र सर्वप्रथम	टी.वाय.बी.एस्सी बेलोटे पुनम ज्ञानदेव एम.एस्सी शेख करिश्मा बशीर	८९.०८% ७९.८९%
----	----------------------	---	--	------------------

सकाळ समूहांतर्गत ईएन अंतर्गत निवड (बिन्विरोध)

अ.क्र.	नाव	वर्ग
१	उगले अक्षय बाळासाहेब (अध्यक्ष)	एम. एस्सी गणित

* उत्कृष्ट वाचक पुरस्कार *

अ.क्र.	नाव	वर्ग
१	श्री. थोरात सुरज दत्तात्रय	एफ. वाय. बी. ए.
२	कु. गंधाडे नीलम अरुण	एम. कॉम

* राष्ट्रीय सेवा योजना २०१८-१९ *

अ.क्र.	नाव	वर्ग
१	कु. उदार धनश्री शिवाजी	एस.वाय.बी.सी.ए.
२	कु. बाबर मंगेश गोरख	टी.वाय.बी. एस्सी

* राष्ट्रीय छात्र सेना *

अ.क्र.	नाव	पद	घटक
१	पठारे सुशांत रमेश	सिनियर अंडर ऑफिसर	TSC कॅम्प निवड, अहमदनगर
२	औटी पुरुषोत्तम यादव	जूनियर अंडर ऑफिसर	RDC कॅट १ मध्ये विशेष प्राविण्य (झील)
३	गांगड विशाल सुरेश	कॅडेट	महाविद्यालयातील FLAG AREA विशेष प्राविण्य.
४	ठाणगे ज्ञानेश्वर नामदेव	कॅडेट	ATC कॅम्पमध्ये HOLLY BALL विशेष प्राविण्य.
५	चौधरी सचिन दत्तात्रय	कॅडेट	ATC कॅम्प साठी निवड, अहमदनगर
६	जगताप सुलोचना शिवाजी	कॅडेट	ट्रेकिंग कॅम्पसाठी निवड, केरळ
७	कावरे ऋषिकेश जनार्दन	कॅडेट	एन.सी.सी. बेस्ट कॅडेट ऑफ द एयर

*** क्रीडा विभाग पारितोषिक प्राप्त खेळाडू (कनिष्ठ महाविद्यालय) २०१८-१९ ***

अ.क्र.	नाव	खेळ	बक्षिस प्रकार
१	चि. आंटी विराज पोपट	कुस्ती-जिल्हा क्रीडा संकुल, कुमठानाका, सोलापूर	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
२	कु. निमोणकर अक्षदा ज्ञानदेव	उंच उडी, शिवछत्रपती क्रीडा संकुल, बालेवाडी, पुणे	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
३	चि. शेख अय्याज जावेद	कुस्ती ४०० मी. धावणे, ४ X ४०० रिले, शिवछत्रपती, बालेवाडी	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
४	कु. बुगे ऋतुजा संभाजी	खो-खो सर्वोत्कृष्ट खेळाडू	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
५	चि. सालके संकेत बाबाजी	खो-खो ४ X ४०० मी. रिले, बालेवाडी, पुणे	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
६	चि. पवार सोमनाथ बबन	कबड्डी सर्वोत्कृष्ट खेळाडू	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
७	चि. रेपाळे चेतन शिवाजी	कुस्ती- जिल्हा क्रीडा संकुल, कुमठानाका, सोलापूर	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
८	चि. कोरके संकेत चांगदेव	उंच उडी, १५०० मी धावणे, ४ X ४०० मी. रिले, बालेवाडी, पुणे	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
९	चि. वाळुंज रोहित बाळासाहेब	कुस्ती- जिल्हा क्रीडा संकुल, कुमठानाका, सोलापूर	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
१०	चि. कावरे संकेत सुभाष	खो-खो सर्वोत्कृष्ट खेळाडू	गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
११	कु. ढोरमले प्रज्ञा लक्ष्मण	कबड्डी सर्वोत्कृष्ट खेळाडू	ट्रॅकसूट, गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र
१२	चि. लंके शेखर दत्तू	कबड्डी, खो खो, रिले ८००मी. ३००० मी. धावणे, वेगुताई चव्हाण कॉ. कराड	ट्रॅकसूट, गौरवचिन्ह प्रमाणपत्र

*** जिमखाना विभाग पारितोषिक (वरिष्ठ स्तर) २०१८-१९ ***

अ.क्र.	नाव	खेळ	बक्षिस प्रकार
१	शिंदे ओंकार	कुस्ती आंतरविभागीय	चषक + प्रमाणपत्र
२	शिंदे सागर	कुस्ती आंतरविभागीय	चषक + प्रमाणपत्र
३	साठे उमेश	कुस्ती आंतरविभागीय	चषक + प्रमाणपत्र
४	सुंबारे नम्रता	कुस्ती ज्युदो आंतरविभागीय	चषक + प्रमाणपत्र
५	पवळे ऋतुजा	कुस्ती आंतरविभागीय	चषक + प्रमाणपत्र
६	सालके प्रतिक	खो-खो आंतरविभागीय, संस्था मॅरेथॉन	चषक + प्रमाणपत्र
७	दळवी वैभव	मुष्टीयुद्ध आंतरविभागीय	चषक + प्रमाणपत्र
८	अल्हाट कुणाल	बेसबॉल आंतरविभागीय	चषक + प्रमाणपत्र
९	तुबे वैष्णवी	कुस्ती ज्युदो आंतरविभागीय	चषक + प्रमाणपत्र
१०	पठारे पुजा	क्रॉस कंट्री, अॅथलेटिक आंतरविभागीय, संस्था मॅरेथॉन	चषक + प्रमाणपत्र
११	कावरे भास्कर	क्रॉस कंट्री (सिकई राज्य- सुवर्णपदक)	चषक + प्रमाणपत्र
१२	आंटी निखिल	मुष्टीयुद्ध आंतरविभागीय व राज्यस्तरीय	चषक + प्रमाणपत्र
१३	बढे अमोल	मुष्टीयुद्ध आंतरविभागीय व राज्यस्तरीय	चषक + प्रमाणपत्र
१४	इकडे संग्राम	मुष्टीयुद्ध आंतरविभागीय व राज्यस्तरीय	चषक + प्रमाणपत्र
१५	चौधरी नितीन	मुष्टीयुद्ध राज्यस्तरीय	चषक + प्रमाणपत्र

*** सर्वोत्कृष्ट खेळाडू ***

कै. मनिष महादेव कुलकर्णी पारितोषिक : सर्वोत्कृष्ट खेळाडू * रेपाळे राजश्री रंगनाथ-अॅथलेटिक-सर्वोत्कृष्ट खेळाडू २०१८-१९
* कावरे अक्षय चंद्रकांत-कुस्ती-सर्वोत्कृष्ट खेळाडू २०१८-१९, महाराष्ट्र कुस्ती दंगल (मुंबई आसरा संघ), महाराष्ट्र केसरी सुवर्णपदक (८६ कि.वजन गट) सर्वोत्कृष्ट कुस्तीपटू (महाराष्ट्र केसरी)

*** वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ २०१८-१९ *
विशेष सत्कारार्थी प्राध्यापकांची यादी**

अ.क्र.	प्राध्यापकांचे नांव	पात्रता
१	प्राचार्य डॉ. रंगनाथ आहरे	सर्वोत्कृष्ट प्राचार्य पुरस्कार सेंटपीटर्सबर्ग, रशिया येथे आंतरराष्ट्रीय परिषदेत शोधनिबंध वाचन. Selection as a NAAC peer team member, D.Litt of Int. Eco. University SAARC Countries. Sel as a Memb. of Governing Council.
२	प्रा. शुभदा आर्डे	सेट परीक्षा उत्तीर्ण
३	डॉ. अशोक घोरपडे	सेट परीक्षा उत्तीर्ण
४	प्रा. सुरज गायकवाड	नेट परीक्षा उत्तीर्ण
५	प्रा. अमोल लासुरे	नेट परीक्षा उत्तीर्ण
६	डॉ. सुनीता तुबे	पीएच.डी. पदवी प्राप्त
७	डॉ. हरेश शेळके	पीएच.डी. पदवी प्राप्त
८	डॉ. दिपक सोनटक्के	पीएच.डी. पदवी प्राप्त
९	डॉ. सजन खपके	बाली, इंडोनेशिया येथे आंतरराष्ट्रीय परिषदेत शोधनिबंध वाचन
१०	डॉ. दिलीप तुबे	दुबई येथे आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळेत संशोधन प्रबंध वाचन
११	डॉ. सुधीर वाघ	सेंटपीटर्सबर्ग, रशिया येथे आंतरराष्ट्रीय परिषदेत शोधनिबंध वाचन
१२	प्रा. विजय वाघमारे	निर्भीड पत्रकारिता पुरस्कार

